

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

P R I R U Č N I K

ZA IZRADU SUDSKE ODLUKE U PARNIČNIM PREDMETIMA

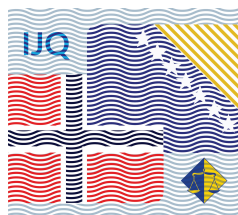

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

P R I R U Č N I K

za izradu sudske odluke u parničnim
predmetima

SADRŽAJ

Uvodna riječ predsjednika Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine	5
Predgovor sa recenzijom	6
1. Projekt unapređenja kvaliteta pravosuđa.....	12
1.1 Razlog projektne intervencije.....	12
1.2 O Projektu	12
1.3 Analiza sudačkih odluka	13
2. Uvod odluke	15
2.1 Naziv suda.....	16
2.2 Ime i prezime suca, odnosno članova sudbenog vijeća	16
2.3 Ime i prezime/naziv stranaka	16
2.4 Prebivalište odnosno boravište stranke	20
2.5 Ime, prezime i prebivalište odnosno boravište zastupnika i opunomoćenika stranaka.....	20
2.6 Predmet spora	21
2.7 Vrijednost spora	22
2.8 Datum zaključenja glavne rasprave i datum donošenja presude	23
2.9 Naznaka nazočnosti stranaka, zastupnika i opunomoćenika ročištu	24
2.10 Dan donošenja presude	24
2.11 Uvod drugostupanjske presude.....	24
3. Izreka odluke	25
3.1 Odlučivanje o tužbi i tužbenom zahtjevu	25
3.2 Odlučivanje o prigovoru prebijanja potraživanja.....	26
3.3 Potpunost i preciznost izreke.....	26
3.4 Odlučivanje u slučaju postavljanja više tužbenih zahtjeva.....	30
3.5 Izreka drugostupanjske presude	33
4. Obrazloženje.....	40
4.1 Zahtjevi stranaka.....	40
4.2 Činjenično stanje Istražno/raspravno načelo	41
4.3 Činjenice u postupku	42
4.4 Sporne činjenice	45
4.5 Činjenice koje su relevantne za odluku o zahtjevima stranaka.....	47
4.6 Tužba/odgovor na tužbu	48
4.7 Pripremno ročište	49
5. Dokazi i ocjena dokaza.....	53
5.1 Pojam dokazivanja	53
5.2 Ponuda i izbor dokaza	54
5.3 Izvođenje dokaza.....	55
5.4 Ocjena dokaza.....	57
5.5 Teret dokazivanja	59

6. Kvaliteta obrazloženja sa stajališta pravne analize i analitičkog mišljenja	62
6.1 Predmet spora	62
6.2 Pravilo	63
6.3 Činjenice	64
6.4 Analiza	65
6.5 Zaključak	68
6.6 Dosljednost argumentacije, logičnost i razumljivost	71
6.7 Pozivanje na sudsku praksu	71
6.8 Obrazloženje drugostupanjske odluke	72
7. Izrada presude	75
7.1 Struktura i vještina izražavanja	75
7.2 Pisanje obrazloženja presude	75
7.3 Drugostupanjske odluke	76
7.4 Šta izbjegavati u pisanju obrazloženja presude	77
7.5 Struktura obrazloženja	78
7.6 Pravni osnov	80
7.7 Primjena pravne norme na utvrđeno činjenično stanje	83
7.8 Odluka suda o troškovima	83
Prilog 1.	
<i>Evaluacijski obrazac</i>	
<i>Analiza kvalitete sudačkih odluka u parničnom postupku</i>	85
Prilog 2.	
<i>Tablični prikaz zaključaka domaćih i međunarodnih stručnjaka za analizu kvalitete sudačkih odluka</i>	97
Prilog 3.	
<i>Tekstualni prikaz zaključaka domaćih članova tima stručnjaka za analizu kvalitete sudačkih odluka</i>	105
Prilog 4.	
<i>Zaključci međunarodnih članova tima stručnjaka za analizu kvalitete sudačkih odluka u parničnom postupku</i>	108
Prilog 5.	
<i>Kontrolna lista za prethodno ispitivanje tužbe</i>	111
Prilog 6.	
<i>Plan pripremnog ročišta</i>	115
Prilog 7.	
<i>Primjer negativne prakse</i>	116
Prilog 8.	
<i>Primjer pozitivne prakse</i>	137

Uvodna riječ

predsjednika Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine

Zadovoljstvo mi je da imam priliku da u ime Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine i svoje lično ime, na ovaj način učestvujem u promociji i osvrtu na sadržaj Priručnika za izradu presude u parničnim predmetima.

Međunarodne i domaće relevantne analize, ali i percepcija građana, godinama ukazuju na problem nerazumljivosti odluka, pretjeranog obujma, pomanjkanja obrazloženja ili izostanka obvezujućih dijelova i loše metodologije i strukture odluka.

Mi smo uvjerenja da bi odluke sudova trebale, koliko je to moguće, biti izrađene na jedinstven način u smislu iznošenja i obrazloženja ocjene dokaza i primjene zakona na dokazane činjenice.

Naravno da je svaki sudija neovisan i samostalan u ocjeni dokaza i primjeni zakona, ali kod izrade odluke mora poštovati određene standarde. Naime, određeni stepen harmonizovanog metodološkog pristupa izradi sudačkih odluka je itekako poželjan i predstavlja svojevrsnu obavezu sudstva.

Vođeni ovim idejama, u saradnji sa našim međunarodnim donatorima iz Kraljevine Norveške i partnerima iz Nizozemske, angažirali smo istaknute pravne autoritete u oblasti parničnoga sudovanja, dakle sudije najviših sudačkih instanci, kako bi po prvi put u našem pravosuđu na osnovu provedene analize kvaliteta sudačkih odluka izradili Priručnik.

Sadržaj Priručnika predstavlja spoj teorijskog i praktičnog znanja o ključnim dijelovima odluke u parničnim predmetima, sa detaljnim navođenjem praktičnih primjera – pozitivnih i negativnih.

Ovim Priručnikom sa eminentnim autorima, smo nastojali postići ozbiljan efekt za pravosudnu zajednicu, na način da se na jednom mjestu praktičnim jezikom i sistematičnom analizom obujmi jedna kompleksna oblast kakva je tehnika izrade sudačke odluke.

Naša namjera je sistemske prirode, a ne samo kratkoročnog karaktera, jer smo u saradnji sa CEST-ovima uvrstili edukacije za suce prvostupanijskih sudova upravo na temu Priručnika za izradu presude u parničnim predmetima.

Detaljnije informacije koje su iznesene i u sadržaju samog Priručnika, dovoljno govore o obujmu ovog projekta i sveobuhvatnosti rada koji je iznjedrio dragocjene materijale na dobrobit, rekao bih cijele stručne javnosti.

Koristim priliku da se zahvalim autorima na predanom radu i izradi dokumenta koji će zasigurno biti od velikog značaja svima, ponajviše manje iskusnim sucia, ali i akademskoj zajednici, i našim studentima pravnih fakulteta koji će u budućnosti preuzeti naše pozicije.

Halil Lagumdžija

septembar 2021. godine, Sarajevo.

Predgovor sa recenzijom

Autor: Prof. dr. Ruth de Bock

1. Uvod

Izrada Priručnika za izradu presuda u parničnim postupcima predstavlja veliko dostignuće. Priručnik sadrži veliki broj smjernica koje se moraju pratiti kako bi se izradila kvalitetna presuda. Ove smjernice su izrađene na osnovu vrlo opsežne i detaljne analize velikog broja presuda iz različitih sudova, koje su odabrane nasumično. Potpisnik je u analizi učestvovao u svojstvu stranog eksperta.

Budući da je Priručnik izrađen na osnovu analize velikog broja sudačkih odluka, kao takav počiva na solidnoj empirijskoj osnovi. Napokon, istraživano je sa kakvim se poteškoćama sudije suočavaju prilikom izrade presude i gdje, kao posljedica toga, nastaju problemi. Smjernice sadržane u Priručniku su na taj način usklađene sa pravnom praksom, obuhvatajući pitanja sa kojima se sudije susreću u svakodnevnom radu. To je takođe vidljivo i iz brojnih primjera uvrštenih u Priručnik.

U ovom dokumentu razmatraćemo nekoliko pitanja iz Priručnika za koja smatramo da su od posebne važnosti. U tome se oslanjamo na vlastita iskustva koja smo stekli uvidom u uzorak od nekoliko desetina sudačkih odluka.

2. Osnovne informacije: značaj dobro napisane, dobro obrazložene i uvjerljive sudske odluke

Dobro napisana, dobro obrazložena i uvjerljiva sudska odluka važna je za kvalitetno vršenje sudijske funkcije. Dobro obrazložena presuda važna je zbog toga što stranke moraju biti u mogućnosti da iz sudske odluke zaključče šta ta odluka tačno podrazumijeva i *na osnovu čega* je sud donio takvu odluku. Kada je ovaj drugi aspekt u pitanju, odnosno ono na čemu sud zasniva svoju odluku, što je obrazloženje odluke, razlikujemo tri elementa. Prvo, činjenični osnov odluke mora biti jasan: koje je činjenice sud uzeo u obzir kao osnovu za svoju odluku. Drugo, mora biti jasno koja je pravna osnova za odluku, odnosno koja je pravna pravila sud primijenio i kako su ta pravila primijenjena na činjenice u predmetu. Treće, odluka mora pokazati kako je sud odmjerio argumente koje su stranke iznijele i šta to znači za konačnu odluku. Ovo uključuje i (relevantne) argumente koji se odnose na činjenice i argumente koji se odnose na pravne razloge. Stranke moraju biti u mogućnosti da iz presude uvide da je sudija uzeo u obzir njihove izjave i argumente, te kako je sud cijenio te izjave i argumente. Ovo su zahtjevi iz člana 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Važnost dobro obrazložene presude- jasna činjenična osnova, jasna pravna osnova i rasprava o argumentima stranaka- ne leži samo u razumijevanju sudske odluke. Jednako je važno i to što dobro obrazložena presuda doprinosi *prihvatanju* i *legitimitetu* sudske odluke.

Naravno, za stranku koja izgubi spor uvijek je teško da prihvati odluku suda. Ali isto tako znamo da će odluka biti prihvaćena u svakom slučaju, i ako obrazloženje suda nije jasno, ako nije jasno navedeno koje su činjenice utvrđene, ako pravno obrazloženje nije valjano ili ako važni argumenti nisu uopšte razmatrani.

Međutim, sudska odluka nije od značaja samo za stranke. Treće strane takođe mogu imati interes u odluci. To znači da i za njih mora biti jasno i šta sudska odluka tačno sadrži i na osnovu čega je sud donio takvu odluku. Te treće strane uključuju osobe koje mogu imati posredni interes u sudskoj odluci, poput članova porodice ili pravnog sljednika jedne od stranaka. Apelacioni sud ili Vrhovni sud su takođe „treće strane“ kojima mora biti jasno i razumljivo šta sudska odluka podrazumijeva i čime je obrazložena.

Sadržaj sudačkih odluka važan je i za druge sudije i stručnjake u oblasti pravnih nauka, kako sama odluka tako i osnova za njeno donošenje. Iz presude mora biti jasno kako se zakon tumači i primjenjuje, šta je 'prevladavajuća doktrina' i da li je došlo do novih tumačenja u njoj. Na taj način se postiže što dosljednije tumačenje i primjena zakona. Stručnjaci u oblasti pravnih nauka moraju imati priliku da presude kritički preispitaju i daju prijedloge za prilagođavanje određenog pravnog tumačenja.

Tu su i ostale treće strane, poput novinara, političara ili građana, koje može zanimati čitanje i razumijevanje sudačkih odluka. Uostalom, pristup pravdi jedan je od temelja vladavine prava. Građani moraju imati priliku da kontrolišu pravosuđe i sudske odluke. Otuda i važnost objavljivanja sudačkih odluka. Kao rezultat toga, čitljiva i razumljiva sudska odluka, koja daje logično i uvjerljivo obrazloženje, takođe je u interesu javnosti.

Konačno, postoji još jedan važan argument u prilog dobro napisanoj i uvjerljivo obrazloženoj sudskoj odluci. To je da je dobro obrazloženje od velike važnosti za sam misaoni proces sudije. Ako sudija pravilno napiše, prvo, činjeničnu osnovu odluke, drugo, pravnu osnovu na kojoj se odluka temelji i, treće, na koji način su u obzir uzeti argumenti stranaka, to značajno doprinosi odgovarajućoj analizi slučaja, a time i donošenju ispravne odluke. Navođenje činjenica, važećih pravnih pravila i argumenata koje stranke iznova iznose primoravaju sudiju da napravi jasnu analizu cijelog slučaja. To sudiji omogućava da shvati šta je na kraju suština spora i kakvu odluku treba donijeti. Dobro formulisano obrazloženje je stoga neophodno za misaoni proces i proces odlučivanja sudije.

3. Važnost Priručnika za izradu presuda

Smjernice za izradu sudačkih odluka, o tome kako odluka mora biti strukturirana i koji su elementi sudske odluke, imaju važnu funkciju. Smjernice su odabrane s razlogom. One su tu jer doprinose razumljivosti, prihvatanju i legitimitetu sudačkih odluka. To podrazumijeva perspektivu stranaka i trećih strana, perspektivu sudije i, na kraju, pravilno vršenje sudijske funkcije.

Zbog toga se važnost smjernica i uputstava iz Priručnika ne smije podcijeniti. Svrha pridržavanja smjernica i uputstava je da se suštinski unaprijedi kvalitet sudačkih odluka. Primjena smjernica iz Priručnika stoga je mnogo više od 'internog dogovora'. Njihova uloga je suštinska i značajna: smjernice doprinose kvalitetu i legitimitetu sudačkih odluka. To takođe znači da je poštovanje smjernica od velike važnosti. Na kraju krajeva, zadatak svakog sudije je da lični doprinos kvalitetu pravde.

U Priručniku postoje smjernice čija suštinska važnost možda neće biti odmah jasna, na primjer kako identifikovati stranke u uvodnom dijelu odluke. Važnost pridržavanja ovih smjernica ne treba olako shvatiti. Prije svega, veliki dio ovih smjernica zasnovan je na pravnim pravilima kojih se očito mora pridržavati.

Na drugom mjestu je jednoobraznost koja je takođe veoma važna. Jednoobraznost u načinu na koji je sudska odluka strukturirana ili načinu na koji je, na primjer, prikazan tok postupka, značajno doprinosi čitljivosti sudačkih odluka - a time i njihovoj razumljivosti. Čitalac mnogo brže razumije strukturu odluke, gdje se mogu pronaći određene informacije, šta je suština same odluke. Ovo važi i u slučaju da je taj čitalac stranka, drugi sudija ili bilo koja druga osoba.

Međutim, jednoobraznost u strukturi i izgledu sudačkih odluka važna je i za samog sudiju. Uz jednoobraznu strukturu i izgled sudske odluke, sudija će mnogo brže vidjeti da li je sve uzeto u obzir i da nije napravljena neka greška. Pridržavanje smjernica iz Priručnika i na ovaj način doprinosi kvalitetu sudačkih odluka.

Konačno, jednoobraznost u pisanju sudske odluke važna je i zato što vanjskom čitaocu ukazuje na to da su pojedinačne odluke dio jedne veće cjeline, „korpora prava“. Jasno se ukazuje na to da se ne

radi o preferencijama pojedinih sudija već o sistemu. To pokazuje da je sudska odluka u skladu sa onim što je prihvaćeno kao najbolja praksa u pravosuđu u cjelini.

Iz ove perspektive, mnogo toga se ima reći o korištenju standardnog formata za pisanje sudačkih odluka, kod koga se uvijek koristi isti redoslijed, ista podjela na pasuse i odjeljke i isti naslovi iznad pasusa. To olakšava čitanje i razumijevanju sudske odluke a, što je takođe važno, pomaže i sudiji da napiše kvalitetnu odluku. Priručnik nudi brojna polazišta za kreiranje takvog formata. Naredni korak bi stoga mogao biti utvrđivanje formata za pisanje presude na osnovu smjernica iz Priručnika.

4. Čitljiva presuda: jasnoća u vezi sa predmetom spora i sudskom ocjenom

Možda je najvažnija funkcija jasno strukturirane, čitljive i razumljive sudske odluke da čitalac, nakon što odluku pročita, razumije (i) koji spor postoji među strankama i (ii) kako je sudija cijenio taj spor. Možda se čini očiglednim da se iz sudske odluke to mora znati, ali primijetili smo da sve sudske odluke ne ispunjavaju ove zahtjeve. To je uglavnom zbog toga što je strukturu odluke ponekad teško odgonetnuti.

Ponekad je sudska odluka dugačak kontinuirani tekst, bez ikakve podjele na odjeljke ili pasuse. U ovim slučajevima prilično je nejasno da li se neki dio teksta odnosi na gledište stranke ili se odnosi na vlastiti sud sudije. Takođe nije jasno o čemu sudija tačno donosi odluku i šta ta odluka obuhvata. Primjer je presuda u kojoj je tužbeni zahtjev stranke odbijen, a da iz presude nije jasno zašto je to tako. Drugi primjer je presuda kod koje tek nakon čitanja brojnih stranica teksta postaje jasno na šta se spor između stranaka zapravo odnosi, na primjer poništenje testamenta. Iako je obavezno da predmet spora bude naveden u uvodnom dijelu (vidi Priručnik), u praksi to nije uvijek slučaj. Snažno se zalažemo za smjernice iz Priručnika prema kojima uvod uvijek treba da sadrži kratak opis predmeta spora.

Ponekad je sudska odluka teško razumljiva jer se koriste jako duge rečenice, sa mnogo ponavljanja i mnogo pravnih izraza. Primjer je presuda u kojoj se radi o sporu oko zemljišnih parcela, u kojoj se na desetine puta navode puna adresa i katastarski brojevi parcela. Kao rezultat toga, u tekstu postoji mnogo onoga što odvlači pažnju i zbog čega se vrlo teško fokusirati na obrazloženje suda.

Postoje različiti 'vijeći i trikovi' o tome kako poboljšati čitljivosti (razumljivost) sudske odluke. Prije svega, preporučujemo korištenje fiksnog formata sudske odluke, kod kog se odluka piše prema fiksnom redoslijedu i fiksnoj strukturi. Ovo takođe sudijama štedi vrijeme jer nema potrebe da stalno razmišljaju o tome kako bi presuda trebala biti strukturirana. Kao drugo, preporučujemo da se tekst dijeli na pasuse koji imaju naslove.

Takva podjela na pasuse sa naslovima može činiti format sudske odluke. Na primjer, presuda može sadržavati pasuse koji se odnose na „postupak“, „utvrđene činjenice“, „poziciju tužioca“, „odbranu tuženog“ i „ocjenu“. Takva fiksna struktura značajno doprinosi čitljivosti sudske odluke. Pored toga, to sudiju primorava da utvrdi šta zapravo spada u koji pasus i da ne preskače nijedan korak (na primjer tako što uopšte ne bi spomenuo odbranu optuženog). Kao rezultat toga, sudija će takođe imati više svjesti o tome da je potrebno napisati šta je zapravo suština spora.

Osim toga, sudije trebaju nastojati da pišu što jasnije. Priručnik sadrži veliki broj preporuka po ovom pitanju. Jedna od preporuka je izbjegavanje dugih rečenica i suvišnih riječi. Takođe se preporučuje da u tekstu bude što manje ponavljanja. Umjesto toga, bolje je vratiti se na prethodni pasus ukoliko je potrebno. Na početku se može kratko naznačiti o kojoj osobi ili predmetu se radi, tako da za to nije potrebno mnogo riječi. Na primjer, u presudi koja se tiče vlasničkog spora, na početku odluke može se navesti sljedeće: zemljišna parcela koja se nalazi na ... sa katastarskim brojevima ..., u daljnjem tekstu: zemljišna parcela. U daljem tekstu odluke dovoljno je reći „zemljišna parcela“

(bez spominjanja katastarskih brojeva ili tačne lokacije zemljišta). Ovo posebno doprinosi čitljivosti sudske odluke.

Kao što je već rečeno, pravilna upotreba interpunkcije i pasusa takođe može doprinijeti čitljivosti i razumljivosti.

Na kraju, želimo naglasiti važnost smjernice iz Priručnika koja nalaže izbjegavanje *kopiranja teksta* iz izjava stranaka. Umjesto toga, sud uvijek treba da navede *sažetak* izjava stranaka koje će sam sud formulirati. Glavna prednost ovoga je što sprečava da loše i nejasno formulisane izjave stranaka budu unešene u sudsku odluku. Isto se odnosi na izjave ili tvrdnje stranaka koje su potpuno irelevantne za sudsku odluku; njih treba izostaviti. To se može uraditi tako što će se, na primjer, navesti da će „sve što je stranka X iznijela o ... biti zanemareno budući da to ne može ni na koji način doprinijeti rješavanju spora“.

Sažetak izjava stranaka vlastitim riječima sudije, jasnim i konciznim jezikom, čini presudu mnogo čitljivijom i razumljivijom i skraćuje nepotrebnu dužinu teksta. Osim toga, važna prednost sažetka izjava stranaka je ta što sudija tako mora da se zapita šta je zapravo suština stavova koje stranke zastupaju. U tom procesu sudija daje bitan doprinos analizi predmeta, što takođe omogućava i da se dođe do visokokvalitetne sudske odluke.

5. Jasnoća u vezi sa spornim i nespornim činjenicama; jasnoća u vezi sa činjenicama na osnovu kojih se mogu izvesti dokazi

Kad je riječ o sadržaju sudske odluke, činjenična osnova sudske odluke mora biti jasno navedena. Počinje se tako što sud utvrđuje činjenice oko kojih se stranke slažu. Presuda mora sadržavati pregled ovih nespornih činjenica. Ovo je takođe navedeno u Priručniku.

Želimo naglasiti važnost navođenja nespornih činjenice. To daje osnovu za donošenje sudske odluke i za sudsku analizu spora.

Jasnoća u vezi sa tim koje su činjenice nesporne, a koje se sporne, takođe je ključna jer su dokazi potrebni samo za činjenice koje se osporavaju. Uostalom, dokazi o činjenicama oko kojih se stranke slažu u načelu nisu ni potrebni, što je jasno navedeno u Priručniku. Sud u načelu može i mora prihvatiti ove činjenice kao utvrđene.

Čitajući brojne sudske odluke primijetili smo da one uvijek ne sadrže jasan pregled nespornih činjenica, odnosno činjenica oko kojih se stranke slažu. To takođe znači da nije uvijek jasno o kojim činjenicama se stranke ne slažu i zbog čega je možda potrebno da stranka izvede dokaze. Nesigurnost u pogledu činjenične osnove takođe znači da je teško pratiti presudu u cjelini jer joj nedostaje čvrsta osnova.

Važno je da sudija već u ranoj fazi postupka utvrdi oko kojih se činjenica stranke slažu i koje činjenice osporavaju. Kao što je rečeno, dokazi su potrebni samo za činjenice koje se osporavaju; za utvrđene činjenice je to suvišno.

Iz tog razloga, ključno je da se pripremno ročište iskoristi da se sa strankama raspravi o kojim činjenicama se slažu, a koje osporavaju. Nadalje, pripremno ročište mora se koristiti za raspravu o tome za koje činjenice stranka želi izvesti dokaze, i koje dokaze stranka zapravo može predložiti.

U tu svrhu, sudija, prije pripremnog ročišta, a nakon čitanja tužbe i odgovora na tužbu, mora utvrditi o kojim se činjenicama stranke slažu, oko kojih se činjenica ne slažu i u vezi sa kojim činjenicama stav stranaka nije jasan. Kada je u pitanju ova posljednja kategorija, sudija mora iskoristiti pripremno ročište kako bi sa strankama razjasnio da li je određena činjenica sporna ili nesporna.

Izvođenje dokaza o osporenim činjenicama potrebno je, naravno, samo ako se tiče činjenica koje su *relevantne* za sudsku odluku. Sudija je taj koji odlučuje koje su činjenice relevantne, a ne stranke. Dokaze o nerelevantnim činjenicama treba odbaciti, kao što je jasno navedeno u Priručniku. To znači da sudija takođe mora imati uvid u pravnu osnovu spora *prije* pripremnog ročišta; uostalom, koje su činjenice relevantne utvrđuje se na osnovu važećih pravnih pravila.

Pored toga, kako je navedeno u Priručniku, preporuka je da sudija u pozivu za glavnu raspravu navede i u vezi sa kojim činjenicama dokazi mogu biti izvedeni. Ako stranka želi ispitati svjedoka na ročištu, mora se navesti u vezi sa kojim činjenicama će predloženi i prihvaćeni svjedok biti saslušan. Ovo je način na koji se ročište može efikasno iskoristiti. Time se strankama, advokatima i svjedocima (i sudiji) omogućava da se dobro pripreme za ročište. Prije svega, time se sprečava da stranke kasnije ospore saslušavanje svedoka ili da traže da svjedok bude ponovo sasluša.

Jasno je da efikasno korištenje pripremnog ročišta zavisi od blagovremene i temeljite pripreme ročišta od strane sudije. Samo uz temeljitu pripremu sudija može osigurati da se ročište zaista koristi u predviđene svrhe, što doprinosi jasnoći u vezi sa tim koje činjenice se osporavaju, koje su činjenice relevantne za sudsku odluku i, kao rezultat toga, jasnoći u vezi sa činjenicama za koje je na glavnoj raspravi potrebno izvesti dokaze. Ne troši se vrijeme na suvišne dokaze.

Ako je sudija pravilno utvrdio nesporne činjenice (odnosno što je prije moguće *prije* pripremnog ročišta), preporuka je da sudija te činjenice odmah zapiše hronološkim redom, tačku po tačku. Nakon toga, sudija ovaj pregled utvrđenih činjenica može koristiti u pripremi za glavnu raspravu. Čak se preporučuje da sud ove činjenice navede i u odluci, pod naslovom „Nesporne činjenice“. Na taj način se izbjegava da dođe do nerazumijevanja o tome na kojim činjenicama je sudija zasnovao svoju odluku. Ovo je važno za stranke, ali i za druge čitaoce odluke, poput sudije višeg suda (vidi stav 2. gore).

Prethodno je već rečeno da sud mora pojasniti u vezi sa kojim činjenicama stranka može izvoditi dokaze. Da bi dokazi bili uvršteni u spis potrebno je da se odnose na (i) sporne činjenice, (ii) činjenice koje su relevantne za donošenje odluke, i (vidi Priručnik), (iii) činjenice koje nisu opštepoznate. Ako stranke znaju na koje činjenice se dokazi trebaju odnositi, to omogućava efikasno saslušavanje svjedoka i sprečava kasnije rasprave u vezi sa saslušanjem svjedoka. To doprinosi efikasnosti sudskog postupka.

6. Jasnoća u ocjeni dokaza

Nakon izvođenja dokaza, sudija u svojoj odluci mora izvršiti ocjenu dokaza. Prvo, potrebno je navesti za koje činjenice su izvedeni dokazi. Drugo, mora se dati kratak sažetak izvedenih dokaza. Konačno, u presudi se mora obazložiti kako je sudija cijenio izvedene dokaze, i da li je stranka na kraju uspjela dokazati navedenu činjenicu.

U potpunosti podržavamo smjernicu navedenu u Priručniku prema kojoj sažetak dokaza ne znači kopiranje kompletnog iskaza svjedoka. Umjesto toga, dovoljno je samo navesti da su svjedoci X i Y dali iskaz. Nakon toga, u presudi se mora navesti kolika je dokazna snaga određenog svjedočenja u odnosu na činjenicu koju treba dokazati. Ako iskaz ne sadrži relevantne tvrdnje u vezi s određenom činjenicom, sud može dati samo kratku opasku da se „iskaz svjedoka X neće uzeti u obzir jer nije relevantan za činjenicu koju je potrebno dokazati“ (vidi Priručnik).

Takođe, treba konstatovati da prosto navođenje iskaza svjedoka, sa zaključnom konstatacijom da je neka stranka uspjela ili nije uspjela dokazati određenu činjenicu, ne predstavlja odgovarajuće obrazloženje. To ne zadovoljava uslov za dobro napisanu, dobro obrazloženu i uvjerljivu sudsku odluku.

Umjesto toga, u sudskoj odluci se mora obrazložiti zbog čega je stranka uspjela ili nije uspjela dokazati određenu činjenicu. Naravno, ti razlozi moraju biti povezani sa izvedenim dokazima, odnosno iskazima svjedoka. Ti razlozi čine ocjenu dokaza. Pisanje takvog obrazloženja koje sadrži ocjenu dokaza iziskuje mnogo pažnje.

Jasno je da sudija dokaze cijeni na osnovu slobodnog sudijskog uvjerenja. Odluka o ocjeni dokaza nikada nije prosta zbir izjava svjedoka (vidi Priručnik). Ono što je na kraju važno je da sudija dokaze smatra *uvjerljivim*. Posao sudije je da u odluci navede zašto dokaze smatra uvjerljivim. Kako je rečeno, sažetak dokaza nije osnova za odluku o dokazima. Iz toga strankama- i svima ostalima koji čitaju presudu- neće biti jasno na osnovu čega je sudija donio odluku o ocjeni dokaza.

Napisati obrazloženje za ocjenu dokaza može biti prilično zahtjevno. Polazišta mogu biti (a) stepen podudarnosti izjave svjedoka s određenim činjenicama u spisu ili izjavama drugih svjedoka, tj. dosljednost; (b) dokazna snaga iskaza (sadrži li iskaz praznine ili je u nekim tačkama neuvjerljiv?); (c) način na koji je svjedok došao do određenih saznanja (iz govorkanja ili na osnovu vlastitih zapažanja). Sud se takođe može zapitati (d) u kojoj mjeri određeni svjedok ima vlastiti interes u određenom ishodu postupka, na primjer jer je u srodstvu sa strankom. Opšte je pravilo što je svjedok nezavisniji, to sud više vjere može pokloniti izjavi svjedoka.

7. Zaključne napomene

Dobro napisana sudska odluka odražava dobro promišljenu presudu. Dobro napisana sudska odluka takođe je očit pokazatelj pravilnog vršenja sudijske funkcije. Iz tog razloga, za sudije je od velike važnosti da se pridržavaju smjernica iz Priručnika. Na kraju, to doprinosi kvalitetu pravde.

Autor: Rune Høgberg

Nakon inicijalnog kontakta sa Vesnom Pirijom u jesen 2019., u novembru iste godine sam imao zadovoljstvo da posjetim Sarajevo. Zajedno sa sudijom Vrhovnog suda Holandije, profesorkom Ruth de Bock, upoznao sam se sa projektnim timom i sudijama- učesnicima iz Bosne i Hercegovine.

U Sarajevu se dalje razgovaralo o cilju i metodama Projekta, a ubrzo nakon toga Projekat je započeo sa analizom i komentarima na presude sudova različitih nivoa u Bosni i Hercegovini.

Po mom mišljenju, nakon što je započeo 2019. godine, u okviru projekta je urađen impresivan posao. Priručnik, koji je sada kompletan, trebao bi poslužiti kao dragocjena pomoć u svakodnevnom radu na izradi presuda u parničnim predmetima i stvoriti osnovu za bolje razumijevanje presuda među brojnim korisnicima različitih sudova.

Iako je Priručnik posebno namijenjen sudijama u Bosni i Hercegovini, principi i smjernice koji su u Priručniku predstavljeni po mom mišljenju važe za sve sudije svih nivoa. Stoga se nadam da će se Priručnik dosta koristiti i cijeliti kao alat u nastojanju da se posao što bolje uradi.

Mnogo uspjeha!

1. Projekt unaprjeđenja kvalitete pravosuđa

1.1 Razlog projektne intervencije

Metodologija izrade sudačkih odluka razlikuje se u ovisnosti o pravnoj kulturi konkretnog područja, ali su univerzalni standardi da odluke trebaju biti jasne, koncizne i razumljive strankama. Odluke sudova trebale bi, koliko je to moguće, biti strukturirane na jedinstven način u smislu iznošenja i obrazloženja ocjene dokaza i primjene zakona na dokazane činjenice.

Sudske odluke ne bi trebale biti nepotrebno opsežne, niti nedorečene, a istodobno se moraju potpuno i pravilno baviti činjeničnim i pravnim pitanjima koja su bila važna za ishod spora. Sudovi su dužni obrazložiti svoje presude pri čemu ne moraju dati detaljne odgovore na svaki navod, ali ako je pravno pitanje suštinski važno za ishod predmeta, sud u tom slučaju mora posebice obrazložiti razloge na kojima temelji svoju odluku.¹

Svaki je sudac neovisan i samostalan u ocjeni dokaza i primjeni zakona, ali kod izrade odluke mora poštovati određene standarde. Naime, određeni stupanj harmoniziranog metodološkog pristupa izradi sudačkih odluka je itekako poželjan i predstavlja svojevrsnu obvezu sudstva, a sve u duhu pravne kulture područja/države.

U pripremnoj fazi Projekta obavljena su inicijalna istraživanja, te je na temelju povratnih informacija dobivenih od sudaca drugostupanjskih i vrhovnih sudova zaključeno da je potrebno više usredotočiti se na to kako unaprijediti kvalitetu presuda u našem pravosuđu.

Glavni nalazi preliminarnog istraživanja bili su sljedeći:

- Odluke nisu dobro strukturirane;
- Odluke su često preduge;
- Suci se koriste jezikom koji nije razumljiv za laike;
- U odlukama se izostavljaju ili nepotpuno navode obvezujući dijelovi.

1.2 O Projektu

Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vijeće) počelo je 2019. godine s implementacijom Projekta unaprjeđenja kvalitete pravosuđa. Projekt se provodi uz financijsku potporu Vlade Norveške, u partnerstvu sa Sudskom administracijom Norveške i Sudbenim vijećem Nizozemske. Projekt se sastoji od nekoliko aktivnosti koje u fokus stavljaju različite aspekte kvalitete rada sudova.

Jedna od aktivnosti Projekta odnosi se na unaprjeđenje kvalitete sudačkih odluka, i njome su obuhvaćene sljedeće aktivnosti:

- Formiranje tima stručnjaka koji čine suci drugostupanjskog i trećestupanjskog suda, te po jedan nizozemski i norveški stručnjak;

¹ Europski sud za ljudska prava, Van der Hurk protiv Holandije, presuda od 19. travnja 1994. godine. Ustavni sud Bosne i Hercegovine, AP 1908/06, „Ustavni sud, dakle, smatra da Županijski sud u žalbenom postupku nije dovoljno jasno obrazložio svoju odluku, odnosno nije odgovorio na argumente prvostupanjskog suda [...] te [...] je proizvoljnom primjenom materijalnog prava prekršio apelantovo pravo na pravično suđenje. Ovakvim postupanjem suda povrijeđeno je i pravo na pristup sudu, budući da je apelant imao samo formalni, ali ne i suštinski pristup sudu.”

- Analizu nasumično izabranih sudačkih odluka iz različitih područja građanskog prava;
- Izradu priručnika za izradu sudske odluke s obrascima sudačkih odluka;
- Izradu smjernica za pisanje sudačkih odluka;
- Promociju priručnika i smjernica;
- Suradnju s centrima za edukaciju sudaca i tužitelja na provedbi obuke za suce prvoga stupnja sudovanja.

Zbog naprijed navedenih inicijalnih nalaza glede kvalitete sudačkih odluka, Vijeće je odlučilo uspostaviti radno tijelo (tim stručnjaka) sačinjeno od iskusnih sudaca s višestupanjskih sudova, istaknutih stručnjaka u području građanskog prava, koji su imali zadatak provesti sveobuhvatnu analizu kvalitete sudačkih odluka, te pristupiti izradi stručnog materijala utemeljenog na nalazima prethodno provedene analize. Tim stručnjaka činilo je 7 (sedam) sudaca iz Bosne i Hercegovine, te 2 (dva) međunarodna stručnjaka:

1. Goran Nezirović, sudac Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: FBiH);
2. Senad Tica, sudac Vrhovnog suda Republike Srpske (u daljnjem tekstu: RS);
3. Fatima Mrdović, sutkinja Vrhovnog suda FBiH;
4. Zvezdana Antonović, sutkinja Prizivnog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: BiH);
5. Muhamed Cimirotić, sudac Županijskog suda u Bihaću;
6. Biljana Majkić-Marinković, sutkinja Okružnog suda u Banjoj Luci;
7. Ruža Gligorević, sutkinja Prizivnog suda Brčko distrikta (u daljnjem tekstu: BDBiH);
8. Ruth de Bock, sutkinja Vrhovnog suda Nizozemske;
9. Rune Hogberg, sudac Okružnog suda Stavanger, Norveška.

Timu stručnjaka potporu je u radu pružao projektni tim projekta „Unaprjeđenje kvalitete pravosuđa“ u sastavu:

1. Ana Bilić-Andrijanić, rukovoditeljica Projekta;
2. Kenan Ališah, zamjenik rukovoditeljice Projekta;
3. Vesna Pirija, pravna vijećnica;
4. Benjamin Hasanović, pravnik;
5. Demirel Delić, pravni vijećenik.

1.3 Analiza sudačkih odluka

Tim stručnjaka je radom u četiri skupine u razdoblju ožujak – rujan 2020. godine izvršio analizu kvalitete sudačkih odluka donesenih u parničnom postupku. Ovaj vid aktivnosti je *novum* proveden u bh. pravosuđu, a rađen je metodom *peer-to-peer* analize. Analiza je vršena na odabranom uzorku odluka, prema unaprijed dogovorenim kriterijima i metodi evaluacije. Predmet analize je bila 101 sudska odluka u pravomoćno okončanim parničnim predmetima pred sudovima u BiH, u razdoblju od 1. 1. 2015. godine do 30. 11. 2019. godine. Uzorak je obuhvatio sve pravne osnove, odluke u meritumu, kao i procesne odluke donesene po različitoj pravnoj osnovi.

Nakon dobivanja podataka iz CMS-a, određen je uzorak i isti stratificiran na taj način da obuhvati srazmjerni broj:

- predmeta Suda BiH, sudova iz FBiH, RS i BDBiH;
- predmeta različite pravne osnove;
- predmeta različitog načina završetka.

Po stratifikaciji uzorka, projektni tim je metodom slučajnog odabira identificirao 101 predmet, vodeći računa o činjenici da uzorak treba obuhvatiti što više većih sudova. Nakon konačne specifikacije, od sudova su pribavljene identificirane odluke i prateći spisi predmeta. Odluke, kao i dijelovi spisa koji su bili predmet analize, bile su anonimizirane, a odlukama odabranim za analizu bila je dodijeljena šifra i evaluatorima je dostavljen anonimiziran materijal.

Analiza odluka obuhvaćala je tehniku i metodologiju izrade odluke, primjenom standarda odredbi Zakona o parničnom postupku koji se primjenjuju u radu sudova u Bosni i Hercegovini, bez upuštanja u evaluaciju ispravnosti odlučivanja, odnosno je li odluka pravilna i na zakonu utemeljena.

U cilju sveobuhvatne analize, tim stručnjaka je izvršio uvid u spise predmeta, odnosno u najrelevantnije dokumente za prvostupanjske odluke: tužbu, odgovor na tužbu, zapisnike sa svih ročišta, nalaze vještaka i odluke, a za drugostupanjske odluke: prvostupanjsku odluku, žalbu, odgovor na žalbu, zapisnike s ročišta (ako je otvarana rasprava pred drugostupanjskim sudom) i drugostupanjsku odluku. Međunarodni stručnjaci su se u svojim razmatranjima zadržali isključivo na uvidu u sudske odluke.

Metoda rada je bila *peer review* stručna analiza sudačkih odluka na temelju kriterija koje je usvojio tim stručnjaka. Usuglašeni kriteriji su pretočeni u evaluacijski obrazac², pomoću kojega su članovi tima stručnjaka vršili evaluaciju svake odluke. U njemu su bilježena zapažanja tima stručnjaka, a posebice propusti kod izrade sudačkih odluka.

Projektni tim je izvršio analizu potpunjenih evaluacijskih obrazaca, tako što su podaci statistički obrađeni, te su izvedeni zaključci izvršene analize,³ koji obuhvaćaju sljedeće ključne dijelove presude i to: uvod, izreku, zahtjeve stranaka, utvrđivanje činjeničnog stanja, dokaze i ocjenu dokaza, kvalitetu obrazloženja sa stajališta pravne analize i analitičkog mišljenja i izradu presude, prema kojima je i koncipiran nacrt Priručnika za izradu sudske odluke u parničnim predmetima (u daljnjem tekstu: Priručnik).

² Evaluacijski obrasci su kreirani kao skup pitanja pomoću kojih je moguće detaljno analizirati kvalitetu sudske odluke u svim dijelovima. Pomoću evaluacijskog obrasca, suci i stručni suradnici imaju priliku detaljno analizirati tražene elemente sudačkih odluka i poželjne prakse pri metodološkom pristupu izrade odluke i odabira optimalnog stila pisanja. Evaluacijski obrazac čini integralni dio ovog Priručnika i predstavlja sastavni dio priloga Priručnika.

³ Statistički nalazi i narativno izvješće o provedenoj analizi mogu se naći u prilogu ovog Priručnika. U tim su materijalima detaljno elaborirana zapažanja tima stručnjaka o odlukama koje su bile predmet analize.

2. Uvod odluke

Autori: Goran Nezirović, Ruža Gligorević i Muhamed Cimirotić

Način pisanja sudačkih odluka reguliran je odredbom čl. 63. Pravilnika o unutarnjem sudbenom poslovanju⁴ (u daljnjem tekstu: Pravilnik). Na početku teksta svake sudske odluke trebaju biti navedeni podaci o sudu koji donosi odluku, odnosno predmetu u kojem se odluka donosi, što je regulirano na sljedeći način:

U sudskoj odluci u gornjem lijevom uglu treba stajati: naziv države BiH, entiteta, županije, naziv i sjedište suda, broj predmeta, datum donošenja odluke, a u odlukama sudova iz Brčko distrikta naziv države BiH i naziv suda⁵.

Odredbom čl. 191. Zakona o parničnom postupku⁶ propisano je:

Uvod presude sadrži: naziv suda, ime i prezime suca, ime i prezime i prebivalište odnosno boravište stranaka, njihovih zastupnika i opunomoćenika, kratku oznaku predmeta spora i njegovu vrijednost, dan zaključenja glavne rasprave, naznaku stranaka, njihovih zastupnika i opunomoćenika koji su toj raspravi nazočili, te dan kad je presuda donesena, a odredba članka 311. Zakona o parničnom postupku Brčko distrikta sadrži i „naznaku da se presuda izriče u ime Brčko distrikta Bosne i Hercegovine”.⁷

Značaj uvoda sudske odluke je u tome da se koncizno i izravno predstave osnovni elementi nužni za razumijevanje predmeta presuđivanja:

1. koji je sud donio odluku;
2. koji je sudac postupao u predmetu odnosno vijeće (ako se radi o drugostupanjskoj odluci);
3. tko su stranke u sporu (fizičke ili pravne osobe);
4. tko ih zastupa (zakonski zastupnik, zastupnik po zakonu ili opunomoćenik);
5. zbog čega se vodi spor;
6. kolika je njegova vrijednost;
7. kada je zaključena glavna rasprava;
8. tko je od stranaka nazočio tom ročištu;
9. je li rasprava bila javna (subjektivni i objektivni elementi spora) i
10. dan kada je presuda donesena.

⁴ Pravilnik o unutarnjem sudbenom poslovanju („Službeni glasnik BiH”, broj: 66/12, 40/14, 54/17, 60/17, 30/18). Imenovani Pravilnik je u primjeni u FBiH i BDBiH. U RS je u primjeni Pravilnik o unutrašnjem sudskom poslovanju („Službeni glasnik RS”, broj: 9/14, 39/16, 71/17, 67/18 i 6/19). U oba imenovana pravilnika odredbom čl. 63. normiran je sadržaj uvodnog dijela odluke.

⁵ Čl. 63. st. 7. t. a) POU SP FBiH i BDBiH („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, broj 66/12, 40/14, 54/17, 60/17 i 30/18); čl. 63. st. 7. t. a) POU SP RS („Službeni glasnik RS”, br. 9/2014, 39/2016 – odluka US, 71/2017, 67/2018 i 6/2019).

⁶ Čl. 158. ZPP-a BiH, čl. 191. ZPP-a FBiH, čl. 191. ZPP-a RS i čl. 311. ZPP-a BDBiH. U BiH su na snazi zapravo četiri pravna sustava i samim tim i četiri procesna zakona koja normiraju parnični postupak. Entitetski zakoni – RS i FBiH – sadržajno su u dominantnoj mjeri podudarni, a razlika u numeraciji je nepostojeća. U tom smislu, u Priručniku će se u osnovnom tekstu koristiti sadržaj entitetskih procesnih zakona, a u fusnotnom tekstu će se prikazivati sadržaj zakona BDBiH i BiH. Svaka će se eventualna različitost posebno istaknuti u fusnotnom tekstu. Kao kratica u osnovnom tekstu za predmetne procesne zakone koristit će se oznaka: ZPP.

⁷ Čl. 311. ZPP-a BDBiH glasi: Uvod presude sadrži: naznaku da se presuda izriče u ime Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, naziv suda, ime i prezime postupajućeg suca Osnovnog suda, odnosno člana vijeća Prizivnog suda, ime i prezime i prebivalište odnosno boravište stranaka, njihovih zastupnika i opunomoćenika, kratku oznaku predmeta spora i njegovu vrijednost, dan zaključenja glavne rasprave, naznaku stranaka, njihovih zastupnika i opunomoćenika koji su toj raspravi nazočili.

Elemente uvoda odluke određuje riječ „sadrži“, koja „nalaže“ sudu da ove elemente navede u uvodu odluke. Jezična je formulacija imperativnog karaktera, te je isključena dispozicija suca da odlučuje o tome hoće li neke od tih elemenata navesti u uvodu odluke. Elementi uvoda odluke ostavljaju, dakle, minimalni kreativni prostor za suce prilikom izrade presude.

Uvod odluke je značajan za ishod izvršenja pravomoćne presude odnosno rješenja (npr. spor radi smetanja posjeda). U postupku izvršenja stranke će u prijedlogu za izvršenje biti navedene onako kako su naznačene u uvodu pravomoćne odluke glede njihovih osobnih podataka i adrese (točnost i potpunost tih podataka omogućuju provedbu izvršenja).

2.1 Naziv suda

Naziv suda normiran je odredbama Zakona o sudovima⁸ u kojima su navedeni nazivi postojećih sudova. U tom smislu bitno je istaknuti da se često u sudskoj praksi može uočiti pogrešno navođenje naziva sudova. Naime, pogrešno je navođenje: *Općinski/Osnovni sud ... (naziv grada)*.

Naziv suda mora biti onakav kako je propisan Zakonom o sudovima, a to je *Općinski/Osnovni sud u ... (naziv grada)*.⁹

2.2 Ime i prezime suca, odnosno članova sudbenog vijeća

Uočljivo je da se u praksi uglavnom navodi prvo prezime pa ime suca. Ipak, tekst Zakona o parničnom postupku¹⁰ je jasan i njime je propisano da se navodi ime i prezime suca, a dodatno, uobičajeno je da se zvanje „veže“ uz ime osobe, a ne uz prezime (npr. sudac – ime pa prezime), kao što je slučaj i kod drugih zvanja (npr. doktor – ime pa prezime ili profesor – ime pa prezime).¹¹ U praksi sudovi uglavnom postupaju suprotno, ali to ne predstavlja povredu postupka koja utječe na materijalnoppravnu zakonitost odluke suda. Ipak, zbog navedenog se predlaže doslovno držanje slova zakona, u cilju materijalne i formalno-pravne korektnosti.

U uvodu drugostupanjske odluke navođenje imena i prezimena suca (tj. članova vijeća) i stranaka mora se pisati u odgovarajućem padežu (genitivu), a u praksi se veoma često piše ime i prezime u nominativu bez promjena u padežima što je gramatički neispravno, dok se u prvostupanjskim presudama imena i prezimena sudaca navode u nominativu, što je i ispravno.

2.3 Ime i prezime/naziv stranaka

Ime i prezime odnosno naziv stranaka je sljedeći element uvoda odluke.

Iako zakonom nije eksplicitno propisano, uz ime i prezime stranke poželjno je navesti ime oca ili roditelja čije prezime stranka nosi, a eventualno i nadimak stranke ako je naveden u tužbi (tijekom

⁸ Zakon o sudovima u FBiH („Službene novine FBiH“, broj: 38/05, 22/06, 63/10, 72/10, 7/13, 52/14); Zakon o sudovima u RS („Službeni glasnik RS“, broj: 37/12, 14/14, 44/15, 39/16, 100/17); Zakon o sudovima BDBiH („Službeni glasnik BDBiH“, broj: 18/20).

⁹ Čl. 22. i čl. 25. Zakona o sudovima u FBiH („Službene novine FBiH“, broj: 38/05, 22/06, 63/10, 72/10, 7/13, 52/14); čl. 26.-29. Zakona o sudovima u RS („Službeni glasnik RS“, broj: 37/12, 14/14, 44/15, 39/16, 100/17). Navedeno nije primjenjivo na sljedećim iznimcima od općeg pravila: naime, specifična je situacija u BDBiH, u kojem su dva suda nazvana: Osnovni sud BDBiH i Prizivni sud BDBiH, čl. 2. Zakona o sudovima BDBiH („Službeni glasnik BDBiH“, broj: 18/20), kao i situacija na središnjoj razini vlasti – Sud Bosne i Hercegovine.

¹⁰ Čl. 191. st. 2. ZPP-a RS/FBiH, čl. 158. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 311. ZPP-a BDBiH.

¹¹ I. Šabić, *Funkcije ličnih imena u književnosti*, Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli, Tuzla, 2019., str. 2: „Zbog nedovoljne preciznosti u odnosu na prezime i nadimak, nužna je sljedeća dopuna: lično ime je zakonom propisano (što nije nadimak) i nenasljedna (što nije prezime) antroponimijska kategorija, odnosno nenasljedni individualni antroponim“; str. 2: „Ozakonjenjem imenske formule prezime je postalo njezinim glavnim članom, a ličnom je imenu pripala pomoćna uloga razlikovanja osoba istoga prezimena... Ipak, u strukturi imenske formule, lično ime dolazi na prvo mjesto i tako je anteponirano prezimenu i nadimku kao kasnijim antroponimijskim kategorijama“; str. 4: „Dakle, ime + prezime je jedna od formula preko kojih se ostvaruje identitet.“; - „Pod referencijalnom ili identifikacijskom funkcijom imena zapravo se misli na proces uspostave veze između imena kao jezičkoga znaka i referenta i osobe koja se imenuje u izvanjezičkoj stvarnosti, pa s tim u vezi lično ime referira na osobu muškog ili ženskog spola, a prezime na pripadnost obitelji (ili porodici, odatle porodično ime).“

postupka). Poželjno je da ti podaci budu navedeni, jer se na taj način stranka lakše identificira prilikom dostave pismena. Poznato nam je da neke ljude poznajemo po nadimku, a da im ne znamo ime, te da u nekim krajevima ima više ljudi istog imena i prezimena. Sudska praksa čak bilježi slučajeve istovjetnog imena i prezimena, te imena roditelja.

Stranačka sposobnost je sposobnost biti nositelj procesnih prava i obveza, dakle biti stranka u postupku. Pravna sposobnost je sposobnost biti subjekt prava i obveza u građanskom materijalnom pravu, a ona se stječe rođenjem fizičke osobe odnosno upisom u registar pravnih osoba. Dakle, pravna sposobnost na polju građanskog materijalnog prava odgovara stranačkoj sposobnosti na polju građanskog procesnog prava. Drugim riječima, svatko tko ima pravnu sposobnost ima i stranačku sposobnost.

Parnična sposobnost je sposobnost stranke da sama poduzima parnične radnje u postupku. Poslovna sposobnost na polju građanskog prava je sposobnost osobe da sama svojim radnjama stječe prava i obveze. Dakle, poslovna sposobnost na polju građanskog materijalnog prava odgovara parničnoj sposobnosti na polju građanskog procesnog prava. Drugim riječima, parničnu sposobnost ima svaka osoba koja ima poslovnu sposobnost.

Ako je u postupku kao tužitelj ili tuženik sudjelovala osoba koja ne može biti stranka u postupku, počinjena je povreda odredbi parničnog postupka (čl. 209. st. 2. t. 8.) ZPP-a RS/FBiH¹²) na koju sud (prvostupanjski i drugostupanjski) pazi po službenoj dužnosti (čl. 221. Zakona o parničnom postupku RS/FBiH¹³) i to je razlog zbog kojeg se prvostupanjska presuda ukida i tužba odbacuje ako u bilo kojoj fazi postupka sud utvrdi da tužitelj ili tuženik ne može uopće biti subjekt procesnopravnog odnosa.

Ako u postupku prethodnog ispitivanja tužbe sud ne uoči taj propust i ne vrati tužitelju tužbu na uređenje, pa nakon provedenog prvostupanjskog postupka (u praksi se to dešava) tužba bude odbacena, jasne su posljedice koje nastaju za tužitelja koji u tužbi nije pravilno označio osobu koja može biti stranka u postupku (tužitelj ili tuženik).¹⁴

U praksi se često dešava da je kao stranka u postupku označena samostalna trgovinska radnja, iako nema svojstvo pravne osobe i ne može biti stranka u postupku (nema stranačku sposobnost). U tom slučaju treba navesti ime i prezime fizičke osobe i naznačiti da je ta fizička osoba vlasnik samostalne trgovinske radnje i navesti njezin naziv.

<u>pravilno</u>	<u>neppravilno</u>
„Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja ...” ...protiv tuženika <u>ime i prezime</u> (fizičke osobe) ... vlasnika Samostalne trgovačke radnje ...” ... iz ... (mjesto, ulica i broj), radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja..., <u>protiv tuženika STR</u> ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je

Ako u sporu sudjeluje više osoba na strani tužitelja ili tuženika kao suparničari, u uvodu treba navesti podatke o svima njima (adresa – ulica i broj), a nepravilno je navesti podatke samo za prvog suparničara i iza toga staviti oznaku „i dr.”. Navođenje osobnih podataka i adresa svih suparničara osobito ima značaj za izvršni postupak, zatim kod litispencije (parnica teče), kao i kod *res iudicata* (pravomoćno presuđena stvar).

¹² Čl. 176. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 329. st. 2. t. h) ZPP-a BDBiH.

¹³ Čl. 188. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 341. ZPP-a BDBiH.

¹⁴ Zbog ovoga je veoma bitno da suci detaljno analiziraju sadržaj tužbe u inicijalnoj fazi postupka, zbog čega je sastavni dio Priručnika Kontrolna lista za ispitivanje tužbe.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari <u>tužitelja M.M., N.N., te P.P iz ... (mjesto, ulica i broj)</u> , koje zastupa opunomoćenik ... odvjetnik iz ..., protiv tuženika ... kojeg zastupa opunomoćenik ..., uposlenik tuženika, radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari <u>tužitelja M.M. i dr.</u> , kojeg zastupa opunomoćenik ... odvjetnik iz ..., protiv tuženika... kojeg zastupa opunomoćenik ..., uposlenik tuženika, radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ... donio je

Dešava se u praksi da, iako se radi o procesnoj zajednici nužnih jedinstvenih suparničara (npr. utvrđenje prava služnosti) koji se nalaze u nedjeljivom pravnom odnosu, tužbom ne budu obuhvaćeni kao tuženici svi suvlasnici poslužne nekretnine i da u postupku ne dođe do proširenja tužbe i na izostavljene nužne jedinstvene suparničare, pa će u takvom slučaju sud odbaciti tužbu (nema stranke, jer stranku čine svi nužni suparničari zajedno). Međutim, u sudskoj praksi postupa se i na taj način da sud u takvoj situaciji donese presudu kojom je odbijen tužbeni zahtjev, što je pogrešno po stavu tima stručnjaka.

Kada je tijekom parničnog postupka došlo do ustupanja predmetnog potraživanja (cesija) s tužitelja kao povjeritelja (cedenta) na novog povjeritelja (cesionara), sud će na prijedlog tužitelja da cesionar nastavi postupak kao tužitelj ispitati je li prijenos tog potraživanja zabranjen zakonom, radi li se o potraživanju vezanom za ličnost, kada je prijenos na drugog po svojoj prirodi zabranjen, te jesu li tužitelj (kao povjeritelj) i tuženik (kao dužnik) ugovorili da tužitelj može prenijeti potraživanje na drugog ili to ne može bez njegove suglasnosti i sukladno tome odlučiti o prijedlogu tužitelja za stupanje u parnicu cesionara na mjesto tužitelja, dok dužnik (cesus) i potraživanje ostaju isti. Kod izvršene cesije potraživanja koje je predmet spora, prvostupanjski, kao ni drugostupanjski sud ne mogu samoinicijativno izvršiti sukcesiju stranke u sporu.

U sporovima u kojima je tuženik podnio protutužbu, ne treba u uvodu (kao ni u ostalom dijelu teksta presude) navoditi za tužitelja „protutuženik“, a za tuženika „protutužitelj“. Naime, status koji stranka stekne u trenutku podnošenja tužbe ona zadržava do kraja postupka. Stoga ne treba navoditi „tužitelj-protutuženik“, niti „tuženik-protutužitelj“, nego samo tužitelj i tuženik.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja ... iz ..., protiv tuženika ... iz ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja-protutuženika ... iz ..., protiv tuženika-protutužitelja ... iz ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je

U paternitetskim sporovima protutužba nije dozvoljena, jer sud po službenoj dužnosti, sukladno odredbama Obiteljskog zakona, u parničnom postupku po tužbi za razvod braka odlučuje o povjeravanju malodobnog djeteta stranaka jednom od roditelja na zaštitu, odgoj i izdržavanje, kao i visini doprinosa za izdržavanje djeteta, pa će sud protutužbu odbaciti.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužiteljice ... iz ..., protiv tuženika ... iz ..., radi razvoda braka, nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužiteljice ... iz ..., protiv tuženika ... iz ..., radi razvoda braka i <u>po protutužbi tuženika</u> radi povjeravanja malodobnog djeteta na zaštitu, odgoj i izdržavanje, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je

Postoji određena dilema je li obveza suda da, pridržavajući se zakonske odredbe, obvezno prvo navede ime pa prezime stranke. Kao što je to ranije naznačeno za ime i prezime suca (članova sudbenog vijeća), prema ZPP-u, stranke treba označivati – „ime i prezime stranaka” (fizička osoba), neovisno o tome što suprotno označivanje (prezime i ime) ne predstavlja povredu postupka koja utječe na materijalnoppravnu zakonitost odluke suda.

Ako je stranka pravna osoba u stečaju ili likvidaciji, tada u uvodu presude uz naziv te pravne osobe obvezno treba navesti da je ta pravna osoba u stečaju (npr. tužitelj... – u stečaju) i da je zastupa stečajni upravnik kao zakonski zastupnik. To je od osobitog značaja ako je predmet spora kondemnatorni zahtjev (nalaganje isplate), koji se ne može postaviti prema pravnoj osobi u stečaju.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja ... – u stečaju, kojeg zastupa <u>stečajni upravnik...</u> , protiv tuženika ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja ... – <u>u stečaju</u> , protiv tuženika..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je

U uvodu presude sud će navesti ime umješaka kao osobe koja ima pravni interes da u parnici koja teče među drugim osobama jedna od stranaka uspije u sporu i navest će kojoj se stranci umješak pridružio, te navesti njegovo prebivalište odnosno boravište.

<u>pravilno</u>
Sud Bosne i Hercegovine, sudac ..., rješavajući u pravnoj stvari tužitelja... (ime i prezime) iz ... (adresa prebivališta/boravišta), zastupan po opunomoćenici ..., odvjetnici iz ..., protiv tuženika: 1. ... i 2. ..., zastupani po zakonskom zastupniku Pravobraniteljstvu BiH, te umješaka na strani tuženika (ime i prezime) iz ..., ul. ... broj ..., zastupan po opunomoćeniku ..., odvjetniku iz ..., Iliđža, radi poništenja rješenja o imenovanju i dr, v.s. 10.000,00 KM, nakon glavne i javne rasprave, održane dana 1. 7. ... godine, u nazočnosti tužitelja osobno, opunomoćenice tužitelja, opunomoćenika tuženika i umješaka na strani tužene, te njegova opunomoćenika, dana 18. 7... godine, donio je ...

2.4 Prebivalište odnosno boravište stranke

Pod prebivalištem smatra se općina ili distrikt u kojem se državljanin nastani s namjerom da tamo stalno živi. Pod boravištem se smatra općina ili distrikt gdje se državljanin nastani s namjerom da tamo privremeno živi.¹⁵

Prebivalište odnosno boravište stranke podrazumijeva i adresu stanovanja stranke.

2.5 Ime, prezime i prebivalište odnosno boravište zastupnika i opunomoćenika stranaka

Stranke može zastupati opunomoćenik (odvjetnik ili uposlenik pravne osobe), zakonski zastupnik fizičkih osoba (roditelji, usvojitelji), zastupnik određen općim aktom pravne osobe ili zakonom.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari malodobne tužiteljice... iz ..., koju zastupa majka – zakonska zastupnica ... iz ..., ulica..., broj ..., protiv tuženika ..., radi izdržavanja, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari malodobne tužiteljice ... iz ... koju zastupa <u>majka kao zakonska zastupnica</u> , protiv tuženika ..., radi izdržavanja, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je

Pravne osobe, koje inače mogu biti stranke u postupku, ne zastupa zakonski zastupnik, već zastupnik određen općim aktom pravne osobe ili zakonom, a iznimka je stečajni upravnik koji kao zakonski zastupnik zastupa pravnu osobu nad kojom je otvoren stečajni postupak. Naime, u uvodu presude treba navesti podatke o zastupnicima države, entiteta, Brčko distrikta BiH, institucija BiH i entiteta, u nazivu koji je određen zakonom.

Privremeni zastupnik zastupa stranku čije je boravište nepoznato, a stranka nema opunomoćenika.

U uvodu ne treba navoditi da pravnu osobu (gospodarski subjekt), osim odvjetnika, zastupa i direktor pravne osobe, nego treba navesti samo odvjetnika kao opunomoćenika, kojem se dostavljaju sudska pismena, odnosno uposlenika pravne osobe koji je ovlašten da poduzima radnje u postupku u granicama ovlaštenja iz punomoći.

Pogrešno je u uvodu navesti da odvjetnik kao opunomoćenik pravne osobe zastupa zakonskog zastupnika te pravne osobe (npr. stečajnog upravnika) ili direktora pravne osobe, jer odvjetnik kao opunomoćenik zastupa stranku u postupku.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja ..., kojeg zastupa opunomoćenik ... odvjetnik iz ..., protiv tuženika ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja ..., kojeg zastupa <u>direktor ..., zastupan po opunomoćeniku</u> ... odvjetniku iz ..., protiv tuženika..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je

Likvidator odvjetničkog ureda nije opunomoćenik stranke. On je samo ovlašten i dužan do dolaska stranke zastupati njezine interese bez osobite punomoći te savjesno obavljati poslove koji se u

¹⁵ Čl. 3. t. 7. i 10. Zakona o prebivalištu i boravištu državljana BiH („Službeni glasnik BiH”, br. 32/01, 56/08 i 58/15).

zastupanju moraju obaviti, ako se nisu stekli uvjeti za otkazivanje zastupanja. Ova prava i obveze likvidator ima do isteka krajnjeg roka od 60 dana od dana pravomoćnosti rješenja kojim je određen za likvidatora (čl. 49. st. 4. i 5. Statuta Odvjetničke komore FBiH).

Prema odredbi čl. 301. st. 1. ZPP-a RS/FBiH,¹⁶ Odvjetničko društvo može biti opunomoćenik jer ima svojstvo pravne osobe u smislu čl. 36. Zakona o odvjetništvu FBiH.

Odvjetnički ured ne može biti opunomoćenik stranke, već to može biti samo odvjetnik (ili više njih) iz tog ureda.

Dešava se da tijekom parničnog postupka stranka više puta promijeni opunomoćenika (to je najčešće u postupcima koji dugo traju). U tom slučaju u uvodu ne treba navoditi ime svih opunomoćenika, kao ni datum do kada je koji od njih zastupao stranku (npr. „zastupan po opunomoćeniku ... do ..., a od ... po opunomoćeniku ...”), nego u uvodu treba navesti samo ime opunomoćenika koji je posljednji zastupao stranku, kojem se inače dostavljaju sudska pismena.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja ... iz ..., zastupan po opunomoćeniku ... odvjetniku iz ..., protiv tuženika ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja..., <u>zastupan po opunomoćeniku ... do ..., a od ... po opunomoćeniku ...</u> , protiv tuženika ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je

Prebivalište odnosno boravište zastupnika i opunomoćenika podrazumijeva i adresu stanovanja odnosno ureda, što je potrebno zbog dostave sudačkih pismena.

2.6 Predmet spora

Predmet spora je obvezni element tužbe i zakonska obveza tužitelja je u tužbi označiti predmet spora. Predmet spora je pravilno označen ako je kod više postavljenih zahtjeva navedeno na što se svaki od tih zahtjeva odnosi (npr. radi utvrđenja ništavosti ugovora o kupoprodaji i isplate).

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja ... iz ..., protiv tuženika ... iz ..., radi utvrđenja ništavosti ugovora o kupoprodaji i isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja ... iz ..., protiv tuženika ... iz ..., radi utvrđenja ništavosti ugovora o kupoprodaji, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je

Ako je tuženik podnio protutužbu, u uvodu treba navesti što je predmet spora i po protutužbi.

¹⁶ Čl. 241. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 50. st. 1. ZPP-a BDBiH.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja ... iz ..., protiv tuženika ... iz ..., radi predaje u posjed i po protutužbi tuženika radi naknade štete, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja ... iz ..., protiv tuženika ... iz ..., radi predaje u posjed, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je

U situaciji kada tužitelj u tužbi nije pravilno označio predmet spora, sud je ovlašten da zakonskim terminom označi predmet spora, a da pri tome ne promijeni suštinu označenog spora.

Primjerice, *ako je tužitelj* u tužbi naveo da je predmet spora utvrđenje vlasništva od ½ dijela, sud će naznačiti da je predmet spora utvrđenje suvlasničkog dijela *tužitelja od ½ dijela*.

Isto se odnosi i na situaciju kada je u uvodu odluke navedeno da je predmet spora izmjena odluke o „*dodjeli*” djeteta stranaka jednom od roditelja na zaštitu, odgoj i izdržavanje, umjesto da je upotrijebljen zakonski termin i navedeno da je predmet spora izmjena odluke o „*povjeravanju*” djeteta na zaštitu, odgoj i izdržavanje.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja ... iz ..., protiv tužene ... iz ..., radi izmjene odluke o „povjeravanju” djeteta na zaštitu, odgoj i izdržavanje, nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je	Osnovni sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja ... iz ..., protiv tužene ... iz ..., <u>radi izmjene odluke o „dodjeli” djeteta</u> , nakon zaključene glavne rasprave održane ... u nazočnosti ..., donio je

2.7 Vrijednost spora

Vrijednost spora obuhvaća vrijednost glavnog zahtjeva, dok se kamate, ugovorna kazna i ostala sporedna potraživanja ne uzimaju u obzir prilikom određivanja vrijednosti spora. Odredbama Zakona o parničnom postupku¹⁷ jasno je propisano na koji način se određuje vrijednost spora kod objektivne kumulacije zahtjeva, kao i kada se zahtjev odnosi na buduća davanja koja se ponavljaju (npr. kod zakupa).

Značaj ovog elementa u uvodu presude je kod donošenja odluke o naknadi troškova parničnog postupka, kao i za cenzus za izjavljivanje revizije protiv drugostupanjske odluke. Označivanje vrijednosti spora važno je i zbog određivanja vrste postupka (spor male vrijednosti).

U predmetima u kojima je predmet spora novčano potraživanje, vrijednost spora predstavlja iznos utvrđen (npr. nakon provedenog vještačenja) u postupku i koji je dosuđen tužitelju, a ne iznos koji je tužitelj naveo u tužbi.

Nakon zaključenja pripremnog ročišta, kao ni nakon početka raspravljanja o glavnoj stvari, vrijednost predmeta spora ne mogu mijenjati ni stranka ni sud, ako se radi o nenovčanom potraživanju.

Ako na strani tužitelja ima više osoba, čiji su zahtjevi utemeljeni na istoj činjeničnoj i pravnoj osnovi (u sporovima radi naknade štete, radnim sporovima), pa su iz razloga ekonomičnosti podnijeli

¹⁷ Čl. 259. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 319. ZPP-a RS/FBiH, čl. 68. ZPP-a BDBiH.

jednu zajedničku tužbu (obični suparničari) i ako su njihovi zahtjevi navedeni u različitim novčanim iznosima, tada u uvodu presude treba navesti samo jedan od tih novčanih iznosa i to onaj koji je najveći, a nikako njihov zbroj.

U praksi se dešava da u sporovima radi naknade štete, nakon provedenog vještačenja, tužitelj označi drugu vrijednost spora u odnosu na prvobitno navedenu u tužbi, koju prilagodi nalazu vještaka.

ZPP propisuje:

U drugim slučajevima, kad se tužbeni zahtjev ne odnosi na novčani iznos, mjero-davna je vrijednost predmeta spora koju je tužitelj naznačio u tužbi". Nadalje, i odredba čl. 53. ZPP-a¹⁸ propisuje oznaku vrijednosti spora kao obvezni element tužbe (pored ostalih).

Iz ovih odredbi slijedi da je tužitelj dužan u tužbi označiti vrijednost predmeta spora, a i sud je dužan to označiti u uvodu odluke pa i onda kada se zahtjev ne odnosi na novčani iznos, a takvi su i sporovi za utvrđivanje ili osporavanje očitstva kao i statusni radni sporovi.

2.8 Datum zaključenja glavne rasprave i datum donošenja presude

Datum zaključenja glavne rasprave i datum donošenja presude ne moraju se podudarati, i najčešće se ne podudaraju, jer od dana zaključenja glavne rasprave sud ima rok od 30 dana za izradu presude (čl. 184. st. 1. ZPP-a¹⁹), pa gotovo redovito sud donosi presudu nekog drugog dana, a ne na dan zaključenja glavne rasprave.

Ako bi se smatralo da je presuda donesena istog dana kada je i zaključena glavna rasprava (dakle podudaraju se dan donošenja presude i dan zaključenja glavne rasprave), onda bi to značilo da rok za žalbu teče od tog dana zaključenja glavne rasprave (odnosno od narednog dana – čl. 185. st. 3. ZPP-a²⁰). Međutim, žalbeni rok teče od dana donošenja presude (čl. 185. st. 3. ZPP-a), a sud na zadnjem ročištu obavijesti stranke kada će presuda biti donesena, a taj dan donošenja presude je redovito neki drugi dan, a ne taj isti dan kada je zaključena glavna rasprava. Dakle, presuda se donosi nakon zaključenja glavne rasprave, ali praktično gotovo nikada se ne donese na sam dan zaključenja glavne rasprave, jer ipak sudac treba analizirati spis i donijeti odluku, te je izraditi. To slijedi iz odredbi čl. 191. st. 2. ZPP-a²¹ gdje je jasno navedena obveza da se u uvodu presude označi *dan zaključenja glavne rasprave i dan donošenja presude*, dakle i Zakon pravi razliku između ta dva momenta (dana), a zatim su bitni i čl. 184. st. 1.²² te čl. 185. ZPP-a²³.

Primjer

Općinski sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja ... iz ..., zastupan po opunomoćeniku ... odvjetniku iz ..., protiv tuženika ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane dana 15. 5. 2021. godine u nazočnosti ..., dana 10. 6. 2021. godine donio je ...

(Napomena: Ovaj je primjer adekvatan u procesnoj situaciji kada je glavna rasprava zaključena jednog dana, a presuda donesena nekog drugog dana, što je gotovo redovita procesna situacija u sudskoj praksi).

U procesnoj situaciji kada je glavna rasprava zaključena i presuda donesena istog dana, tada se u uvodu presude označuje samo jedan datum.

¹⁸ Čl. 20. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 152. ZPP-a BDBiH.

¹⁹ Čl. 151. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 309. st. 1. ZPP-a BDBiH.

²⁰ Čl. 152. st. 3. ZPP-a pred Sudom BiH.

²¹ Čl. 158. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 311. st. 2. ZPP-a BDBiH.

²² Čl. 151. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 309. st. 1. ZPP-a BDBiH.

²³ Čl. 152. ZPP-a pred Sudom BiH.

Primjer

Općinski sud u ..., sudac ..., u pravnoj stvari tužitelja ... iz ..., zastupan po opunomoćeniku ... odvjetniku iz ..., protiv tuženika ..., radi isplate, vrijednost spora ..., nakon zaključene glavne rasprave održane dana 15. 5. 2021. godine u nazočnosti ..., istog dana donio je ...

(Napomena: U sudskoj praksi ovo je veoma rijetka situacija, jer nakon zaključenja glavne rasprave sudac treba analizirati spis, donijeti i izraditi odluku, što zahtijeva određeno vrijeme koje onemogućuje da se presuda donese istog dana. U uvodu nije potrebno navoditi dva puta isti datum, već je dovoljno i sasvim jasno navesti datum zaključenja glavne rasprave i konstataciju da je „istog dana” donesena presuda).

2.9 Naznaka nazočnosti stranaka, zastupnika i opunomoćenika ročištu

Dan zaključenja glavne rasprave sadržan je u uvodu presude, kao i naznaka stranaka, njihovih zastupnika i opunomoćenika koji su nazočili ročištu kada je glavna rasprava zaključena. To je od osobitog značaja ako je sud odredio da će na tom ročištu biti izveden dokaz saslušanjem parničnih stranaka, vještaka, kao i drugih dokaza, jer se u praksi često dešava da stranka koja nije nazočila tom ročištu istakne prigovor povrede prava na pristup sudu, navodima da nije bila uredno obaviještena o tom ročištu ili da nije pravilno upozorena na posljedice propuštanja. Bitno je navesti tko je nazočio tom ročištu i zbog odluke o troškovima postupka.

2.10 Dan donošenja presude

Uvod presude sadrži i dan kad je presuda donesena (odredbom čl. 311. st. 2. Zakona o parničnom postupku Brčko distrikta nije propisan, kao element uvoda presude, dan kad je presuda donesena).

2.11 Uvod drugostupanjske presude

Uvod drugostupanjske presude sadrži naziv drugostupanjskog suda, ime i prezime članova vijeća, ime i prezime stranaka i prebivalište odnosno boravište stranaka, njihovih zastupnika i opunomoćenika, oznaku predmeta spora, vrijednost spora, naznaku stranke koja je izjavila žalbu, broj i datum donošenja prvostupanjske presude protiv koje je izjavljena žalba i datum kada je održana sjednica vijeća i donesena drugostupanjska odluka.

Ako su obje stranke (tužitelj i tuženik) izjavile žalbu, u uvodu presude treba to navesti.

Za elemente koji su zajednički (za uvod prvostupanjske i drugostupanjske presude) sve što je navedeno u tekstu za uvod prvostupanjske presude važi i za uvod drugostupanjske presude, s tim što se u uvodu drugostupanjske presude za stranke, zastupnike i opunomoćenike ne navodi njihova potpuna adresa (ulica i broj), nego samo mjesto njihovog prebivališta odnosno boravišta (ostali podaci sadržani su u uvodu prvostupanjske presude).

Ako je prvostupanjski sud rješenjem ispravio prvostupanjsku presudu, tada u uvodu treba navesti broj rješenja kojim je presuda ispravljena i datum donošenja tog rješenja.

Ispod uvoda, a iznad teksta izreke u posebnom redu označiti velikim slovima PRESUDA ili RJEŠENJE²⁴.

²⁴ Čl. 63. st. 7. t. b) POU SP FBiH i BDBiH, čl. 63. st. 7. t. b) POU SP RS.

3. Izreka odluke

Autori: Goran Nezirović, Ruža Gligorević i Muhamed Cimirotić

Odredbom čl. 191. st. 2. Zakona o parničnom postupku²⁵ propisano je:

Izreka presude sadrži odluku suda o usvajanju ili odbijanju pojedinih zahtjeva koji se tiču glavne stvari i sporednih potraživanja, te odluku o postojanju ili nepostojanju potraživanja istaknutog radi prebijanja.

Izreka je glavni dio presude, jer se njome usvaja ili odbija tužbeni zahtjev u okviru deklaratorne (utvrđuje se sadržaj postojećeg prava ili pravnog odnosa, odnosno istinitost ili neistinitost neke isprave), kondemnatorne (neka činidba) i konstitutivne zaštite (konstituirati se, mijenja ili ukida određeni pravni odnos – npr. otvaranje nužnog prolaza, smanjenje opsega prava služnosti prolaza, ukidanje prava služnosti). Stoga je veoma važno da izreka bude koncizna, bez nepotrebnog teksta, razumljiva, jasna i izvršiva.

Izreka sudske odluke može biti u obliku presude ili rješenja. Presudom se odlučuje o tužbenom zahtjevu, a o procesnim pitanjima (urednost tužbe, stranačka sposobnost, nadležnost suda, litispendingija, *res iudicata* i dr.) sud uvijek odlučuje rješenjem.

Iako obveza numeriranja stavaka teksta u izreci presude nije propisana, iz praktičnih razloga cijeni se korisnim numerirati stavke izreke presude, kada ih je više. To je korisno, npr. kod obrazlaganja neke odluke iz izreke uz pozivanje na stavak izreke u kojem je ta odluka, ili u žalbi kod označivanja koja odluka (iz kojeg stavka) iz izreke se pobija, i slično.

3.1 Odlučivanje o tužbi i tužbenom zahtjevu

Osnovno pravilo u građansko-procesnom pravu je da se tužba odbacuje rješenjem, a tužbeni zahtjev odbija presudom i nedopustivo je u izreci presude navesti: *Tužbeni zahtjev se odbacuje.*

Izrekom presude sud usvaja ili odbija u cijelosti ili djelomično glavni zahtjev, kao i zahtjev koji se odnosi na sporedna potraživanja (zateznu kamatu, ugovornu kaznu, troškove parničnog postupka). Ako zahtjev za zateznu kamatu i/ili naknadu troškova postupka nije uopće postavljen, tada sud neće odlučiti o njima, jer zahtjeva nema.

Ali, ako ti zahtjevi jesu postavljeni, ali nepravilno (npr. zahtjev za „pripadajuću kamatu”, ili postavljen neprecizan, neopredijeljen zahtjev za naknadu troškova postupka), tada sud mora odlučiti o tim zahtjevima, jer jesu postavljeni, pa makar ti zahtjevi bili postavljeni i nepravilno. Ako se traži „pripadajuća kamata”, sud takav zahtjev ne može usvojiti jer stranka nije dokazala koja je to „pripadajuća kamata” (zatezna, ugovorena,...) pa takav zahtjev treba odbiti.

Isto je s troškovima postupka – ako zahtjev za naknadu troška postupka jeste postavljen, ali nije dovoljno opredijeljen, onda zahtjev kao takav (uopćen) nije osnovan pa ga treba odbiti jer nisu opredijeljeno naznačene parnične radnje za koje bi imao pravo na nagradu ili naknadu određenog troška (na-

²⁵ Čl. 158. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 311. st. 3. ZPP-a BDBiH.

knada troška za koje podneske, za koja i koliko ročišta i sl.). Dakle, nepravilno ili nepotpuno postavljen zahtjev za „pripadajuću kamatu” ili zahtjev za neopredijeljene troškove postupka nije razlog da sud o takvim zahtjevima ne odlučuje, već samo može biti razlog za odbijanje takvih zahtjeva.²⁶

Pravilno

Obvezuje se tuženik da tužitelju na ime naknade nematerijalne štete isplati i to za:

- pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti iznos od 12.000,00 (dvanaesttisuća) KM,
- pretrpljene duševne bolove zbog naruženosti iznos od 3.000,00 (tristisuće) KM, ukupno iznos od 15.000,00 (petnaesttisuća) KM, u roku od 30 dana.²⁶

3.2 Odlučivanje o prigovoru prebijanja potraživanja

Sud uvijek u izreci odlučuje o procesnom prigovoru prebijanja (kompenzacije) potraživanja bez obzira na to je li tuženik podnio protutužbu ili je istaknuo kompenzacijski prigovor.

Kad sud zaključi da postoji osnovano tužiteljevo i tuženikovo potraživanje odlučit će kako slijedi:

utvrdit će da postoji tužiteljevo potraživanje; utvrdit će da postoji tuženikovo potraživanje, te će donijeti konstitutivnu odluku o prebijanju tih potraživanja.

Pravilno

I. Utvrđuje se postojanje potraživanja tužitelja prema tuženiku po osnovi mjenice serijskog broja ... u iznosu od ... (iznos naveden slovima) KM.

II. Utvrđuje se postojanje potraživanja tuženika prema tužitelju u iznosu od ... (iznos naveden slovima) KM.

III. Prebijaju se potraživanja utvrđena u stavku prvom i drugom izreke, pa se obvezuje tuženik da tužitelju isplati iznos od ... (iznos naveden slovima) KM.

IV. Obvezuje se tuženik da tužitelju na ime naknade troškova postupka isplati iznos od ... (iznos naveden slovima), sve u roku od 30 dana.

Ako je tužiteljevo potraživanje veće od tuženikovog, tuženiku će se naložiti da ispuni neprebijeni dio tužiteljevog potraživanja, a za tuženikov prebijeni dio potraživanja tužbeni zahtjev će se odbiti.

Kada su jednaka potraživanja tužitelja i tuženika, sud će odbiti tužbeni zahtjev, jer je tužiteljevo potraživanje u cijelosti prebijeno s potraživanjem tuženika.

Kad je tuženikovo potraživanje veće od tužiteljevog, sud će opet odbiti tužbeni zahtjev, s tim da tada sud ne može odlučivati o onome dijelu tuženikova potraživanja koji prelazi iznos tužiteljevog potraživanja, a to iz razloga što se radi o prigovoru prebijanja, a ne o protutužbi sa zahtjevom za prebijanje (kompenzacijska protutužba).

3.3 Potpunost i preciznost izreke

Potpunost i preciznost izreke su od osobitog značaja za mogućnost izvršenja presude u odnosu na sve zahtjeve (tužbeni, kao i protutužbeni zahtjev ako je podnesena protutužba) i sve sudionike u postupku.

²⁶ Čl. 158. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 311. st. 3. ZPP-a BDBiH.

Sud ne može nikog presudom obvezati da nešto prizna, pa ni činjenicu prava vlasništva (veći broj presuda u zemljišnoknjižnim sporovima sadrži tekst: *a što je tuženi dužan priznati*, iako je to pogrešno).

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Utvrđuje se da je tužitelj vlasnik poslovnog prostora površine ... koji se nalazi u prizemlju stambeno-poslovne zgrade u ... ulica... broj ...	Tuženik je dužan <u>priznati tužitelju pravo vlasništva</u> na poslovnom prostoru površine ... koji se nalazi u prizemlju stambeno-poslovne zgrade u ... ulica... broj...

U izreci, kojom se inače tužbeni zahtjev identificira, mora biti jasno navedeno da li je i koji zahtjev odnosno dio zahtjeva usvojen ili odbijen i u odnosu na kojeg od tužitelja odnosno tuženih (po protutužbi). Nije pravilno u izreci navesti da se odbija *preostali dio tužbenog zahtjeva*, niti *s viškom tužbenog zahtjeva*.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
<p>Obvezuje se tuženik da tužitelju isplati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na ime pretrpljenih fizičkih bolova iznos od ... - na ime pretrpljenog straha iznos od ... - na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog umanjenja životne aktivnosti iznos od ..., a što ukupno iznosi ... sa zateznom kamatom počevši od ... i na ime troškova postupka iznos od ..., sve u roku od 30 dana. <p>Preostali dio tužbenog zahtjeva u iznosu od ... odbija se kao neosnovan.</p>	<p>Obvezuje se tuženik da tužitelju isplati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na ime fizičkih bolova iznos od ... - na ime straha iznos od ... - na ime pretrpljenih duševnih bolova zbog umanjenja životne aktivnosti iznos od ..., a što ukupno iznosi ... sa zateznom kamatom počevši od ... i na ime troškova postupka iznos od ..., sve u roku od 30 dana. <p><u>S viškom tužbenog zahtjeva tužitelj se odbija.</u></p>

U izreci (kao i u obrazloženju) odluke stranke treba uvijek označivati njihovim imenom i prezime-nom odnosno nazivom (pravne osobe), a ne po redu njihova nabranja (prvotužitelj, drugotuženik i sl.), sukladno odredbi čl. 63. st. 4. Pravilnika.

Iz izreke mora biti jasno koji tuženik i koji iznos treba isplatiti svakom tužitelju pojedinačno, te kako je odlučeno o tužbenom zahtjevu tužitelja u odnosu na sve tuženike.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
<p>Obvezuje se tuženik <u>M.M.</u> da tužiteljima isplati i to: <u>A.A.</u> na ime naknade za fizičke bolove iznos od ..., <u>B.B.</u> na ime pretrpljenog straha iznos od ... i <u>C.C.</u> na ime naknade za duševne bolove zbog umanjenja životne aktivnosti iznos od....</p> <p>Tužbeni zahtjev tužitelja u odnosu na tuženika <u>N.N.</u> odbija se u cijelosti.</p>	<p>Obvezuje se prvotuženik da tužiteljima na ime naknade štete ... isplati iznos od ... KM.</p>

Međutim, to ne znači da sud ne može preformulirati tužbeni zahtjev u tom smislu da nepotreban tekst izostavi, da određene izraze, „lokalitete”, zamijeni zakonskom terminologijom, da ispravi gramatičke greške, ali pri tome da ne promijeni smisao tužbenog zahtjeva, kao ni granice tražene pravne zaštite.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Obvezuje se tuženik da tužitelju na ime naknade štete isplati iznos od ... u roku od 30 dana.	Obvezuje se tuženik <u>M.M. iz ...</u> da tužitelju <u>N.N. iz ...</u> na ime naknade materijalne štete <u>nastale na putničkom motornom vozilu marke ... registarske oznake ...</u> isplati iznos od ... u roku od 30 dana, <u>pod prijetnjom prinudnog izvršenja.</u>

U slučaju kada sud ocijeni da je tužbeni zahtjev tužitelja ili protutužbeni zahtjev tuženika (ako je podnesena protutužba) neosnovan u cijelosti, tada će donijeti presudu kojom će odbiti tužbeni zahtjev tužitelja, odnosno protutužbeni zahtjev tuženika, čiji sadržaj mora navesti u potpunosti.

Sud će u izreci uvijek odlučiti i o protutužbenom zahtjevu tuženika.

Potpunost tužbenog odnosno protutužbenog zahtjeva ako je usvajajući, bitna je za izvršni postupak, dok je za litispendenciju (parnica teče) *res iudicata* (pravomoćno presuđena stvar) bitna bez obzira na to je li tužbeni zahtjev usvojen ili odbijen.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Obvezuje se tuženik da na ime izvedenih građevinskih radova tužitelju isplati iznos od ... u roku od 30 dana. Obvezuje se tužitelj da tuženiku preda u posjed putničko motorno vozilo marke ..., registarske oznake ... u roku od 30 dana.	Obvezuje se tuženik da na ime izvedenih građevinskih radova tužitelju isplati iznos od ... u roku od 30 dana.

U paternitetskim sporovima nije dozvoljena protutužba zbog načina postupanja suda u takvim sporovima (po službenoj dužnosti), pa takvu protutužbu treba odbaciti. Nepravilno je u izreci presude navesti: *odbija se tužbeni zahtjev u cijelosti* (bez navođenja sadržaja tog zahtjeva), jer je takva presuda neizvršiva (izvršava se, kao što i obvezuje, samo izreka presude), pa su u tom slučaju provedeni parnični postupak, kao i donesena presuda postali izlišni (besmisleni). Iz sadržaja takve izreke ne može se ispitati utemeljenost prigovora litispendencije (parnica teče), kao ni prigovora *res iudicata* (pravomoćno presuđena stvar). Dakle, izreka presude u kojoj tužbeni zahtjev nije naveden u punom sadržaju je nepotpuna, nerazumljiva i neizvršiva.

Svrha je parničnog postupka ishodovati pravomoćnu i izvršnu presudu, a samo izreka ima obvezujuće djelovanje. Stoga je veoma važno da izreka bude koncizna, bez nepotrebnog teksta, razumljiva, jasna i izvršiva.

Ako je tužbeni zahtjev odbijen, i tada je potrebno navesti njegov sadržaj, jer u protivnom nastupaju problemi kod izdavanja klauzule pravomoćnosti na ovakvu izreku, zatim kod odlučivanja o prigovoru presuđene stvari (*res iudicata*), kao i kod prigovora parnica teče (litispendencija), osobito ako je izjavljena žalba, s obzirom na protek vremena do donošenja odluke drugostupanjskog suda po žalbi. Isto važi ako je tužbeni zahtjev djelomično odbijen.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Odbija se tužbeni zahtjev za obvezivanje tuženika da tužitelju po osnovi pretrpljenog straha isplati iznos od ... KM.	Odbija se tužbeni zahtjev tužitelja kao neosnovan u cijelosti.

Ako je predmet spora novčano potraživanje u izreci, uvijek treba navesti iznos novčanog potraživanja brojem i slovima, te od kada teče zatezna kamata, a tekst: *po pravomoćnosti presude* ne treba unositi u izreku, jer se samo pravomoćna presuda može prinudno izvršiti, ako dužnik dobrovoljno ne ispuni svoju obvezu.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Obvezuje se tuženik da tužitelju na ime naknade materijalne štete isplati iznos od 5.200,00 (pettisućaidvjestotine) KM, sa zateznom kamatom, počevši od ..., pa do isplate, sve u roku od 30 dana.	Obvezuje se tuženik da tužitelju na ime naknade materijalne štete isplati iznos od <u>5.200,00 KM</u> sa <u>zateznom kamatom</u> u roku od 30 dana, <u>po pravomoćnosti presude</u> .

Nepravilno je u izreci navesti: *tužitelj se odbija s tužbenim zahtjevom*, nego treba navesti: *odbija se tužbeni zahtjev tužitelja*.

U parničnom sporu za razliku od upravnog spora nikad se ne odbija tužba, nego se odbija tužbeni zahtjev.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Odbija se tužbeni zahtjev za obvezivanje tuženika za isplatu iznosa od ... na ime neplaćene zakupnine za razdoblje od ... do ... za poslovni prostor u ... (mjesto, ulica i broj).	Odbija se tužba tužitelja protiv tuženika radi naknade štete, pa se obvezuje tužitelj da tuženiku naknadi troškove postupka u iznosu od ... u roku od 30 dana.

Izreka presude kojom je usvojen tužbeni zahtjev po dvije pravne osnove (utvrđeno je da je pravo vlasništva na nekretnini stečeno održajem-dosjelošću i kupoprodajom) je nerazumljiva.

<u>nepravilno</u>
Utvrđuje se da je tužitelj stekao pravo vlasništva na parceli broj ... upisana u zk. ul. broj ... k.o. ... po osnovi dosjelošti (održaja) i na temelju kupoprodajnog ugovora zaključenog ... pa se u zemljišnoj knjizi ima izvršiti upis prava vlasništva na ovoj parceli na ime tužitelja sa 1/1.

Ako u izreci nedostaju podaci o poslovnom prostoru i pokretnim stvarima koje je tuženik dužan predati tužitelju, takva izreka je nejasna i neizvršiva. Zapisnik službene osobe može poslužiti kao dokaz za utvrđivanje relevantne činjenice za ovaj spor, a ne može biti sastavni dio presude.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Obvezuje se tuženik da tužiteljici preda u posjed poslovni prostor površine ... koji se nalazi u prizemlju stambeno-poslovne zgrade u ... ulica ...broj ... i pokretne stvari: ... , sve u roku od 30 dana.	Obvezuje se tuženik da tužiteljici preda u posjed poslovni prostor i pokretne stvari navedene u zapisniku službene osobe od ..., koji je sastavni dio ove presude.

Kada u izreci presude novčana obveza nije određena u apsolutnom iznosu, ona je određiva ako su dani bitni elementi na temelju kojih se novčani iznos obveze može pouzdano izračunati u momentu izvršenja presude.

U slučaju kada je novčana obveza određena u stranoj valuti, razumljiva je izreka u kojoj je navedeno da će se protuvrijednost strane valute izračunati po srednjem tečaju na dan isplate (srednji tečaj Centralne banke BiH).

U vlasničkim sporovima o suvlasničkoj zajednici na nekretninama nije pravilno navesti da je: *sud utvrdio da je tužitelj „vlasnik“ s jednom polovicom na parceli...*, nego treba navesti: *sud je utvrdio da je tužitelj „suvlasnik“ jedne polovice dijela na parceli.*

Inače, u zemljišno-knjižnim sporovima izreka presude je nejasna i neizvršiva ako nisu navedeni potpuni podaci o nekretninama, tj. broj parcele i zemljišno-knjižnog uloška u kojem je parcela upisana ili broj popisnog lista (ako je predmetna nekretnina bila predmet izlaganja pred vijećem za izlaganje podataka o nekretninama i utvrđivanje prava na zemljištu radi uspostave jedinstvene evidencije). U tim sporovima, osobito ako je predmet spora dioba nekretnina, ustanovljenje nužnog prolaza i slično, u izreci će sud navesti da je sastavni dio presude skica lica mjesta vještaka geometra. Nejasna je i neizvršiva izreka koja sadrži površinu, oblik i položaj dijela navedene parcele koji dio je tuženik obvezan predati tužitelju u posjed, a nije navedena skica lica mjesta vještaka geometra na kojoj je taj dio parcele jasno označen, niti je naveden rok u kojem će tuženik to učiniti.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Utvrđuje se da je tužitelj vlasnik dijela parcele broj ... zv. ..., upisana u zk. ul. broj ... k.o. ... površine ... označena crvenom bojom na skici lica mjesta vještaka geometra od ..., koja čini sastavni dio presude, pa se tuženik obvezuje da tužitelju preda u posjed ovaj dio parcele u roku od 30 dana.	Utvrđuje se da je tužitelj <u>vlasnik dijela</u> parcele broj ... zv. ..., upisana u zk. ul. broj ... k.o. ..., pa se tuženik obvezuje <u>da tužitelju preda u posjed navedeni dio</u> te parcele.

3.4 Odlučivanje u slučaju postavljanja više tužbenih zahtjeva

Tužitelj može u jednoj tužbi istaknuti više zahtjeva protiv istog tuženika ako su svi zahtjevi povezani istom činjeničnom i pravnom osnovom, ako je sud stvarno nadležan za svaki od istaknutih zahtjeva i ako je za sve zahtjeve određena ista vrsta postupka.

U slučaju da zahtjevi nisu povezani istom činjeničnom i pravnom osnovom, sud može iz razloga ekonomičnosti postupka (samo ako je stvarno nadležan za svaki od tih zahtjeva i ako je za sve te zahtjeve određena ista vrsta postupka) dozvoliti raspravljanje o svim tim zahtjevima.

Spajanje zahtjeva moguće je na tri načina: kumulativno, eventualno i alternativno spajanje.

Spajanje je kumulativno kad tužitelj predloži da sud usvoji sve zahtjeve. Najčešće oni imaju jednu zajedničku osnovu, primjerice, tužba osobe oštećene u prometnoj nezgodi kojom traži naknadu štete za pretrpljene fizičke bolove, strah, izgublenu zaradu, za uništeno vozilo itd. Kod kumulativnog spajanja zahtjeva tužitelj predlaže da sud usvoji sve zahtjeve, koji skupa čine tužbeni zahtjev i potječu iz iste osnove (najčešće se radi o tužbi osobe oštećene u prometnoj nezgodi). Međutim, kumulacija zahtjeva moguća je i kad zahtjevi potječu iz raznih osnova, ali u tom je slučaju spajanje dopušteno samo ako je isti sud stvarno i mjesno nadležan za svaki od tih zahtjeva i ako se radi o zahtjevima o kojima sud odlučuje u istom postupku (parničnom).

pravilno

Obvezuje se tuženik da tužitelju na ime naknade nematerijalne štete isplati i to za:

- pretrpljene fizičke bolove iznos od 5.000,00 (pettisuća) KM,
- pretrpljen strah iznos od 3.000,00 (tritisuće) KM,
- pretrpljene duševne bolove zbog naruženosti iznos od 2.000,00 (dvijetisuće) KM, a što ukupno iznosi 10.000,00 (desettisuća) KM. Sa zateznom kamatom počevši od ... do isplate, u roku od 30 dana.

U situaciji kada tužitelj u tužbi ne označi posebno neki vid naknade nematerijalne štete, ali je to učinio tijekom postupka, nakon provedenog vještačenja, sud će u izreci navesti za koji vid nematerijalne štete tužitelj traži naknadu i iznos naknade za svaki vid pojedinačno.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Obvezuje se tuženik da tužitelju na ime naknade nematerijalne štete isplati i to za fizičke bolove iznos od ..., a za strah iznos od ..., ukupno iznos od ... u roku od 30 dana.	Obvezuje se tuženik da tužitelju na ime naknade <u>nematerijalne štete</u> isplati iznos od ... u roku od 30 dana.

Kada zahtjevi potječu iz raznih osnova, spajanje je dopušteno samo ako je isti sud stvarno i mjesno nadležan za svaki od njih. Tu mogućnost tužitelj uglavnom koristi kada utemeljenost ovih zahtjeva dokazuje istim dokaznim sredstvima.

Kada se radi o eventualnoj kumulaciji zahtjeva, tada u slučaju da sud usvoji primarni (glavni) tužbeni zahtjev, izrekom ne odlučuje o eventualnom tužbenom zahtjevu, ali u obrnutoj situaciji, kada sud ocijeni da je primarni tužbeni zahtjev neosnovan, a usvoji eventualni tužbeni zahtjev kao osnovan, u izreci će obvezno navesti da je primarni tužbeni zahtjev odbijen u sadržaju kako glasi.

Naime, tužitelju je glavni zahtjev primaran i njegovim je usvajanjem interes tužitelja za eventualni tužbeni zahtjev prestao (u tom je slučaju eventualni tužbeni zahtjev za tužitelja postao bespredmetan).

Odbijanje primarnog tužbenog zahtjeva pretpostavka je za odlučivanje o eventualnom tužbenom zahtjevu.

Inače, taj tužbeni zahtjev (eventualni) tužitelj je postavio samo u slučaju da (eventualno) ne bude usvojen glavni zahtjev.

pravilno

I. Odbija se primarni (glavni) tužbeni zahtjev, koji glasi:

„Utvrdjuje se da je pravno valjan ugovor o kupoprodaji poslovnog prostora površine ... u prizemlju stambeno-poslovne zgrade u ... ulica ... broj ... koji je tužitelj zaključio s prednikom tuženika dana ... i da se na temelju ovog ugovora tužitelj uknjiži kao vlasnik”, kao neosnovan.

II. Usvaja se eventualni tužbeni zahtjev, koji glasi:

„Raskida se kupoprodajni ugovor koji su tužitelj i prednik tuženika zaključili ... i obvezuje se tuženik da tužitelju isplati iznos kupoprodajne cijene od ... sa zakonskom zateznom kamatom od ..., pa do isplate.”

Međutim, ako sud usvoji primarni zahtjev, kao u ovom slučaju, izrekom ne odlučuje o eventualnom zahtjevu. Sudska praksa je jedinstvena u tome da, ako sud usvoji primarni tužbeni zahtjev, on ne smije meritorno odlučiti i presudom odbiti eventualni tužbeni zahtjev.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
<p>Usvaja se primarni tužbeni zahtjev, koji glasi:</p> <p>„Utvrdjuje se da je pravno valjan ugovor o kupoprodaji poslovnog prostora površine ... u prizemlju stambeno-poslovne zgrade u ... ulica ... broj ... koji je tužitelj zaključio s prednikom tuženika dana ... i da se na temelju tog ugovora tužitelj uknjiži kao vlasnik.”</p>	<p>I. Usvaja se primarni (glavni) tužbeni zahtjev, koji glasi:</p> <p>„Utvrdjuje se da je pravno valjan ugovor o kupoprodaji poslovnog prostora površine ... u prizemlju stambeno-poslovne zgrade u ... ulica ... broj ... koji je tužitelj zaključio s prednikom tuženika dana ... i da se na temelju ovog ugovora tužitelj uknjiži kao vlasnik.”</p> <p>II. Odbija se eventualni tužbeni zahtjev, koji glasi:</p> <p>„Raskida se kupoprodajni ugovor koji su tužitelj i prednik tuženika zaključili ... i obvezuje se tuženik da tužitelju isplati iznos kupoprodajne cijene od ... sa zakonskom zateznom kamatom od ..., pa do isplate”, kao neosnovan.</p>

Drugačija je situacija kada se radi o tužbenom zahtjevu s više alternacija. Materijalno pravno ne radi se o dva tužbena zahtjeva, nego o jednom tužbenom zahtjevu čiji je predmet obveze alternativno određen. Tada je tužitelju svejedno koji će od više alternativno navedenih zahtjeva sud usvojiti. U tom slučaju sud će izrekom odlučiti samo o alternativnom zahtjevu koji ocijeni osnovanim.

Dakle, sve alternacije su „ravnopravne” i sud može usvojiti zahtjev koji ocijeni da je osnovan, bez obveze da izrekom odluči o ostalim zahtjevima (npr. tužitelj traži da mu tuženik isplati kupoprodajnu cijenu za prodan automobil ili da mu vrati automobil koji je bio predmet kupoprodaje). Dakle, nijednom od ova dva zahtjeva tužitelj ne daje prednost, jer traži da tuženik ispuni jedan „ili” drugi zahtjev.

Paricijski rok (rok za dobrovoljno izvršenje činidbe, odnosno rok u kojem se ne može tražiti prinudno izvršenje presude), kao dio izreke presude, može biti dulji od roka za izjavljivanje žalbe (u praksi je uglavnom tako i određen), ili kao i žalbeni rok, ali ne može biti kraći od roka za izjavljivanje žalbe.

Sud će presudom (ili rješenjem u sporu zbog smetanja posjeda) odrediti dulji rok za dobrovoljno izvršenje činidbe ako se činidba ne odnosi na novčano davanje nego npr. na uklanjanje ograde i sl.

Paricijski rok „od dostavljanja prijepisa presude stranci” samo je jedan od momenata početka paricijskog roka, jer on može početi teći i od dana donošenja presude (što je osnovno pravilo), a od dostavljanja presude paricijski rok teče onda kada je presuda stranci dostavljena po pravilima o dostavljanju sudačkih pismena:

- paricijski rok ne teče od dana pravomoćnosti presude (prvostupanjske ni drugostupanjske, što se u presudama često pogrešno označuje);
- ako se radi o presudi drugostupanjskog suda, paricijski rok teče od dana dostave te presude stranci kojoj je naložena činidba;
- kod presude zbog propuštanja paricijski rok teče od dana dostave prijepisa presude tuženiku.

Kada se obveza tuženika ne sastoji u činjenju nego u trpljenju ili propuštanju, paricijski rok se ne određuje.

<u>pravilno</u>	<u>nepravilno</u>
Utvrđuje se da je tužitelj suvlasnik na ½ dijela parcele broj ... upisana u zk. ul. broj ... k.o. ..., pa se ima izvršiti upis tužitelja kao suvlasnika na ½ dijela navedene parcele u zemljišnoj knjizi.	Utvrđuje se da je tužitelj suvlasnik na ½ dijela parcele broj ... upisane u zk. ul. broj ... k.o. ..., pa se obvezuje tuženi da trpi da se tužitelj upiše kao suvlasnik na ½ dijela navedene parcele u zemljišnoj knjizi, <u>u roku od 30 dana.</u>

- izrekom odluke treba odlučiti o zahtjevima obje stranke za naknadu troškova postupka (u praksi se često odluči samo o zahtjevu za naknadu troška stranke koja je uspjela u parnici);

- u slučaju djelomičnog uspjeha u postupku obje stranke jedna od druge imaju pravo na naknadu dijela troška postupka, a izrekom odluke treba izvršiti prebijanje osnovanih iznosa zahtjeva za naknadu troškova i troškove dosuditi jednoj stranci (sudska se praksa o tome već izjasnila);

- u izreci presude ne treba odlučivati o obvezi plaćanja sudske pristojbe, jer se o toj obvezi odlučuje dostavom naloga za plaćanje, rješenjem i sl.

3.5 Izreka drugostupanjske presude

Izreka drugostupanjske presude sadrži odluku drugostupanjskog suda o izjavljenim žalbama stranaka.

Odredbom čl. 224. Zakona o parničnom postupku²⁷ propisano je:

Drugostupanjski sud može na sjednici vijeća ili na temelju održane rasprave:

- 1) odbaciti žalbu kao nepravovremenu, nepotpunu ili nedopuštenu;
- 2) odbiti žalbu kao neosnovanu i potvrditi prvostupanjsku presudu;
- 3) ukinuti prvostupanjsku presudu i uputiti predmet prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje;
- 4) ukinuti prvostupanjsku presudu i odbaciti tužbu;
- 5) preinačiti prvostupanjsku presudu.

(2) Prvostupanjska se presuda povodom žalbe može ukinuti i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovno odlučivanje samo jednom, osim ako se radi o presudi na temelju priznanja, presudi na temelju odricanja i presudi zbog propuštanja.

²⁷ Čl. 191. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 343. ZPP-a BDBiH.

Drugostupanjski sud donosi presudu kada je prvostupanjska presuda potvrđena ili preinačena, dok rješenjem odlučuje kada je prvostupanjska presuda ukinuta.

U slučaju da je presuda prvostupanjskog suda u jednom dijelu potvrđena, a u drugom ukinuta, tada drugostupanjski sud odlučuje presudom.

primjer

I. Žalba tužitelja A.A. kojom pobija presudu ... broj ... od ... u dijelu stavka I. izreke (točka 3.) uvažava se i presuda se u tom dijelu i u stavku III. izreke kojim je odlučeno o troškovima parničnog postupka UKIDA i u tom dijelu predmet vraća istom sudu na ponovno suđenje.

II. Žalba tužitelja A.A. kojom pobija presudu ... broj ... od ... u dijelu stavka I. izreke (točka 1. i točka 2.) i u dijelu stavka II. izreke (kojim je djelomično usvojen protutužbeni zahtjev tuženika i utvrđeno da je ništavna odredba čl. 11. t. 2. Ugovora o dugoročnoj poslovnoj suradnji vezano za kupnju robe iz proizvodnog i prodajnog asortimana tužitelja od ...) odbija se kao neosnovana i presuda u tom dijelu POTVRĐUJE.

III. Odbija se zahtjev tuženika na ime naknade za sastav odgovora na žalbu.

Žalba je tužitelja djelomično uvažena, pa je prvostupanjska presuda u jednom dijelu potvrđena, dok je u drugom dijelu ukinuta i predmet je u tom dijelu, kao i u dijelu kojim je odlučeno o troškovima spora (logičan slijed), vraćen prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.

U takvoj situaciji drugostupanjski sud odlučuje presudom (ako je jedan dio prvostupanjske presude potvrđen, sud uvijek donosi presudu).

Stoga bi trebalo u izreci u stavku prvom navesti odluku drugostupanjskog suda kojom je prvostupanjska presuda u navedenom dijelu potvrđena, a u stavku drugom navesti ukidajući dio prvostupanjske presude. Ponekad možda to nije moguće, ali u ovoj bi izreci stavci I. i II. trebali „zamijeniti” mjesta.

pravilno

Treći stavak izreke, u ovakvoj situaciji, „rezerviran” je za odluku o zahtjevu tuženika na ime naknade sastava odgovora na žalbu i o tom zahtjevu odlučuje drugostupanjski sud, iako je prvostupanjska presuda u jednom dijelu vraćena prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.

U izreci drugostupanjske presude sud će uvijek navesti o čijoj je žalbi odlučeno (tužitelja ili tuženika ili o obje žalbe), ime stranke koja je izjavila žalbu (ako je na strani tužitelja ili tuženika više osoba), odluku koju je donio u vezi sa žalbom (je li žalba odbijena ili uvažena), je li prvostupanjska presuda ispravljena (broj rješenja i datum kad je rješenje o ispravci doneseno), je li prvostupanjska presuda potvrđena ili preinačena ili je ukinuta, te je li ukinuta u cijelosti ili djelomično.

primjer

Žalba tužitelja A.A. izjavljena protiv stavka prvog izreke kojim je odbijen tužbeni zahtjev tužitelja i odlučeno o troškovima postupka, kao i žalba tuženika B.B. izjavljena protiv dijela stavka prvog izreke kojim je odlučeno o troškovima postupka odbijaju se i presuda ... broj ... od ... godine u stavku prvom izreke POTVRĐUJE.

Žalba tuženika B.B. izjavljena protiv dijela stavka drugog izreke kojim je odbijen protutužbeni zahtjev ovog tuženika odbija se i presuda ... broj ... od ... u tom dijelu POTVRĐUJE.

Žalba tuženika B.B. izjavljena protiv dijela stavka drugog izreke kojim je odlučeno o troškovima postupka uvažava se, odluka o troškovima postupka UKIDA i u tom dijelu predmet vraća prvostupanjskom sudu na ponovno odlučivanje.

U ovome je primjeru prvostupanjska odluka potvrđena u svim pobijanim dijelovima osim odluke o troškovima postupka, koja je ukinuta. Takva odluka nije utemeljena na zakonu. O zahtjevu za naknadu troškova postupka sud odlučuje bez raspravljanja (čl. 396. st. 1. ZPP-a). Ako o troškovima postupka tako odlučuje prvostupanjski sud, onda i drugostupanjski sud u žalbenom postupku, umjesto ukidanja odluke o troškovima postupka, može i treba odlučiti o troškovima prvostupanjskog postupka na temelju stanja spisa i troškovnika uz primjenu materijalnog i procesnog prava.

Ako je na strani tužitelja i tuženika jedna osoba, u izreci ne treba navoditi njihova imena, jer su ona navedena u uvodu presude.

Naime, taj je tekst suvišan, jer se zna tko je tužitelj, a tko tuženik. Drugačija je situacija ako je više osoba na strani tužitelja i tuženika, tada je potrebno navesti i u izreci njihova imena da se točno zna u odnosu na koga se donosi izreka drugostupanjske presude i prema kome će se i na čiji prijedlog provesti izvršenje.

Ako je prvostupanjska presuda potvrđena u cijelosti, tada će, u slučaju da je postavljen zahtjev za naknadu troškova za sastav odgovora na žalbu, drugostupanjski sud odlučiti o tom zahtjevu stavkom drugim izreke. U toj situaciji znači da je žalba odbijena pa tada sud treba odlučiti i o zahtjevu žalitelja za naknadu troška za sastav žalbe (ako je taj zahtjev postavljen).

Kada je prvostupanjska presuda preinačena, tada će drugostupanjski sud u izreci odlučiti o zahtjevu za naknadu troškova postupka.

U izreci rješenja kojim je ukinuta prvostupanjska presuda sud će, u ovisnosti o odluci, navesti da se predmet vraća prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje²⁸ ili da se tužba odbacuje²⁹. Ima situacija kada se izrekom drugostupanjskog suda odluka prvostupanjskog suda ukida bez vraćanja prvostupanjskom sudu na ponovni postupak.

Naime, ponovnog postupka i nema, jer je rješenjem o ispravci prvostupanjski sud izmijenio ranije donesenu odluku prvostupanjskog suda o troškovima postupka, a što nije dopušteno, jer nije u pitanju tehnička greška.

primjer

Žalba se tuženika uvažava, rješenje ... broj ... od ... o ispravci rješenja broj ... od ... ukida.

Obvezuje se tužitelj da tuženiku nadoknadi troškove postupka u iznosu od 170,00 KM, u roku od 15 dana od prijama ovoga rješenja.

Odlučujući o žalbi tuženika izjavljenoj protiv prvostupanjske presude, drugostupanjski je sud, postupajući po službenoj dužnosti, a povodom žalbe tuženika, ukinuo prvostupanjsku presudu u pobijanom dijelu i u tom dijelu tužbu odbacio, jer se radi o zahtjevu tužitelja za koji sud nije stvarno nadležan odlučivati.

²⁸ Čl. 224. st. 1. t. c) ZPP-a, čl. 191. st. 1. t. c) ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 343. st. 1. t. c) Zakona o parničnom postupku BDBiH.

²⁹ Čl. 224. st. 1. t. d) ZPP-a, čl. 191. st. 1. t. d) ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 343. st. 1. t. d) Zakona o parničnom postupku BDBiH.

primjer

Povodom žalbe tuženika A.A. UKIDA se presuda ... broj ... od ... u drugom stavku izreke, kojim je ustanovljeno pravo stvarne služnosti kolskog i pješačkog puta preko gradskog građevinskog zemljišta označenog kao k.p. broj 330/2 „Plac”, njiva 5. klase u površini od 90 m² upisanog u z.k. ul. br. 850 privremenog registra za k.o. Brčko 3, kao poslužnog dobra, u korist nekretnine označene kao k.p. broj 343 „Fehmija”, stambena zgrada površine 120 m² i dvorište površine 445 m², upisane u popisni list broj 1799 k.o. Brčko 3, kao povlasnog dobra, i kojim je ujedno naložen i upis služnosti i odlučeno o troškovima parničnog postupka i tužba se u tom dijelu ODBACUJE.

Svaka stranka snosi svoje troškove parničnog postupka.

Izrekom drugostupanjskog suda djelomično su uvažene žalbe tužitelja i tuženika i prvostupanjska presuda u jednom je dijelu potvrđena, a u drugom je dijelu ukinuta i predmet je u tom dijelu vraćen prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.

Iako je prvostupanjska presuda u jednom dijelu ukinuta, drugostupanjski je sud o žalbama odlučio presudom (pravilno), jer je prvostupanjska presuda u drugom dijelu potvrđena.

U takvoj situaciji potvrđujući dio prvostupanjske presude trebao bi biti sadržan u prvom stavku izreke drugostupanjske presude, a ukidajući u stavku drugom izreke.

Tekst iz stavka drugog izreke: „po pravomoćnosti presude” i „pod prijetnjom prinudnog izvršenja” je nepotreban i ne treba ga unositi u izreku.

Novčane iznose treba navesti i slovima.

primjer

Žalbe tužitelja M.M. i tuženika N.N. djelomično se usvajaju i presuda ... broj ... od ... godine, ispravljena rješenjem istog suda od ..., UKIDA u stavku prvom (I.) izreke, kojim je tuženik obvezan tužitelju naknaditi nematerijalnu štetu na ime pretrpljenih fizičkih bolova u iznosu od 3.620,00 KM, u stavku drugom (II.) izreke i u stavku trećem (III.) izreke (odluci o troškovima), te se predmet u tom dijelu vraća prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.

U ostalom dijelu žalbe se stranaka ODBIJAJU i presuda ... broj ... od ... u dijelu stavka prvog (I.) izreke, kojim je tuženik obvezan tužitelju naknaditi nematerijalnu štetu na ime pretrpljenog straha u iznosu od 6.175,00 KM sa zakonskom zateznom kamatom počevši od 30. 8. 2017. godine pa do konačne isplate, sve u roku od 30 dana po pravomoćnosti presude, pod prijetnjom prinudnog izvršenja, POTVRĐUJE.

Rijetko, ali dešava se da drugostupanjski sud u izreci rješenja kojim je ukinuta prvostupanjska presuda naloži da se glavna rasprava ili pripremno ročište održi pred drugim sucem³⁰. Uglavnom, drugostupanjski sud tako postupa u situaciji kada postupajući sudac u predmetu ne postupi po uputama drugostupanjskog suda danim u rješenju kojim je ranije donesena presuda prvostupanjskog suda ukinuta.

³⁰ Čl. 194. st. 4. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 227. st. 5. ZPP-a RS/FBiH, čl. 347. st. 5. ZPP-a BDBiH.

primjer

Žalbe tužitelja A.A., B.B. i C.C. se UVAŽAVAJU, presuda ... broj ... od ... i dopunska presuda ... broj ... od ... se UKIDAJU i predmet vraća istom sudu na ponovno suđenje.

Nova glavna rasprava održat će se pred drugim sucem prvostupanjskog suda.

U izreci drugostupanjske presude ne treba navoditi tekst: „u preostalom dijelu presuda ostaje neizmijenjena”. Naime, radi se o dijelu prvostupanjske presude koji žalbom nije pobijan, pa presuda u tom dijelu ostaje neizmijenjena, ali to se ne unosi u izreku drugostupanjske presude, a sud može na kraju obrazloženja drugostupanjske presude navesti da prvostupanjska presuda žalbom nije pobijana u dijelu koji se odnosi na stavak ... izreke, pa u tom dijelu prvostupanjska presuda ostaje neizmijenjena.

Izrekom drugostupanjske presude žalba je tuženika djelomično uvažena i prvostupanjska presuda u jednom dijelu potvrđena, a u drugom ukinuta i u tom dijelu predmet je vraćen prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.

Potvrđujući dio presude, u pravilu, treba biti sadržan u stavku prvom izreke drugostupanjske presude, a ukidajući u stavku drugom izreke.

Nepotrebno je ime tuženika dva puta navedeno u izreci, a zapravo ne treba nijedanput, jer je na strani tuženika samo jedna osoba i njezino je ime navedeno u uvodu presude.

Suvišan je tekst u izreci da se žalba odbija „kao neosnovana”.

Međutim, nedostaje u izreci sadržaj izreke prvostupanjske presude u dijelu u kojem je potvrđena. Nije pravilno navesti: „kao u ovoj izreci, „u ostalom pobijanom dijelu”.

primjer

I. Žalba tuženika ... se DJELOMIČNO UVAŽAVA i presuda ... broj ... od ... UKIDA

- u dijelu stavka I. izreke kojim je tuženik obvezan tužitelju isplatiti razliku neisplaćenih doprinosa za PIO i zdravstveno osiguranje u ukupnom iznosu od 16.398,83 KM (šesnaesttisućatristotinedvedesetosam 83/100 konvertibilnih maraka) za vremensko razdoblje od 1. 1. 2010. godine do 31. 10. 2017. godine.

- u stavku II. izreke u kojem je sadržana odluka o troškovima parničnog postupka, i predmet se u tom dijelu vraća istom sudu na ponovno suđenje.

II. Žalba tuženika u ostalom se dijelu ODBIJA kao neosnovana i presuda ... broj ... od ... u ostalom pobijanom dijelu stavka I. izreke POTVRĐUJE.

primjer

Žalba tuženika M.M. se usvaja i presuda ..., broj ... od ... UKIDA u prvom (I.) i drugom (II.) stavku izreke, te predmet u ukinutom dijelu vraća prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.

Drugostupanjski je sud uvažio žalbu tužitelja i preinačio prvostupanjsku presudu kojom je usvojio dio tužbenog zahtjeva tužitelja.

Nepravilno je u stavku trećem izreke navedeno: „S viškom tužbenog zahtjeva tužitelj se odbija.”

Pravilno je navesti: „Preostali dio tužbenog zahtjeva u iznosu od ... odbija se kao neosnovan.”

Nepotrebno su u izreci navedena imena tužitelja i tuženika, jer su ona navedena u uvodu presude, a spor je vođen po tužbi jednog tužitelja protiv jednog tuženika.

Novčane iznose treba navesti i slovima.

primjer

Žalba tužitelja M.M. se usvaja, PREINAČAVA presuda ..., broj ... od ..., pa izreka presude glasi:

Obvezuje se tuženik N.N. da tužitelju na ime naknade materijalne štete isplati iznos od 2.478,60 KM, sa zakonskom zateznom kamatom počevši od 27. 7. 2016. godine, pa do konačne isplate, te da mu nadoknadi troškove parničnog postupka u iznosu od 486,89 KM, a sve u roku od 30 dana od dana prijama presude, pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

S viškom tužbenog zahtjeva tužitelj se odbija.

O žalbi tuženika drugostupanjski sud je odlučio tako što je u jednom dijelu prvostupanjsku presudu ukinuo, odlučujući povodom žalbe, a po službenoj dužnosti, te u tom dijelu tužbu odbacio, dok je drugi dio prvostupanjske presude potvrdio, a u trećem dijelu preinačio.

U takvoj je situaciji drugostupanjski sud u stavku prvom izreke trebao navesti potvrđujući dio prvostupanjske presude, u stavku drugom preinačujući dio, a tek u stavku trećem ukidajući dio.

Nepotrebno su u izreci navedena imena tužitelja i tuženika, jer su ona navedena u uvodu presude, a spor je vođen po tužbi jednog tužitelja i jednog tuženika.

U izreku ne treba unositi tekst: „od dana prijama ove presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.”

U izreci presude treba odrediti od kada teče paricijski rok. To iz razloga što taj rok tuženiku može teći od različitih momenata npr. od donošenja presude ako ju je preuzeo u sudu ili od dostavljanja presude ako mu je presuda dostavljena poštom. Pravilo je da paricijski rok teče od donošenja presude (odnosno od sljedećeg dana – čl. 179. st. 3. ZPP-a³¹), ali ako je tuženiku presuda dostavljena poštom, u izreci treba upozoriti da od dana dostave presude teče rok za dobrovoljno izvršenje činiidbe (paricijski rok). Dakle, paricijski rok teče od onog momenta od kojega se smatra da je presuda uručena tuženiku – preuzimanjem u sudu ili dostavom poštom.

Zato u izreci treba odrediti i vrijeme od kada počinje paricijski rok.

Ispravno je da ne treba pisati u izreci „pod prijetnjom izvršenja”.

primjer

I. Povodom žalbe tuženika M.M., a po službenoj dužnosti, UKIDA se dio presude ... broj ... od ... u dijelu stavka I. i u dijelu stavka II. izreke u kojem je tuženik obavezan za razdoblje počevši od kolovoza 2015. godine zaključno s prosincem 2015. godine isplatiti tužiteljici N.N. razliku plaća u iznosu od po 199,43 KM (stotinudevedesetidevet i 43/100 konvertibilnih maraka) i uplatiti razliku doprinosa za mirovinsko i invalidsko osiguranje i tužba tužiteljice ... se u tom dijelu ODBACUJE.

II. Žalba tuženika se ODBIJA kao neosnovana i presuda ... broj ... od ... u preostalom dijelu stavka I. i stavka II. izreke POTVRĐUJE.

³¹ Čl. 146. st. 3. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 303. st. 4. ZPP-a BDBiH.

III. Presuda ... broj ... od ... se PREINAČAVA u stavku IV. izreke kako slijedi:

Tuženik se OBVEZUJE tužiteljici ... umjesto iznosa od 670,00 KM (šeststotinasedamdeset konvertibilnih maraka) platiti troškove parničnog postupka u iznosu od 565,00 KM (petstotinašezdesetpetkonvertibilnihmaraka) u roku od 30 dana od dana prijama ove presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

IV. Zahtjev tužiteljice ... za naknadu troška za sastav odgovora na žalbu se ODBIJA.

U izreci je trebalo prvo navesti dio prvostupanjske presude koji je potvrđen, a u stavku drugom izreke u kojem je dijelu prvostupanjska presuda preinačena.

Na strani tužitelja i tuženika je jedna osoba, pa nije trebalo u izreci ime tuženika navesti četiri puta, niti ime tužiteljice.

U izreku ne treba unositi tekst: „od dana prijama ove presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja” (sadržan u stavku prvom, treći pasus izreke), niti da „prvostupanjska presuda u stavku III. izreke ostaje neizmijenjena”, kako je navedeno u stavku trećem izreke drugostupanjske presude.

Ako prema okolnostima slučaja ocijeni potrebnim, sud može na kraju obrazloženja drugostupanjske presude navesti u kojem dijelu prvostupanjska presuda žalbom nije pobijana, te da u tom dijelu ostaje neizmijenjena. To bi značilo da sud u svakom konkretnom predmetu, ovisno o opsegu i složenosti tužbenog zahtjeva i dijela zahtjeva koji jeste ili nije pobijan, treba procijeniti je li potrebno u obrazloženju navesti taj tekst.

U izreku ne treba unositi tekst sadržan u stavku trećem drugostupanjske odluke.

primjer

I. Žalba tuženika A.A. izjavljena protiv dijela presude ... broj ... od ... u kojem je odlučeno o naknadi nematerijalne štete za duševne bolove zbog naruženosti se UVAŽAVA i presuda se u tom dijelu sadržanom u stavku I. izreke i u dijelu u kojem je sadržana odluka o troškovima parničnog postupka u stavku IV. izreke PREINAČAVA, kako slijedi:

ODBIJA SE tužbeni zahtjev kao neosnovan da za duševne bolove zbog naruženosti tuženik tužiteljici B.B. isplati iznos od 500,00 KM (petstotina konvertibilnih maraka) zajedno sa zakonskom zateznom kamatom.

Tuženik se OBVEZUJE tužiteljici, umjesto iznosa od 651,08 KM (šeststotinapedesetijedne i 8/100 konvertibilnih maraka), platiti troškove parničnog postupka u iznosu od 436,87 KM (četiristotinetridesetišest i 87/100 konvertibilnih maraka) u roku od 30 dana od dana prijama ove presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

II. Žalba se tuženika u ostalom dijelu ODBIJA kao neosnovana i presuda ... broj ... od ... u ostalom se dijelu stavka I. i u stavku II. izreke POTVRĐUJE.

III. Presuda ... broj ... od ... u stavku III. izreke ostaje neizmijenjena.

Odlučujući o žalbi tuženika prvostupanjska presuda je presudom drugostupanjskog suda u jednom dijelu potvrđena, a u drugom preinačena.

4. Obrazloženje

Autori: Goran Nezirović, Ruža Gligorević i Muhamed Cimirotić

4.1 Zahtjevi stranaka

Ispod izreke odluke, a prije početka obrazloženja stavlja se naslov „Obrazloženje” velikim početnim slovom bez rastavljanja (čl. 63. st. 7. t. c) Pravilnika).

Na značaj obrazloženja sudske odluke ukazuje i odredba čl. 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (pravo na pravično suđenje) kojom je stranci zagarantirano pravo na obrazloženu sudsku odluku.³² Ugled suda kao pravosudne institucije, između ostalog, u velikoj mjeri ovisi o tome jesu li sudske odluke u dovoljnoj mjeri jasne i široj javnosti, na čijem povjerenju, u krajnjem, počiva autoritet sudstva.

Obrazloženje sudske odluke mora biti jasno i razumljivo, a izražavanje mora odgovarati ugledu suda (čl. 63. st. 2. Pravilnika).

Sadržaj obrazloženja sudske odluke propisan je odredbama ZPP-a³³, koje glase:

„U obrazloženju će sud izložiti: zahtjeve stranaka, činjenice koje su stranke iznijele i dokaze koje su izvele, koje je od tih činjenica sud utvrđivao, zašto i kako je utvrdio, a ako ih je utvrdio dokazivanjem, koji su dokazi izvedeni, te kako ih je ocijenio.”

U uvodnom dijelu obrazloženja presude sud će izložiti zahtjeve stranaka.

U obrazloženju presude zbog propuštanja – treba obrazložiti postojanje zakonskih uvjeta za njezino donošenje iz čl. 182. st. 1. ZPP-a³⁴, a posebice detaljno obrazložiti nepostojanje očigledne neosnovanosti zahtjeva iz čl. 182. st. 2. ZPP-a.³⁵

U obrazloženju presude na temelju priznanja sud treba obrazložiti razloge koji opravdavaju njezino donošenje, uz poseban osvrt na sadržaj i smisao izjave tuženika o priznanju tužbenog zahtjeva iz tog razloga što nekada sud (pogrešno) izjavu tuženika smatra priznanjem tužbenog zahtjeva, a ustvari se radi o izjavi o priznanju činjenica, a ne tužbenog zahtjeva.

U obrazloženju presude na temelju odricanja iznijet će se razlozi koji opravdavaju njezino donošenje, uz naglasak na obrazlaganje razloga zbog kojih se može zaključiti da izjava tužitelja jeste odricanje od tužbenog zahtjeva.

Zahtjevima stranaka određen je predmet spora i u stvari predstavljaju prijedlog izreke presude čije donošenje tužitelj kao i tuženik (ako je podnesena protutužba) traže. Stoga tužbeni zahtjev, kao i protutužbeni zahtjev, mora biti određen kako u kvalitativnom, tako i kvantitativnom smislu.

³² Europski sud za ljudska prava, Van der Hurk protiv Holandije, presuda od 19. travnja 1994. godine; Ustavni sud Bosne i Hercegovine, AP 1908/06. Vidi: fusnota 1. Priručnika.

³³ Čl. 158. st. 4. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 191. st. 4. ZPP-a, čl. 310. st. 4. ZPP-a BDBiH.

³⁴ Čl. 149. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 306. st. 1. ZPP-a BDBiH.

³⁵ Čl. 149. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 306. st. 2. ZPP-a BDBiH.

Tužbu odnosno protutužbu u kojoj tužbeni odnosno protutužbeni zahtjev nije na taj način postavljen, sud će vratiti stranci na ispravku ili dopunu.

Kod interpretiranja zahtjeva stranaka sud će navesti pravno relevantne činjenice, jer je, u pravilu, vezan za činjenične navode stranaka i svoju odluku (po tužbi i protutužbi) može utemeljiti samo na navodima koje su stranke iznijele, a u protivnom (ako je sud svoju odluku utemeljio na drugačijoj činjeničnoj osnovi od one na koju su se stranke pozvale) zahtjev je prekoračen.

Nakon izloženog tužbenog zahtjeva tužitelja, te pravno relevantnih činjenica i dokaza kojima se utvrđuju te činjenice, sud će izložiti na koji način je tuženik osporio tužbeni zahtjev tužitelja, odnosno navesti sve procesnopravne prigovore (nadležnost suda, stranačka sposobnost, litispendencija, *res iudicata* i dr.), kao i materijalnopravne prigovore (prigovor aktivne legitimacije tužitelja u sporu, te prigovor zastare), te izložiti protutužbeni zahtjev, ako je tuženik podnio protutužbu.

Pravno relevantne činjenice „određuje” predmet spora, u ovisnosti o tome je li u pitanju deklaratorna zaštita (utvrđuje se sadržaj pravnog odnosa), kondemnatorna (nalaže se neko činjenje, trpljenje ili da se nešto propusti) ili se radi o konstitutivnoj zaštiti (kada se ustanovljava novi pravni odnos ili se postojeći pravni odnos preinačava ili ukida).

Zahtjevi stranaka koji inače određuju predmet spora, determiniraju i sadržaj obrazloženja presude. Tužitelj će navesti pravno relevantne činjenice na kojima je utemeljen tužbeni zahtjev, a tuženik relevantne prigovore (procesnopravne i materijalnopravne) kojima je osporen tužbeni zahtjev tužitelja.

U obrazloženju presude uvijek treba navesti konačno postavljen zahtjev.

4.2 Činjenično stanje

Istražno/Raspravno načelo

Autori: Senad Tica i Biljana Majkić-Marinković

Raspravno i istražno načelo su načela procesnog prava koja nam, u suštini, govore o tome tko je nositelj inicijative za prikupljanje procesnog materijala (činjenica, dokaza).

Sve dok kod nas nije izvršena temeljna reforma parničnog procesnog zakonodavstva donošenjem novih zakona koji su sada u primjeni, na snazi je bio Zakon o parničnom postupku („Službeni list SFRJ”, broj 4/77, 36/80, 69/82, 58/84, 74/87, 27/90 i 35/91). Osnovno načelo u parnici po odredbama ovog Zakona bilo je istražno načelo čija se temeljna karakteristika iskazivala u dužnosti suda da utvrđuje činjenice i prikuplja dokazni materijal i, kao takvo, dominiralo je procesnim postupkom. Njegova je dominacija u manjoj mjeri bila ublažena međusobnom dopunom s raspravnim načelom, koje je nalagalo strankama da su dužne iznijeti sve činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve i predložiti dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.

Osnovno načelo koje je sada dominantno u parničnom postupku jeste raspravno načelo (čl. 7. Zakona o parničnom postupku³⁶). Njegova je suština u tome što je stranka dužna pružiti sudu nužan procesni materijal za odluku o zahtjevu, a proistječe iz načela dispozicije.

Za one suce koji imaju potrebu unositi latinske izreke u obrazloženja svojih presuda (što je apsolutno nepotrebno) to bi predstavljalo maksime „daj mi činjenice, dat ću ti pravo” i „sudac treba suditi na temelju navoda i dokaza koje su stranke ponudile”.

³⁶ Čl. 7. st. 1. Zakona o parničnom postupku: „Stranke su dužne iznijeti sve činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve i izvoditi dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.”, čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

Uvođenje raspravnog načela imalo je za cilj ostvarenje ekonomičnosti i učinkovitosti postupka, što se zbog devijacija u primjeni procesnog zakonodavstva nije ostvarilo na očekivanoj razini. Osnovno pravilo postojanja jednog pripremnog ročišta i ročišta za glavnu raspravu u praksi skoro da je postalo iznimka. Posljedica toga je donošenje zakonskih propisa kojima se štiti suđenje u razumnom roku, uvjetovano odlukama Europskog suda za ljudska prava i odlukama Ustavnog suda Bosne i Hercegovine zbog povrede prava na pravično suđenje³⁷.

Pravo na suđenje u razumnom roku ne primjenjuje se na sve postupke, već je za njegovu primjenjivost nužno da se radi o sporu o nekom građanskom pravu ili obvezi, da to pravo ili obveza ima osnovu u domaćem pravu i mora biti po svojoj prirodi „građansko“.

Brojni su postupci na koje se primjenjuje pravo na suđenje u razumnom roku³⁸.

4.3 Činjenice u postupku

Sukladno prethodno iznesenom o važećim načelima u parničnom postupku, stranke su dužne iznijeti činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve, a obveza suda je razmotriti i utvrditi samo činjenice koje su stranke iznijele. Iznošenje činjenica je, prema navedenom, u dispoziciji stranaka. One to mogu, ali ne moraju učiniti, pa dužnost iznošenja činjenica predstavlja teret tvrdnje koji je na strankama.

Iznimno, sud je ovlašten sam utvrditi činjenice i naložiti izvođenje dokaza u određenim slučajevima koji su uvijek faktičko pitanje svakog predmeta (čl. 7. st. 3. ZPP-a)³⁹.

Samo kad se radi o primjeni prinudno pravnih propisa, sud je ovlašten, po službenoj dužnosti, utvrditi činjenice koje se tiču tih raspolaganja.

primjer

*Predmet spora je zahtjev za ispunjenje ugovora o prodaji nepokretnosti koji je zaključen 2015. godine – sud će po službenoj dužnosti ispitati uvjete koji se tiču formalno-pravne valjanosti ovog ugovora (predstavlja li ugovor notarski obrađenu i ovjerenu pismenu ispravu).*⁴⁰

primjer

U slučaju ugovora o zajmu između fizičkih osoba – ako je ugovorena obveza zajmoprimca da plati i kamatu, sud takvoj odredbi neće pružiti sudsku zaštitu ako je ugovorena stopa protivna prinudnim propisima.

Obveza suda da sam utvrđuje činjenice za donošenje pravilne odluke o sporu koji postoji između stranaka, neovisno o činjenicama koje stranke iznose, vezana je za određene postupke (npr. sporovi u vezi s povjeravanjem i izdržavanjem malodobne djece, eksproprijacija) i uvjetovana je time što

³⁷ Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku („Službeni glasnik RS”, broj 99/20), Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, broj 2/21). Navedeni se Zakon u Federaciji Bosne i Hercegovine nalazi u obliku nacрта.

³⁸ Ustavni sud Bosne i Hercegovine, odluka broj AP 261/03 od 26. 8. 2004, AP 473/04 od 18. 3. 2005, AP 428/04 od 23. 5. 2005, AP 2706/06 od 14. 10. 2008, AP 434/04 od 18. 1. 2005, AP 128/03 od 21. 9. 2004, AP 71/02 od 28. 4. 2004, AP 1365/05 od 29. 9. 2006, AP 128/06 od 10. 1. 2008, AP 491/04 od 28. 6. 2005, AP 221/02 od 26. 8. 2004, AP 116/02 od 29. 9. 2004, AP 548/03 od 29. 10. 2004, U 32/02 od 24. 10. 2003. i U 66/03 od 21. 7. 2004. godine. Literatura: „Vodič – Suđenje u razumnom roku”, Ustavni sud Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2021.

³⁹ „Sud je ovlašten utvrditi i činjenice koje stranke nisu iznijele i naložiti izvođenje dokaza koje stranke nisu predložile ako iz rezultata rasprave i dokazivanja proistječe da stranke idu za tim da raspolažu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati.”, čl. 12. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. st. 3. ZPP-a BDBiH.

⁴⁰ „Sud je ovlašten utvrditi i činjenice koje stranke nisu iznijele i naložiti izvođenje dokaza koje stranke nisu predložile ako iz rezultata rasprave i dokazivanja proistječe da stranke idu za tim da raspolažu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati.”, čl. 12. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. st. 3. ZPP-a BDBiH.

se radi o odnosima koji su regulirani imperativnim normama. U vođenju parnice kod tih sporova, sud je taj koji cijeni je li činjenično stanje pravilno i potpuno utvrđeno, pa ako nađe da činjenice koje su stranke iznijele i utvrđivale nisu dovoljne za pravilnu primjenu materijalnog prava, sam će odrediti da se one utvrde. Međutim, to je iznimka koja potvrđuje opće pravilo da u parnici stranka ima obvezu iznijeti (i dokazati) činjenice na kojima temelji svoj zahtjev, odnosno kojima se osporava zahtjev protivne stranke.

primjer

Postupak određivanja naknade za eksproprirane nekretnine sud vodi po službenoj dužnosti (čl. 159. st. 1. Zakona o izvanparničnom postupku). U tu svrhu zakazuje ročište na kojem će omogućiti sudionicima da se izjasne o obliku i opsegu, odnosno visini naknade, kao i dokazima (imajući u vidu i dokaze pribavljene u upravnom postupku) o vrijednosti nekretnine koji se pribavljaju po službenoj dužnosti (čl. 160. st. 1. Zakona o izvanparničnom postupku). Sud će, prema stavku 2. članka 160. Zakona o izvanparničnom postupku, na ročištu izvesti i druge dokaze koje sudionici predlože, što podrazumijeva njihovu aktivnu ulogu u postupku prikupljanja dokaza i utvrđivanja činjenica relevantnih za odlučivanje.⁴¹

Načelo materijalne istine je napušteno jer je njegova primjena u praksi za posljedicu imala da je postupak postao dugotrajan, neučinkovit i onemogućavao je suđenje u razumnom roku. Očekivana promjena parničnog procesnog postupka trebala je dovesti do toga da se postupak provede brzo, učinkovito i ekonomično. Upravo je to bio osnovni razlog da se novim procesnim zakonom propiše da je pravilo održavanje jednog pripremnog ročišta i ročišta za glavnu raspravu, a da je drugačije ponašanje samo iznimka koju treba vrlo rijetko primjenjivati, i to pod određenim zakonskim uvjetima. Razlozi za odlaganje i odgađanje⁴² ročišta taksativno su navedeni.

primjer

Iz stanja spisa ovog predmeta proistječe da je prvostupanjski sud u tri navrata povrijedio odredbu čl. 112. Zakona o parničnom postupku jer je, bez zakonskog uporišta, udovoljavao prijedlogu opunomoćenika tužitelja za odlaganje ročišta, unatoč tome što se suprotna strana ovom prijedlogu protivila, tražeći da sud postupi sukladno odredbi čl. 97. st. 3. Zakona o parničnom postupku (...). Postupajući na taj način, prvostupanjski je sud grubo prekršio odredbe procesnog prava na štetu tuženika, posebice kada se ima u vidu da, prema stavku 2. članka 112. Zakona o parničnom postupku, stranka može samo jednom tražiti odlaganje ročišta iz istog razloga. Dakle, sve i da je postojala zakonska osnova za odlaganje ročišta na prijedlog tužitelja (a nije), sud je mogao samo jednom odložiti ročište, a ne tri puta, kako je to u konkretnom slučaju učinio prvostupanjski sud. Ovo kršenje citiranih odredbi Zakona o parničnom postupku utjecalo je na donošenje zakonite i pravilne odluke u ovom sporu, pa se ne mogu prihvatiti općeniti razlozi drugostupanjskog suda da odlaganjem ročišta prvostupanjski sud nije povrijedio odredbe parničnog postupka.⁴³

⁴¹ „Sud je ovlašten utvrditi i činjenice koje stranke nisu iznijele i naložiti izvođenje dokaza koje stranke nisu predložile ako iz rezultata rasprave i dokazivanja proistječe da stranke idu za tim da raspolažu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati.“, čl. 12. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. st. 3. ZPP-a BDBiH.

⁴² Čl. 111. i 112. ZPP-a, čl. 78. i 79. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 234. i 234. ZPP-a BDBiH.

⁴³ „Sud je ovlašten utvrditi i činjenice koje stranke nisu iznijele i naložiti izvođenje dokaza koje stranke nisu predložile ako iz rezultata rasprave i dokazivanja proistječe da stranke idu za tim da raspolažu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati.“, čl. 12. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. st. 3. ZPP-a BDBiH.

primjer

Općinski sud u predmetnom parničnom postupku zakazivao je ročišta koja su stalno odgađana zato što nisu bile ispunjene procesne pretpostavke za održavanje rasprave, tj. zato što nisu bile dostavljene točne adrese tuženika ili njihovih nasljednika... Općinski sud nije iskazao adekvatnu ažurnost u vođenju izvanparničnog postupka (odgađanjem ročišta na neodređeno vrijeme u više navrata, kao i neodržavanjem zakazanog ročišta na određeni datum), što je, između ostalog, rezultiralo potpunom pasivnošću tog suda u određenim razdobljima, kao i kasnijim odugovlačenjima i nepravovremenom poduzimanju procesnih radnji (određivanjem da se dokazi izvode vještačenjem) sve do donošenja prvostupanjskog rješenja... Takvim neučinkovitim rukovođenjem postupkom, zapravo, ključno je utjecao da je postupak trajao tako dugo pred tim sudom (skoro sedam godina).⁴⁴

Sudovi vrlo često pribjegavaju prihvatanju prijedloga za odlaganje ročišta, iako je jasno na prvi pogled da je on neosnovan. To se osobito uočava kod onih predmeta za koje sudac cijeni da su pravno komplicirani ili smatra da mu treba „još vremena” da taj predmet „dođe na red”.

primjer iz prakse

U tužbi za naknadu štete počinjene klevetom, tuženik je u odgovoru na tužbu, između ostalog, predložio i provedbu dokaza saslušanjem dva svjedoka. Odgovor na tužbu je, zajedno s pozivom za pripremno ročište, dostavljen opunomoćeniku tužitelja. Na pripremnom ročištu tuženik ponovno predlaže da se ovi svjedoci saslušaju na ročištu za glavnu raspravu, navodeći okolnosti na koje se trebaju saslušati.

Opunomoćenik tužitelja traži odlaganje ročišta, a što se tiče prijedloga tuženika za izvođenje dokaza, o tome će se izjasniti na nastavku ročišta.

Opunomoćenik tuženika protivi se odlaganju pripremnog ročišta.

Opunomoćenik tužitelja izjavi da inzistira na prijedlogu za odlaganje ročišta jer nije imao saznanja na koje okolnosti će se svjedoci tuženika saslušati, te mora obaviti konstatacije s tužiteljem.

Sud donosi

RJEŠENJE.

Pripremno ročište se odlaže za ...

Analizom većeg broja sudačkih odluka koje daju preslik sudske prakse, dolazi se do zaključka da je raspravno načelo prihvaćeno kao „odsustvo” suca sve do zaključenja glavne rasprave, odnosno da je primjena pravila „daj mi činjenice, dat ću ti pravo” sucu dala pasivnu ulogu u postupku, što svakako nije bila intencija zakonodavca. Posljedica takvog ponašanja ponekad može dovesti do pravnog usložnjavanja spora koji po redovitom tijeku stvari to ne bi postao da je sudac bio „uključen” u postupak.

⁴⁴ „Sud je ovlašten utvrditi i činjenice koje stranke nisu iznijele i naložiti izvođenje dokaza koje stranke nisu predložile ako iz rezultata rasprave i dokazivanja proistječe da stranke idu za tim da raspolažu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati”, čl. 12. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. st. 3. ZPP-a BDBiH.

primjer iz prakse

Stranka je podnijela prijedlog za izvršenje na temelju mjenice kao sredstva osiguranja kredita koji je sud usvojio. Nakon prigovora izvršenika, postupak se nastavlja kao po tužbi. Nakon što je sud otvorio pripremno ročište, tužitelj izjavljuje da ostaje u cijelosti kod tužbe (prijedloga za izvršenje) i postavljenog zahtjeva. Predlaže da se kao dokaz na glavnoj raspravi provede čitanje ugovora o kreditu i anuitetnog plana otplate, te provede vještačenje po vještaku financijske struke. Ujedno uređuje tužbeni zahtjev tako što traži da se tuženik obveže da mu na ime duga plati iznos od ... KM sa zateznim kamatama. Nakon toga pojašnjava da su stranke u obveznom odnosu jer su zaključile ugovor o kreditu, a tuženik je kao korisnik izdao mjenicu radi osiguranja povrata kredita. Tuženik prigovara kako nije jasno je li pravna osnova dug po ugovoru o kreditu ili po mjenici. Po okončanju pripremnog ročišta, sud donosi rješenje i određuje datum održavanja ročišta za glavnu raspravu i izvođenje dokaza predloženih od stranaka.

U konkretnom slučaju, spor koji je započet kao mjenični pretvoren je u obveznopравни. Stranka je istaknula prigovor zastarjelosti potraživanja, pa je tako i inače sporno pitanje zastarjelosti potraživanja anuitetne otplate kredita, koje nije jednako rješavano u sudskoj praksi (da li primijeniti opći ili posebni zastarni rok), ovdje dodatno usložnjeno nužnošću ocjene je li ili nije došlo do preinačenja tužbe i je li to i na koji način utjecalo na tijek zastarjelosti (je li bilo prekida zastarnog roka) i zašto.

I sada važeći procesni zakon, kroz ovlaštenje suda da postavlja pitanja svjedocima, vještaku i strankama tijekom rasprave⁴⁵, ostavlja mogućnost, ali i obvezu sudu, da ima važnu ulogu u osiguravanju da parnične stranke u potpunosti prezentiraju relevantne činjenice.

Krucijalno je da je svakoj stranci dan jednak procesnopravni položaj u postupku, odnosno jednaka mogućnost pristupa sudu u procesnom i materijalnom smislu, čime isključivo od njihovih mogućnosti, umijeća i znanja da prezentiraju sve relevantne činjenice (i, naravno, da ih dokažu) ovisi konačni uspjeh u sporu. I pored navedenog, sud ne može biti „promatrač” u parnici jer se mora starati da sudski postupak teče učinkovito i ekonomično, pa iako (u pravilu) ne može zahtijevati da stranka utvrđuje određenu činjenicu, niti nalagati njezino utvrđenje ako za to nema zakonsku osnovu, sud se treba starati da se u postupku ne iznose ili utvrđuju činjenice koje nisu relevantne sa stajališta donošenja zakonite i pravilne odluke o predmetu spora.

4.4 Sporne činjenice

Prema raspravnom načelu dokazuju se samo činjenice koje su među strankama sporne.

Nesporne odnosno priznate činjenice u pravilu se ne dokazuju. Sud može odrediti da se dokazuju i ove činjenice samo ako stranka njihovim priznanjem ide za tim da raspolaže zahtjevima kojima ne može raspolagati.

Predmet dokazivanja nije ni činjenica čije postojanje zakon pretpostavlja. Umjesto te činjenice dokazuje se njezina osnova (*bazis*) ako bude osporena. U parnici ne mogu biti osporene činjenice utvrđene pravomoćnom osuđujućom presudom kaznenog suda, ako obrazuju bitna obilježja kaznenog djela za koje je izrečena presuda.⁴⁶

Zakon predviđa i pojedine slučajeve u kojima se ne dokazuju sporne činjenice. Kada treba utvrditi iznos štete, a o tome nema dokaza ili se radi o nesrazmjernim teškoćama u dokazivanju, sud je ovla-

⁴⁵ Čl. 144. st. 2., čl. 161. i čl. 168. ZPP-a, čl. 111. st. 2., čl. 128. i čl. 135. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 268. st. 2., čl. 285. i čl. 292. ZPP-a BDBiH.

⁴⁶ Čl. 17. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 12. st. 3. ZPP-a, čl. 12. st. 3. ZPP-a BDBiH.

šten da po svojoj ocjeni odmjeri visinu štete.⁴⁷ Primjeni ovog pravila ima mjesta samo glede iznosa štete, a ne glede tužiteljevog prava na naknadu. Odmjeravanjem iznosa štete po slobodnoj ocjeni ne otklanja se dužnost suda da utvrdi sve okolnosti koje su utjecale na određivanje tog iznosa. Pod navedenim uvjetima sud je ovlašten odmjeriti opseg činidbe po slobodnoj ocjeni i u drugim slučajevima u kojima je tužba upravljena na novčani iznos ili na određenu količinu zamjenjivih stvari.

Ne dokazuju se ni one činjenice koje predstavljaju zakonsku presumpciju. Prilikom utvrđivanja činjenica primjenom zakonskih presumpcija na strani koja se na presumpciju poziva, teret dokazivanja je da postoji presumptivna baza, pa bi u takvoj situaciji na protivnoj strani bio teret dokazivanja da presumpirana činjenica nije istinita, iako je utvrđeno da postoji presumptivna baza (oboriva pretpostavka).

Ocem djeteta rođenog u braku ili u razdoblju do 300 dana po prestanku braka smatra se muž majke djeteta.

Ocem djeteta koje je rođeno izvan braka smatra se osoba koja dijete prizna za svoje ili čije je očinstvo utvrđeno pravomoćnom sudskom presudom.

Ako je dijete rođeno u kasnijem braku majke, ali prije isteka roka od 270 dana po prestanku njezinog prethodnog braka, ocem će se smatrati muž majke iz prethodnog braka, osim ako muž majke iz kasnijeg braka s njezinim pristankom prizna dijete za svoje.⁴⁸

Svakom od bračnih supružnika pripada po jedna polovica zajedničke imovine.

Svaki od bračnih supružnika može zahtijevati da mu sud odredi veći dio od pripadajuće polovice zajedničke imovine, ako dokaže da je njegov doprinos u stjecanju zajedničke imovine očigledno veći od doprinosa drugog bračnog supružnika.⁴⁹

Pravilo je da su presumpcije relativne, oborive i da je dopušteno dokazivati protivno, osim kada je to izričito zakonom predviđena apsolutna presumpcija.

Nesporne činjenice su one činjenice o kojima se stranke suglasno izjašnjavaju.

Priznanje činjenica u suštini je izjava jedne stranke da je suglasna s izjavom druge stranke o postojanju ili nepostojanju neke činjenice na kojoj protivna strana temelji svoj tužbeni zahtjev.

Priznanje činjenica je jednostrana parnična radnja koju može poduzeti bilo koja strana u postupku. Mora biti poduzeta pred parničnim sudom jer nije relevantna ako je učinjena izvan suda, pa čak i u drugom postupku načelno je nepovoljna za stranku koja čini priznanje. Može biti dana izričito ili konkludentno. Izjava volje mora biti dana bez mana i stranka mora znati za činjenice koje priznaje.

I sama „šutnja” može predstavljati priznanje ako se primijeni pravilo „za onog koji šuti smatra se da priznaje”.⁵⁰

S obzirom na to da je priznanje nepovoljna parnična radnja za onu stranku koja daje izjavu o priznanju, priznanje konkludentnim radnjama mora se zaključivati restriktivno, uzimajući u obzir izvedene dokaze i utvrđene činjenice (osobito nesporne) te navode stranke kojoj se imputira da je konkludentnom radnjom priznala neku činjenicu.

⁴⁷ Čl. 94. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 127. ZPP-a, čl. 250. ZPP-a BDBiH.

⁴⁸ Čl. 109. st. 2., 3. i 4. Porodičnog zakona Republike Srpske („Službeni glasnik RS”, broj 54/02, 41/08 i 63/14), čl. 53. i čl. 54. st. 1. i 2. Obiteljskog zakona FBiH („Službene novine Federacije BiH”, broj 35/05), čl. 50. st. 1., 2. i 3. Obiteljskog zakona BDBiH („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH”, br. 23/07).

⁴⁹ Čl. 272. st. 1. i čl. 273. st. 3. Porodičnog zakona Republike Srpske („Službeni glasnik RS”, broj 54/02, 41/08 i 63/14) Z RS, 255.

⁵⁰ Čl. 149. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 182. ZPP-a, čl. 306. ZPP-a BDBiH.

primjer

Tužitelj je podnio tužbu radi povrata zajma, a tuženi osporava zahtjev navodima da nikada nisu bili u ugovornom odnosu. Tužitelj prilaže kao dokaz uplate koje je tuženik izvršio na njegov račun nakon podnošenja tužbe kao dokaz svojih navoda. U priloženim uplatnicama nije navedena osnova uplate, a iznos ne odgovara visini rate iz ugovora.

Često se u obrazloženjima sudačkih odluka dešava previd, u tom smislu da se činjenica koju je iznijela jedna stranka, a druga stranka je nije eksplicitno osporila, označi kao priznata što je pogrešno.

Priznanje činjenica može se dati tijekom cijeloga postupka, sve do zaključenja ročišta za glavnu raspravu pred prvostupanjskim sudom, ali u žalbi odnosno odgovoru na žalbu ili na raspravi koja se otvori u postupku pred drugostupanjskim sudom.⁵¹

Nesigurnost glede zaključka o priznatoj činjenici razrješava se postavljanjem pitanja strankama.

Priznati se može samo činjenica za koju teret dokazivanja leži na protivnoj stranci. Djelovanje priznanja nije neotklonjivo jer stranka može osporiti istinitost protivnikove tvrdnje koju je prije toga priznala za točnu. Zakon ne propisuje uvjete pod kojima priznanje može biti uspješno opozvano i određuje da sud slobodnom ocjenom utvrđuje treba li konkretnu činjenicu uzeti kao priznatu ili osporenu.

Stranka u svojem izlaganju može izjaviti da postoji činjenica koja ide u prilog protivniku, a koju on još nije iznio (anticipirano priznanje). Prema raspodjeli tereta tvrdnje koja se temelji na raspravnom načelu, takva izjava ima značaj priznanja tek od trenutka kad protivnik tu činjenicu iznese, odnosno kada se protivna strana pozove na tu činjenicu. Ako se to ne desi, sud je ne može uzeti kao priznatu činjenicu, već o njezinom postojanju odlučuje po pravilu slobodne ocjene dokaza.

Ne dokazuju se ni općepoznate (notorne) činjenice. Općepoznata činjenica je činjenica koja je poznata svakom prosječnom čovjeku ili znatnom broju ljudi na nekom širem ili užem području (u cijeloj zemlji ili na određenom manjem lokalitetu). Općepoznatu činjenicu sud uzima u obzir i kad stranka na nju ne ukaže. Karakter notorne činjenice ima i ona koja je poznata sudu iz njegova službenog opažanja ili iz spisa suda. Dopušteno je dokazivati da neka činjenica nije notorna ili da ne postoji.

Treba li se određena činjenica smatrati općepoznatom odlučuje sud po slobodnoj ocjeni.

Zbog svega navedenog je vrlo značajno da sud glede izlaganja stranaka zauzme stav o nespornim činjenicama, i to već na pripremnom ročištu, i da, zbog načela saslušanja stranaka,⁵² s tim stavom upozna stranke.

4.5 Činjenice koje su relevantne za odluku o zahtjevima stranaka

Gornji stav, velika premisa (*premissae maior*) sudskog silogizma (zaključka) obrazuje materijalno-pravna norma koja odgovara činjeničnom stanju svake konkretne parnice koje su iznijele stranke, odnosno koje je utvrdio sud na temelju raspravljanja. Nalaženje te norme stavljeno je u zadatak suda. Stranke nisu dužne ukazivanjem na zakonska pravila ili pravne norme iznijeti svoju pravnu ocjenu činjenica. U stvarnosti one to redovito čine, ali njihova shvatanja nisu bitna za rješenje spora. Odlučujuća je pravna kvalifikacija koju daje sud.⁵³

⁵¹ Čl. 184. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 217. ZPP-a, čl. 337. ZPP-a BDBiH.

⁵² Čl. 10. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 5. ZPP-a, čl. 5. ZPP-a BDBiH.

⁵³ Čl. 7. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 2. st. 3. ZPP-a, čl. 2. st. 3. ZPP-a BDBiH.

Pravila materijalnog prava nisu predmet dokazivanja, s tim što sud tijekom parnice može pribavljati strano pravo kad ga je dužan primijeniti, i to posredstvom nadležnog tijela uprave i stranaka.

Činjenično stanje koje su iznijele stranke, odnosno utvrđeno raspravljanjem, predstavlja donji stav, malu premisu (*premissae minor*) sudskog silogizma koju sud podvodi pod zakonsku odredbu propisanu za sporni slučaj. Moguće je da tuženi ne osporava da je činjenično stanje onakvo kakvim ga prikazuje tužitelj, ali smatra da iz tog stanja stvari ne proistječe ona pravna posljedica za koju on to tužbom tvrdi. Ako sud u takvom slučaju nije dužan da neku činjenicu utvrđuje po službenoj dužnosti, spor se svodi na pravno pitanje i sud ga rješava primjenom odgovarajuće norme na činjenično stanje koje je iznio tužitelj.

Ono što je važno istaknuti jeste da je sud, po pravilima raspravnog načela, za iznesene činjenične tvrdnje stranaka na kojima temelje svoje zahtjeve, vezan i nije ovlašten tražiti od stranaka da dopunjavaju činjeničnu građu u slučaju kad odgovarajuća materijalnopravna norma ukazuje na njezin deficit, osim kad se radi o nedozvoljenim raspolaganjima stranaka.

4.6 Tužba/Odgovor na tužbu

Tužitelj je u obvezi da već u tužbi⁵⁴ iznese činjenice na kojima temelji tužbeni zahtjev, a ista se obveza nalazi i na strani tuženika koji u odgovoru na tužbu, ako osporava tužbeni zahtjev, mora navesti činjenice na kojima temelji svoje navode.⁵⁵

Za učinkovitu pripremu tuženika za raspravljanje o tužbenom zahtjevu, te ostvarivanje svrhe pripremnog ročišta, nužno je da tužba sadrži sve činjenice na kojima se temelji tužbeni zahtjev.

Ako u tužbi nisu navedene činjenice na kojima se temelji tužbeni zahtjev, sud je ovlašten poduzimati radnje kod prethodnog ispitivanja tužbe i dostavljanja tužbe⁵⁶, odnosno ako je podnesak nerazumljiv ili ne sadrži sve što je potrebno za postupanje, da ga vrati podnosiocu radi ispravke ili dopune i za tu radnju odredi rok.⁵⁷ Pri tome treba imati u vidu da se tužba neće smatrati nepotpunom ako u njoj nisu navedene odlučne činjenice koje se odnose na osnovanost zahtjeva.

Nema procesnog ograničenja da se isto načelo primjenjuje i na odgovor na tužbu ako ne sadrži činjenice na kojima tuženik temelji navode o osporavanju tužbenog zahtjeva.

Iako se u odnosu na navedena postupanja tužitelja i tuženika u odredbama naznačenih članova koristi izraz „mora”, zbog nedostatka konkretne sankcije ako se tako ne postupi, ona nema tu težinu procesne stege koja se željela postići. Stranke imaju mogućnost dopuniti činjenično stanje tijekom pripremnog ročišta⁵⁸ i pod određenim uvjetima na ročištu za glavnu raspravu.⁵⁹

Sud na temelju činjeničnih navoda iz tužbe i odgovora na tužbu treba prije održavanja pripremnog ročišta imati predstavu o tome jesu li iznesene relevantne činjenice, postoje li nesporne činjenice, ako ih ima koje su to činjenice, a koje činjenice se ukazuju spornim. Time olakšava i učinkovitije koncipira održavanje pripremnog ročišta i rukovođenje njime, bez obzira što stranke mogu na tom ročištu izmijeniti ili dopuniti činjenične navode.

Sud već u postupku prethodnog ispitivanja tužbe mora imati proaktivnu ulogu time što će ocijeniti sadrži li tužba potrebne činjenične navode, te ako utvrdi da ih nema, donijeti rješenje kojim će taj nedostatak otkloniti prije dostavljanja tužbe na odgovor. Time se pruža mogućnost tuženiku za pra-

⁵⁴ Čl. 20. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 53. st. 1. t. 2. ZPP-a, čl. 152. ZPP-a BDBiH.

⁵⁵ Čl. 38. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 71. st. 2. ZPP-a, čl. 194. ZPP-a BDBiH.

⁵⁶ Čl. 33. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 66. ZPP-a, čl. 189. ZPP-a BDBiH.

⁵⁷ Čl. 276. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 336. st. 1. ZPP-a, čl. 74. ZPP-a BDBiH.

⁵⁸ Čl. 44. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 77. ZPP-a, čl. 200. ZPP-a BDBiH.

⁵⁹ Čl. 69. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 102. st. 2. ZPP-a, čl. 225. ZPP-a BDBiH.

vovremeno upoznavanje s činjeničnom osnovom tužbe i za davanje kvalitetnog odgovora, a sudu mogućnost da prije održavanja pripremnog ročišta stekne pregled činjeničnog stanja.

4.7 PRIPREMNO ROČIŠTE

Svrha pripremnog ročišta jeste u raspravljanju o činjeničnim tvrdnjama stranaka na kojima one temelje svoje navode o (ne)osnovanosti tužbenog zahtjeva, te je vrlo važno da sud ne smije biti pasivan u toj fazi postupka, već da ima aktivnu ulogu u razdvajanju spornih od nespornih činjenica. Krajnji cilj raspravljanja na pripremnom ročištu jeste nalaženje odgovora na pitanje o čemu će se raspravljati na ročištu za glavnu raspravu i, s tim u vezi, utvrđivanje nespornih činjenica, spornih činjenica i činjenica o kojima se neće raspravljati.

Selekcijom činjenične građe-materijala dolazi se do onoga što će predstavljati predmet dokazivanja. U danom primjeru sud nema težak zadatak, jer sve relevantne činjenice za odluku o tužbenom zahtjevu nisu sporne (vrijeme zaključenja ugovora za oba stana koja su otkupljena od nositelja stanarskog prava kao stanovi u društvenoj svojini).

primjer iz prakse

Pravobraniteljstvo na osnovu ovlaštenja koje ima temeljem Zakona o privatizaciji državnih stanova podnosi 20. 5. 2011. godine tužbu radi utvrđenja ništavosti ugovora o otkupu stana na kojem je postojalo stanarsko pravo. Ugovor je zaključen u travnju 2003. godine, a nositelj stanarskog prava, pored stana iz tog ugovora, otkupi i drugi stan na kojem je bio sunositelj stanarskog prava po osnovi bračne zajednice s nositeljem stanarskog prava. Drugi ugovor je zaključen u listopadu 2003. godine. U tužbi se Pravobraniteljstvo poziva na izmijenjeni čl. 18. Zakona (izmjene iz 2006. godine) koji je pravobranitelju dao pravo podnijeti tužbu bez vremenskog ograničenja, dok je prije izmjena bio propisan rok od godinu dana od dana zaključenja ugovora. Tužena ne spori činjenične navode tužbe i poziva se samo na nepravovremenost tužbe. Pravobraniteljstvo u činjeničnim navodima tužbe tvrdi da se prvi ugovor odnosio na otkup stana u vlasništvu grada, a drugi na otkup stana u vlasništvu poduzeća, te da je to razlog što je tužba podnesena po protoku roka od godinu dana, ali smatra da izmijenjenim odredbama Zakona više ne postoji vremensko ograničenje, posebice jer se traži ništavost ugovora i poziva se na čl. 109. Zakona o obveznim odnosima koji propisuje da pravo na isticanje ništavosti ne zastarijeva.

Zadatak suda jeste da činjenično stanje ograniči po opsegu i sadržaju prema materijalnom pravu u cilju primjene odgovarajuće materijalne norme.

Zbog toga je od iznimnog značaja da je sud ispoštovao dio koji se odnosi na prethodno ispitivanje tužbe, jer o tome ovisi da se u fazi pripremnog ročišta pravilno utvrde činjenice koje će se dokazivati, odnosno da se one razdvoje od činjenica koje su priznate, zakonske pretpostavke, neosporene činjenice i općepoznate činjenice, jer za ove važi da se one po slovu zakona ne dokazuju.

Iznošenje činjenica je vremenski ograničeno na pripremnog ročište, a samo pod taksativno ispunjenim uvjetima i na ročište za glavnu raspravu, te jednako važi i za tužitelja i za tuženika. Ograničenje momenta do kojeg stranka može slobodno iznositi činjenice, a u vezi s pasivnošću suca u prethodnom ispitivanju tužbe i postupanju na pripremnom ročištu, u praksi prvostupanjskih sudova dovodi do nedosljedne primjene načela učinkovitosti i ekonomičnosti postupka. Naime, „u strahu“ da bi neprihvatanje utvrđenja svih predloženih činjenica (s njima vezanih dokaza) moglo predstavljati žalbeni razlog koji bi doveo u pitanje zakonitost odluke, prvostupanjski sudovi, u odsustvu stvarne procjene pravno relevantnih činjenica odlučnih za rješavanje konkretnog spornog odnosa, prihvataju da se utvrde sve činjenice koje stranke iznose, a u vezi s tim i izvedu svi predloženi dokazi. Time

se ozbiljno dovodi u sumnju mogućnost ostvarenja standarda suđenja u razumnom roku, jer to često vodi održavanju dva, pa čak i više ročišta, pripremnih ili za glavnu raspravu.

Na seminarima koji su održavani u okviru CEST-a RS/FBiH, spomenuti su problem posebice potencirali gospodarski sudovi/odjeljenja koja su ukazivala da u praksi stranke tek na pripremnom ročištu iznesu sve dokaze koje sud nije u mogućnosti ocijeniti na tom ročištu, tako da bez selekcije prihvate sve što stranke predlože. U konačnom im se u obrazloženju odluke pojavljuje problem obrazlaganja zašto neki dokazi nisu značajni za odluku, pa pribjegavaju općoj formulaciji da sud „ostale dokaze nije cijenio jer nisu od utjecaja na konačnu odluku o tužbenom zahtjevu”. Time, u stvari, samo „pojačavaju” žalbeni razlog nedostatka obrazloženja presude.⁶⁰

Određivanje dokaza je upravljanje postupkom i sud za takvo rješenje nije vezan, pa se kao „izlaz” iz te situacije ukazuje nužnost da sudac u vremenu do zakazanog ročišta za glavnu raspravu pregleda predmet i na glavnoj raspravi, ako tako ocijeni, donese procesno rješenje da se odustaje od izvođenja određenih dokaza. Naravno, u obrazloženju odluke je dužan za to dati jasno obrazloženje.

Iako je procesno zakonodavstvo taksativno odredilo što treba sadržavati rješenje o zakazivanju ročišta za glavnu raspravu⁶¹, česta je situacija da sud u rješenju kojeg donosi u smislu ove odredbe ne naznači jasno pitanja o kojima će se raspravljati na glavnoj raspravi, odnosno da samo navede dokaze čije su izvođenje stranke predložile ili da koristi opću formulaciju kako je ročište zakazano.

negativan primjer iz prakse

Sud donosi rješenje:

Ročište za glavnu raspravu zakazuje se za dan 1. 3. 2019. godine...

Na ročištu za glavnu raspravu provest će se dokazi koje je predložio opunomoćenik tužitelja: saslušanje tužitelja kao parnične stranke, čitanje presude Okružnog suda u B. broj... i presude Vrhovnog suda RS broj ..., čitanje zahtjeva za naknadu štete upućenog Ministarstvu pravde RS, prijedlog za izvansudsko poravnanje, vještačenje po vještaku medicinske struke – specijalisti neuropsihijatrije dr. ...

Također je uočeno kako se dešava da sud u rješenju ne navede koji će se dokazi izvesti na glavnoj raspravi.

negativan primjer iz prakse

Sud donosi rješenje

i zakazuje ročište za glavnu raspravu za dan ...

Na ročištu će se izvesti dokazi koje su stranke predložile u tužbi, odgovoru na tužbu i na pripremnom ročištu.

Vrlo često sud u zapisniku s pripremnog ročišta konstatira prijedlog stranke da se, između ostalog, izvede dokaz i saslušanjem svjedoka uz navođenje jasnih činjenica o kojima predložena osoba treba svjedočiti, a kada se donosi rješenje o održavanju ročišta za glavnu raspravu, taj prijedlog „ispari”.

⁶⁰ Čl. 158. st. 4. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 191. st. 4. ZPP-a, čl. 311. st. 4. ZPP-a BDBiH.

⁶¹ Čl. 61. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 94. st. 1. ZPP-a, čl. 217. st. 1. ZPP-a BDBiH.

negativan primjer iz prakse

Opunomoćenik tužitelja predlaže da se na ročištu za glavnu raspravu provedu sljedeći dokazi: čitanje ..., saslušanje svjedoka D.R. iz Čačka na sve okolnosti vezano za nastanak prometne nezgode.

Opunomoćenik tuženika predlaže da se na ročištu za glavnu raspravu provedu sljedeći dokazi: čitanje ..., saslušanje svjedoka P.M. iz Policijske postaje Višegrad koji je sačinio zapisnik o uviđaju i fotodokumentaciju i da se isti izjasni o okolnostima sačinjavanja zapisnika i fotodokumentacije, izdavanja prekršajnog naloga, te lokacije tragova koji asociraju na naftu na kolovozu.

Sud donosi

RJEŠENJE

Prihvata se prijedlog dokaza te će se na ročištu za glavnu raspravu provesti svi predloženi dokazi.

Provest će se dokaz po vještaku prometne i strojarske struke (određuje se osoba vještačenja i predmet vještačenja).

Ročište za glavnu raspravu se zakazuje za dan ... u ... sati o čemu se obavještavaju opunomoćenici parničnih stranaka, te im se pozivi neće slati sukladno čl. 97. ZPP-a.

Na ročištu za glavnu raspravu raspravljat će se o osnovi i visini tužbenog zahtjeva i provesti svi predloženi dokazi.

Pismenim putem pozvati svjedoke i vještake.

U praksi postupanja po pravnim lijekovima uočeno je da stranke relativno često pokušavaju iskoristiti pogreške suda glede sadržaja rješenja o zakazivanju ročišta za glavnu raspravu kao žalbeni razlog (da nisu pravilno određeni dokazi koji će se izvesti na glavnoj raspravi, da nije jasno o kojim činjenicama se raspravljalo). Nažalost, mora se priznati kako je uočljivo i da drugostupanjski sudovi, osobito kod predmeta koji su pravno složeni ili opsežni, linijom manjeg otpora „iskoriste” ovaj propust nižestupanjskog suda tako da prihvate žalbeni navod kao osnovan, uz obrazloženje da je to utjecalo na zakonitost i pravilnost odluke.

Propust u postupanju prvostupanjskih sudova, koji je gotovo postao pravilo ponašanja, iskazuje se i u nenavođenju činjenica o kojima će svjedočiti osoba koja je predložena i prihvaćena da bude svjedok u parnici. Sukladno tome, u zapisnicima s rasprave česti su prigovori da nije predloženo da se svjedok izjasni o činjenici o kojoj je pitan, a posljedica toga je da sud mora zabilježiti prigovor i odlučiti hoće li dozvoliti da svjedok odgovori na postavljeno pitanje (odgovor suda često je rezultat „dozvoljava se” ili „ne dozvoljava se”, a u obrazloženju izostane bilo kakav stav suda zašto je tako odlučeno, što se onda pokušava iskoristiti kao relevantan žalbeni navod).

Kako bi se ove nepotrebne pogreške izbjegle, sudac se treba krajnje ozbiljno posvetiti pripremi održavanja pripremnog ročišta (to podrazumijeva da je pročitao tužbu, odgovor na tužbu, upoznao se s materijalnopравnim odnosom koji je sporan, razlučio sporne činjenice o kojima treba raspravljati, preliminarno procijenio značaj predloženih dokaza). To će mu omogućiti da tijekom cijelog ročišta ima uvid u ponašanje stranaka i njihove prijedloge, te sukladno tome kvalitetno odredi pitanja o kojima će se raspravljati i relevantne dokaze, a da ne prihvati izvođenje onih dokaza koji nisu relevantni za rješavanje spornog odnosa. Koncentracija dokaza omogućit će ekonomičniji postupak i učinkovitije suđenje, te će pomoći sucu u obrazlaganju odluke.

Relativno čest žalbeni navod jeste da sud u rješenju o izvođenju dokaza nije odredio izvođenje svih dokaza koje je stranka predložila. Ta je situacija uočljiva kada npr. tužitelj u tužbi predloži neki

dokaz, a onda na ročištu u fazi njegova otvaranja izjavi kako „ostaje pri tužbi” i kako predlaže da se izvedu „sljedeći dokazi”, pa sud rješenjem odredi samo izvođenje „sljedećih dokaza”, a zanemari da je tužitelj, ostajući pri tužbi, u stvari ostao i pri predloženim dokazima iz tužbe, bez obzira što ih nije posebno naveo zajedno sa „sljedećim dokazima” koji nisu dokazi iz tužbe.

Zakon o parničnom postupku je svrsishodno koncipiran na taj način da se ogromna važnost daje kvalitetnom pripremnom ročištu, jer je prethodni procesni zakon omogućivao gotovo bezgranično odlaganje ročišta, što je vodilo ka višegodišnjim, pa čak i višedesetljetnim sudskim sporovima. Zato je člankom 102. stavak 2. ZPP-a, kao iznimka, dana mogućnost da se tijekom glavne rasprave iznesu nove činjenice i predlože novi dokazi, uz obvezu stranke koja to predlaže da učini vjerojatnim da bez svoje krivnje nije bila u mogućnosti iznijeti činjenice i predložiti dokaze na pripremnom ročištu.

primjer

Tužitelj je podnio tužbu radi naknade štete, a nakon održanog pripremnog ročišta do održavanja ročišta za glavnu raspravu dobije rješenje prekršajnog suda kojim je tuženik oglašen krivim u vezi sa štetnim događajem.

5. Dokazi i ocjena dokaza

Autori: Senad Tica i Biljana Majkić-Marinković

5.1 Pojam dokazivanja

Dokazivanje obuhvaća niz parničnih radnji suda i stranaka: predlaganje (ponuda) dokaza, podnoženje dokaza od strane stranaka i njihovo pribavljanje od strane suda kada je to zakonom propisano, izbor dokaznih sredstava i donošenje odluke o izvođenju dokaza, izvođenje dokaza, ocjena dokaza.

Riječ „dokaz” ZPP upotrebljava u smislu dokaznog sredstva na temelju kojeg dolazi do saznanja o spornoj činjenici. U zakonu su kao dokazna sredstva predviđeni predmeti uviđaja, isprave, svjedoci, vještaci i stranke.

Pravna teorija razlikuje nekoliko podjela dokaza. Nalazimo da je za praktičnu primjenu važna sljedeća podjela:

- glavni dokaz je dokaz iz kojeg sud izvodi zaljučak o postojanju relevantne činjenice;
- protudokaz je dokaz kojim se dokazuje da se rezultati postignuti izvođenjem glavnog dokaza ne mogu prihvatiti jer ne dopuštaju izvođenje pouzdanog (izvjesnog) zaključka o postojanju činjenice za koju je ponuđen; ovaj je dokaz uspješan i kad se njime dokaže vjerojatnost tvrdnje kojom se osporava glavni dokaz;
- dokaz o protivnom je dokaz kojim se dokazuje da nema osnove da se o postojanju relevantne činjenice zaključuje po pravilima o relativnim zakonskim presumpcijama; iako je utvrđeno postojanje presumptivne baze, ovaj je dokaz glavni dokaz pa se njime osporena tvrdnja dokazuje do stupnja izvjesnosti;
- potpuni dokaz je dokaz koji je podoban da na nesumnjiv način pruži uvjerenje o dokazanoosti određene činjenice; ovaj dokaz dovodi do izvjesnog saznanja o određenoj činjenici;
- nepotpuni dokaz određenu činjenicu dokazuje samo do stupnja vjerojatnosti⁶².

Izvođenje dokaza je uporaba dokaznog sredstva od strane suda u svrhu saznanja. To je, dakle, primanje k znanju tuđeg čulnog opažanja ili mišljenja (saslušanje svjedoka, stranaka, vještaka, čitanje isprava), izlaganje predmeta uviđaja čulima suca.

Dokaznom snagom jednog dokaznog sredstva smatra se njegova podobnost da kod suda stvori uvjerenje o postojanju sporne činjenice, odnosno istinitosti činjenične tvrdnje stranke. Dokazna snaga dokaznih sredstava se u pravilu ne utvrđuje apstraktno (zakonom, prema vrsti dokaznog sredstva), nego konkretno (ocjenom, prema okolnostima spora).

Završna radnja dokazivanja je ocjena dokaza. Ona se sastoji u ispitivanju treba li dokazivanu činjenicu, prema dokaznim razlozima, uzeti za postojeću. Dokazni su razlozi sve okolnosti iz kojih sud treba izvesti zaljučak o tom pitanju. Tim pojmom obuhvaćen je ne samo rezultat izvedenih dokaza, nego i sadržaj cjelokupnog raspravljanja.

⁶² Siniša Triva i Mihajlo Dika, *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 2004.

5.2 Ponuda i izbor dokaza

Tužitelj je već u tužbi dužan predložiti dokaze za činjenične tvrdnje tužbe. Tuženik za svoje činjenične tvrdnje kojima osporava tužbeni zahtjev predlaže dokaze već u odgovoru na tužbu. Tužba i odgovor na tužbu u kojima nisu navedeni (predloženi) dokazi nisu potpuni.

Stranke dokaze mogu predložiti i usmeno na pripremnom ročištu. Zaključenjem pripremnog ročišta za predlaganje dokaza, kao i za iznošenje činjenica, nastaje prekluzija, osim u slučaju kad stranka učini vjerovatnim da dokaze nije mogla ponuditi sudu prije zaključenja pripremnog ročišta, bez svoje krivnje⁶³. Kad su kao dokazi predložene pismene isprave i posebni predmeti uviđaja (fotografije, tonski i videozapisi i sl.), stranke su te dokaze dužne priložiti do zaključenja pripremnog ročišta.

Ako se isprava nalazi kod državnog tijela ili osobe kojoj je povjereno vršenje javnih ovlaštenja, a stranka dokaže (učini vjerovatnim) da ispravu nije mogla pribaviti, sud će po prijedlogu stranke ispravu pribaviti od tog tijela. Radi utvrđenja činjenica koje se odnose na nedozvoljena raspolaganja stranaka, sud je dužan dokaze pribavljati i po službenoj dužnosti.

Kada je riječ o apsolutnim procesnim pretpostavkama na koje sud pazi po službenoj dužnosti, sud je ovlašten dokaze pribavljati po službenoj dužnosti.

primjer

Kad se tijekom postupka vrati poziv s naznakom da je stranka umrla, za utvrđenje te činjenice relevantne za stranačku sposobnost sud je ovlašten po službenoj dužnosti pribaviti izvod iz matične knjige umrlih.

Ako je istaknut prigovor litispendencije ili prigovor presuđene stvari, sud će po službenoj dužnosti odrediti pribavljanje spisa.

Aktivnom ulogom i na temelju ovlaštenja i obveze iz ZPP-a, sud na pripremnom ročištu sa strankama raspravlja o procesnoj građi radi njezinog uređenja što podrazumijeva da se razjasne nejasne i kontradiktorne činjenične tvrdnje⁶⁴, da se razdvoje nesporne od spornih činjenica, da se razdvoje pravno relevantne očinjenice od onih koje to nisu, da se stranke očituju o tome koji dokaz nude za dokazivanje konkretnih tvrdnji⁶⁵.

Tek nakon što sa strankama provede raspravljanje o činjenicama koje iznose i dokazima koje predlažu glede osnovanosti svojih zahtjeva, sud može donijeti jasnu i potpunu odluku o izvođenju dokaza⁶⁶. Sud je ovlašten da od ponuđenih dokaznih sredstava izabere odgovarajuća za utvrđenje određene činjenice. U rješenju o dokazivanju navodi se činjenica koja predstavlja predmet dokazivanja i dokazno sredstvo kojim se dokazuje ta činjenica.

Prijedlozi za izvođenje dokaza koji nisu značajni za odlučivanje (kada je riječ o dokazima za koje je sud našao da su ponuđeni za činjenice koje nisu pravno relevantne, koje su priznate ili koje su općepoznate) odbijaju se, s tim što je sud u zapisniku dužan navesti razlog odbijanja prijedloga za izvođenje dokaza. Za to rješenje sud nije vezan u daljnjem tijeku postupka, što znači da ga na ročištu za glavnu raspravu može izmijeniti ako za to postoje opravdani razlozi. Ta odluka morala bi biti obrazložena.

Radi provedbe procesnih radnji iz odredbi čl. 78., 80. i 81. ZPP-a, potrebno je izvršiti preliminarnu kvalifikaciju činjenica koje su iznijele stranke i preliminarnu ocjenu dokaza, sve s ciljem osiguranja

⁶³ Čl. 44. i 69. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 77. i čl. 102. st. 2. ZPP-a RS/FBiH, čl. 200. i 225. ZPP-a BDBiH.

⁶⁴ Čl. 45. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 78. st. 2. ZPP-a, čl. 201. st. 2. ZPP-a BDBiH.

⁶⁵ Čl. 47. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 80. ZPP-a, čl. 204. ZPP-a BDBiH.

⁶⁶ Čl. 45. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 81. ZPP-a, čl. 205. ZPP-a BDBiH.

prava na saslušanje stranaka i donošenja pravno utemeljene i pravične presude. Načela učinkovitosti, ekonomičnosti i zabrane zlouporabe procesnih prava podržavaju aktivnu ulogu suda u odnosu na uređivanje procesne građe u fazi pripremanja glavne rasprave.

primjer

Tužitelj, banka, u činjeničnim navodima tužbe ističe činjenice koje se odnose na zasnivanje i prestanak ugovora o kreditu raskidom i da su tuženi korisnik kredita i jamci, te istodobno i činjenice da je ugovor o kreditu osiguran mjenicom, da je mjenica protestovana da su tuženi izdavatelj mjenice i mjenični jamci i predlaže dokaze radi utvrđenja činjenica koje se tiču navoda o ugovornom odnosu i onih koji se tiču mjenice. Tužbenim zahtjevom traži isplatu mjeničnog iznosa i kamate od dana dospelosti mjenice do isplate. Tuženik osporava predmetni tužbeni zahtjev prigovorom zastarjelosti potraživanja. Sud će na pripremnom ročištu ukazati tužitelju na kontradiktornosti njegovih činjeničnih navoda u odnosu na istaknuti tužbeni zahtjev ukazivanjem na činjenične tvrdnje koje se tiču obveznog odnosa i one koje se tiču mjeničnog odnosa i tražiti od tužitelja da se izjasni na kojim tvrdnjama temelji svoj zahtjev. To je potrebno jer za mjenični i obvezni spor važe različita pravila prema kojima se određuju relevantne činjenice i dokazi za utvrđenje tih činjenica.

primjer

Tužitelj je, po prekidu ostavinskog postupka, pokrenuo parnicu protiv zakonskih nasljednika i tražio da se utvrdi kako je sa suprugom, koja je u umrla u svibnju 2015. godine, tijekom trajanja braka stekao zajedničku imovinu nepokretnosti i novčana sredstva i da mu pripada ½ tih nepokretnosti i pokretnih stvari, te da ova imovina ne ulazi u ostavinsku imovinu ostaviteljice. Tuženi zakonski nasljednici tvrde da je ostaviteljica, njihova tetka, umrla u svibnju 2015. godine, da je u vrijeme njezine smrti bio u tijeku žalbeni postupak u parnici za razvod braka između tužitelja i ostaviteljice i da je u tom postupku u rujnu 2015. godine donesena drugostupanjska presuda kojom je žalba, ovdje tužitelja, odbijena i prvostupanjska presuda potvrđena. Ističu da je brak prestao razvodom, a ne smrću ostaviteljice i da tužitelj nije zakonski nasljednik njihove tetke. Za ove činjenične tvrdnje predlažu da se priklopi i pročita parnični spis o razvodu braka tužitelja i ostaviteljice. Sud će zaključiti: Tužbeni zahtjev istaknut u ovoj parnici je stvarno pravni zahtjev. Nije sporno da je ostaviteljica umrla u svibnju 2015. godine. Tuženi činjeničnim tvrdnjama iz odgovora na tužbu tužitelju osporavaju pravo na nasljeđe, što je irelevantno za odluku o stvarno pravnom zahtjevu. Slijedom toga donijet će odluku kojom će odbiti dokaze predložene radi utvrđenja činjeničnih tvrdnji iz odgovora na tužbu i navesti razloge odbijanja.

Kada je kao dokazno sredstvo predloženo da se priklopi određeni spis predmeta i da se taj spis pročita (u naprijed navedenom slučaju parnični predmet), sud je dužan prije usvajanja tog prijedloga očitovati stranku koje pismene isprave iz tog parničnog predmeta želi pročitati. To je iz tog razloga jer zakon predviđa izvođenje dokaza čitanjem isprava. Parnični se spis ne smatra ispravom, pa prilikom određivanja dokaza mora biti navedeno koje pismene isprave se čitaju iz konkretnog spisa (svi zapisnici s ročišta, samo određeni zapisnici, rješenje ili presuda, nalaz vještaka i sl.).

5.3 Izvođenje dokaza

Na ročištu za glavnu raspravu stranke izvode dokaze, međutim, sud i na ovom ročištu ima obveze i važna ovlaštenja koja zahtijevaju njegovu aktivnu ulogu.

Kad stranka nema opunomoćenika, prvo je ispituje sud⁶⁷ i pri tome ju je dužan očitovati o činjenicama za koje je određeno njezino saslušanje i koje su relevantne za odluku o zahtjevu. Sudac je ovla-

⁶⁷ Čl. 71. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 104. st. 2. ZPP-a, čl. 227. ZPP-a BDBiH.

šten postavljati pitanja strankama, svjedocima i vještacima u svakoj fazi saslušanja.⁶⁸ Ovo ovlaštenje sud će koristiti kod nepotpunog očitovanja svjedoka ili stranke o činjenicama, kod kontradiktornih navoda danih u iskazu istog svjedoka ili stranke. Sud će prilikom saslušanja svjedoka ili stranke uvijek upitati otkud su mu poznate činjenice o kojima se izjašnjava.⁶⁹

Sud je dužan voditi računa o potpunosti nalaza i mišljenja vještaka i zato mu nije potreban prijedlog niti suglasnost stranaka da vještaku dâ nalog kako bi nalaz i mišljenje ispravio i dopunio.⁷⁰ U slučaju da vještak ne postupi po nalogu suda za ispravku i dopunu nalaza, sud je po prethodnom izjašnjenju stranaka ovlašten odrediti drugog vještaka.⁷¹

Uviđaj⁷² je parnična radnja suda koja se sastoji u neposrednom promatranju i istraživanju svojstava stvari ili živih bića, kao predmeta uviđaja, radi utvrđenja istinitosti navoda koji su predmet dokazivanja. Uviđaj se temelji na načelu neposrednosti (neposrednom opažanju suda), međutim, može biti proveden i na posredan način, preko zamoljenog suda. Prilikom neposrednog opažanja sud (sudac) može koristiti čulo vida, sluha, mirisa, opipa, okusa, što ovisi o predmetu uviđaja i činjenici koja je predmet dokazivanja.

Uviđaj se može obaviti i uz sudjelovanje vještaka ako je za izvođenje dokaza potrebno stručno znanje kojim sud ne raspolaže. Vještak u ovom slučaju sudu daje obavještenja potrebna kako bi bolje uočio i razumio dokazivanu činjenicu. Nazočnost vještaka ima samo značaj pružanja stručne pomoći sudu, ali uviđaj obavlja sud, te je o toj radnji dužan sačiniti zapisnik i navesti sva neposredna zapažanja suca o predmetu uviđaja.

Uviđaj, kao posebna parnična radnja suda, može se provesti u sudu. U praksi je uobičajeno da se ta radnja provodi na ročištu za glavnu raspravu (preslušavanje audiozapisa, pregledanje videozapisa, fotografija i sl.), međutim, može biti provedena i izvan ročišta za glavnu raspravu, odnosno i izvan zgrade suda. Tada se na izvođenje te parnične radnje primjenjuju pravila o ročištu za glavnu raspravu (uviđaj na licu mjesta). Važno je napomenuti da stranke o uviđaju moraju biti obaviještene.

primjer

U parnici za smetanje posjeda služnosti puta sud provodi parničnu radnju uviđaja radi utvrđivanja tvrdnje tužitelja da preko nepokretnosti tuženika postoji vidljiv i djelomično nasut put određene duljine i širine i da je cijelom duljinom i po sredini tog puta tuženi postavio ogradu od žice na betonskim stupovima. Uviđaj se provodi uz sudjelovanje vještaka geodetske struke. Sud je dužan sačiniti zapisnik o uviđaju na taj način što će opisati zatečeno stanje navođenjem činjenica o položaju, pravcu pružanja, stanju puta, o ogradi, njezinom položaju i izgledu. Pri tome će sud koristiti podatke o identitetu nepokretnosti i druge podatke o kojima se izjasnio vještak (mjerjenja duljine i širine).

Isprave su predmeti koji sadrže obavijest o činjenicama u pismenom obliku. Zakonom je propisano da se sadržaj pismene isprave utvrđuje njezinim čitanjem.⁷³ Obveza čitanja pismenih isprava propisana je za postupak izvođenja dokaza pred prvostupanjskim sudom i temelji se na dosljednoj primjeni načela usmenosti i u vezi je s načelom javnosti. U žalbenom postupku drugostupanjski je sud ovlašten sadržaj pismene isprave (koja je pročitana pred prvostupanjskim sudom) ocijeniti uvidom u istu na sjednici vijeća.⁷⁴

⁶⁸ Čl. 73. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 106. ZPP-a, čl. 229. ZPP-a BDBiH.

⁶⁹ Čl. 111. st. 2. i 3. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 144. st. 2. i 3. ZPP-a, čl. 268. st. 2. i 3. ZPP-a BDBiH.

⁷⁰ Čl. 122. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 155. st. 2. ZPP-a, čl. 279. st. 2. ZPP-a BDBiH.

⁷¹ Čl. 122. st. 3. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 155. st. 3. ZPP-a, čl. 279. st. 3. ZPP-a BDBiH.

⁷² Čl. 97. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 130. ZPP-a, čl. 254. ZPP-a BDBiH.

⁷³ Čl. 66. st. 1. i 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 99. st. 1. i 2. ZPP-a, čl. 222. st. 1. i 2. ZPP-a BDBiH.

⁷⁴ Čl. 229. t. b) ZPP-a RS, u FBiH stav je Vrhovnog suda FBiH da se u žalbenom postupku na sjednici vijeća isprava kao dokaz može ocijeniti drugačije od ocjene prvostupanjskog suda samo pod uvjetom da se u prvostupanjskom postupku nisu izvodili dokazi saslušanjem stranaka, svjedoka, vještaka. Dakle, u žalbenom postupku isprava se kao dokaz može drugačije ocijeniti samo onda ako su u prvostupanjskom postupku bili izvedeni i ocijenjeni dokazi čitanjem isprava ili drugih posredno izvedenih dokaza (zapisnici i sl.).

5.4 Ocjena dokaza

Konačan stav treba li spornu činjenicu uzeti za dokazanu sud zauzima redovito poslije izvođenja svih dokaza, odnosno nakon zaključenja glavne rasprave. Niz radnji koje čine dokazivanje završava se ocjenom dokaza. To je vrjednovanje dokaznih razloga na temelju kojeg sud izvodi svoj zaključak o pitanju postojanja dokazivane činjenice. Do tog zaključka sud dolazi „po svojem uvjerenju, na temelju savjesne i brižljive ocjene svakog dokaza zasebno i svih dokaza zajedno”.⁷⁵ U tome je suština načela slobodne ocjene dokaza ili slobodnog sudskog uvjerenja. Prema načelu slobodne ocjene dokaza, sud spornu činjenicu uzima za dokazanu samo ako je ocjenom dokaza došao do uvjerenja da je tvrdnja kojom je ona iznesena istinita i obrnuto, sporna činjenica nije dokazana ako sud to uvjerenje nije stekao, nego u njezino postojanje manje ili više sumnja. Ona pogotovo nije dokazana ako je sud došao do uvjerenja o njezinom nepostojanju.

Činjenice na kojima se temelji meritorna odluka glede njihove dokazanosti zahtijevaju zaključak o izvjesnosti. Vjerojatnost je niži stupanj dokazanosti i u pravilu se primjenjuje kod dokazivanja određenih procesnopравnih zahtjeva (da stranka nije mogla predložiti dokaz prije zaključenja pripremnoг роčišта, da nije mogla pribaviti ispravu od nadležnog tijela). Činjenice koje se dokazuju protudokazom, s obzirom na cilj ovog dokaza (osujetiti utvrđenje utemeljeno na glavnom dokazu), dokazuju se do stupnja vjerojatnosti.

Iznimno, u parnicama za zaštitu od diskriminacije, tužitelj dokazuje vjerojatnim činjeničnu tvrdnju da je diskriminiran, pa teret dokazivanja činjenice da diskriminacije nije bilo prelazi na tuženika. Tuženik je dužan dokazati izvjesnom činjenicu da diskriminacije nije bilo. U parnicama iz radnih odnosa, u slučaju da poslodavac otkáže ugovor o radu, poslodavac je dužan dokazati da su postojali razlozi za otkaz ugovora o radu i da je radniku isplatio plaće i druge naknade po osnovi rada.

U sustavu u kojem vlada načelo slobodne ocjene dokaza, dokazi nisu rangirani prema njihovoj dokaznoj snazi (primjerice, nejavna isprava uvijek ima veću vjerodostojnost nego svjedok). Sustavu slobodne ocjene suprotna su i pravila po kojima se određene činjenice ne mogu dokazivati određenom vrstom dokaza. Prema slobodnoj ocjeni dokaza, svako dokazno sredstvo može se uporabiti za dokazivanje svake činjenice. Za sud je, po pravilu, mjerodavna vrijednost koju dokazi pokazuju u tekućoj parnici. Njegova se ocjena, dakle, ne vezuje za vrstu dokaznog sredstva, nego je strogo konkretna.

Zato sud može, ako ga okolnosti na to upućuju, pokloniti vjeru svjedoku ili stranci nasuprot nejavnoj ispravi. Indicija može imati veću dokaznu snagu nego neposredni dokaz. Ni broj uporabljenih dokazanih sredstava nije odlučujući. Uvjerenje da je sporna činjenica istinita može biti utemeljeno na iskazu jednog svjedoka, iako su dvojica ili više njih svjedočili suprotno. Dokazna snaga dokaznog sredstva vezuje se za okolnosti svakog pojedinačnog slučaja, ovisi o sadržaju dokaza i drugim činjenicama kojima se mogu braniti njegova vjerodostojnost i dokazna snaga, koje mogu proistjecati iz drugih dokaza, kao i iz stanja spisa konkretne parnice.

Svoj zaključak o pitanju postojanja sporne činjenice sud temelji ne samo na rezultatu dokaza koji su o njoj izvedeni, nego i iz rezultata drugih dokaza i cijele rasprave.

Navođenje sadržaja iskaza svjedoka i stranaka u potpunosti ili njihovo parafraziranje, što smo uočili u praksi, ne predstavlja ocjenu dokaza. Polazna točka kod ocjene dokaza je činjenica koja je bila predmet dokazivanja i stav suda jesu li u iskazu iznesene tvrdnje koje potvrđuju postojanje te činjenice uz navođenje tih tvrdnji. Ako u iskazu nisu iznesene tvrdnje o relevantnoj činjenici, sud će opet navesti kratko o čemu se izjašnjavao svjedok ili stranka i zašto to nisu relevantne tvrdnje.

⁷⁵ Čl. 13. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 8. ZPP-a, čl. 8. ZPP-a BDBiH.

primjer

Kad je u parnici za utvrđivanja prava svojine održajem više svjedoka potvrdilo da je tužitelj posjednik nepokretnosti preko dvadeset godina, onda sud iskaze tih svjedoka može cijeniti zajedno, navođenjem da su svjedoci A, B i C izjavili da je tužitelj obrađivao te nepokretnosti. Svjedok A je izjavio da ga je tužitelj angažirao, navesti kada i u kojem razdoblju, za obavljanje radova poljoprivrednim strojevima. Svjedoci B i C tvrde da su njihove nepokretnosti susjedne s nepokretnostima tužitelja, da oni koriste svoje nepokretnosti u svrhu poljoprivredne proizvodnje i da su osobno vidjeli tužitelja kako obavlja određene poljoprivredne radove, navesti kada i u kojem vremenskom razdoblju.

Sud će prilikom ocjene iskaza svjedoka uzeti u obzir da je svjedok tijekom saslušanja mijenjao iskaz, da se njegov iskaz slaže ili razlikuje od iskaza drugog svjedoka o istoj i drugoj činjenici, da je svjedok o relevantnoj činjenici iznosio neposredna saznanja, imajući u vidu, ovisno o predmetu spora, dob svjedoka, obrazovanje, odnosno stručna ili posebna znanja svjedoka o kojima se svjedok izjasnio.

Kod ocjene iskaza stranaka cijenit će okolnost da se stranka ne sjeća događaja u kojima je sudjelovala, da je iskaz stranke suprotan činjeničnim tvrdnjama na kojima temelji svoj zahtjev. Prilikom ocjene dokaza stranaka, sud će izvršiti upoređivanje suglasnosti izjava stranaka glede relevantnih činjenica, kao i glede drugih činjenica koje su stranke iznijele, cijenit će da se u sporu o roditeljskom statusu stranka odbila podvrgnuti ljekarskom pregledu i slično.

Nalaz vještaka se cijeni kao svaki drugi dokaz na temelju sadržaja tog nalaza i u vezi s drugim dokazima u kojima su sadržane okolnosti glede kojih je određeno vještačenje. Sud je ovlašten prihvatiti nalaz vještaka, te je ovlašten nalazu ne pokloniti vjeru kad je on suprotan drugim izvedenim dokazima. Sud može, ovisno o predmetu vještačenja, prihvatiti nalaz vještaka, ali ne i njegovo mišljenje.

primjer

Kad se vještak poljoprivredne struke u postupku određivanja naknade za eksproprirane nepokretnosti izjasni o položaju, kvaliteti zemljišta, njegovoj podobnosti za poljoprivrednu proizvodnju i iznese mišljenje da je vrijednost zemljišta po 1 četvornom metru 20,00 KM, sud je ovlašten prihvatiti nalaz vještaka, a ne prihvatiti njegovo mišljenje kad iz drugih dokaza (odluka suda, poravnanja zaključenih u sudskom postupku) utvrdi da je za zemljište na istom lokalitetu s približno istim karakteristikama ugovorena ili dosuđena niža naknada.

Vještačenje u pravilu obavlja jedan vještak. Kad je sud dozvolio i proveo vještačenje od strane dva vještaka glede utvrđenja istih činjenica, dužan je ocijeniti oba nalaza i zauzeti jasan stav o tome jesu li nalazi suglasni ili proturječni, radi li se kod eventualne proturječnosti o bitnim činjenicama i navesti na kojem nalazu/nalazima je temeljio svoju odluku.

Kad je predloženo čitanje nalaza i mišljenja danih za potrebe nekog drugog postupka, taj dokaz ne predstavlja dokaz vještačenjem, već pismenu ispravu koju sud cijeni slobodnom ocjenom dokaza. Međutim, kad je u postupku pored pismene isprave o vještačenju predloženo i provedeno vještačenje, onda je sud dužan ocijeniti nalaz vještaka i sadržaj pismene isprave i zauzeti stav o njihovu prihvatanju ili neprihvatanju.

Načelo slobodne ocjene dokaza ograničeno je određenim zakonskim rješenjima po kojima se sud ne upušta u ocjenu dokazne snage javne isprave (kad nije osporena). Isto važi za nejavnu ispravu od materijalnopravnog značaja čija autentičnost nije osporena.

Načelo slobodne ocjene dokaza osigurano je načelom neposrednosti koje nalaže da ocjena bude dana pod neposrednim utiskom rezultata dokazivanja. Osim neposrednosti i usmenost osigurava slobodnu ocjenu dokaza i omogućuje upotunjavanje rezultata dokazivanja i pretresanje njegove vrijednosti. Načelo slobodne ocjene dokaza je prinudnopravne prirode. Njegovu primjenu stranke ne mogu svojom voljom otkloniti, osim u slučaju kad disponiraju zahtjevima.

Načelo slobodne ocjene dokaza nalaže sudu aktivnu ulogu u postupku dokazivanja. Tim se načelom sudu nameće određeni stupanj odgovornosti za točnost presude.

5.5 Teret dokazivanja

Ocjena dokaza nema uvijek određen rezultat. Takva situacija nastaje kad sud na temelju ocjene dokaza nije stekao uvjerenje da sporna činjenica postoji. U toj situaciji sud ne može odbiti meritorno odlučivanje. Pravo obje stranke na pravnu zaštitu obvezuje ga donijeti presude.⁷⁶ Ispunjenje te dužnosti omogućeno je sudu primjenom pravila o teretu dokazivanja. Ta pravila daju odgovor na pitanje koja stranka snosi rizik nedokazanosti, drugim riječima, na čiju će štetu sud presuditi ako ne dođe do zaključka o postojanju činjenice koja je bila predmet dokazivanja.

Pravila o subjektivnom i objektivnom teretu dokazivanja sadržana su u odredbama ZPP-a.

Svaka je stranka dužna dokazati činjenice na kojima temelji svoj zahtjev.⁷⁷ U navedenoj odredbi sadržano je pravilo o subjektivnom teretu dokazivanja koje se primjenjuje tijekom cijeloga postupka. To je pravi procesni teret stranke koji joj nalaže da kroz sopstvenu aktivnost dovede do izvođenja dokaza radi utvrđenja činjenica na kojima temelji svoj zahtjev kako bi izbjegla da izgubi spor.

Ako sud na temelju ocjene izvedenih dokaza ne može sa sigurnošću utvrditi neku činjenicu, o postojanju te činjenice zaključit će primjenom pravila o teretu dokazivanja.⁷⁸ U ovoj odredbi sadržano je pravilo o objektivnom teretu dokazivanja koje primjenjuje sud na kraju postupka i njegov osnovni element je nesigurnost uvjerenja o spornoj, pravno relevantnoj činjenici, po okončanju raspravljanja i dokazivanja. Primjenom ovog pravila sud je ovlašten zaključiti kako u sporu nije uspjela ona stranka koja nije dokazala činjenicu za koju snosi teret tvrdnje, odnosno činjenicu koja joj po materijalnom pravu ide u prilog.

Navedena pravila sadržana u odredbama ZPP-a predstavljaju pravila o pravnim posljedicama neuspjeha da se dokaže istinitost određene činjenične tvrdnje i spadaju u područje procesnog prava. Na područje procesnog prava te se posljedice i manifestiraju, međutim, ova pravila neraskidivo su vezana s odredbama materijalnog prava koje su relevantne za odluku o zahtjevima stranaka.

Kod tereta dokazivanja potrebno je ukazati na to da protivnik stranke opterećene dokazivanjem osporava točnost njezine tvrdnje tako što ističe tvrdnju suprotnog sadržaja o kojoj se po njegovu prijedlogu također izvodi dokaz. To u praksi otežava odgovor na pitanje koja se činjenica dokazuje i koja od stranaka snosi rizik za slučaj da sud o toj činjenici ne stekne čvrsto uvjerenje. Treba uzeti u obzir da suprotna tvrdnja druge stranke ima ovdje samo karakter osporavanja, pa i dokaz kojim se takva tvrdnja potkrepljuje ima karakter protudokaza, a ne glavnog dokaza.

U nekim materijalnopravnim propisima propisane su odredbe kojima je izravno propisan teret dokazivanja.

⁷⁶ Čl. 2. st. 2. ZPP-a, čl. 2. st. 2. ZPP-a BDBiH.

⁷⁷ Čl. 90. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 123. st. ZPP-a, čl. 246. st. 1. ZPP-a BDBiH.

⁷⁸ Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

primjer

Vlasnik stvari u parnici za predaju u posjed stvari mora dokazati svoje pravo svojine, identitet stvari, kao i činjenicu da se stvar nalazi u faktičkoj vlasti tuženika.⁷⁹

Kad tužitelj dokaže pretpostavke za subjektivnu odgovornost za štetu (štetnika, oštećenika, štetu, štetnu radnju i uzročnu vezu između štetne radnje i štete), tuženik se može osloboditi od odgovornosti ako dokaže da nije kriv za nastanak štete jer za štetu odgovara na temelju pretpostavljene krivnje.⁸⁰

U slučaju otkaza ugovora o radu zbog teže povrede radne obveze, poslodavac je dužan dokazati postojanje razloga za otkaz ugovora o radu.⁸¹

U većini materijalnopравnih propisa nema pravila o teretu dokazivanja, pa se u tom slučaju primjenjuje procesno pravilo o teretu dokazivanja i odgovarajuća odredba materijalnog prava.

primjer

Kad je u pitanju sadržaj ugovora, bitne sastojke ugovora dokazuje onaj tko iz ugovora izvodi pravo, a to je tužitelj. Za druge sastojke teško je postaviti zajedničko pravilo. Kad tuženik tvrdi da tužitelj nije ispunio svoju ugovornu obvezu, tu je činjenicu dužan dokazati tužitelj. Kad tuženik tvrdi da je on ispunio svoju ugovornu obvezu, na njemu je teret dokazivanja te činjenice. Tuženik dokazuje da je ugovoren odložni uvjet ako to tvrdi, isto tako, tuženik dokazuje da je ugovoren raskidni uvjet, pravo na odustanak od ugovora ili zadržavanje svojine na prodanoj stvari.

Dužnik dokazuje početak roka zastarijevanja, a povjeritelj priznanje duga ili činjenicu uslijed koje je zastarijevanje prekinuto ili je nastupio zastoj zastarjelosti.

Teret dokazivanja činjenice uslijed koje je isključenje nasljednika osnovano leži na onome tko se na isključenje poziva.

U parnici za pobijanje pravnih radnji dužnika tužitelj, koji tužbom pobija teretno raspolaganje, dužan je dokazati nesavjesnost ugovaratelja (namjeru ili nepažnju) u vrijeme zaključenja pravnog posla kad otuđitelj i pribavitelj nisu bračni supružnici ni srodnici.⁸²

Značaj zakonske pretpostavke ili presumpcije se sastoji u tome što se pretpostavljena činjenica ne dokazuje, ali je dozvoljeno dokazivati suprotno kad se radi o oborivoj zakonskoj pretpostavci. U tom se slučaju uvijek dokazuje samo ono što je zakonskoj pretpostavci suprotno. Kad je osporena oboriva zakonska pretpostavka, teret dokazivanja je na onome tko osporava tu činjenicu.

⁷⁹ Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

⁸⁰ Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

⁸¹ Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

⁸² Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

primjer

Savjesnost se državine pretpostavlja.⁸³ Neprekidnost se državine pretpostavlja.⁸⁴ Onaj tko tvrdi da je posjednik nesavjestan, dužan je dokazati tu tvrdnju. Onaj tko tvrdi da je posjed prekinut, dužan je to dokazati.

Kod tužbe za pobijanje pravnih radnji dužnika, ako se radi o pribavitelju koji je srodnik ili bračni supružnik otuđitelja, njegova se nesavjesnost pretpostavlja.⁸⁵ Tuženik bi u ovoj parnici bio dužan dokazati da je savjestan ako tom tvrdnjom osporava tužbeni zahtjev.

Od oborivih zakonskih pretpostavki potrebno je razlikovati neoborive pretpostavke (tzv. pretpostavke o pravu) kad dokazivanje suprotnog nije dozvoljeno.

primjer

Kad se tužbom pobija besplatna pravna radnja dužnika, smatra se kako je dužnik znao da predmetnim raspolaganjem nanosi štetu povjeritelju.⁸⁶ Ovdje se otuđitelj smatra nesavjesnim, a u odnosu na pribavitelja nesavjesnost nije relevantna činjenica. Nesavjesnost na strani dužnika (otuđitelja) u ovom je slučaju predviđena kao neoboriva zakonska pretpostavka, pa nije dozvoljeno dokazivati suprotno.

Prema izloženom, primjena pravila o teretu dokazivanja složena je jer ovisi o stranačkoj aktivnosti, procesnom teretu tvrdnje i dokazivanja i o sadržaju materijalnog prava koje je sud dužan poznavati i ovlašten primijeniti po vlastitoj ocjeni.

⁸³ Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

⁸⁴ Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

⁸⁵ Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

⁸⁶ Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 126. ZPP-a, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

6. Kvalitet obrazloženja sa stanovišta pravne analize i analitičkog mišljenja

Autori: Zvezdana Antonović i Fatima Mrdović

„Moglo bi se pretpostaviti da je svakom sucu lako opisati proces kroz koji je prošao tisuću puta. Ali, to je veoma daleko od istine.”⁸⁷

Pravno je rezoniranje oblik stručnog rezoniranja, koje je ništa drugo nego „prefinjeni oblik našeg svakodnevnog razmišljanja”.⁸⁸

Specifičnost pravne analize je primjena pravnih pravila na konkretan slučaj. Pri tome, pravila nisu samo okvir za donošenje odluka, ona su bitan dio procesa. Zbog toga, svaka sudska odluka mora biti rezultat kvalitetne pravne rasprave o relevantnim pravilima, a kvaliteta njezinog obrazloženja je u izravnoj vezi s kvalitetom pravne analize i sposobnosti izlaganja analitičkog mišljenja i pravnih zaključaka.

U presudi se iznose pravni zaključci do kojih sud dolazi u procesu analize utvrđenih činjenica, uz tumačenje i primjenu općih pravila (pravne norme) na konkretni slučaj. Zaključci se suda odnose na pravne posljedice koje nastaju zbog određenog ponašanja ili djelovanja. Zbog toga se pravni zaključci uvijek naslanjaju na zaključke o postojanju određenih činjenica (činjenični zaključci), koje sud donosi na temelju ocjene izvedenih dokaza. Ono što mora biti jasno uočljivo u svakoj pravnoj analizi spora koju sud daje u svojoj odluci je:

- 1) Predmet** – o čemu se konkretno raspravlja;
- 2) Pravilo** – koje pravno pravilo utječe na predmet spora;
- 3) Činjenice** – koje se činjenice smatraju relevantnim, prema tom pravilu;
- 4) Analiza** – primjena pravila na činjenice, i
- 5) Zaključak** – rezultat primjene pravila na činjenice.

6.1 Predmet spora

Polazište pravne analize u svakom građanskom sporu je određivanje što je točno njegov predmet. Sud će zaključak o tome donijeti na temelju činjenica navedenih u tužbi, na kojima se temelji zahtjev tužitelja za zaštitu određenog subjektivnog prava. Na temelju sadržaja tužbe i odgovora na tužbu, te navoda parničnih stranaka iznesenih na pripremnom ročištu, sud će zatim definirati predmet raspravljanja, prema kojem će odrediti i pravnu normu koja regulira sporni odnos.

U složenijim predmetima, u kojima ima više zahtjeva koji nisu povezani istom činjeničnom i pravnom osnovom ili u kojima je istaknuto više materijalnopравnih prigovora, sud će utvrditi da se na rješavanje spora primjenjuje veći broj pravila.

⁸⁷ Benjamin Cardozo (1870-1938), sudac Vrhovnog suda SAD-a, u „Prirodi sudskog procesa” (1921.)

⁸⁸ Albert Einstein

Osim toga, može se raditi i o sporu s elementom inozemnosti, za čije će se rješavanje koristiti drugačija pravila od onih u sporovima bez takvog obilježja.

Zbog toga je jako važno prvo odrediti što je predmet spora, odnosno utvrditi pravnu kvalifikaciju spora i istu navesti u obrazloženju presude (npr. naknada štete, zaštita posjeda, razvod braka...).

primjer

Predmet spora je zahtjev tužitelja za naknadu nematerijalne štete za pretrpljene duševne bolove zbog umanjena životne aktivnosti, te pretrpljene fizičke bolove i strah, kao posljedice prometne nezgode koju je skrivio tuženik upravljajući motornim vozilom dana 12. 12. 2012. godine.

primjer

Predmet spora je zahtjev tužiteljice, kao malodobne kćerke tuženika, da joj se povisi izdržavanje dosuđeno ranijom pravomoćnom presudom, jer su se na strani tuženika izmijenile okolnosti na temelju kojih je ta presuda donesena.

primjer

*Predmet spora je zahtjev tužitelja za utvrđenje da mu je tuženik povrijedio pravo na jednako postupanje (da je diskriminiran), pa sukladno tome i zahtjev za poništenje rješenja Policijskog odbora Vlade Županije Sarajevo od 29. 4. 2010. godine, zahtjev za poništenje Liste unaprijede-
nih policijskih službenika u čin „inspektor” po Internom oglasu objavljenom 19. 2. 2010. godine, zahtjev da se tužitelju omogući sudjelovanje u ponovnoj proceduri pod jednakim uvjetima kao i ostalim kandidatima, te zahtjev za naknadu štete u iznosu od 10.000,00 KM.*

Predmet spora treba biti naveden na početku pravnog obrazloženja presude, jer bez definiranog predmeta nema jasne pravne analize. To znači da iz obrazloženja prvostupanjske presude, odmah nakon izlaganja navoda i zahtjeva stranaka, treba biti jasno navedeno što je predmet spora, odnosno o čemu se raspravljalo na glavnoj raspravi (sporna pravna pitanja, materijalnopравни i procesnopравни prigovori).

6.2 Pravilo

Drugi korak pravne analize je povezivanje činjenica iznesenih u tužbi i tijekom raspravljanja pred sudom s pravnim normama koje uređuju određene pravne odnose (osobne i obiteljske odnose, radne odnose, imovinske i druge građanskopravne odnose fizičkih i pravnih osoba).

Na taj način sud određuje pravnu/e normu/e koju/e će primijeniti za rješavanje spora, odnosno na temelju koje/ih će donijeti odluku. Pri tome, pravna osnova tužbenog zahtjeva, ako je tužitelj navede u tužbi, ne obvezuje sud, koji određuje pravnu kvalifikaciju spora i primjenjuje pravo po vlastitoj ocjeni⁸⁹.

Sukladno tome, obrazloženje sudske odluke treba sadržavati i razloge zbog kojih je sud primijenio određenu pravnu normu, odnosno sud je dužan objasniti kako je došao do zaključka da je upravo norma koju je primijenio relevantna za rješavanje spora. Taj se dio obrazloženja uvijek temelji na činjenicama koje je sud definirao kao odlučne i rezultatima raspravljanja, i u njemu sud daje odgovor na pitanje zašto je primijenio određena pravna pravila u konkretnom slučaju. Međutim, to ne znači

⁸⁹ Čl. 7. st. 2. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 2. st. 3. ZPP-a, čl. 2. st. 3. ZPP-a BDBiH.

da je dovoljno samo navesti da je sud primijenio određeno pravilo, nego je potrebno objasniti i sam proces primjene tog pravila na utvrđene činjenice, što je suština pravne analize spora.

primjer

Ako se u tužbi navodi da je tužitelju ukradeno vozilo koje je bilo predmet ugovora o kasko osiguranju zaključenog s tuženikom (osiguravajuće društvo) i traži isplata ugovorene svote zbog nastupanja osiguranog slučaja, radi se o tužbi za ispunjenje ugovora o osiguranju, pa će za rješavanje spora biti relevantne odredbe Zakona o obveznim odnosima koje reguliraju taj ugovor.

U ovom se slučaju neće raditi o tužbi za naknadu štete (i kada tužitelj tako označi predmet spora), nego o tužbi radi ispunjenja ugovorne obveze, bez obzira što se isplatom ugovorene svote tužitelju umanjuju posljedice štete koju je pretrpio zbog otuđenja vozila (osigurani slučaj).

O zahtjevu za naknadu štete bi se radilo ako bi tužbeni zahtjev za isplatu bio usmjeren protiv osobe koja je vozilo otuđila (štetnika), i u tom postupku bi se primjenjivale zakonske odredbe kojima je reguliran institut naknade štete.

primjer

Tužiteljica A.A. je podnijela tužbu za utvrđenje stjecanja prava vlasništva na nekretnini na temelju zakona, dosjelošću, protiv tuženih B.B i C.C. U tužbi je navela da je nekretninu stekla kupnjom od osobe koja nije upisana u zemljišnu knjigu kao vlasnik (B.B), a koja je zaključila pravno valjan ugovor s upisanim vlasnikom nekretnine (C.C).

Iz ovih činjenica proistječe zaključak da se radi o tužbi za utvrđenje postojanja stvarnog prava tužiteljice (prava vlasništva) na nekretnini, pa su za rješavanje nastalog spora relevantne odredbe zakona kojim je uređeno stjecanje stvarnih prava (Zakon o stvarnim pravima Federacije BiH iz 2013. godine).

primjer

Tužitelj X.X. je podnio tužbu radi naknade nematerijalne štete nastale prilikom povrede na radu, protiv poslodavca Y.Y. Tvrdi da je pretrpio teške tjelesne povrede glave, koje su opasne po život, i da mu je zbog toga životna aktivnost značajno umanjena, zbog čega trpi duševne bolove, a trpio je i fizičke bolove i strah različitog intenziteta u razdoblju od godinu dana.

Budući da se radi o tužbi uposlenika protiv poslodavca, polazište pravne analize je odredba Zakona o radu prema kojoj je poslodavac dužan radniku naknaditi štetu koju pretrpi na radu ili u vezi s radom po općim propisima obveznog prava, pa će sud rješavati spor primjenom relevantnih odredbi Zakona o obveznim odnosima.

6.3 Činjenice

U dijelu obrazloženja sudske odluke u kojem se daje pravna analiza spora, sud se bavi i činjenicama, jer se upravo na činjenicama ta analiza i temelji. U prvom redu, potrebno je jasno izložiti koje su od činjenica navedenih u tužbi, po ocjeni suda, značajne za primjenu materijalnog prava, i navesti razloge zbog kojih je sud došao do tog zaključka. Dakle, potrebno je odrediti činjenice koje su značajne za odluku suda (odlučne činjenice). Odlučne činjenice među strankama mogu biti sporne

i nesporne, a sud će zaključak o tome izvesti na temelju njihovih izjašnjenja u podnescima i na pripremnom ročištu. Dakle, sud će na temelju rezultata raspravljanja na pripremnom ročištu odlučiti o čemu će se raspravljati i koji će se dokazi izvoditi na glavnoj raspravi, s ciljem dokazivanja spornih činjenica. Zbog toga, odluka koju sud donosi na pripremnom ročištu na temelju odredbe čl. 81. st. 1. ZPP-a⁹⁰ predstavlja osnovu pravne analize, kojom se definira suština konkretnog spora, odnosno na kojoj se gradi pravno obrazloženje sudske odluke. Ovu odluku sud donosi nakon određivanja relevantne norme materijalnog prava, koju će primijeniti za rješavanje predmeta spora, odnosno njezinog povezivanja s rezultatima raspravljanja na pripremnom ročištu, u svakom konkretnom slučaju, a prije izvođenja dokaza i utvrđivanja činjeničnog stanja slobodnom ocjenom dokaza. Poslije izvršene ocjene izvedenih dokaza, na temelju koje je sud utvrdio sporne činjenice, slijedi zaključak suda o dokazanosti tih činjenica (činjenični zaključci suda), na koji se nastavlja pravna analiza.

primjer

Među parničnim strankama nesporno je da je tužitelj, kao uposlenik tuženika, a što proistječe i iz Ugovora o radu od 1. 2. 2012. godine, Obrazac M-2 (Prijava – odjava osiguranja) te Prijave nezgode na poslu od 31. 7. 2014. godine; Prijave nezgode na poslu od 12. 3. 2014. godine na njemačkom jeziku s prijevodom tumača na bosanski jezik od 24. 7. 2014. godine, dana 12. 3. 2014. godine oko 08,20 časova doživio povredu na radnom mjestu u Njemačkoj, na taj način da je prilikom montažerskih radova binu zakačio pokretni robot, te se ista prevrnula a radnici pali s visine od 5 m na pod. Nije sporno ni da je tužitelju otkazan Ugovor o radu zbog nemogućnosti poslodavca da ga rasporedi na drugo radno mjesto jer mu je utvrđena promijenjena radna sposobnost (invalid II. kategorije), čiji je uzrok nezgode na poslu, a što sve proistječe i iz Rješenja o prestanku Ugovora o radu tužitelja kod tuženika broj: 01-38/17 od 31. 10. 2017; Odjave osiguranika za PIO s početkom osiguranja tužitelja od 1. 2. 2010. god.; Rješenja tuženika broj: 91-AKM/17 od 17. 11. 2017. godine; Rješenja FZ PIO/MIO KAS Zenica od 31. 7. 2017. godine, ali sporna je nadležnost suda, zatim je li potraživanje tužitelja zastarjelo, sporna je pasivna legitimacija tuženika i odgovornost tuženika za nastalu štetu, te osnova i visina postavljene tužbenog zahtjeva.

6.4 Analiza

U pravnoj se analizi činjenično stanje koje je sud ocjenom dokaza utvrdio, kao i činjenice koje nisu sporne ali su značajne za odluku dovode u vezu s određenim pravilom koje sud primjenjuje za rješavanje spora. Ako sud na temelju ocjene izvedenih dokaza neku činjenicu ne može sa sigurnošću utvrditi, primijenit će pravilo o teretu dokazivanja iz čl. 126. ZPP-a⁹¹. To znači da će sud prvo odrediti koja stranka ima obvezu dokazati ili opovrgnuti osporenu odlučnu činjenicu, i u slučaju kada tu činjenicu ne može sa sigurnošću utvrditi, nedokazivanje te činjenice staviti će na teret toj stranci. Kako bi sudac mogao odrediti na kojoj je stranci teret dokazivanja, mora znati sadržaj pravne norme, iz koje proistječe obveza stranke da dokaže određenu činjenicu. Taj sadržaj može biti izričit i jasan, kao u slučaju odredbe čl. 154. Zakona o obveznim odnosima, kojom je propisano da je štetnik dužan oštećeniku naknaditi štetu, ako ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivnje, ili odredbe čl. 102. Zakona o radu, prema kojoj je u slučaju spora zbog otkaza ugovora o radu na poslodavcu teret dokazivanja postojanja opravdanog razloga za otkaz, ili odredbe čl. 15. st. 1. Zakona o zabrani diskriminacije⁹², prema kojoj u svim postupcima predviđenim tim zakonom kada osoba ili skupina osoba, na temelju njima raspoloživih dokaza, učine vjerojatnim da je došlo do diskriminacije, teret dokazivanja da nije došlo do diskriminacije leži na suprotnoj strani. Međutim, često ne postoje jasne zakonske odredbe o teretu dokazivanja, i u tom se slučaju primjena tog pravila veže za primje-

⁹⁰ Čl. 148. st. 1. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 305. st. 1. ZPP-a BDBiH.

⁹¹ Čl. 93. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 249. ZPP-a BDBiH.

⁹² Zakon o zabrani diskriminacije („Službeni glasnik BiH”, broj 59/09, 66/16).

nu odredbe čl. 7. ZPP-a⁹³, kojom je propisano da su stranke dužne iznijeti sve činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve i izvoditi dokaze kojima se utvrđuju te činjenice. To znači da će u slučaju kada neka od stranaka pruži valjan dokaz za postojanje određene činjenice na kojoj se temelji njezin zahtjev, a druga strana taj dokaz svojim navodima ospori, ova druga biti dužna svojim dokazima dokazati osnovanost tog osporavanja. Sukladno navedenom, sud koji odluči primjenom ovog pravila, u obrazloženju svoje odluke mora dati i razloge zbog kojih je isto primijenio na određeni način, jer je i tu odluku moguće pobijati pravnim lijekovima, ako stranka smatra da je pravilo primijenjeno na njezinu štetu (pogrešna primjena materijalnog prava).

primjer

Tužitelj tijekom postupka tvrdi da je marža fiksni nepromjenjivi dio kamatne stope, dok tužena tvrdi da su oba elementa iz kojih se kamatna stopa sastoji promjenjiva. S obzirom na to da stranke različito tumače odredbe o kamatnoj stopi, konkretne odredbe treba tumačiti u smislu čl. 99. i 100. ZOO-a. Odredbe čl. 99. ZOO-a propisuju da se odredbe ugovora primjenjuju onako kako glase, dok je u stavku 2. istoga članka propisano da se pri tumačenju spornih odredbi ne treba držati doslovnog značenja uporabljenih izraza već treba istražiti zajedničku namjeru ugovaratelja i odredbu tako razumjeti kako to odgovara načelima obveznog prava utvrđenim ovim zakonom. Dakle, sukladno navedenim odredbama, jasne ugovorne odredbe primjenjuju se i izvršavaju onako kako glase, a samo sporne odredbe valja tumačiti i izvršavati sukladno pravnoj volji ugovornih strana u skladu s načelima obveznog prava. Odredba čl. 100. ZOO-a propisuje da u slučaju kad je ugovor sklopljen prema unaprijed tiskanom sadržaju ili kad je ugovor na drugi način pripremila i predložila jedna ugovorna strana, nejasne odredbe tumačit će se u korist druge strane. U konkretnom slučaju radi se o tipskom ugovoru tužene čiji je sadržaj unaprijed tiskan, na koji tužitelj nije imao mogućnost utjecati niti mijenjati pojedine odredbe ugovora, pa ih valja tumačiti u korist druge strane. Kako u ugovoru nije određena visina kamatne marže niti da je ista promjenjivi dio kamatne stope, znači da nema jasnih ugovornih odredbi koje se odnose na maržu. Stoga sud cijeni da ugovaranje promjenjive marže nije bila zajednička namjera ugovornih strana. Sve i da je ugovorena promjenjiva marža, ista ne bi ovisila o objektivnim elementima, već bi ovisila o odluci jedne ugovorne strane (banke), te bi predmet obveze glede kamata i po toj osnovi bio neodređen. Kada bi bilo dopušteno da banka mijenja kamatnu stopu po osnovu promjene kamatne marže, ona ne bi imala nikakav rizik u poslovanju i sve svoje gubitke proistekle iz lošeg upravljanja, pretjeranog izlaganja riziku odobrenih kredita koji se neće vratiti, pokrivala bi na teret korisnika kredita s kojima već ima zaključene ugovore o kreditu, te bi imala monopolski položaj u diktiranju cijene kapitala na tržištu, što je suprotno čl. 14. ZOO-a.⁹⁴

U konkretnom ugovoru nisu precizno određeni parametri za promjenu kamatne stope niti metoda obračuna tih parametara, već visinu kamatne stope jednostrano određuje banka sukladno svojim odlukama, i na taj način jednostrano određuje obveze tužitelja kao korisnika kredita, na koje odluke tužitelj nije mogao utjecati, niti su mu poznati parametri na temelju kojih je donesena odluka banke o kamatnim stopama, a banka prije donošenja tih odluka s tužiteljem nije pregovarala.

Predmetni je ugovor sastavila tužena i odredila uvjete korisniku kredita kao ekonomski superiorna strana, te na temelju toga nema pregovora, tako da je tužitelj te uvjete mogao samo u cjelini prihvatiti ili odbiti, a tužena diktira svoje uvjete pozivanjem na opće akte kojima su interesi tužene zaštićeni, pa tužitelj koji nije ekonomski stručnjak snosi posljedice koje nije mogao predvidjeti. Tužitelj je takav ugovor potpisao bez utjecaja na izmjenu bitnih elemenata ugovora.

Iako je ugovor u smislu čl. 1066. ZOO-a zaključen u zakonom propisanom obliku, isti sadrži nejasne odredbe koje se odnose na kamatnu stopu. Prema tome, odredbe ugovora koje promjenu ugovorene kamate čine ovisnim isključivo o odluci banke,

⁹³ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

⁹⁴ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

bez precizno određenih parametara o kojima ta promjena ovisi, suprotne su načelu ravnopravnosti sudionika u obveznim odnosima u smislu čl. 11. ZOO-a, jer banka kao vjerovnik jednostrano određuje obveze tužitelja kao dužnika na njegovu štetu. Ugovorna odredba o kamatama suprotna je načelu savjesnosti i poštenja u smislu čl. 12. ZOO-a koja propisuje da su u zasnivanju obveznih odnosa i ostvarivanju prava i obveza iz tih odnosa sudionici dužni pridržavati se načela savjesnosti i poštenja.⁹⁵

Provedene je dokaze sud cijenio prema pravilima određenim u čl. 8. u vezi s čl. 123. ZPP-a i kriterijima za raspodjelu tereta dokazivanja na stranke postavljenim u čl. 7., 77. i 102. ZPP-a, imajući u vidu da je predmet spora zahtjev tužitelja za otplatu kredita od strane tuženika kao jamca.⁹⁶

Predmetni spor predstavlja spor s međunarodnim elementom, jer je tužitelj gospodarsko društvo sa sjedištem u R. Sloveniji, a tuženik ima sjedište u BiH. Konkretno, radi se o sporu koji je proistekao iz obveznopravnog odnosa temeljem ugovora o kupoprodaji sklopljenog između tužitelja kao prodavca čije je sjedište u Sloveniji i tuženika kao kupca čije je sjedište u BiH. Iz iskaza zakonskog zastupnika tužitelja, koji je sud u cijelosti prihvatio kao točan i vjerodostojan jer je isti pred sudom govorio uvjerljivo, proistječe da su se parnične stranke nalazile u dugogodišnjem poslovnom odnosu po osnovi kupoprodaje robe iz prodajnog asortimana tužitelja (soje). Parnične stranke nisu ugovorile mjerodavno materijalno pravo za rješenje ovog spora, pa se u rješavanju predmetnog spora primjenjuje Konvencija Ujedinjenih naroda o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe iz 1980. godine (ratificirana i objavljena u „Službenom listu SFRJ”, Međunarodni ugovori br. 10/84, u daljnjem tekstu: Bečka konvencija). Budući da se u konkretnom slučaju radi o međunarodnoj prodaji robe, na odnos među strankama se, sukladno čl. 1. Bečke konvencije, primjenjuje ista, jer se radi o ugovoru o prodaji robe između strana koje imaju svoja sjedišta na teritorijima različitih država, a obje države su potpisnice Bečke konvencije, čiju primjenu stranke nisu izričito isključile.⁹⁷

Odredbom iz čl. 173. Zakona o obveznim odnosima propisano je da se za štetu nastalu u vezi s opasnom stvari, odnosno opasnom djelatnošću, smatra da potječe od te stvari, odnosno djelatnosti, izuzev ako se dokaže da one nisu bile uzrok štete. Za štetu izazvanu opasnom stvari ili opasnom djelatnošću odgovornost se ne temelji na krivnji, nego na stvorenom, održavanom ili kontroliranom riziku. Ona je, dakle, objektivna. Kako bi oštećenik ostvario pravo na naknadu, dovoljno je dokazati da je pretrpio štetu, da ona potječe od opasne stvari ili opasne djelatnosti. On ne mora dokazivati ni da je šteta prouzročena opasnom stvari, odnosno opasnom djelatnošću, ako su ove materijalno sudjelovale u štetnom događaju. Ovdje postoji zakonska pretpostavka da šteta nastala u vezi s opasnom stvari, odnosno opasnom djelatnošću potječe od te stvari, odnosno djelatnosti. Ova je pretpostavka relativna, jer postoji mogućnost da se dokazima opovrgne. Šteta ne potječe od opasne stvari u slučaju kad je izazvana višom silom, radnjom oštećenika ili nečim trećim.

U konkretnom slučaju, postavljanje cijevi za grijanje na visini od 5 m podvodi se pod pojam opasne djelatnosti, prema tome tuženik kao poslodavac tužitelja za kojega je on obavljao rad odgovara za štetu nastalu u obavljanju te opasne djelatnosti, i to po načelu uzročnosti a ne krivnje. Prema tome, za postojanje odgovornosti tuženika dovoljno je da je šteta posljedica obavljanja opasne djelatnosti u radnom procesu kod tuženika kao poslodavca. Odredbom iz čl. 177. Zakona o obveznim odnosima propisani su slučajevi zbog kojih se osoba koja se bavi opasnom djelatnošću može osloboditi od odgovornosti, a ti su slučajevi ako dokaže da šteta potječe od uzroka koji se nalazio izvan stvari, a čije se djelovanje nije moglo predvidjeti, izbjeći ili otkloniti, ili ako dokaže da je šteta nastala isključivo radnjom oštećenika ili treće osobe.⁹⁸

⁹⁵ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

⁹⁶ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

⁹⁷ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

⁹⁸ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

6.5 Zaključak

Nakon što ocijeni da su sve odlučne činjenice na kojima se temelje zahtjevi stranaka potpuno utvrđene, sud će se vratiti pravnoj analizi i povezivanjem utvrđenih činjenica s pravnom normom donijeti pravne zaključke.

U pravnom zaključku sud iznosi svoju ocjenu o tome koje su pravne posljedice nastale zbog određenog stanja ili ponašanja stranaka. Pravni je zaključak rezultat primjene određenog pravila na činjenicu čije je postojanje utvrđeno na temelju ocjene dokaza.

Konstatacija suda da je tužbeni zahtjev osnovan nije pravni zaključak. To je pravno neobrazložen zaključak. Prije iznošenja takvog zaključka sud mora izložiti pravnu diskusiju, koja se temelji na analizi činjenica i odgovarajuće pravne norme koja za određene činjenice vezuje određenu pravnu posljedicu.

primjer

Iako u ugovoru o kreditu nije navedeno da se radi o ugovoru uz valutnu klauzulu, s obzirom na to da je kredit plasiran u valuti KM i da se plaćanje rata kredita vrši u domicilnoj valuti, što proistječe iz internog naloga-plasman kredita, te trajnog naloga, zaključuje se da se radi o kreditu uz valutnu klauzulu, a ne o deviznom kreditu. Iz odredbe čl. 395. ZOO-a može se zaključiti da ugovaranje kredita s valutnom klauzulom nije bilo zabranjeno u vrijeme zaključenja predmetnog ugovora.⁹⁹

Glede osnova odgovornosti tuženika za nastalu štetu koju je pretrpio tužitelj, sud je utvrdio da se radi o osnovi iz odredbe čl. 154. st. 2. i 174. st. 1. Zakona o obveznim odnosima, tj. da je tuženik u konkretnoj pravnoj stvari odgovoran po osnovi bavljenja opasnom djelatnošću. U sudskoj praksi opasnom djelatnošću smatra se ona djelatnost kada u njezinom redovitom tijeku obavljanja, po njezinoj tehničkoj prirodi i načinu obavljanja, može biti ugroženo zdravlje ljudi ili imovina, tako da to ugrožavanje iziskuje povećanu pozornost osoba koje obavljaju tu djelatnost. Naime, građevinska djelatnost, po mišljenju ovoga suda, predstavlja povećan izvor opasnosti za zdravlje ljudi i imovinu, a osobito kada se djelatnost obavlja na visini, što ukazuje na to da građevinska djelatnost kojom se bavi tuženik predstavlja opasnu djelatnost. Tuženik nijednim izvedenim dokazom nije dokazao da konkretan rad koji je obavljao tužitelj, odnosno djelatnost kojom se bavi tuženik ne predstavlja opasnu djelatnost, pa isti odgovara i za svu štetu koja je nastala od te opasne djelatnosti, u smislu odredbe čl. 174. st. 1. ZOO-a. Naime, iz čl. 173. ZOO-a proistječe da postoji zakonska pretpostavka uzročnosti, odnosno kako se smatra da šteta nastala u vezi s opasnom stvari odnosno opasnom djelatnosti potječe od te stvari, odnosno djelatnosti, izuzev ako se dokaže kako one nisu uzrok štete. Tuženik nijednim izvedenim dokazom nije dokazao da konkretan rad koji je obavljao tužitelj, odnosno djelatnost kojom se bavi tuženik ne predstavlja opasnu djelatnost, pa isti odgovara i za svu štetu koja je nastala od te opasne djelatnosti, u smislu odredbe čl. 174. st. 1. ZOO-a.¹⁰⁰

Imajući u vidu sve naprijed navedeno, sud je i u ponovnom postupku utvrdio da su tužitelj i prvotuženik stupili u valjan obveznopravni odnos propisan čl. 600. Zakona o obveznim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOO) zaključenjem Ugovora o djelu dana 1. 8. 2003. godine s trajanjem do 31. 12. 2003. godine, pri čemu nije od značaja za valjanost ugovora i za obvezu urednog izvršavanja preuzetih obveza eventualna činjenica da Ugovor nije prijavljen Poreskoj upravi.

⁹⁹ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

¹⁰⁰ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

Nakon naprijed navedenog utvrđenja valjanosti osnovnog posla i činjenice da su ugovorne strane bile dužne pridržavati se onoga što su ugovorile, sud je nadalje utvrdio i kako su se drugotuženik, trećetuženik i četvrtotuženik valjano obvezali da će sudjelovati u izravnanju eventualnog duga ili manjka koji bi se utvrdio putem suda, pri čemu su po stajalištu ovoga suda isti valjano postali osobno sredstvo osiguranja zaključenog Ugovora, kao jamci, sukladno čl. 997. ZOO-a. Navedeni članak, naime, propisuje da se ugovorom o jamstvu jamac obvezuje vjerovniku da će ispuniti pravovaljanu i dospjelu obvezu dužnika, ako ovaj to ne učini, a koji ugovor je valjan ako je izjavu i jamčenje učinio pismeno. Jamčenje, dakle, po zakonskim odredbama ne uvjetuje da je jamac zaposlen i da izjavu o jamčenju potvrdi ili ovjeri njegov poslodavac, budući da jamac odgovara svom svojom imovinom, a ne samo eventualno plaćom iz radnog odnosa. Ono što je u tom pravcu bitno jeste da je izjava o jamčenju dana slobodno, bez prisile, pismenim putem, te da je jamac potpuno poslovno sposoban, a koje uvjete ispunjavaju izjave drugotuženika, trećetuženika i četvrtotuženika koje su provedene kao dokazi i za koje ovi tuženi i ne spore da su ih potpisali, a pri čemu nije utjecalo to što su isti navodno vjerovali da samo formalno jamče za prvotuženika, jer takvo jamstvo zakon ne poznaje, niti je izjavama o jamstvu jamčenje ograničeno do nekog novčanog iznosa.

Sve navedeno potvrđuje i mjenica koju su također potpisali svi tuženi, i za koju nije dokazano da je neko od tuženih nije potpisao odnosno da su njihovi potpisi falsificirani, pri čemu je mjenica kao sredstvo osiguranja neovisna o pravnom poslu koji osigurava tako da ista predstavlja i samostalnu osnovu obvezivanja koja se cijeni sukladno Zakonu o mjenici („Službene novine Federacije BiH”, broj 32/00 i 28/03). Sukladno naprijed navedenom, sud zaključuje da su svi tuženi dužni tužitelju izmiriti eventualno postojeći dug po Ugovoru o djelu od 1. 8. 2003. godine.

Na ovom mjestu sud obrazlaže da potraživanje nije niti zastarjelo budući da je tužba podnesena 19. 12. 2006. godine, a da utuženi dug potječe iz obavljanja zastupanja po Ugovoru o djelu iz druge polovice 2003. godine, pri čemu je sud stajališta da se u konkretnom slučaju ima primijeniti opći zastarni rok od 5 godina iz čl. 371. ZOO-a, jer se radi o dugu nastalom povredom ugovorne obveze. Potraživanje ne bi zastarjelo niti ako bi se promatralo sa stajališta trogodišnjeg zastarnog roka za naknadu štete, budući da je sporni ugovor prestao 31. 12. 2003. godine njegovim istekom, a da je tužba podnesena 19. 12. 2006. godine.¹⁰¹

Odredbom čl. 78. Bečke konvencije propisano je da, ako jedna stranka ne plati cijenu ili neki drugi iznos s kojim je u zaostatku, druga strana ima pravo na kamate na takav iznos, a da time ne gubi pravo tražiti naknadu štete koja joj pripada na temelju čl. 74. Provedenim dokazima utvrđeno je, a što i nije sporno među parničnim strankama, da su se isti nalazili u obveznom odnosu po osnovi kupoprodaje robe iz prodajnog asortimana tužitelja (soje), koju robu je tužitelj tuženiku isporučio i za istu ispostavio naprijed pobrojane račune detaljno navedene u Specifikaciji obračuna zakonske zatezne kamate broj 7024 od 30. 7. 2013. godine, broj 9556 od 31. 12. 2013. godine i broj 9770 od 20. 8. 2014. godine. Također nije sporna ni činjenica da je tuženik kasnio u plaćanju predmetnih računa, zbog čega tužitelj potražuje obračunatu zakonsku zateznu kamatu u iznosu od 39.177,23 KM u protuvrijednosti od 20.031,00 EUR-a.

Tuženik je istaknuo prigovor zastare potraživanja. Pitanje zastare potraživanja iz ugovora o međunarodnoj prodaji robe nije uređeno Bečkom konvencijom, tako da se glede prigovora zastare imaju primijeniti pravila iz Konvencije o zastari potraživanja u području međunarodne kupoprodaje robe („Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori br. 5/1978, u daljnjem tekstu: Konvencija o zastari), koja se primjenjuje u Sloveniji i BiH, na temelju notifikacije o sukcesiji odnosno odredbe čl. 34. Bečke konvencije o sukcesiji država glede međunarodnih ugovora, kojom je predviđeno da se u slučaju odvajanja dijelova države, svaki međunarodni ugovor koji je na dan sukcesije bio na snazi za cijelo područje države prednice ostaje na snazi za svaku državu sljednicu.

¹⁰¹ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

Prema odredbi čl. 3. Konvencije o zastari, ista se primjenjuje u slučajevima ako strane ugovornice u vrijeme zaključenja ugovora o međunarodnoj kupoprodaji robe imaju poslovna sjedišta u državama ugovornicama, dok se prema stavku 2. istoga članka ova Konvencija primjenjuje bez obzira na pravo koje treba primijeniti na temelju pravila međunarodnog privatnog prava, osim ako pojedinim odredbama ove Konvencije nije drugačije određeno.

Odredbom čl. 8. Konvencije o zastari propisan je četverogodišnji rok zastare, a odredbom čl. 9. propisano je da zastarjelost počinje teći onoga dana kada dospije pravo na potraživanje, osim u slučajevima predviđenim odredbama čl. 10., 11. i 12. Konvencije. Odredbom čl. 13. Konvencije o zastari propisano je da vrijeme zastarjelosti prestaje teći kada povjeritelj poduzme bilo koju radnju koja se po zakonu suda kod kojeg je pokrenut postupak smatra otvaranjem sudskog postupka protiv dužnika, ili isticanjem potraživanja od strane povjeritelja u nekom ranije pokrenutom postupku protiv dužnika u cilju udovoljenja ili priznanja njegova potraživanja.

Odredom čl. 27. Konvencije o zastari propisano je da istek vremena zastarjelosti glede glavnog duga ima za posljedicu i istek obveze plaćanja kamata na taj dug. Iz naprijed citirane odredbe čl. 27. Konvencije proistječe da zakonska zatezna kamata dijeli pravnu sudbinu glavnog potraživanja, pa kada zastari glavno potraživanje, u smislu citirane odredbe čl. 27. Konvencije, zastarjelo je i potraživanje kamata.

U konkretnom slučaju, tužba je podnesena dana 18. 11. 2016. godine, pa je navedenog datuma, sukladno čl. 13. Konvencije, došlo do prekida zastare. Dakle, potraživanje koje je dospjelo do 18. 11. 2012. godine je zastarjelo sukladno čl. 8. Konvencije o zastari. Kako iz naprijed navedenog činjeničnog stanja i izvedenih dokaza, posebno Specifikacije obračuna kamata broj 7024 od 14. 8. 2013. godine, proistječe da su računi dospjeli na naplatu prije 18. 11. 2012. godine, to je sukladno čl. 27. Konvencije zastarjelo i predmetno potraživanje kamata po naprijed navedenim računima, obračunatih u ukupnom iznosu od 7.120,97 EUR-a, koji iznos je sud utvrdio jednostavnom matematičkom operacijom zbrajanja obračunatih kamata po navedenim računima, pa je valjalo za navedeni iznos odbiti tužbeni zahtjev.

Tužitelj je tužbenim zahtjevom zahtijevao i sporedna potraživanja da se tuženik obveže isplatiti tužitelju na iznos glavnog duga i zakonske zatezne kamate počevši od 20. 9. 2016. godine. Tužitelju pripadaju zakonske zatezne kamate na iznos obračunatih kamata za dane docnje kao glavnog duga počevši od dana 18. 11. 2016. godine kao dana podnošenja tužbe sukladno odredbama čl. 382. Obveznog zakonika R. Slovenije („Službeni list R. Slovenije”, br. 83/01) prema kojem članku se na neplaćene kamate mogu tražiti zakašnjele kamate samo od dana kada je sudu uloženi zahtjev za njihovo plaćanje, pa je preostali zahtjev za isplatom zakonske zatezne kamate počevši od 20. 9. 2016. godine do 18. 11. 2016. godine odbijen kao neosnovan. Naime, Bečka konvencija ne regulira tzv. procesnu kamatu, pa kako Bečka konvencija za slučaj da određena pitanja nisu riješena Konvencijom upućuje na primjenu pravila međunarodnog privatnog prava, to se navedeno pitanje ima riješiti primjenom Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima („Službeni list SFRJ”, br. 43/82). Nesporno je da su tužitelj i tuženik bili u obveznopravnom odnosu po osnovi kupoprodaje pokretnih stvari i da se u vrijeme ponude sjedište prodavca nalazilo u R. Sloveniji, te sukladno čl. 20. st. 1. t. 1. navedenog Zakona kao mjerodavno pravo glede procesne kamate ima se primijeniti pravo mjesta sjedišta prodavca, u ovoj pravnoj stvari tužitelja, dakle pravo R. Slovenije.¹⁰²

¹⁰² Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

6.6 Dosljednost argumentacije, logičnost i razumljivost

Polazeći od očekivanja da se volja suda koja je izražena u konkretnoj odluci treba poklapati s voljom zakonodavca propisanom u općem pravilu, obrazloženje presude u građanskom sporu mora ispuniti to očekivanje, odnosno biti jamstvo protiv sudske proizvoljnosti prilikom primjene apstraktne pravne norme na činjenice u konkretnom predmetu. Osim što iz obrazloženja sudske odluke mora biti vidljivo da je sud razmotrio i ocijenio sve relevantne navode i prijedloge stranaka, odnosno da se bavio pitanjima koju su važna za stranke, jasno i dosljedno obrazloženje sudske odluke omogućuje strankama uspješno ostvarivanje prava na ulaganje pravnog lijeka. Sukladno tome, stranke mogu odluku shvatiti i prihvatiti, a razlozi i pravni zaključci na kojima se temelji određena sudska odluka mogu se pravilno ispitati samo ako je sud, koji je donio tu odluku, dao razumljivo, potpuno i logično pravno obrazloženje. Svaka sudska odluka zbog toga mora zadovoljiti i taj kriterij obrazložene sudske odluke. Vještina pisanja obrazloženja presude, a posebice pravne analize spora stječe se radom i iskustvom te poboljšava vremenom, ali i odgovarajućom edukacijom novoimenovanih sudaca, koja je nužna. Uz to, iznimno je važno sucima omogućiti i pristup bazi sudačkih odluka, ili zbirkama stručno odabranih odluka Vrhovnog suda, jer se učenje uz korištenje primjera uvijek pokazuje kao uspješno. Međutim, potrebno je naći pravu mjeru i s korištenjem drugih odluka, kako se odluke, a posebice njihova pravna obrazloženja, ne bi samo „prepisivale” nego koristile kao dobri primjeri, za razvijanje sposobnosti kritičkog mišljenja, prilagođavanja, korištenja analogije, odnosno poticanje razvoja pravne misli i sudske prakse.

6.7 Pozivanje na sudsku praksu

Sudovi se u nekim odlukama pozivaju na sudsku praksu ili shvatanja Vrhovnog suda, ili na praksu ESLJP-a i drugih međunarodnih sudova. Za taj je dio pravne analize nužno dobro poznavanje sudske prakse od strane suca, odnosno njezina laka dostupnost sucima. Zato je potrebno raditi na formiranju, a zatim i korištenju baze odluka Vrhovnog suda, koja će biti dostupna svim sucima, te im olakšati pristup odlukama Europskog suda za ljudska prava, kao i drugih sudova, te raditi i dalje na edukaciji sudaca i razmjeni korisnih informacija između sudova. Međutim, prilikom pozivanja na sudsku praksu nije dovoljno u obrazloženju samo navesti neku sudsku odluku, ili uputiti na istu. Sudska praksa u pravnom sustavu Bosne i Hercegovine nije izvor prava, međutim ona, kao proces koji se neprekidno razvija, ima svoj kontinuitet, što može biti od velikog utjecaja na predvidivost suđenja i pravnu sigurnost, kao obilježja vladavine prava. Razvoj sudske prakse u razdoblju tranzicije, koji je u slučaju Bosne i Hercegovine neprimjereno dugačak i problematičan, često je obilježen stalnim promjenama većeg broja zakona i, sukladno tome, potrebom unutrašnjeg usklađivanja odnosno harmonizacije cijelog pravnog sustava. U tom se procesu uočavaju pravne praznine, koje mora rješavati praksa, zbog čega je jako važno da odluke sudova budu dostupne sucima, kako neujednačena sudska praksa ne bi bila razlog pravne nesigurnosti. Prilikom pozivanja na sudsku praksu, potrebno je pravilno izložiti stajalište suda koji je donio odluku, i objasniti u čemu se ono podudara s usvojenim stajalištem sudske prakse. Ako nema sudske prakse u vezi s primjenom određenih pravila, onda je posebice važno da stajalište suda bude rezultat temeljito izvršene pravne analize spora, odnosno da sud dâ odgovore na sva sporna pravna pitanja. Cilj pozivanja na sudsku praksu je da se pojača izložena pravna argumentacija, odnosno potvrdi ispravnost pravnog rezoniranja suda u određenoj odluci, što znači da ona ne može zamijeniti obvezu suda da iznese svoju pravnu diskusiju i argumentaciju. Kao dobar primjer za ovaj dio obrazloženja navode se odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i Europskog suda za ljudska prava, u kojima sudovi prvo iznose vlastito pravno shvatanje u konkretnom predmetu, koje zatim podupiru pozivanjem na pravna shvatanja izražena u drugim odlukama, donesenim u predmetima s istim ili sličnim spornim pitanjima. Ako sud izravno primijeni neku odredbu Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, nužno

je pozvati se na praksu ESLJP-a u vezi s primjenom te odredbe. Korištenje sudske prakse, osim što obogaćuje znanje suca, isto čini i vidljivim, i omogućuje strankama da bolje razumiju odluku, kao i pravne standarde na kojima je ista utemeljena.

primjer

Suprotno navodima žalbe tužitelja, prvostupanjski je sud pravilno odlučio o troškovima postupka primjenom odredbe čl. 387. st. 1. Zakona o parničnom postupku, cijeneći da tužitelju ne pripadaju troškovi u iznosu od 2.560,98 KM, a koji se odnose na troškove odsustva iz ureda u ukupnom iznosu od 1.440,00 KM i troškove prijevoza vlastitim vozilom u iznosu od 1.120,98 KM, a sukladno Pravnom shvatanju usvojenom na Panelu za ujednačavanje sudske prakse iz građanske oblasti na kojem su sudjelovali predstavnici Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Federacije BiH, Vrhovnog suda Republike Srpske i Prizivnog suda Brčko distrikta BiH, održanom u Sarajevu 30. 1. 2014. godine.

I po mišljenju ovog suda, u konkretnom slučaju, a imajući u vidu vrstu i složenost spora, visinu vrijednosti spora, angažiranje odvjetnika čije je sjedište izvan područja suda ne može se smatrati nužnim za vođenje ove parnice, pa se tako ni troškovi nastali uslijed toga ne mogu smatrati troškovima potrebnim radi vođenja parnice, zbog čega tužitelju ne pripadaju troškovi prijevoza i odsustva iz ureda njegova opunomoćenika po tim osnovama u potraživanom iznosu. Stoga pozivanje tužitelja na sudsku praksu u sličnim predmetima nije relevantno za presuđenje ove pravne stvari. U primjeni odredbe čl. 387. st. 1. Zakona o parničnom postupku sud cijeni koji su troškovi bili potrebni radi vođenja parnice ocjenjujući brižljivo sve okolnosti. Tužitelj, izuzev okolnosti da opunomoćenik tužitelja ima registrirano sjedište u Tuzli, ne navodi niti jednu drugu okolnost koja bi opravdavala dosuđenje ovih troškova. Neosnovano je pozivanje tužitelja na stavak drugi naprijed citiranog članka, koji stavak propisuje da će se nagrada odvjetnika odmjeriti prema tarifi, a to ne znači, ako je nagrada tarifom predviđena, da se ista ima dosuditi u situaciji kada sud cijeni koji su troškovi bili potrebni radi vođenja parnice.¹⁰³

6.8 Obrazloženje drugostupanjske odluke

I drugostupanjske odluke moraju imati svoju strukturu, a njihov sadržaj ovisi o sadržaju žalbe i odgovoru na žalbu, te ocjeni odlučnih žalbenih navoda i pravne analize spora od strane drugostupanjskog suda, koji u postupku ispituje prvostupanjsku presudu granicama u kojima se ista pobija žalbom i po službenoj dužnosti, sukladno članku 221. ZPP-a¹⁰⁴.

U nekim drugostupanjskim odlukama sud ne daje jasne upute drugostupanjskom sudu, ili čak jasno ne navodi razloge ukidanja prvostupanjske odluke. Bez ta dva elementa, obrazloženje odluke kojom se presuda prvostupanjskog suda ukida ne može biti potpuno i jasno.

Prilikom preinačavanja presude, potrebno je da drugostupanjski sud izloži vlastitu primjenu materijalnog prava, ali i objasni zašto je ona koju je učinio prvostupanjski sud pogrešna. Također, treba ocijeniti i žalbene navode kojima se ukazuje na pogrešnu primjenu materijalnog prava, ako su od odlučnog značaja.

I u slučaju odbijanja žalbe važno je da sud ocijeni žalbene navode koji su od odlučnog značaja, i objasni zašto ih je odbio kao neosnovane, a ne samo da konstatira kako je prvostupanjska presuda pravilna, i pozove se na njezino obrazloženje.

Odluka drugostupanjskog suda mora sadržavati izraženo pravno shvatanje tog suda i razloge zbog kojih je taj sud zauzeo određeno pravno shvatanje te donio određenu odluku. Bez izraženog vlastitog kritičkog mišljenja i ocjene svih odlučnih navoda stranaka, te jasnog i potpunog pravnog obrazloženja, drugostupanjska odluka ne zadovoljava kriterije obrazložene sudske odluke iz čl. 6. EKLJP-a.¹⁰⁵

¹⁰³ Čl. 12. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 7. ZPP-a BDBiH.

¹⁰⁴ Čl. 341. ZPP-a pred Sudom BiH, čl. 188. ZPP-a BDBiH.

¹⁰⁵ Ustavni sud Bosne i Hercegovine, AP 1908/06.

primjer

Neosnovano se žalbom tuženika ukazuje da pobijana presuda nema pravilnu ocjenu izvedenih dokaza, a što ima za posljedicu da prvostupanjski sud nije mogao zaključiti kako postoji odgovornost tuženika za štetni događaj. Naime, ovaj sud nalazi da je prvostupanjski sud pravilno ocijenio sve izvedene dokaze, prije svega iskaze saslušanih svjedoka i stranaka kao i materijalne dokaze pobijane odluke, pa je na temelju tako pravilne ocjene izvedenih dokaza utvrdio da je tužbeni zahtjev tužitelja djelomično osnovan. Isticanje tuženika u žalbi da prvostupanjski sud nije ocijenio na adekvatan način iskaz svjedoka S.E, a niti je obrazložen od strane suda, ne odgovara stanju spisa i pobijanoj odluci. Suprotno tim navodima prvostupanjski sud je, rješavajući po tužbenom zahtjevu tužitelja, dao ocjenu svih izvedenih dokaza koji su od odlučnog značaja, svakog zasebno i svih zajedno. Slobodnoj ocjeni izvedenih dokaza od strane prvostupanjskog suda tužitelj ne može osnovano suprotstaviti svoju ocjenu izvedenih dokaza na način kako to iznosi u žalbi, jer pri tome tužitelj zanemaruje činjenice i navode koje je iznijela suprotna stranka u postupku i koje je prvostupanjski sud morao suprotstaviti navodima tuženika, kako je to i istaknuto u obrazloženju prvostupanjske presude. Za takvu je odluku prvostupanjski sud potpuno i pravilno utvrdio sve relevantne činjenice koje se odnose na tužbeni zahtjev, a koje su rezultat analize provedenih dokaza, ocijenjenih na način propisan odredbom čl. 8. i 123. st. 2. Zakona o parničnom postupku, a dane razloge kao pravilne prihvata i ovaj sud.

Prvostupanjski je sud dao iscrpne razloge koje kao pravilne prihvata i ovaj sud zašto se nije mogla prihvatiti kao točna tvrdnja svjedoka E.S: „Samo smo na platformi bili Alija i ja. Mi smo pogrešno procijenili visinu. Tako je ispalo”. Zaključak prvostupanjskog suda da isti ne pokloni vjeru iskazu ovoga svjedoka u dijelu koji je naprijed citiran nije arbitraran i istom je prethodila ocjena svih izvedenih dokaza, a prije svega iskaza tužitelja danog u svojstvu stranke te svjedoka E.S, koji su jedini i bili akteri u ovom štetnom događaju. U situaciji kada je tužitelj izjavio: „E.S je izvukao tu platformu i nastavili su ponovno s radom. Popeli smo se ponovno na visinu otprilike 5-6 metara, ne bi znao točno... a upravljao binom konkretne prilike je E.S... ocijenio da ne trebamo više”, a kada navodi svjedoka nisu potvrđeni drugim materijalnim, a ni subjektivnim dokazima, niti provedenim vještačenjem po vještaku zaštite na radu, ispravno je prvostupanjski sud odlučio kada nije prihvatio iskaz ovoga svjedoka „da su pogrešno procijenili visinu”. Odredbom čl. 137. Zakona o parničnom postupku regulirano je izvođenje dokaza saslušanjem svjedoka, saslušanje svjedoka je stavljeno u isti rang s ostalim dokaznim sredstvima jer su svjedoci često glavni akteri postupka i najbolje su obaviješteni o predmetu spora, poznate su im sve odlučne činjenice i njihov prikaz spornog događaja je najpotpuniji. Međutim, zbog njihova subjektivnog odnosa prema sporu i opravdane zainteresiranosti za uspjeh u parnici, a u konkretnom slučaju radi se o radniku tuženika koji je i u konkretnom slučaju upravljao platformom, izjava ovog svjedoka je sumnjive vrijednosti i kao takva nepouzdan izvor saznanja za sud, a u konkretnom slučaju žalitelj niti jednim drugim dokazom nije potvrdio navode ovoga svjedoka.¹⁰⁶

Suprotno žalbi, pravilan je zaključak iznesen u pobijanoj presudi da u konkretnom slučaju za štetne posljedice tužiteljeve povrede zadobivene na radu dana 12. 3. 2014. godine postoji odgovornost tuženika određena čl. 173. i 174. Zakona o obveznim odnosima („Službeni list SFRJ”, broj 29/78 do 75/89, „Službeni list RBiH”, broj 2/92, 13/93 i 13/04 i „Službene novine Federacije BiH”, broj 29/03 i 42/11). I po mišljenju ovog suda, rad na platformi na visini od pet metara ima karakteristike opasne djelatnosti. Da je to tako proistječe i iz iskaza tužitelja, svjedoka E.S. te prijave nezgode u kojoj se u rubrici 17 – detaljan opis nezgode – navodi: pri radovima na montaži na stolarskoj skeli zahvatio ga je stabler bez vozača, tako da se skela srušila i radnici koji su bili na njoj pali su na tlo s pet metara visine. Dakle, činjenično stanje spisa opravdava zaključak

¹⁰⁶ Ustavni sud Bosne i Hercegovine, AP 1908/06.

prvostupanjskog suda da se u konkretnom slučaju radi o objektivnoj odgovornosti tuženika, jer je šteta koju je pretrpio tužitelj posljedica djelatnosti kojom se tuženik bavi, a u konkretnom slučaju to je postavljanje cijevi za grijanje s platforme na visini od 5 m.¹⁰⁷

Neosnovan je navod žalbe da je nastupila zastarjelost prava na naknadu štete, imajući u vidu vrijeme kada se desio štetni događaj 12. 3. 2014. godine i vrijeme podnošenja tužbe 28. 11. 2017. godine. Žalitelj ustajava na tvrdnji da je dana 22. 10. 2014. godine završeno neurološko liječenje u kojem se navodi kako se pacijent osjeća bolje, kako nema krize svijesti, te od toga datuma do podnošenja tužbe protekao je rok iz čl. 376. Zakona o obveznim odnosima.

O ovom navodu žalbe prvostupanjski sud iznosi valjano obrazloženje na strani 10, te se žalitelj upućuje na taj dio obrazloženja pobijane odluke.

Prigovor zastarjelosti zahtjeva za naknadu štete može se pravilno razriješiti samo ako se prethodno pravilno utvrdi moment nastanka štete.

Prema odredbi čl. 376. st. 1. Zakona o obveznim odnosima, potraživanja naknade prouzročene štete zastarijeva za tri godine od kada je oštećenik saznao za štetu i osobu koja je štetu učinila. Pod pojmom saznanja za štetu podrazumijeva se saznanje o njezinom postojanju i opsegu, odnosno visini štete. Naime, šteta nastaje i traje kontinuirano dok uzrok kontinuirano djeluje, a njezin opseg nije odrediv po dijelovima i vremenskim razdobljima, pa oštećenik ne može sukcesivno ostvarivati pravo na njezinu naknadu. Zakonom nije predviđena mogućnost traženja naknade buduće štete ove vrste, pa se ne može govoriti o nastupanju zastare potraživanja sve dok štetne posljedice nastaju i dok nisu dobile konačan opseg. Prekidom daljnjeg nastajanja štete počeli bi teći rokovi iz čl. 376. Zakona o obveznim odnosima.

Dakle, kod zahtjeva za naknadu ovoga vida nematerijalne štete smatra se da se rokovi zastare potraživanja, u smislu odredbe čl. 376. st. 1. Zakona o obveznim odnosima, računaju od dana kada je liječenje od posljedica štetnog događaja završeno odnosno od dana kada je oštećenik saznao za štetu i to u njezinom punom opsegu, jer je oštećenik tada mogao saznati kako su posljedice povrede takve prirode da se na temelju njih može ostvarivati pravo na naknadu štete. Pod pojmom da je oštećenik saznao za štetu podrazumijeva se ne samo saznanje o postojanju same štete, već i opseg, odnosno elementi kojima se određuje visina štete. Kod uobičajenih vidova nematerijalne štete nastale uslijed povređivanja, to saznanje po pravilu se poklapa sa završetkom intenzivnog liječenja ili liječenja u kontinuitetu i stabilizacijom oštećenikova zdravstvenog stanja, odnosno kada je oštećenik saznao za trajnu posljedicu zadobivenih povreda i postao svjestan toga da liječenje ne pridonosi smanjenju trajnih štetnih posljedica ozljede. Pri tome se kao trenutak saznanja za štetu može uzeti završetak liječenja i stabilizacija oštećenikova zdravstvenog stanja, odnosno završetak liječenja i nastupanje sigurnosti da se daljnje posljedice ne mogu više ukloniti niti bitno smanjiti u odnosu na nematerijalnu štetu.

Kod utvrđenja da je neurokirurško liječenje kod tužitelja završeno 22. 10. 2014. godine, te je nastavljeno u siječnju 2017. godine u smislu tretmana posljedica ranijeg povređivanja, jer je tužitelju tada postavljena dijagnoza epilepsije, kao izravna posljedica pretrpljene štete, čime je tužitelj konačno saznao za trajne posljedice svoje bolesti i za činjenicu da daljnje liječenje ne pridonosi smanjenju tih posljedica, pravilan je zaključak prvostupanjskog suda da nije nastupila zastara potraživanja budući da zastarni rok u ovom slučaju nije tekao od trenutka nastanka nezgode već od trenutka kada je tužitelju bilo jasno kakve su posljedice povrede (opseg štete).¹⁰⁸

¹⁰⁷ Ustavni sud Bosne i Hercegovine, AP 1908/06.

¹⁰⁸ Ustavni sud Bosne i Hercegovine, AP 1908/06.

7. Izrada presude

Autori: Zvezdana Antonović i Fatima Mrdović

Presuda je veoma značajan pravni akt koji sublimira čitav postupak i u njemu izvedene zaključke. Sve što je do tada urađeno ostaje bez smisla ako ono što je napisano u presudi ostane nedovoljno ili nedostojno prethodno obavljenog posla.

Zadatak suda je da na temelju činjenične građe utvrđene u sudskom postupku, podvodeći pod odgovarajuću materijalnopravnu normu, izvede zaključak o tome na koji način treba riješiti sporni pravni odnos između stranaka.

Presuda mora biti kvalitetna jer prije svega predstavlja krunu cijeloga postupka i ona mora jasno, precizno i logično prikazati zaključke do kojih je sud došao nakon provedenog postupka. Dakle, mora biti ispravna kako u materijalnom tako i u formalnom smislu.

Pisanje kvalitetne presude zahtijeva poznavanje brojnih vještina, višestrano znanje, ali prije svega poznavanje jezika i pravila pravopisa i logike. Na kvalitetu presude utječe njezina uvjerljivost utemeljena na znanju i stručnosti.

Što je jednostavniji način na koji sud izražava svoje zaključke, ocjene i shvatanja, to je presuda kvalitetnija.

Pravna se terminologija mora pažljivo uporabljivati iz tog razloga što njezino pogrešno korištenje presudu može učiniti nejasnom i neuvjerljivom.

Presuda prije svega mora biti jasna i uvjerljiva i neukim strankama, zastupniku koji izjavljuje pravni lijek, višem sudu koji ispituje njezinu pravilnost i zakonitost, nekada i sudu u drugoj državi koji će tu presudu izvršavati, kao i široj javnosti u okviru koje se oblikuje mišljenje o radu sudaca i pravosuđu kao cjelini.

7.1 Struktura i vještina izražavanja

Nije dovoljno da presuda bude pravno korektna, već mora biti i jezično i gramatički pravilna, lako čitljiva i razumljiva. Ono što sud kaže i način na koji kaže podjednako je važno kao i ono što odluči. Za kvalitetnu presudu nužno je kombiniranje vještine pisanja i pravnog znanja.

Dobra priprema nacрта presude neposredno nakon završetka postupka, dok su utisci još uvijek svježiji, može biti jako korisna kod izrade presude.

Pravilno napisati obrazloženje presude znači držati se tvrdnje da izvor inspiracije pisanja trebaju biti isključivo relevantne činjenice i materijalno pravo. Sve izvan toga sasvim je suvišno i može nas odvesti u pravcu koji nismo htjeli.

7.2 Pisanje obrazloženja presude

Obrazloženje mora pružiti jasnu i ubjedljivu argumentaciju za svaki dio izreke. Sadržaj obrazloženja treba biti takav da može objasniti i ubijediti svakog čitatelja u razloge kojima se sud rukovodio. To

je značajno jer obrazloženje predstavlja osnovu za kontrolu rada suda i same presude i na temelju njega će stranka ocijeniti hoće li podnijeti pravni lijek.

Čl. 191. st. 4. ZPP-a¹⁰⁹ propisuje šta treba sadržavati obrazloženje presude donesene u građanskim stvarima. To su:

- zahtjevi stranaka, činjenice koje su stranke iznijele i dokaze koje su izvele, činjenice koje je sud utvrđivao, zašto i kako ih je utvrdio, a ako je utvrđivao dokazivanjem, koji su dokazi izvedeni, te kako ih je ocijenio. Posebice će se navesti koje je odredbe materijalnog prava primijenio odlučujući o zahtjevima stranaka. Izjasnit će se i o stavovima stranaka o pravnoj osnovi spora, te o njihovim prijedlozima i prigovorima o kojima nije dao svoje razloge u odlukama koje je već donio tijekom postupka.

Sud u obrazloženju na temelju slobodne ocjene dokaza odlučuje koje će činjenice u određenom građanskopravnom sporu uzeti kao dokazane. Kako se ne bi radilo o arbitrarnom postupanju suda, sud mora u obrazloženju iznijeti razloge za određeno uvjerenje suda i pravila koja je primijenio.

Pravo na obrazloženu sudsku odluku predstavlja element prava na pravično suđenje.

Sudovi imaju diskrecijsku ocjenu u vezi s tim koje će argumente i dokaze prihvatiti u određenom predmetu. Istodobno imaju obvezu obrazložiti svoju odluku i navesti jasne i razumljive razloge na kojima su tu odluku utemeljili.

Pravo na obrazloženu sudsku odluku temelji se na načelu na kojem se temelji i sama Europska konvencija o osnovnim ljudskim pravima (EKLJP), a to je zaštita pojedinca od proizvoljnog presuđivanja. Pismeno izrađena presuda prije svega podrazumijeva potpuno jasnu i razumljivu izreku, koja mora biti u suglasnosti s obrazloženjem.

Osim pravilno sastavljene izreke, pravilna presuda treba sadržavati potpuno, određeno i jasno napisano obrazloženje. Postojanje obrazloženja je posljedica načela slobodne ocjene dokaza koje se vrši po slobodnom sudačkom uvjerenju.

Određenost razloga u smislu ZPP-a zahtijeva ne samo puko navođenje sadržaja zahtjeva, odgovora na zahtjev, iskaza svjedoka, vještaka i materijalnih dokaza koji su provedeni, nego i koje činjenice je sud utvrdio, kojim dokaznim sredstvima, ocjenu dokaza, te razloge zašto neke činjenice prihvata utvrđenim, a neke ne prihvata.

Krug pitanja koji treba utvrđivati dokaznim sredstvima ovisi o materijalnopravnoj osnovi koja je sporna u parnici, a odlučne činjenice koje su utvrđene treba izložiti na jasan i racionalan način.

7.3 Drugostupanjske odluke

Drugostupanjski sud se mora u obrazloženju svoje odluke očitovati o navedenim žalbenim navodima kako bi se vidjeli valjani razlozi odluke o žalbi.

Dakle, treba odgovoriti na žalbene prigovore koji su bili od odlučnog značaja. Moraju se razmotriti činjenični navodi i argumenti žalitelja, te navesti razlozi o odlučnim činjenicama koje su poslužile kao stvarna i pravna osnova za donošenje pobijane odluke. Jedan od elemenata prava na pravično suđenje jeste i pravo na obrazloženu sudsku odluku. To podrazumijeva obvezu suda da navede jasne, dovoljne i razumljive razloge na kojima se temelji odluka, te da odgovori svim žalbenim navodima koji su od odlučnog značaja, čime se daje jamstvo stranci da je sud razmotrio njezine navode i dokaze koje je istaknula u postupku i da se takva odluka može ispitati po pravnom lijeku.

¹⁰⁹ ZPP pred Sudom BiH čl. 158. st. 4. i ZPP BDBiH čl. 268. st. 4.

U slučaju kada drugostupanjski sud usvaja žalbu i preinačava prvostupanjsku presudu, dužan je obrazložiti i činjenične i pravne aspekte svoje odluke, u mjeri u kojoj je to potrebno radi razumijevanja takve odluke, odnosno prihvatanja razloga za drugačije utvrđivanje činjeničnoga stanja i primjenom materijalnog prava od strane tog suda. Ako ukida odluku, dužan je dati upute prvostupanjskom sudu kako da postupa u ponovnom postupku kako bi otklonio nepravilnosti koje su uočene, te pravilnom primjenom materijalnog prava donio pravilnu odluku.

U slučaju ukidanja prvostupanjske presude, žalbeni sud mora jasno označiti koje su odredbe parničnog postupka povrijeđene (članak konkretnog zakona), na koji način su povrijeđene i kako to utječe na zakonitost prvostupanjske presude, zbog čega ona treba biti ukinuta.

7.4 Što izbjegavati u pisanju obrazloženja presude

- nebitne detalje: U cilju pravilnog sagledavanja svih odlučnih činjenica, pred suca se postavlja jako težak zadatak. S jedne strane, navođenje previše detalja može utjecati na jasnoću sudske odluke i djelovati zbunjujuće. S druge strane, kratkoća i jednostavnost su sekundarnog značaja u odnosu na primarno načelo potpunog prikaza relevantnih činjenica. Stoga je bitno da se u presudi pruži dovoljno detalja koji će opravdati sudačko mišljenje, uz izbjegavanje pretjeranih detalja koji često mogu odvući čitatelja u pogrešnom smjeru i udaljiti ga od neposrednosti sudske presude.
- nebitne činjenice i komentare: To nije lako izbjeći, pogotovo zato što su autori, čitajući svoj rukopis, skloni čitati ono što su mislili napisati, radije nego ono što su stvarno napisali.
- nepotrebne riječi ili ponavljanje: Uvijek je dobro koristiti jednostavne, kratke rečenice pročišćene od nepotrebnih riječi. Izbjegavati duge i komplicirane rečenice, jer je duljina rečenice najčešće obrnuto proporcionalna njezinoj razumljivosti. Kratka rečenica čini misao jasnijom čitatelju i održava njegovu pozornost.
- prepisivanje podnesaka: Podnesci su stranaka često opterećeni okolnostima koje su bez značaja za pravilno odlučivanje o tužbenom zahtjevu. Sud treba pravilno rezimirati tvrdnje stranaka, a ne doslovno prepisivati ili unositi u obrazloženje cjelokupni sadržaj njihovih parničnih radnji.
- suvišne jezične konstrukcije (kaže se, tvrdi se i sl.): Jezik mora biti jasan i što jednostavniji, a riječi se moraju koristiti u svojem uobičajenom značenju uz uporabu zakonske terminologije. Treba izbjegavati žargone, latinske izraze i nepotrebne stručne i tehničke termine, izuzev ako je njihova uporaba neizbježna. Strane se riječi koriste samo ako za njih ne postoji odgovarajući prijevod u našem jeziku.
- nejasne riječi ili izraze (mnogo, teško): Takve riječi treba izbjegavati, mada ih je teško mimoići kad želimo istaknuti neku tvrdnju (npr. osobito, naročito) ili kad su se ustalili u praksi (pokloniti vjeru svjedoku – prihvatiti iskaz svjedoka, vještačenje – nalaz i mišljenje sudskog vještaka).
- pretpostavljanja: Često se u presudama nailazi na to da sudac npr. navodi i obrazlaže situaciju utemeljenu na drugačijoj činjeničnoj osnovi („sve da i“, „čak i kad bi činjenice bile drugačije“ i sl.). Razlog takvom postupanju obično se nalazi u potrebi za usporedbom konkretnog slučaja s drugačijom mogućom situacijom ili u naglašavanju pravilnosti izraženog sudačkog mišljenja. Takvo bi pisanje trebalo izbjegavati, jer pretpostavkama nije mjesto u sudskoj presudi, a time se može samo umanjiti njezina vrijednost i čitatelja udaljiti od stvarnog stanja. Presuda se mora ograničiti na konkretan slučaj, a ne na to „što bi bilo kad bi bilo“.

- nepravilan redoslijed iznošenja zaključaka: Trebalo bi izbjegavati oblikovanje sudske presude na taj način da se prvo raspolože alternativnom pretpostavkom, a da se bitna osnova i zaključak navode nakon toga.
- nepravilno rangiranje prigovora: Sud treba moći ocijeniti pravni značaj prigovora, na taj način da u obrazloženju presude ponajprije iznese zaključak o onim prigovorima čija osnovanost već sama po sebi dovodi do odluke o tužbenom zahtjevu, odnosno o tužbi. To vrijedi kako za materijalnopravne, tako i za procesnopravne prigovore.

Npr: ako je osnovan prigovor zastarjelosti potraživanja, i iz tog se razloga odbija tužbeni zahtjev, to bi bio najlikvidniji prigovor, pa je dovoljno navesti da prigovor koji se odnosi na povredu ugovora nije značajan za odluku suda u konkretnom slučaju.

- citiranje sadržaja zakonske odredbe: Cijeli sadržaj zakonske odredbe citira se ako sudac ocijeni da je to iznimno važno, npr. radi naglaska načina primjene tog propisa.
- zagovaranje ili pobijanje argumenata: Opravdanje odluke iziskuje obrazloženje razloga iz kojih se prihvataju jedni te odbijaju drugi, suprotni argumenti. U izlaganju glavnih navoda stranke koja je izgubila spor, sudska odluka treba objasniti zašto nisu prihvaćene njezine tvrdnje, što ne bi trebalo činiti negativnim tonom. Sudac treba objasniti svoj stav, a ne pobijati argumente.
- metafore: To su stilske figure kojima izražavamo preneseno značenje. Metafora najčešće daje dramatičnost određenom izričaju, a takva dramatičnost u sudskim odlukama nije nužna.
- eufemizam: Koristi se kako bi se uljepšao ili ublažio neki izraz, zbog raznih razloga (bonton, religija). Često se koristi izraz da svjedok nije govorio istinu, a ne da je lagao.
- „obračune“ s drugačijim stavovima: Sudačko mišljenje ne smije napadati odvjetničko znanje, a niti bespotrebno pretjerivati u kritiziranju mišljenja koje se razlikuje od njegovog. Time popušta sudački autoritet, otvara se polje neprofesionalnosti i „osobnih obračuna“, a razlozi presude postaju sporedne važnosti.
- uporabu različitih stilova slova ili boldiranje pojedinih riječi: Treba izbjegavati naglašavanje pojedinih zaključaka na takav način. Tekst obrazloženja treba biti pregledno napisan, razdvojen na pojedinačne pasuse koji obrađuju jedno pitanje koje se odvaja od drugih.
- emocije: Sudac treba osobne osjećaje ostaviti po strani te izbjegavati koristiti pridjeve, osim ako oni prenose informaciju važnu za odluku. Sudska odluka nije sredstvo za izražavanje emocija, negativnosti niti za izražavanje simpatija. Time se objektivnost dovodi u pitanje.
- pravni lokalizam: Treba izbjegavati izraze koji su svojstveni određenom podneblju, radi općeg razumijevanja i prevencije isključenja eventualnih nedoumica.

7.5 Struktura obrazloženja

Pregledno pisanje obrazloženja razdvajanjem na pojedinačne pasuse

Najčešća greška koja se javlja prilikom pisanja obrazloženja jeste pretjerano korištenje „copy-paste“ metode, odnosno kopiranje dijelova zapisnika, što dovodi do toga da obrazloženje bude konfuzno, lišeno suštine, nesustavno i glomazno.

Ono se ne smije pretvoriti u izvješće u kojem se kronološki prepisuju izvedeni dokazi. Često se dešava da se umjesto ocjene dokaza i analize u obrazloženju samo prepíše izreka presude i navede da je „činjenično stanje utvrđeno kao u izreci“.

Veliki dio sadržaja obrazloženja predstavlja puko reproduciranje svih izvedenih dokaza, i onih koji su bitni, ali i onih koji nisu važni za presuđenje. Rezultat toga su preopsežne presude u kojima se samo nekoliko pasusa odnosi na suštinu stvari, puno tehničkih grešaka nastalih uslijed neselektivnog nabiranja dokaza. Najčešći razlozi zbog kojih se ukida presuda su upravo formalni nedostaci.

Na početku obrazloženja sud izlaže ukratko tužbeni zahtjev i to samo konačno opredijeljeni zahtjev iz tog razloga da se ne stvara konfuzija. U ovom dijelu presude svi navodi parničnih stranaka moraju biti vjerno i u potpunosti navedeni. S druge strane, treba voditi računa da se to uradi na koncizan i sumaran način, da se presuda ne opterećuje nepotrebnim i preopširnim objašnjenjima, kao i irelevantnim navodima stranaka. Nije poželjno prepisivati sadržaj cijele tužbe, niti navoditi sadržaj pojedinih podnesaka, već njihov sadržaj treba sažeti i navesti samo relevantne navode. U ovom dijelu presude nije nužno naglašavati je li stranka činjenice i navode iznijela neposredno ili preko opunomoćenika jer to proizvodi isto djelovanje.

Tijekom samog postupka tužitelj se može djelomično odreći tužbenog zahtjeva ili povući tužbu u nekom dijelu tužbenog zahtjeva. Na tu se činjenicu treba osvrnuti u ovom dijelu obrazloženja kako bi se stekao utisak o samom tijeku postupka. Pored toga, lakše će se i obrazložiti odluke suda koje se odnose na djelomično odricanje, povlačenje tužbe u dijelu tužbenog zahtjeva.

primjer

„Tužitelj je u tužbi i tijekom rasprave naveo da je kao fizički radnik radio na građevini – kući u Sarajevu u ul. Zmaja od Bosne, kod tuženika kao poslodavca. Dana 25. 10. 1012. godine obavljao je poslove na krovu te kuće i prilikom silaska s krova, preko terase i uz pomoć ljestvi, nogavica trenirke mu se zakačila za sidra – držače, izgubio je ravnotežu, pao s visine od 7 do 8 metara i teško se povrijedio. U tužbenom zahtjevu traži da mu tuženik isplati nematerijalnu štetu u traženim vidovima i navedenim iznosima, kao i materijalnu štetu u vidu izgubljene zarade. Dokaze je predložio. Troškove je tražio.“

Na koji način treba navoditi te činjenice?

Vrlo se često u obrazloženjima presuda prepisuju iskazi stranaka ili svjedoka (u cijelosti ili djelomično), a to ne pridonosi jasnoći sudačkog zaključivanja.

Sudac bi u obrazloženju trebao korektno i jezgrovito prenijeti samo ono što je relevantno, a način na koji će oblikovati iskaze stranaka treba ovisiti o njegovoj ocjeni koje su činjenice relevantne i što je u iskazu bitno za rješenje spora.

Prepisivanje iskaza stranaka i svjedoka nije zamjena za analizu i za ocjenu njihove dokazne snage.

Često se s takvim postupanjima susrećemo i pri ocjeni nalaza i mišljenja sudskog vještaka. Sudac ocjenjuje dokaze i utvrđuje pravnoodlučne činjenice, a nalaz i mišljenje vještaka dokazno su sredstvo kojim je moguće steći zaključak o odlučnim činjenicama, u situacijama kad sud ne raspolaže znanjem iz određenog stručnog područja. Dakle, mišljenje sudskog vještaka treba proći kroz filter kritičkog rasuđivanja suca, jer isključivo o sudačkom mišljenju i ocjeni ovisi dokazna snaga i tog dokaznog sredstva. Vještak ne može, ne smije, niti je ovlašten ocjenjivati dokaze umjesto suca.

Suci ponekad prepisuju i sadržaj odvjetničkih podnesaka, što može biti osobito opasno ako je u njima izražena tendencija da se prekomjernim generaliziranjem zaklanja neosnovanost tvrdnji određene stranke. Odvjetnička formulacija stranačkih tvrdnji ne treba kod sudaca stvoriti osjećaj da su prinuđeni osvrnuti se i na to. Umjesto da slijede diktate njihovih tvrdnji, suci trebaju moći stati na onome što je ključno i ocijeniti pravno pitanje na najbolji mogući pravni i logički način (inzistirati na snazi argumenta, a ne na argumentu snage).

U obrazloženju presude sud treba kratko obrazložiti stupanje umješaća u postupak – u kojoj fazi postupka se umiješao, je li bilo protivljenja miješanju, razloge zbog kojih je sud usvojio zahtjev za miješanje, kakve prijedloge je umješać postavljao, kako je o prijedlozima odlučeno i ostalo što sud ocijeni potrebnim pojasniti u vezi s miješanjem u postupak (npr. ako su parnične radnje stranke i umješaća protivne, sud će dati razloge zašto radnju umješaća sud nije uzeo u obzir, i sl.)

primjer

Na glavnoj raspravi od Federacija Bosne i Hercegovine je, po federalnom pravobranitelju, predložila da sudjeluje u ovoj parnici kao umješać na strani tuženika, jer ima pravni interes da tužena u istoj uspije. Tužitelj se protivio tom prijedlogu, dok se tuženik s istim suglasio. Sud je ocijenio da pravni interes umješaća postoji, iz tog razloga što bi u slučaju usvajanja tužbenog zahtjeva došlo do smanjenog sudjelovanja umješaća u osnivačkom kapitalu tuženika, pa je procesnim rješenjem od.... dopustio sudjelovanje Federacije Bosne i Hercegovine u ovoj parnici, u svojstvu umješaća na strani tuženika.¹¹⁰

7.6 Pravna osnova

Prije izvođenja zaključka koji će postati izreka presude, sud je dužan utvrditi sadržaj pravne norme koju treba primijeniti na utvrđeno činjenično stanje. Izbor pravne norme je složen intelektualni zadatak koji iziskuje kreativnu aktivnost suda, osobito kada je pravna norma nepotpuna, nejasna, općenita ili je za rješavanje konkretnog slučaja nema. Materijalno pravo predstavlja srž svake odluke i treba pokazati da je zaključak suda utemeljen na razboritosti i logici, treba uvjeriti čitatelja u korektnost ishoda snagom njezinog zaključivanja, argumenata i autoriteta.

Sud određuje pravnu prirodu spora, a pravilna kvalifikacija predmeta spora od presudnog je značaja za pravilan ishod parničnog postupka. Sud primjenjuje materijalno pravo po vlastitoj ocjeni i nije vezan tvrdnjama stranaka o primjeni materijalnog prava. Pri tome je sud dužan pozvati se na konkretnu odredbu materijalnog prava, a ne uopćeno se pozivati na neki propis.

Kod obrazlaganja odluke sudac treba voditi računa i o sporednom dijelu tužbenog zahtjeva (npr. plaćanje zakonskih zateznih kamata) te u obrazloženju navesti razloge i za odluku o tom dijelu zahtjeva, kao i materijalni propis.

Poslije izloženih navoda tužitelja, slijedi kratak prikaz odgovora tuženika na tužbu. Treba navesti osporava li tuženik u potpunosti ili djelomično tužbeni zahtjev. Ako djelomično osporava tužbeni zahtjev i određene činjenice, treba jasno opredijeliti koji zahtjev i koje činjenice osporava i zašto.

primjer

„Tuženik je osporio osnovanost tužbenog zahtjeva u cijelosti. Istaknuo je prigovor nedostatka pasivne legitimacije jer je treće lice angažiralo tužitelja za rad na ovom gradilištu, izvjesni XY, a ne on – tuženik. U kritičnoj prilici, kada je tužitelj pao i povrijedio se, njega nije angažirao tuženik za rad na krovu, a do povrede je došlo isključivom nepažnjom i krivnjom tužitelja. Tuženik je predložio da se tužbeni zahtjev odbije. Dokaze je predložio. Troškove je tražio.“

Ako je tuženik istaknuo prigovore, isti se moraju navesti u tom dijelu obrazloženja. To mogu biti procesni prigovori litispendencije ili presuđene stvari, ili prigovori stvarne ili mjesne nenadležnosti,

¹¹⁰ ZPP pred Sudom BiH čl. 158. st. 4. i ZPP BDBiH čl. 268. st. 4.

ili prigovori materijalnopravne prirode – prigovor zastare potraživanja.

U ovom dijelu presude sud ne cijeni prigovore, već ih samo navodi, kako bi se stekla jasna slika o onome što tužitelj ističe u prilog zahtjeva i o onome čime se tuženik brani.

O istaknutim prigovorima sud će se odrediti u dijelu u kojem se vrši pravna ocjena. Jasno i koncizno napisan ovaj dio obrazloženja olakšat će daljnji rad na pravnoj ocjeni, s obzirom na to da se ponovnim čitanjem ovog dijela može provjeriti obrazloženje presude, kao i je li odgovoreno na sve prigovore, odnosno sve pravne argumente parničnih stranaka.

Sud treba moći ocijeniti pravni značaj prigovora na taj način da u obrazloženju presude ponajprije iznese zaključak o onim prigovorima čija osnovanost već sama po sebi dovodi do odluke o tužbenom zahtjevu, odnosno o tužbi. To vrijedi kako za materijalnopravne, tako i za procesnopravne prigovore.

primjer

U situaciji kada je tuženik osnovano istaknuo prigovor zastare, sud će u obrazloženju prije svega obrazložiti taj svoj zaključak, jer osnovanost takvog prigovora isključuje osnovanost tužbenog zahtjeva. Ako je u situaciji kad se dopustivost tužbe vezuje uz određene radnje tuženik prigovorom osnovano osporio postojanje takvih radnji, sud će odlukom (rješenjem) otkloniti raspravljanje i odlučivanje o takvom tužbenom zahtjevu i tužbu odbaciti, bez dodatnog obrazlaganja činjenica i tvrdnji stranaka, u mjeri koja nije potrebna za takvu odluku.

Svakako, u ovom dijelu (kada je riječ o navodima tužitelja, kao i tuženika) treba jasno navesti jesu li tražili naknadu troškova parničnog postupka.

Nakon toga se navodi koje činjenice nisu sporne, što je sporno, kao i pravna pitanja o kojima treba raspraviti u konkretnoj parnici. Ovaj dio slijedi neposredno prije iznošenja sadržaja samih dokaza. Izdvajanjem spornih i nespornih činjenica olakšava se ne samo sam tijek postupka, već i način na koji će se presuda izraditi. Prije navođenja dokaza, sud u novom pasusu iznosi što je nesporno, a što sporno između stranaka.

primjer

„Među strankama je nesporno da je tužitelj kao NKV radnik radio na građevinskom objektu – kući u ul. XX u YYYY, investitora XY, i izvođača radova tuženika AB. Nesporno je da je dana 25. 10. 2012. godine tužitelj pao s krova s visine od 7 do 8 metara i teško se povrijedio.

Sporno je to je li tuženik odgovoran za povredu tužitelja, i vezano s tim za tražene vidove štete, te je sporna visina štete, odnosno postoji li doprinos tužitelja nastanku štete.”

Zatim sud kronološki navodi koji su dokazi izvedeni: imena svjedoka koje je saslušao, isprave u koje je izvršio uvid (broj isprave, datum izdavanja, tijelo koje je izdalo), vještačenja koja su provedena, uviđaje koje je izvršio ... Potrebno je navesti sve dokaze, kako pisane tako i dokaze dobivene saslušanjem parničnih stranaka ili svjedoka koji su izvedeni tijekom dokaznog postupka.

U obrazloženju presude nije potrebno navoditi sadržaj dokaza koji se odnose na činjenice koje su učinjene nespornim, kako na pripremnom ročištu tako i u nekoj od naknadnih faza postupka, odnosno na nekom od kasnijih ročišta, iz tog razloga što se nesporne činjenice ne dokazuju.

Posebice se mora voditi računa da se sadržaj zapisnika s ročišta, u kojem su navedeni iskazi parničnih stranaka ili svjedoka, u potpunosti ne kopira u obrazloženje same presude.

Kada je riječ o redosljedu kojim se navodi sadržaj dokaza, uobičajena je praksa da se prvo navodi sadržaj pisanih dokaza, nakon toga, po pravilu, iskazi samih parničnih stranaka, a potom iskazi svjedoka i vještaka.

Kada je riječ o pisanim dokazima, bilo bi poželjno navoditi njihov sadržaj sukladno nekom logičkom slijedu, ili sukladno kronologiji njihova nastanka, čime bi se postigla jasnost i preglednost samog obrazloženja presude.

Kada se radi o iskazima svjedoka i parničnih stranaka, prvo se iznose navodi parničnih stranaka, a nakon toga svjedoka. Sam redosljed provedenih dokaza je manje bitan, bitno je da samo obrazloženje, kao i cijela presuda, budu jasni kako za same parnične stranke tako i eventualno za žalbeni sud.

Iskazi stranaka, svjedoka i vještaka u obrazloženju unose se u trećem licu, za razliku od zapisnika s ročišta gdje se piše u prvom licu. Stoga uvijek postoji opasnost ako se u obrazloženje kopiraju zapisnici o saslušanju istih. Kada je riječ o načinu na koji se započinje samo navođenje sadržaja iskaza svjedoka ili stranaka, to je moguće učiniti na dva načina. Jedan je način da se navede: „svjedok XY je iskazao”, pa se u nastavku navodi bitni sadržaj samog iskaza. U drugom slučaju navodi se: „iz iskaza svjedoka XY je utvrđeno”. Iz toga proistječe da je sud ovoj parničnoj stranci, odnosno ovom svjedoku poklonio povjerenje i prihvatio njegov iskaz u potpunosti. Prilikom korištenja ove formulacije mora se voditi računa da se ona koristi samo kod iskaza parničnih stranaka i svjedoka kojima je sud, u potpunosti ili u tom dijelu u kojem se započinje iznošenje njihovih iskaza, na taj način poklonio povjerenje, odnosno prihvatio iskaz. U suprotnom, ako bi se na takav način započelo s iznošenjem sadržaja iskaza svjedoka ili parničnih stranaka, a sam sadržaj, odnosno njihovo izjašnjenje o relevantnim činjenicama bile potpuno suprotne, dovelo bi do toga da je presuda nerazumljiva/kontradiktorna i iz tog razloga bi mogla biti ukinuta, ako su ispunjeni zakonski uvjeti za ukidanje. Naime, ostalo bi nejasno što je sud utvrdio, s obzirom na to da se o istim činjenicama različito izjašnjavaju dva svjedoka ili više njih.

Nalaze i mišljenja sudačkih vještaka i njihove iskaze dane na ročištu ne treba u cijelosti unositi u obrazloženje presude, ako na njih nije bilo primjedbi. Dovoljno je izložiti činjenice koje je vještak utvrdio i dati razloge zbog kojih su nalaz i mišljenje prihvaćeni (stručnost, objektivnost). Ako je bilo primjedbi na nalaz i mišljenje vještaka, i ako se u pojedinim dijelovima sudski vještak posebno i dopunski izjašnjavao, bilo bi poželjno te dijelove u većem opsegu navesti. To je nužno kako bi sud prilikom ocjene nalaza i mišljenja vještaka mogao objasniti zašto je prihvatio nalaz i mišljenje, odnosno zašto su dodatna objašnjenja i primjedbe na nalaz i mišljenje, po ocjeni suda, bili potrebni i je li u potpunosti na njih odgovoreno.

Nakon navođenja sadržaja dokaza potrebno je izvršiti i ocjenu dokaza. Pri ocjeni dokaza nije dovoljno samo iznijeti zaključak o vjerodostojnosti iskaza (npr. svjedoka). Sud treba obrazložiti svoje uvjerenje, koristeći se dostupnim pravilima procesnog prava, logike i životnog iskustva. S obzirom na to da je ocjena dokaza stvaralačka i složena misaona aktivnost suda o čijoj pravilnosti ovisi i pravilnost zaključaka o odlučnim činjenicama, obveza je suda iznijeti jasan stav i razloge zašto je povjerovao iskazu svjedoka. Pri tome treba voditi računa o ukupnosti izvedenih dokaza i potrebi ocjene svih izvedenih dokaza. Suvišno je, i za pisano obrazloženje opterećujuće, komentirati svaki detalj iz iskaza; naprotiv, dovoljno je iznijeti ono što je bitno za spor. Također ako je sud odbio izvesti predloženi dokaz, dužan je tu procesnu odluku i obrazložiti (prilikom njezinog donošenja, najkasnije u obrazloženju presude).

Dokazivanje mora imati mogućnost provjere, a to podrazumijeva dosljedno navođenje izvora saznanja o određenim okolnostima.

7.7 Primjena pravne norme na utvrđeno činjenično stanje

U odgovarajućem dijelu pravne analize sud mora navesti propise na kojima je utemeljio svoju odluku, odnosno mora navesti konkretnu pravnu normu koju je primijenio pri donošenju odluke, što vrlo često u odlukama izostaje.

7.8 Odluka suda o troškovima

Presuda mora sadržavati i obrazloženje suda o troškovima postupka, pri čemu je nužno posebice naznačiti za koje parnične radnje i u kojim iznosima se dosuđuju troškovi, te posebice pojasniti ako je izvršeno prebijanje troškova, kod obostranog djelomičnog uspjeha u parnici.

primjer

U ovoj se pravnoj stvari vrijednost spora mijenjala (čl. 321. st. 1. ZPP-a), koju okolnost prvostupanjski sud nije cijenio. Tužbom je zatražena isplata ukupno 72.416 KM, zatim podneskom od 10. 5. 2011. godine za oba tužitelja je zatražena isplata ukupno 23.517,09 KM, da bi podneskom od 1. 10. 2019. godine zatraženo da se tuženik obveže isplatiti tužiteljima iznos od 18.089,16 KM, a pri tome su tužitelji u ovom postupku uspjeli sa 13.715,02 KM. S obzirom na to, po tim fazama postupka, uspjeh tužitelja je do 10. 5. 2011. godine bio 19%, zatim 58% do 1. 10. 2019. a nakon toga uspjeh tužitelja iznosi 76%.

Tužitelje je zastupao odvjetnik, pa se za obračun troškova ima primijeniti Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika („Službene novine Federacije BiH”, broj 22/04 i 24/04). Tužiteljima, u smislu čl. 27. Tarife, pripada pravo na povećanje osnovnih tarifnih stavki za 20% s drugog tužitelja i to u fazi u kojoj vrijednost spora nije prelazila 30.000 KM (nakon 10. 5. 2011).

Tužiteljima ne pripada pravo na naknadu troškova koji se sastoje od sastava podneska od 14. 9. 2009. godine, jer je po svojem sadržaju taj podnesak morao biti sastavni dio obrazloženja tužbe, pa dakle nije ni bio potreban za vođenje parnice. Odbijen je i zahtjev za naknadu troškova zastupanja na odgođenoj glavnoj raspravi od 30. 8. 2010. godine, jer je ročište odgođeno prije njegova održavanja, pa ova radnja nije ni poduzeta. Također, ne pripada mu ni pravo na naknadu troškova zastupanja na odgođenom nastavku glavne rasprave od 21. 2. 2012. godine, jer je odgođeno na inicijativu opunomoćenika tužitelja, ali ni za sastav žalbe od 13. 12. 2019. podnesene protiv sada pobijane odluke, jer tužitelj nije uspio u žalbenom postupku.

Sud je, odlučujući u granicama opredijeljenih troškovnika, utvrdio da se troškovi tužitelja sastoje od troška sastava tužbe u iznosu od 136,80 KM (19% od 720 KM), zastupanja na odgođenom pripremnom ročištu od 14. 9. 2009. godine u iznosu od 34,20 KM (19% od 180 KM), na održanom pripremnom ročištu od 2. 12. 2009. godine u iznosu od 136,80 KM (19% od 720 KM), zastupanja na odgođenoj glavnoj raspravi od 23. 3. 2010. godine u iznosu od 34,20 KM (19% od 180 KM), zastupanja na odgođenoj glavnoj raspravi od 22. 11. 2010. godine u iznosu od 34,20 KM (19% od 180 KM), zastupanja na održanoj glavnoj raspravi od 22. 2. 2011. godine u iznosu od 68,40 KM (19% od 360 KM), zastupanja na odgođenom nastavku glavne rasprave od 10. 5. 2011. godine u iznosu od 34,20 KM (19% od 180 KM), a u zbroju 444,60 KM. U ovoj je fazi vrijednost predmeta spora prelazila visinu nagrade koju bi predstavljala jedna prosječna plaća, pa nije obračunato povećanje za zastupanje drugog tužitelja od 20%.

Nadalje, troškove čini i poduzeta radnja zastupanja na održanom nastavku glavne rasprave od 12. 10. 2011. godine u iznosu od 208,80 KM (58% od 360 KM), te na održanom nastavku glavne rasprave od 11. 8. 2012. godine u iznosu od 208,80 KM (58% od 360 KM), uvećano za zastupanje drugog tužitelja od 20% odnosno 83,52 KM, a za ovu fazu zbroj iznosi 501,12 KM.

Obračunati troškovi u nastavku su i zastupanje na održanom pripremnom ročištu od 20. 6. 2017. godine u iznosu od 417,60 KM (58% od 720 KM), na održanoj glavnoj raspravi od 7. 11. 2017. godine u iznosu od 417,60 KM (58% od 720 KM), te na održanom nastavku glavne rasprave od 27. 2. 2018. godine u iznosu od 208,80 KM (58% od 360 KM), te trošak sastava žalbe od 27. 6. 2018. godine u iznosu od 522 KM (58% od 900 KM), uz uvećanje za 20% od nominalnih 313,20 KM, te u ovom dijelu zbroj troškova tužitelja iznosi 1.879,20 KM.

U ponovljenom postupku poduzete su i radnje zastupanja na održanoj glavnoj raspravi od 19. 8. 2019. godine u iznosu od 417,60 KM (58% od 720 KM), na odgođenom nastavku glavne rasprave od 1. 10. 2019. godine u iznosu od 104,40 KM (58% od 180 KM) i na održanom nastavku glavne rasprave od 30. 10. 2019. godine u iznosu od 273,60 KM (76% od 360 KM), a uz uvećanje za zastupanje drugog tužitelja od 20% – nominalnih 159,12 KM, čijim se zbrajanjem došlo do 954,72 KM, a ukupno 3.779,64 KM (954,72 KM + 1.879,20 KM + 501,12 KM + 444,60 KM).

I zastupnik po zakonu tuženika je zahtijevao naknadu troškova koji se sastoje od zastupanja na održanom pripremnom ročištu od 20. 6. 2017. godine u iznosu od 302,40 KM (42% od 720 KM), te na održanoj glavnoj raspravi od 7. 11. 2017. godine u iznosu od 302,40 KM (42% od 720 KM), na održanom nastavku glavne rasprave od 27. 2. 2018. godine u iznosu od 151,20 KM (42% od 360 KM), zastupanja na održanoj glavnoj raspravi od 19. 8. 2019. godine u iznosu od 302,40 KM (42% od 720 KM), na odgođenom nastavku glavne rasprave od 1. 10. 2019. godine u iznosu od 75,60 KM (42% od 180 KM) i na održanom nastavku glavne rasprave od 30. 10. 2019. godine u iznosu od 86,40 KM (24% od 360 KM), te za sastav žalbe u iznosu od 172,80 KM (24% od 720 KM), a što ukupno iznosi 1.393,20,40 KM.

Prebijajući međusobno obračunate troškove (3.779,64 KM – 1.393,20 KM), utvrđena je obveza tuženika da tužiteljima na ime troškova isplati iznos od 2.386,44 KM, a uvećano za PDV od 406 KM iznosi 2.792,44 KM.¹¹¹

¹¹¹ ZPP pred Sudom BiH čl. 158. st. 4. i ZPP BDBiH čl. 268. st. 4.

Prilog 1.

Evaluacijski obrazac

Analiza kvalitete sudačkih odluka u parničnom postupku

U naputku o pravu na izjavljivanje pravnog lijeka (u daljnjem tekstu: pravna pouka) prvostupanjske odluke treba pravilno odrediti početak roka za izjavljivanje pravnog lijeka (čl. 203. ZPP-a). Rok za žalbu teče:

- od dana donošenja presude, u slučaju ako stranke presudu preuzimaju u sudu;
- od dostave prijepisa presude, u slučaju ako se presuda dostavlja strankama sukladno odredbama o dostavi sudačkih pismena iz ZPP-a;
- ako se objema strankama na različite načine presuda uruči (preuzimanje u sudu odnosno dostava), tada u pravnoj pouci stranke treba poučiti o oba propisana početka roka za žalbu – „od donošenja presude odnosno od dostave prijepisa presude” (jer za njih u različito vrijeme počinje teći rok za žalbu);
- ako je sud strankama saopćio dan donošenja presude i upozorio ih da presudu preuzmu u sudu, a stranka naknadno od suda traži da joj presudu dostavi poštom, rok za žalbu teče od donošenja presude, a ne od dostave;
- ako je sud na zadnjem ročištu odredio preuzimanje presude u sudu i o tome upoznao stranke, ali nakon toga sud (namjerno ili greškom) presudu dostavi stranci putem pošte, rok za žalbu i tada teče od donošenja presude jer su stranke tako upozorene na zadnjem ročištu.

Napomena: Prilikom ocjenjivanja, činjenica slažete li se ili ne s konačnim ishodom u predmetu ne smije utjecati na vašu ocjenu. Evaluatori trebaju ocijeniti način na koji sud postupa s predmetom i tehniku odnosno metodologiju izrade odluke. Svi navodi odnosno tvrdnje koje su nastale po žalbi ne uzimaju se u obzir prilikom ocjenjivanja.

Odgovore na pitanja A–E popunjava glavni evaluator _____

Glavni evaluator: _____ **Drugi evaluator:** _____

Treći evaluator: _____

A. Šifra predmeta: _____

B. Datum donošenja odluke: _____

C. Sud koji je donio odluku:

Općinski/Osnovni sud

Županijski/Okružni sud

Prizivni sud BD

Sud BiH/Prizivno odjeljenje Suda BiH

D. Stupanj odluke

Prvostupanjska odluka

Drugostupanjska odluka (odluka po žalbi)

E. Pravna osnova (oznaka spora)

Naznačiti osnovu:

Odgovore na pitanja I–III popunjava glavni evaluator, nakon usuglašenog mišljenja tima evaluatora

Označiti samo jedan od ponuđenih odgovora

I - Uvod odluke

I.1 Sadržali li uvod odluke potpune podatke o strankama, njihovim zastupnicima ili opunomoćenicima?

da ne

Kratko obrazloženje u slučaju negativnog odgovora

I.2 Je li u uvodu odluke navedena, odnosno pravilno navedena kratka oznaka predmeta spora?

navedena

pravilno navedena

da ne

da ne

Kratko obrazloženje:

I.3 Je li u uvodu odluke navedena, odnosno pravilno navedena vrijednost spora?

navedena

pravilno navedena

da ne

da ne

Kratko obrazloženje:

I.4 Dodatna zapažanja glede uvoda presude:

II - Izreka odluke

II.1 Je li izreka presude jasna, određena i podobna za izvršenje¹¹²?

da ne

Kratko obrazloženje u slučaju negativnog odgovora:

II.2 Je li odlučeno o svim zahtjevima ili o svim pravnim lijekovima?

da ne

II.3 Je li naveden sadržaj odbijenog ili djelomično odbijenog tužbenog zahtjeva?

da ne

Kratko obrazloženje:

¹¹² Ako se radi o odlukama koje podliježu izvršenju.

II.4 Sadrži li izreka odluku o djelomičnom odbijanju sporednih traženja, ako iz obrazloženja odluke proistječe da ti zahtjevi nisu usvojeni u cjelini?

da ne

Kratko obrazloženje:

II.5 Je li u izreci odluke određen odnosno pravilno određen dobrovoljni rok za izvršenje činidbe (paricijski rok)?

određen

da ne

pravilno određen

da ne

Kratko obrazloženje:

II.6 Je li u procesnom smislu pravilna izreka drugostupanjske odluke kojom se preinačava prvostupanjska odluka?

da ne

Kratko obrazloženje:

II.7 Dodatna zapažanja glede izreke presude:

III – Obrazloženje odluke

III.1 Zahtjevi stranaka

III.1.1 Jesu li u obrazloženju odluke jasno i potpuno izloženi konačno postavljeni zahtjevi stranaka?

da ne

Kratko obrazloženje u slučaju negativnog odgovora:

III.1.2 Jesu li u obrazloženju odluke jasno i potpuno izloženi navodi stranaka o (relevantnim) činjenicama na kojima temelje svoje zahtjeve i dokazi koje su izvele?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.1.3 Dodatna zapažanja:

III.2 - Utvrđivanje činjeničnog stanja

III.2.1 Je li činjenično stanje potpuno utvrđeno?

da ne

U slučaju negativnog odgovora, označiti razloge nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja:

pogrešno pravno identificiran spor

nepotpuno utvrđen predmet dokazivanja na pripremnom ročištu (čl. 81. ZPP-a)

pogrešan zaključak suda o pravnoj relevantnosti određene činjenice koju je iznijela stranka

neprecizno određena činjenična pitanja o kojima će se raspravljati na glavnoj raspravi

nepravilna primjena čl. 102. (2) ZPP-a – predlaganje novih činjenica i dokaza na glavnoj raspravi

propustom suda određeni dokaz nije izveden na glavnoj raspravi

ostalo: _____

III.2.2 Činjenično stanje je pravilno utvrđeno?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.2.3 Je li sud u obrazloženju odluke naveo koje činjenice je utvrđivao te razdvojio činjenice koje nisu bile sporne među strankama (ako je takvih bilo) od činjenica koje je utvrdio dokazivanjem?

da ne

III.2.4 Jesu li obrazlagane i činjenice nebitne za odlučivanje?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.2.5 Dodatna zapažanja:

III.3 - Dokazi i ocjena dokaza

III.3.1 Jesu li ocijenjeni svi izvedeni dokazi?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.2 Je li sud prilikom određivanja dokaza koji će se izvesti na glavnoj raspravi vodio računa o relevantnosti, koncentraciji i racionalnosti (ekonomičnosti) dokaza?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.3 Je li sud dozvolio izvođenje dokaza glede nespornih činjenica?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.4 Je li u postupku određeno vještačenje?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.5 Kako ocjenjujete potrebu za vještačenjem u konkretnom predmetu?

potrebno nije potrebno

III.3.6 U kojoj su mjeri predmet i opseg vještačenja bili jasni, određeni i relevantni?

neadekvatno adekvatno

Ako je odgovor neadekvatno, kratko obrazloženje:

III.3.7 Je li sud na glavnoj raspravi, prilikom saslušanja vještaka, postavljao istom relevantna i jasna pitanja radi razjašnjenja eventualnih nejasnoća ili proturječnosti u nalazu i mišljenju vještaka?

da ne

Ako je odgovor ne, kratko obrazloženje:

III.3.7.a Je li sud propustio zatražiti dopunu nalaza i mišljenja vještaka?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.7.b Je li sud pravilno odbio prijedlog stranaka za dopunom vještačenja?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.8 Je li u obrazloženju odluke samo interpretiran sadržaj dokaza, a potpuno ili djelomično izostala njihova ocjena?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.9 Je li izostalo obrazloženje zbog čega neki dokazi nisu cijenjeni?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.10 Sadrži li obrazloženje objašnjenje o tome zašto i kako je sud došao do konkretnog činjeničnog zaključka, odnosno zašto je vjerovao određenim dokazima (zbog čega smatra da su određeni dokazi točni, istiniti i vjerodostojni, a drugi to nisu)?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.11 Ako je sud donio odluku primjenom pravila o teretu dokazivanja, je li pravilno raspodijelio teret dokazivanja odlučnih činjenica?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.3.12 Kako ocjenjujete sposobnosti pravilne ocjene dokaza?

loše/neadekvatno dobro/adekvatno prosječno

Kratko obrazloženje:

III.4 Kvaliteta obrazloženja sa stajališta pravne analize i analitičkog mišljenja

III.4.1 Sadrži li obrazloženje sudske odluke osvrt na sva činjenična i pravna pitanja spora?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.4.2 Je li se sud jasno i u dovoljnoj mjeri pozvao na mjerodavne pravne norme i je li ih pravilno interpretirao?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.4.3 Jesu li dani razlozi za neusvajanje prigovora ili prijedloga stranaka o kojima sud nije dao svoje razloge u odlukama koje je već donio tijekom postupka?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.4.4 Sučeljava li se obrazloženje odluke s oprečnim argumentima i uzima li ravnopravno u razmatranje argumente obje strane?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.4.5 Je li se sud pozvao na sudsku praksu domaćih sudova, praksu ESLJP-a i drugih međunarodnih sudova?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.4.6 Ako se radi o drugostupanjskoj odluci, sadrži li obrazloženje odgovor na sve žalbene navode od odlučnog značaja za odlučivanje?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.4.7 Ako se radi o odluci kojom se ukida prvostupanjska presuda, sadrži li obrazloženje jasne upute nižestupanjskom sudu?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.4.8 Kako ocjenjujete kvalitetu obrazloženja sudske odluke sa stajališta pravne analize i analitičkog mišljenja?

loše/neadekvatno dobro/adekvatno prosječno

Kratko obrazloženje:

III.4.9 Kako ocjenjujete dosljednost argumentacije, logičnost i razumljivost?

loše/neadekvatno dobro/adekvatno prosječno

Kratko obrazloženje:

III.4.10 Kako ocjenjujete kvalitetu analize primjenjivosti pravne norme na utvrđene činjenice?

loše/neadekvatno dobro/adekvatno prosječno

Kratko obrazloženje:

III.4.11 Jesu li dani odgovori na tvrdnje (ako ih je bilo) o povredi Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda?

da ne

Kratko obrazloženje:

III.5 Izrada presude (struktura, vještina izražavanja)

III.5.1 Je li tekst obrazloženja pregledno napisan, razdvojen na pojedinačne pasuse koji obrađuju jedno pitanje koje se odvaja od drugih?

da ne djelimično

Kratko obrazloženje:

III.5.2 Sadrži li obrazloženje odluke organiziran i strukturiran prikaz pitanja i argumenata te zadire li samo u suštinu predmeta spora?

da ne djelimično

Kratko obrazloženje:

III.5.3 Je li obrazloženje odluke napisano jasno i sažeto, razumljivo za laike, a ne samo za pravnike?

da ne djelimično

Kratko obrazloženje:

III.5.4 Jesu li korištene kratke i jasne rečenice s uobičajenim riječima i uz korištenje zakonske terminologije te izbjegnuta uporaba predugih rečenica zbog opasnosti da se izgubi smisao i koherentnost mišljenja?

da ne djelimično

Kratko obrazloženje:

III.5.5 Je li tekst obrazloženja gramatički i pravopisno ispravan te odgovara li izražavanje ugledu suda?

da ne djelimično

Kratko obrazloženje:

III.5.6 Ponavljaju li se u obrazloženju nepotrebno iste tvrdnje ili zaključci?

da ne djelimično

Kratko obrazloženje:

III.5.7 Kako ocjenjujete duljinu obrazloženja?

loše/neadekvatno dobro/adekvatno prosječno

Kratko obrazloženje:

IV - Opća ocjena kvalitete odluke

Loše/neadekvatno/ispodprosječno

Dobro/adekvatno/prosječno

Odlično/iznadprosječno

Ukratko obrazložiti Vaš odgovor:

Odgovor na pitanje IV popunjavaju drugi/treći evaluator, u slučaju izdvojenih mišljenja.

Izdvojena mišljenja:

Drugi evaluator:

Treći evaluator:

Prilog 2.

Tablični prikaz zaključaka domaćih i međunarodnih stručnjaka za analizu kvalitete sudačkih odluka

Ukupan broj evaluiranih presuda je 101, a po razinama:

- Bosna i Hercegovina – 14
- Federacija Bosne i Hercegovine – 44
- Republika Srpska – 30
- Brčko distrikt – 13

SUD KOJI DONOSI PRESUDU	UKUPNO	%
Općinski/Osnovni sud	69	68,3
Županijski/Okružni sud	14	13,8
Prizivni sud BD	4	3,9
Sud BiH	12	11,8
Prizivno odjeljenje Suda BiH	2	1,9

STUPANJ ODLUKE	UKUPNO	%
Prvostupanjska odluka	81	80,1
Drugostupanjska odluka (odluka po žalbi)	20	19,8

I - UVOD ODLUKE

I.1 Uvod odluke sadrži potpune podatke o strankama, njihovim zastupnicima ili opunomoćenicima					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	42/44	29/30	9/13	94/101
% presuda	100	95,4	96,6	69,2	93

I.2 Uvod odluke sadrži potpuno i pravilno navedenu kratku oznaku predmeta spora					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	10/14	37/44	16/30	10/13	73/101
% presuda	71,4	84	53,3	76,9	72,2

I.3 Uvod odluke sadrži navedene vrijednosti spora					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	12/14	24/44	19/30	3/13	58/101
% presuda	85,7	54,5	63,3	23	57,4

I.4 Dodatna zapažanja – korištenje nepravilnog izraza „zakonski zastupnik” za zastupnika pravne osobe					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	9/14	16/44	12/30	2/13	39/101
% presuda	64,2	36,3	40	15,3	38,6

II - IZREKA ODLUKE

II.1 Izreka presude je jasna, određena i podobna za izvršenje					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	34/44	20/30	10/13	72/101
% presuda	92,8	77,2	66,6	83,3	76,2

II.2 Odlučeno je o svim zahtjevima ili o svim pravnim lijekovima					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	41/44	24/30	8/13	86/101
% presuda	92,8	93,1	80	61,5	85,1

II.3 U presudama u kojima tužbeni zahtjevi nisu usvojeni u cijelosti navedeni su sadržaji odbijenog ili djelomično odbijenog tužbenog zahtjeva					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	11/14	31/44	16/30	8/13	66/101
% presuda	78,5	70	53,3	61,5	65,3

II.5 U izreci presude je pravilno određen paricijski rok					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	25/44	17/30	6/13	61/101
% presuda	92,8	56,8	56,6	46,1	60,3

III.1 - ZAHTJEVI STRANAKA

III.1.1 Jasno i potpuno su izloženi konačno postavljeni zahtjevi stranaka					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	34/44	19/30	8/13	74/101
% presuda	92,8	77,2	63,3	61,5	73,2

III.1.2 Jasno i potpuno su izloženi navodi stranaka o činjenicama na temelju kojih zasnivaju svoje zahtjeve					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	36/44	18/30	9/13	76/101
% presuda	92,8	81,8	60	69,2	75,2

III.2 - UTVRĐIVANJE ČINJENIČNOG STANJA

III.2.1 Činjenično stanje je potpuno utvrđeno					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	34/44	13/30	6/13	66/101
% presuda	92,8	77,2	43,3	46,1	65,3

III.2.2 Činjenično stanje je pravilno utvrđeno					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	33/44	12/30	7/13	65/101
% presuda	92,8	75	40	53,8	64,3

III.2.4 Nisu obrazlagane činjenice nebitne za odlučivanje					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	26/44	13/30	5/13	57/101
% presuda	92,8	59	43,3	38,4	56,4

III.3 - DOKAZI I OCJENA DOKAZA

III.3.1 Ocijenjeni su svi dokazi izvedeni pred sudom					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	8/14	27/44	6/30	6/13	47/101
% presuda	57,1	61,3	20	46,1	46,5

III.3.2 Sud se tijekom određivanja dokaza koji će se izvesti na glavnoj raspravi brinuo o relevantnosti, koncentraciji i racionalnosti dokaza					
+					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	9/14	23/44	12/30	2/13	36/101
% presuda	64,2	52,2	40	15,3	35,6

III.3.3. Sud nije dozvolio izvođenje dokaza vezanih za nesporne činjenice					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	8/14	21/44	8/30	4/13	41/101
% presuda	57,1	48,2	26,6	30,7	40,5

III.3.4 Predmeti i opsezi vještačenja tijekom dokaznog postupka, u slučaju da je bilo potrebe za istim, adekvatno su jasni i određeni te je sud postavljao relevantna pitanja i nije bilo potrebe za dopunom nalaza					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	10/14	14/44	16/30	6/13	46/101
% presuda	71,4	31,8	53,3	46,1	45,5

III.3.9 Nisu izostala obrazloženja zbog čega neki dokazi nisu cijenjeni, ako nisu cijenjeni					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	11/14	24/44	11/30	6/13	52/101
% presuda	78,5	54,5	36,6	46,1	51,4

III.3.10 Obrazloženje sadrži objašnjenje o tome kako je sud došao do konkretnog činjeničnog zaključka					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	6/14	14/44	14/30	5/13	39/101
% presuda	42,8	31,8	46,6	38,4	38,1

III.3.11 Sud je donio odluku primjenom pravila o teretu dokazivanja					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	5/14	9/44	9/30	2/13	25/101
% presuda	35,7	20,4	30	15,3	24,7

III.3.12 Sposobnost suda da pravilno ocijeni dokaze je zadovoljila kriterije					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	11/14	27/44	14/30	6/13	58/101
% presuda	78,5	61,3	46,6	46,1	57,4

III.4 - KVALITETA OBRAZLOŽENJA SA STAJALIŠTA PRAVNE ANALIZE I ANALITIČKOG MIŠLJENJA

III.4.1 Obrazloženje sudske odluke sadrži osvrt na sva činjenična i pravna pitanja					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	32/44	16/30	9/13	71/101
% presuda	100	72,7	53,3	69,2	70,2

III.4.2 Sud se u dovoljnoj mjeri pozvao na mjerodavne pravne norme i pravilno ih interpretirao					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	37/44	12/30	8/13	70/101
% presuda	92,8	84	40	61,5	69,3

III.4.4 Sud je uzeo u razmatranje argumente obje strane ravnopravno					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	31/44	15/30	6/13	66/101
% presuda	100	70,4	50	46,1	65,3

III.4.5 Sud se nije pozvao na sudsku praksu domaćih sudova, praksu ESLJP-a ili drugih međunarodnih sudova					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	32/44	19/30	8/13	73/101
% presuda	100	72,7	63,3	61,5	72,2

III.4.6 Drugostupanjska odluka sadrži detaljan odgovor na sve žalbene navode od odlučnog značaja za odlučivanje					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	3/3	2/10	0/3	3/4	8/20
% presuda	100	10	0	75	40

III.4.7 Obrazloženje odluke suda kojom se ukida prvostupanjska presuda sadrži jasne upute nižestupanjskom sudu					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	1/3	4/10	1/3	2/4	8/20
% presuda	33,3	40	33,3	50	40

III.4.8 Kvaliteta obrazloženja sudačkih odluka sa stajališta pravne analize i analitičkog mišljenja zadovoljila je kriterije					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	34/44	14/30	8/13	69/101
% presuda	92,8	77,2	46,6	61,5	68,3

III.4.9 Kvaliteta dosljednosti, logičnosti i razumljivosti zadovoljila je kriterije					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	35/44	11/30	9/13	69/101
% presuda	100	79,5	36,6	69,2	68,3

III.4.10 Kvaliteta analize primjenjivosti pravne norme na utvrđene činjenice zadovoljila je kriterije					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	31/44	14/30	7/13	66/101
% presuda	100	70,4	46,6	53,8	65,3

III.4.11 Nije istaknuta tvrdnja o povredi Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	36/44	22/30	7/13	79/101
% presuda	100	81,8	73,3	53,8	78,2

III.5 - IZRADA PRESUDE

III.5.1 Tekst obrazloženja je pregledno napisan, razdvojen na pojedinačne pasuse koji obrađuju jedno pitanje koje se odvaja od drugih					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	37/44	17/30	9/13	77/101
% presuda	100	84	56,6	69,2	46,2

III.5.2 Obrazloženje sadrži organiziran i strukturiran prikaz pitanja i argumenata					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	40/44	14/30	8/13	76/101
% presuda	100	90,9	46,6	61,5	75,2

III.5.3 Presuda je jasno i sažeto napisana, razumljiva i za laike, ne ponavljaju se iste tvrdnje i zaključci					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	37/44	14/30	10/13	75/101
% presuda	100	84	46,6	76,9	74,2

III.5.4 Korištene su kratke i jasne rečenice s uobičajenim riječima i uz korištenje zakonske terminologije te izbjegnuta uporaba predugih rečenica zbog opasnosti da se izgubi smisao i koherentnost mišljenja					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	37/44	11/30	8/13	70/101
% presuda	100	84	36,6	61,5	69,3

III.5.5 Tekst obrazloženja je gramatički i pravopisno ispravan i izražavanje odgovara ugledu suda					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	13/14	37/44	13/30	8/13	71/101
% presuda	92,8	84	43,3	61,5	70,2

III.5.6 U obrazloženju se nepotrebno ne ponavljaju iste tvrdnje i zaključci					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	14/14	36/44	13/30	8/13	71/101
% presuda	100	81,8	43,3	61,5	70,2

IV - OPĆA OCJENA KVALITETE ODLUKE

Evaluacijski obrasci koji sadrže opću ocjenu					
Razina	BiH	FBiH	RS	BD	Ukupno
Broj presuda	11/11	44/44	29/30	13/13	100/101
% presuda	100	100	96,6	100	99

Prosječna ocjena				
Odluke	ispodprosječna	prosječna	iznadprosječna	Ukupno
	27/101	70/101	3/101	100/101
% odluka	26,7	69,3	2,9	99

Prilog 3.

Tekstualni prikaz zaključaka domaćih članova tima stručnjaka za analizu kvalitete sudačkih odluka

Ovaj pregled sadrži zaključke domaćih članova tima stručnjaka za analizu kvalitete sudačkih odluka u parničnom postupku. Zaključci su klasificirani prema cjelinama iz evaluacijskog obrasca, pri čemu su odvojeni **zajednički** (tvrdnje potvrđene u >90% odluka), **većinski** (tvrdnje potvrđene u >50% odluka) i **izdvojeni zaključci** (tvrdnje potvrđene u <50% analiziranih odluka).

UVOD ODLUKE

Zajednički zaključci:

- odluke sadrže potpune podatke o strankama, njihovim zastupnicima ili opunomoćenicima,
- u uvodima odluka su jasno naznačene kratke oznake predmeta,

Većinski zaključci:

- korištenje kratica umjesto zakonske terminologije, kao i korištenje naziva „zakonski zastupnik” koji se upotrebljuje za zastupnika parnično nesposobnih osoba, a pravilan naziv za zastupnika pravne osobe je „zastupnik po zakonu”.

IZREKA ODLUKE

Zajednički zaključci:

- odlučeno je o svim zahtjevima ili o svim pravnim lijekovima,
- u presudama u kojim nisu tužbeni zahtjevi usvojeni u cijelosti, navedeni su sadržaji odbijenog ili djelomično odbijenog tužbenog zahtjeva,

Većinski zaključci:

- izreke odluka sudova BiH, FBiH i BD su jasne, određene i podobne za izvršenje, ali u RS-u je većina onih u kojima izreke presuda nisu jasne, određene i podobne za izvršenje radi nepravilne primjene materijalnog prava kao i procesnih propusta,
- nepravilno je određivan paricijski rok, a greška se ogleda u tome da je rok određivan od dana prijama, iznimka je Sud BiH gdje nije bilo nepravilnog određivanja paricijskog roka.

ZAHTJEVI STRANAKA

Zajednički zaključci:

- jasno i potpuno su izloženi konačno postavljeni zahtjevi stranaka kao i navodi stranaka o činjenicama na temelju kojih zasnivaju svoje zahtjeve,

Izdvojeni zaključci:

- u jednom su broju odluka doslovno uneseni sadržaji tužbe i odgovora na tužbe u obrazloženje ili se posebno navode cijeli sadržaji završnog izlaganja, i to je posebice izraženo u RS.

UTVRĐIVANJE ČINJENIČNOG STANJA

Zajednički zaključci:

- nisu obrazlagane i činjenice nebitne za odlučivanje,

Većinski zaključci:

- činjenično je stanje potpuno i pravilno utvrđivano, osim u RS gdje nailazimo na veliki broj presuda u kojima nije pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje.

DOKAZI I OCJENA DOKAZA

Zajednički zaključci:

- predmeti i opsezi vještačenja, u slučajevima u kojima je bilo potrebno, adekvatno su jasni i određeni te su sud i stranke postavljali relevantna pitanja i nije bilo potrebe za dopunom nalaza,
- nisu izostala obrazloženja zbog čega neki dokazi nisu cijenjeni, ako nisu cijenjeni.

Većinski zaključci:

- ocijenjeni su svi dokazi u odlukama sudova u BiH, FBiH i BD, a u RS postoji veliki broj odluka u kojima nisu ocijenjeni svi dokazi ni pojedinačno ni u vezi s drugim dokazima,
- sud se tijekom određivanja dokaza koji će se izvesti na glavnoj raspravi brinuo o relevantnosti, koncentraciji i racionalnosti dokaza, a u FBiH nailazimo na veliki broj odluka gdje se vidi da sud nije brinuo o relevantnosti, koncentraciji i racionalnosti dokaza,
- sudovi BiH i BD nisu dozvolili izvođenje dokaza vezanih za nesporne činjenice, dok su sudovi FBiH i RS u većem omjeru dozvolili izvođenje dokaza vezanih za nesporne činjenice,
- odluke iz sudova BiH, FBiH i BD su zadovoljile kriterije vezane za sposobnosti pravilnih ocjena dokaza, dok je bilo odluka u RS koje su zadovoljile i koje nisu zadovoljile kriterije.

KVALITETA OBRAZLOŽENJA SA STAJALIŠTA PRAVNE ANALIZE I ANALITIČKOG MIŠLJENJA

Zajednički zaključci:

- nisu isticane tvrdnje o povredi Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda,

Većinski zaključci:

- obrazloženja sudačkih odluka u BiH, FBiH i BD sadrže osvrt na sva činjenična i pravna pitanja, dok u RS ima veći broj sudačkih odluka koje ne sadrže osvrt na sva činjenična i pravna pitanja,
- sudovi BiH, FBiH i BD su se u dovoljnoj mjeri pozivali na mjerodavne pravne norme i pravilno ih interpretirali, dok u RS sudovi većinom nisu u dovoljnoj mjeri pozivali na mjerodavne pravne norme i pravilno ih interpretirali,
- adekvatna je kvaliteta obrazloženja sudačkih odluka na razinama BiH, FBiH i RS sa stajališta pravne analize i analitičkog mišljenja, dok na razini RS ima veliki broj sudačkih odluka neadekvatne kvalitete obrazloženja,

Izdvojeni zaključci:

- drugostupanjske odluke sadrže detaljne odgovore na sve žalbene navode od odlučnog značaja za odlučivanje,
- sudovi u BD i RS se općenito nisu pozivali na sudsku praksu domaćih sudova, praksu ESLJP-a ili drugih međunarodnih sudova, dok se određen broj sudova u BiH i FBiH pozvao na sudsku praksu domaćih sudova, praksu ESLJP-a ili drugih međunarodnih sudova,

- samo je Sud BiH potpuno uzimao argumente obje strane ravnopravno, dok su sudovi u FBiH, BD i RS većim dijelom to zanemarili.

IZRADA PRESUDE

Većinski zaključci:

- na razinama BiH, FBiH i BD tekstovi obrazloženja su pregledno napisani, razdvojeni na pojedinačne pasuse koji obrađuju jedno pitanje koje se odvaja od drugih, dok u RS ima veći broj njih koji ne ispunjavaju ove norme,
- obrazloženje sadrži organiziran i strukturiran prikaz pitanja i argumenata,
- presude sudova BiH, FBiH i BD su jasno i sažeto napisane te su razumljive i za laike, gramatički su ispravne i ne ponavljaju se iste tvrdnje i zaključci, dok presude sudova u RS u većoj mjeri ne ispunjavaju ove norme.

UKUPNO OCIJENJENIH PRESUDA: 80

IZNADPROSJEČNA	PROSJEČNA	ISPODPROSJEČNA
3	62	15
3,75%	77,75%	18,75%

Prilog 4.

Zaključci međunarodnih članova tima stručnjaka za analizu kvalitete sudačkih odluka u parničnom postupku

Ovaj pregled sadrži zaključke međunarodnih članova tima stručnjaka za analizu kvalitete sudačkih odluka u parničnom postupku. Zaključci su klasificirani prema cjelinama iz evaluacijskog obrasca, pri čemu su odvojeni zajednički (tvrdnje potvrđene u >90% odluka), većinski (tvrdnje potvrđene u >50% odluka) i izdvojeni zaključci (tvrdnje potvrđene u <50% analiziranih odluka).

UVOD ODLUKE

Zajednički zaključci:

- sadrže potpune podatke o strankama, njihovim zastupnicima ili opunomoćenicima,

Većinski zaključci:

- uvodi odluka Suda BiH sadrže navedene vrijednosti sporova, dok samo u manjem broju uvoda odluka sudova u FBiH i RS nisu navedene,

Izdvojeni zaključci:

- u uvodima odluka Suda BiH nisu naznačene kratke oznake predmete, dok u uvodima odluka sudova u FBiH i RS u većini slučajeva nisu naznačene kratke oznake predmeta.

IZREKA ODLUKE

Zajednički zaključci:

- izreke presuda su jasne, određene i podobne za izvršenje,
- u presudama u kojim nisu tužbeni zahtjevi usvojeni u cijelosti, navedeni su sadržaji odbijenog ili djelomično odbijenog tužbenog zahtjeva,
- pravilno je određivan paricijski rok,

Većinski zaključci:

- odlučeno je o svim zahtjevima ili o svim pravnim lijekovima u presudama Suda BiH, dok ima manji broj presuda sudova u FBiH i RS u kojima nije odlučeno o svim zahtjevima ili pravnim lijekovima.

ZAHTJEVI STRANAKA

Većinski zaključci:

- u odlukama Suda BiH jasno i potpuno su izloženi konačno postavljeni zahtjevi stranaka, dok u manjem broju odluka sudova FBiH i RS nisu izloženi,
- u odlukama Suda BiH jasno i potpuno su izloženi navodi stranaka o činjenicama na temelju kojih zasnivaju svoje zahtjeve, dok u manjem broju odluka sudova FBiH i RS nisu izloženi.

UTVRĐIVANJE ČINJENIČNOG STANJA

Većinski zaključci:

- činjenična su stanja potpuno utvrđena u odlukama Suda BiH, s manjim brojem odluka sudova u FBiH i RS u kojima nisu,
- činjenična su stanja pravilno utvrđena u odlukama Suda BiH, s manjim brojem odluka sudova u FBiH i RS u kojima nisu,
- nisu obrazlagane činjenice nebitne za odlučivanje u odlukama Suda BiH, dok su obrazlagane činjenice nebitne za odlučivanje u većem broju odluka sudova u FBiH i RS.

DOKAZI I OCJENA DOKAZA

Većinski zaključci:

- sposobnosti sudova da pravilno ocijene dokaze su zadovoljile kriterije u većem broju odluka Suda BiH i sudova u FBiH i RS,

Izdvojeni zaključci:

- ocijenjeni su svi dokazi izvedeni pred sudom u manjem broju odluka sudova u FBiH i RS, s iznimkom Suda BiH gdje nije ocijenjen nijedan dokaz izveden pred sudom,
- sudovi u FBiH i RS su u većoj mjeri zanemarili da brinu o relevantnosti, koncentraciji i racionalnosti dokaza tijekom određivanja koji će se dokazi izvesti na glavnoj raspravi,
- manji broj sudova u RS i FBiH nije dozvolio izvođenje dokaza vezanih za nesporne činjenice,
- predmeti i opsezi vještačenja, u slučajevima u kojima je bilo potrebno, adekvatno su jasni i određeni te su sud i stranke postavljali relevantna pitanja i nije bilo potrebe za dopunom nalaza,
- u odlukama sudova u BiH, FBiH i RS u većoj su mjeri izostala obrazloženja zbog čega neki dokazi nisu cijenjeni, ako nisu cijenjeni,
- obrazloženja odluka sudova u FBiH u većoj mjeri sadrže objašnjenja o tome kako su došli do konkretnih činjeničnih zaključaka, dok su izuzetak sudovi u BiH, RS i BD koji su zanemarili objašnjenja o tome kako su došli do konkretnih činjeničnih zaključaka,
- Sud BiH je u većoj mjeri pravilno donosio odluke primjenom pravila o teretu dokazivanja, a sudovi u FBiH, RS i BD su skoro zanemarili ovo pravilo.

KVALITETA OBRAZLOŽENJA SA STAJALIŠTA PRAVNE ANALIZE I ANALITIČKOG MIŠLJENJA

Većinski zaključci:

- obrazloženja sudačkih odluka sadrže osvrt na sva činjenična i pravna pitanja, samo manji broj sudova u BD i RS nema u svojim odlukama osvrt na sva činjenična i pravna pitanja,
- sudovi su se pozvali u dovoljnoj mjeri na mjerodavne pravne norme i pravilno ih interpretirali,
- Sud BiH je potpuno uzeo u razmatranje argumente obje strane ravnopravno, dok su sudovi u FBiH, RS i BD u većoj mjeri primijenili ovo pravilo,
- sudovi se općenito nisu pozivali na sudsku praksu domaćih sudova, praksu ESLJP-a ili drugih međunarodnih sudova, uz iznimku manjeg broja sudova u FBiH i RS,
- kvaliteta obrazloženja sudačkih odluka sa stajališta pravne analize i analitičkog mišljenja zadovoljila je kriterije za veći broj sudova koji su donosili odluke, uz iznimku manjeg broja sudova u FBiH i RS,

- kvaliteta dosljednosti, logičnosti i razumljivosti zadovoljila je kriterije za Sud BiH, dok skoro polovica sudova u FBiH, RS i BD čije su odluke evaluirane nije zadovoljila kriterije,
- kvaliteta analiza primjenjivosti pravne norme na utvrđene činjenice zadovoljila je kriterije,
- nisu isticane tvrdnje o povredi Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, osim kod manjeg broja prvostupanijskih sudova u FBiH i RS.

Izdvojeni zaključci:

- drugostupanijske odluke sadrže detaljan odgovor na sve žalbene navode od odlučnog značaja za odlučivanje,
- obrazloženja odluka sudova kojim se ukidaju prvostupanijske presude sadrže jasne upute nižestupanijskim sudovima.

IZRADA PRESUDE

Većinski zaključci:

- tekstovi obrazloženja su pregledno napisani, razdvojeni na pojedinačne pasuse koji obrađuju jedno pitanje koje se odvaja od drugih pitanja, uz iznimku manjeg broja odluka sudova u FBiH, RS i BD,
- obrazloženja sadrže organiziran i strukturiran prikaz pitanja argumenata,
- presude su jasno i sažeto napisane, razumljive i za laike, i ne ponavljaju se iste tvrdnje i zaključci,
- Sud BiH je koristio kratke i jasne rečenice s uobičajenim riječima i uz korištenje zakonske terminologije te je izbjegao uporabu predugih rečenica zbog opasnosti da se izgubi smisao i koherentnost mišljenja, a sudovi u RS i BD u većoj mjeri ne ispunjavaju ove norme,
- tekstovi obrazloženja gramatički i pravopisno su ispravni i izražavanja su odgovarajuća za ugled sudova, uz manje pridržavanje ovih normi sudova u FBiH, RS i BD,

Izdvojeni zaključci:

- u obrazloženjima odluka Suda BiH nepotrebno se ne ponavljaju iste tvrdnje i zaključci, dok se u većem broju odluka sudova u FBiH, RS i BD ne pridržavaju ovih normi.

Prilog 5.

Kontrolna lista za prethodno ispitivanje tužbe

UKUPAN BROJ OCIJENJENIH PRESUDA JE 21

Opća ocjena kvalitete sudske odluke				
ocjena	iznadprosječna	prosječna	ispodprosječna	Ukupno
	2/21	14/21	4/21	20/21
% presuda	9,5	66,66	19	95,2

PRETHODNO ISPITIVANJE TUŽBE	ZAKLJUČAK	NAPOMENE	ČLANAK ZAKONA
1. Razlozi za isključenje – izuzeće suca	DA NE		357. ZPP
2. Nadležnost suda <ul style="list-style-type: none"> - apsolutna - stvarna - mjesna - imunitet 	DA NE		15–48. ZPP 53. ZPP
2.1 Postoji li sukob nadležnosti	DA NE		21. ZPP
2.2 Traži li se nužna ili svrsishodna delegacija (nadležnosti)	DA NE		48–49. ZPP
3. Razumljivost i potpunost tužbe <ul style="list-style-type: none"> - oznaka suda - ime i prezime/naziv stranaka - prebivalište/boravište/sjedište stranaka, njihovih zakonskih zastupnika i opunomoćenika - potpis podnosioca - broj primjeraka tužbe - i priloga uz tužbu 	DA NE		334. ZPP

PRETHODNO ISPITIVANJE TUŽBE	ZAKLJUČAK	NAPOMENE	ČLANAK ZAKONA
3.1 Zahtjev je određen glede glavne stvari i sporednih potraživanja - vrijednost spora	DA NE		53. ZPP
3.2 Činjenice na kojima tužitelj temelji tužbeni zahtjev	DA NE		53. ZPP
3.3 Dokazni prijedlozi za činjenice na kojima tužitelj temelji tužbeni zahtjev	DA NE		53. ZPP
3.4 Ako je u tužbi postavljeno više tužbenih zahtjeva, jesu li ispunjeni zakonski uvjeti za objektivnu kumulaciju zahtjeva	DA NE		55. ZPP
3.5 Je li u tužbi predložena mjera osiguranja	DA NE		268–290. ZPP
4. Stranačka sposobnost	DA NE		293. ZPP 294. ZPP
5. Parnična sposobnost	DA NE		293. ZPP
6. Urednost i pravilnost zastupanja	DA NE		293. ZPP 294. ZPP
7. Pravni interes za podnošenje tužbe za utvrđenje	DA NE		54. ZPP
8. Pravovremenost tužbe	DA NE		67. ZPP 227. ZPP
9. Je li proveden prethodni postupak propisan zakonom	DA NE		227. ZPP
10. Postojanje litispendencije	DA NE		60. ZPP
11. Presuđena stvar	DA NE		67, 79, 98. i 196. ZPP
12. Zaključena sudska nagodba	DA NE		93. ZPP
13. Postavljen zahtjev za donošenje presude zbog propuštanja	DA NE		182. ZPP

PRETHODNO ISPITIVANJE TUŽBE	ZAKLJUČAK	NAPOMENE	ČLANAK ZAKONA
14. Ako je tužba bila vraćena podnosiocu na ispravku ili dopunu, je li u određenom roku tužba vraćena sudu ispravljena i dopunjena	DA NE		66. ZPP 336. ZPP
15. Potpuna tužba dostavljena na odgovor tuženom s poukom u smislu čl. 70. ZPP-a (rok, sadržaj, posljedice, nedostavljanje odgovora)	DA NE		70. ZPP

ISPITIVANJE ODGOVORA NA TUŽBU	ZAKLJUČAK	NAPOMENE	ČLANAK ZAKONA
1. Urednost dostavljanja tužbe na odgovor tuženom - je li tužba tuženiku uredno dostavljena - je li tuženik poučen o roku za dostavljanje odgovora na tužbu, sadržaju odgovora i posljedicama nedostavljanja odgovora na tužbu	DA NE		69, 70, 347. i 348. ZPP
2. Je li dostavljen odgovor na tužbu	DA NE		70. ZPP
3. Odgovor na tužbu pravovremen	DA NE		Članak 70. stavak 1. ZPP
4. Sadrži li odgovor na tužbu podatke koje mora imati svaki podnesak	DA NE		336. ZPP 71. ZPP
5. Priznaje li ili osporava zahtjev tuženik u odgovoru na tužbu	PRIZNAJE OSPORAVA		71. ZPP
6. Jesu li u odgovoru na tužbu istaknuti procesni prigovori	DA NE		71. ZPP
7. Sadrži li odgovor na tužbu razloge osporavanja	DA NE		71. ZPP
8. Sadrži li odgovor na tužbu činjenice na kojima tuženik temelji svoje navode	DA NE		71. ZPP

ISPITIVANJE ODGOVORA NA TUŽBU	ZAKLJUČAK	NAPOMENE	ČLANAK ZAKONA
9. Sadrži li odgovor na tužbu dokaze kojima se utvrđuju te činjenice	DA NE		71. ZPP
10. Je li u odgovoru na tužbu podnesena protutužba	DA NE		74. ZPP
11. Ako je odgovor na tužbu vraćen tužniku na dopunu, je li odgovor vraćen sudu u određenom roku i dopunjen	DA NE		73. ZPP 336. ZPP
12. Ako je odgovor na tužbu pravovremen i potpun, je li nužno zakazati pripremno ročište	DA NE		76. ZPP

Prilog 6.

Plan pripremnog ročišta

Pravna identifikacija (kvalifikacija) spora				
Relevantne zakonske odredbe				
Sporna procesna pitanja				
Nesporne relevantne činjenice				
Sporne relevantne činjenice	Činjenične tvrdnje tužitelja o spornim činjenicama	Dokazni prijedlozi	Činjenične tvrdnje tuženika o spornim činjenicama	Dokazni prijedlozi
Pokušaj sudske nagodbe				
Rješenje o zakazivanju glavne rasprave				

Prilog 7.

Primjer negativne prakse¹¹³

Broj: P1

XXX, Dana ...

*Sud, sudac S.1, rješavajući u pravnoj stvari **tužitelja** O.G. iz K., ul. ..., zastupan po opunomoćeniku K.H., odvjetniku iz S., ul. ..., protiv tužene <razina vlasti> <institucija>, zastupane po zakonskom zastupniku tužene Pravobraniteljstvu ..., radi naknade štete, v.sp. 6.000,00 KM, nakon glavne i javne rasprave, održane dana 29. 6. 2020. godine, u nazočnosti opunomoćenika tužitelja i opunomoćenika zakonskog zastupnika tužene, dana 7. 7. 2020. godine, donio je¹¹³*

P R E S U D U

I. Obvezuje se tužena <razina vlasti> <institucija> da tužitelju O.G. na ime naknade nematerijalne štete isplati novčani iznos od **4.500,00 KM**, sa zakonskom zateznom kamatom počevši od 7. 7. 2020. godine pa do isplate, sve u roku od 30 dana od dana prijama presude.

II. S preostalim dijelom preko dosuđenog iznosa tužbeni zahtjev na ime naknade **nematerijalne štete** u iznosu od **1.500,00 KM**, sa zakonskom zateznom kamatom počevši od dana podnošenja tužbe pa do isplate, **odbija se**, kao **neosnovan**.

III. Obvezuje se tužena da tužitelju nadoknadi troškove parničnog postupka u iznosu od **1.592,80 KM**, u roku od 30 dana od dana prijama presude.

O b r a z l o ž e n j e

Dana 14. 7. 2011. godine tužitelj „W.” d.o.o. B. podnio je tužbu ovom sudu protiv tuženika „M.” d.o.o. P. radi duga, vrijednost spora 218.992,00 KM, a **tuženik je podnio protutužbu ovom sudu dana 16. 3. 2012. godine radi naknade štete u iznosu od 264.000,00 KM.** Dana 28. 8. 2015. godine ovaj je sud donio presudu i djelomično usvojio tužbeni zahtjev tužitelja i tuženika uz naknadu troškova parničnog postupka, na koju presudu su tužitelj i tuženik uložili žalbe. Dana 11. 11. 2016. godine Viši gospodarski sud Banja Luka je uvažio žalbu tuženika-

¹¹³ Primjer negativne prakse odluke sačinjavaju negativni primjeri dijelova više odluka, na taj način da su dijelovi odluka koji su označeni negativnim primjerima iz pojedinih odluka izdvojeni kao primjeri koji su svojevrsna uputa kako ne treba pisati dijelove odluka. Uvod i izreka su primjeri iz iste odluke, a obrazloženje je primjer iz druge odluke.

protutužitelja na taj način da je odbio tužbeni zahtjev tužitelja-protutuženika kao neosnovan, a potvrdio presudu u odbijajućem dijelu protutužbenog zahtjeva; u stavku 2. izreke žalba tužitelja-protutuženika je usvojena i preinačena tako što je protutužbeni zahtjev za isplatu iznosa od 32.729,15 KM odbijen kao neosnovan. Na presudu Višeg gospodarskog suda Banja Luka tužitelj je uložio reviziju, pa je Vrhovni sud Republike Srpske dana 27. 12. 2017. godine uvažio reviziju i presudu Višeg gospodarskog suda Banja Luka od 11. 11. 2016. godine ukinuo u pobijanom dijelu u kojem je žalba tuženika usvojena i vraćena drugostupanjskom sudu na ponovno suđenje. Svojim rješenjem od 11. 4. 2018. godine Viši gospodarski sud u Banjoj Luci je, postupajući po rješenju Vrhovnog suda, usvojio žalbu tuženika te ukinuo presudu ovog suda u pobijanom dosuđujućem dijelu, te je predmet u tom dijelu vraćen na ponovno odlučivanje.

Tužitelj-protutuženik je u tužbi i putem opunomoćenika na glavnoj raspravi istaknuo da su tužitelj i tuženik bili u poslovnom odnosu na taj način da su dana 15. 8. 2008. godine zaključili Ugovor za izvođenje radova na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji br. 05-364/115-08, i to tuženik kao naručilac radova a tužitelj kao njihov izvođač. Nakon izvršenih radova tužitelj-protutuženik je tuženiku-protutužitelju putem pošte dostavio konačan obračun radova izvedenih po Ugovoru o izgradnji stambeno-poslovnog objekta i naknadnim radovima koji su izvršeni na zahtjev investitora, na lokaciji br: 05-364/115-08. Dana 2. 6. 2011. godine tužitelj je radi dobrih poslovnih odnosa i suradnje, putem opunomoćenika, tuženiku ponovno poslao pismenu opomenu pred tužbu uz ostavljanje roka za dobrovoljno ispunjenje. Dana 1. 10. 2014. godine tužitelj je smanjio tužbeni zahtjev nakon vještačenja Instituta za građevinarstvo „IG” iz Banje Luke na iznos od 213.311,66 KM. Opunomoćenik tužitelja istaknuo je da su na temelju Ugovora za izvođenje radova na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji br: 05-364/115-08 u Palama određene obveze ugovornih strana kao i način i cijena plaćanja. Plaćanje izvedenih radova ugovoreno je po katovima i etažama, odnosno po četvornom metru ploče, a ne po utrošenom materijalu. Uz navedeni Ugovor dostavljena je ponuda koja je bila predmet Ugovora i kojom je taksativno nabrojano što tužitelj treba uraditi a što će tuženik fakturirati tužitelju kao njegove radove. Opunomoćenik tužitelja istaknuo je kako nije sporno, a što je vidljivo iz finansijskih dokumenata, da je tužitelj izvršio radove u vrijednosti od 2.126.510,00 KM, te da je kompenzacijom tuženik isplatio tužitelju 73.198,00 KM, da je žiralno na račun isplatio 306.210,00 KM i da je kroz isporuke materijala i usluge platio iznos od 1.533.790,11 KM, tako da razlika koju potražuje tužitelj u odnosu na ugovorene radove i izvršene od strane tužitelja iznosi 213.311,66 KM. Prema nalazu i mišljenju vještaka finansijske struke Danila Škrbe od 17. 12. 2012. godine, navedeno je da tužitelj treba isplatiti tuženiku 56.000,00 KM na ime umanjenja razlike cijene armature i iznos od 34.000,00 KM na ime ugradnje izolacije koju tužitelj nije napravio, da tuženik ima pravo zadržati 5% razlike od 113.000,00 KM od ukupne vrijednosti ugovorenih radova, te da tužitelj nije ispostavio okončanu situaciju i da zna kako je konačna faktura dolazila kod tuženika te kako je ista vraćena, te da se slanje okončane situacije dostavlja nakon usuglašavanja konačnog obračuna, što je tužitelj propustio uraditi. Iz obrazloženja vještačenja vidi se da predloženo umanjenje vrijednosti nije proisteklo iz razloga skraćivanja vijeka trajanja objekta, već iz procjene cijene koštanja naknadnog izvođenja hidroizolacije, koje nije moguće. Sam je izvođač u cilju sprječavanja prodora vlage u vertikalne konstrukcije izvršio postavljanje hidroizolacije ispod fasadnih i pregradnih zidova, zidanih giter blok opekom (klasična bitumenska izolacija od varenog kodora), odnosno na spoju AB zidova i stupova s temeljnim zidovima (hladni hidroizolacijski premaz – penetrat). Preostali radovi na izvođenju hidroizolacije, koji su obveza investitora, a čijim će se izvođenjem osigurati normalna funkcionalnost objekta, svode se na izvođenje horizontalne hidroizolacije po podnoj ploči prizemlja, koju nije izveo tuženik već kupci poslovnih prostora u prizemlju. Opunomoćenik je istaknuo prigovore na nalaz i mišljenje vještaka Danila Škrbe jer navod da je ugovorena cijena armature bila previsoka te da se treba smanjiti za 56.000,00 KM nije osnovan, budući da parnične stranke nisu ugovorile cijenu po jedinici materijala već po etažama i po m²

izgrađene površine. Navodi da, prema odredbama čl. 635. i 636. ZOO-a i odredbama čl. 23. i 24. Posebnih uzansi o građenju, stranke moraju biti suglasne o izmjeni cijene, te s obzirom na činjenicu da se vrijednost materijala određuje po situacijama, navedena se cijena ne može mijenjati bez izmjene Ugovora, a tuženik istu nije ni tražio. Tuženik je morao prilikom izvršenih i međusobnih obveza prihvatiti i ponašati se sukladno čl. 12. ZOO-a (načelo savjesnosti i poštenja), čl. 13. ZOO-a (zabrana zlouporabe prava), čl. 21. ZOO-a (primjena dobrih poslovnih običaja) i čl. 18. ZOO-a (obveza sudionika u obveznom odnosu da se ponašaju i izvršavaju svoje obveze s pažnjom dobrog gospodarstvenika). Ističe da je sve vrijeme u postupanju tuženika sadržano ponašanje s određenom namjerom, jer je pitanje zašto je tužitelj kao građevinska tvrtka izvodio radove tuženiku kao građevinskoj tvrtki. S druge strane, tuženiku je bilo jasno o kojim se radovima radi samim potpisivanjem Ugovora, a radi se o grubim građevinskim radovima. Ako je tuženik imao primjedbe da navodno tužitelj nije uradio izolaciju kako je predviđeno tehničkom dokumentacijom, isti je morao, sukladno Zakonu o prostornom uređenju i odredbama Posebnih uzansi, a osobito odredbama čl. 84., 89., 100. i 99., vršiti nadzor, stavljati primjedbe, upisivati primjedbe i nadalje tražiti otklanjanje istih, što nije uradio. Obveza tuženika na navedeno postupanje proistječe i iz odredbi čl. 632. ZOO-a. Tuženik je prigovorio tužitelju da mu nije na vrijeme dostavio konačan obračun, da nije izvršena primopredaja i da iz tog razloga nije platio tužitelju traženi iznos, uz primjedbe da ima pravo zadržati iznose kako je to neosnovano objasnio vještak financijske struke. Međutim, nije sporno da je tužitelj dostavio tuženiku zadnju fakturu po situacijama, u kojoj je ispostavio radove i cijenu tih radova. Nije sporno da tuženik nikada nije prigovorio na tu konačnu fakturu, a nije sporno ni da tuženik zadnju fakturu na temelju situacije i po etažama nije isplatio, a što je u smislu čl. 63. i 64. Posebnih uzansi bio u obvezi isplatiti u roku od 15 dana. Tuženik je u protivnom, primjenom čl. 64. i 65. Posebnih uzansi, trebao osporiti istu fakturu, a koju nikada nije platio. Tužitelj nije mogao izvršiti konačan obračun niti ga dostaviti tuženiku iz tog razloga što tuženik nije platio zadnju fakturu, niti je prigovorio istoj iz kojeg razloga mu nije mogao izvršiti primopredaju izvršenih radova. Primopredaja se smatrala izvršenom u onom momentu kada je tuženik nastavio izvoditi građevinske radove iz tog razloga jer je tuženik nastavio graditi bez tužitelja. Točno je kako je Posebnim uzansama predviđeno da su naručitelj i izvođač dužni bez odlaganja pristupiti primopredaji i konačnom obračunu. Zbog naprijed navedenog, a zbog krivnje tuženika u smislu čl. 112. Posebnih uzansi, smatra se, ako je naručitelj počeo koristiti objekt prije primopredaje, da je primopredaja izvršena danom početka korištenja. Nije sporno da je tuženik nastavio vršiti radove na tom objektu, nije sporno ni da je izvršen tehnički prijam objekta u cijelosti, pa prema tome ne stoje primjedbe da je osnovan protutužbeni zahtjev tužitelja jer isti nema dokaza da je objektu ugrožena stabilnost, nema dokaza da je došlo do smanjenja vrijednosti objekta, nema ni dokaza da su nastupila neka oštećenja uslijed nekvalitetno izvedenih radova, pa iz tih razloga predlaže da se protutužbeni zahtjev odbije u cijelosti. Znači, tuženik nije ni na koji način dokazao postojanje oštećenja na njegovu objektu. Jamstveni rok za objekt je 10 godina, a do sada se, prema nalazu Instituta, šteta na objektu nije pokazala zbog čega tuženik nema pravo zahtijevati naknadu štete koja će eventualno nastupiti. Način plaćanja cijene također je ugovoren čl. 10. i 5. postojećeg Ugovora između parničnih stranaka i nijedna od navedenih tvrdnji tuženika za smanjenje cijene u ovom Ugovoru nije ugovorena. Točna je i činjenica da tužitelj odgovara za nedostatke glede stabilnosti i sigurnosti objekta u roku od 10 godina, kako naručitelju tako i svakom drugom korisniku objekta sukladno čl. 109. i 105. Posebnih uzansi, kao i čl. 644. ZOO-a, ali nije došlo do ugrožavanja stabilnosti objekta prema nalazu Instituta i iz tih razloga treba u cijelosti odbiti protutužbeni zahtjev tuženika, a usvojiti zahtjev tužitelja uz naknadu troškova postupka. U odgovoru na protutužbu tužitelj navodi da se protivi ovako postavljenom protutužbenom zahtjevu jer je usmjeren na odugovlačenje postupka, te opreza osporava osnovu i visinu protutužbenog zahtjeva. Navodi se da je sve primjedbe na izvršene radove tuženik mogao staviti u građevinski dnevnik. Iz svega navedenog tužitelj traži da sud u cijelosti odbije protutužbeni zahtjev. Kako tuženik do dana podnošenja tužbe nije izmirio svoju obvezu, niti je stavio bilo kakav prigovor na

konačni obračun, to tužitelj predlaže da sud obveže tuženika da mu isplati iznos od 213.311,66 KM sa zakonskom zateznom kamatom od dana podnošenja tužbe, kao i da mu nadoknadi troškove parničnog postupka. Postupajući po rješenju Vrhovnog suda i rješenju Višeg gospodarskog suda u Banjoj Luci od 11. 4. 2017. godine, sud je proveo pripremno ročište i glavnu raspravu u kojem postupku je, radi ekonomičnosti postupka, tužitelj predložio da se pročitaju svi provedeni dokazi na dosadašnjim ročištima, zatim nalazi vještaka i izjašnjenja svjedoka i parničnih stranaka, te saslušanja vještaka. Ponovno je izvršen uvid i pročitani su navedeni dokazi, **opunomoćenik tužitelja je u završnoj riječi** predložio da sud obveže tuženika da tužitelju isplati novčani iznos od 213.311,66 KM sa zakonskom zateznom kamatom počevši od dana podnošenja tužbe pa do konačne isplate, kao i da mu naknadi troškove parničnog postupka, prema troškovniku koji se ulaže u spis, a sve u roku od 30 dana od dana donošenja ove presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja. Ovo sve naprijed navedeno s obzirom na stanje poslije donošenja revizijske odluke tako da nema pravo više potraživati od opredijeljenog zahtjeva, a ne mora se više očitovati o protutužbenom zahtjevu jer isti više ne postoji s obzirom na odluke po žalbama i reviziji. Tužitelj smatra da je primjenom odredbi čl. 123. Zakona o parničnom postupku Republike Srpske u cijelosti dokazao kako osnovu tako i visinu tužbenog zahtjeva, a iz sljedećih razloga: tužitelj i tuženik su bili u poslovnom odnosu na taj način da su dana 15. 8. 2008. g. zaključili Ugovor za izvođenje radova na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji broj: 05-364/115-08 i to tuženik kao naručilatelj radova a tužitelj kao njihov izvođač. Nakon izvršenih radova tužitelj je tuženiku putem pošte dostavio Konačan obračun radova izvedenih po Ugovoru o izgradnji stambeno-poslovnog objekta i naknadnim radovima koji su izvršeni na zahtjev tuženika kao investitora, na lokaciji broj: 05-364/115-08 u Palama s molbom da se izmiri potraživanje tužitelja. Tuženik do dana podnošenja tužbe nije izvršio uplatu potraživanja niti je stavio bilo kakav prigovor na konačni obračun koji mu je dostavio tužitelj. Dana 2. 6. 2011. g. tužitelj je radi dobrih poslovnih odnosa i suradnje putem opunomoćenika tuženiku ponovno poslao pismenu opomenu pred tužbu uz ostavljanje roka za dobrovoljno ispunjenje. Do dana podnošenja ove tužbe tuženik nije postupio po zahtjevu tužitelja od 4. 5. 2011. g., niti po opomeni pred tužbu. S obzirom na takvo postupanje tuženika, tužitelj je bio prisiljen podnijeti tužbu sudu, iako je mirnim putem pokušao riješiti pitanje ispunjenja Ugovora o građenju, a tuženik nije postupio po njegovu traženju. Smatramo da će Sud pravilnom ocjenom svih provedenih dokaza u cijelosti udovoljiti tužbenom zahtjevu tužitelja, a želimo sumarno i radi koncentracije najbitnijih činjenica i pravne osnove upoznati sud sa sljedećim: s obzirom na to da u ovoj pravnoj stvari postoji dokaz da su parnične stranke bile u ugovorno-pravnom odnosu a prema Ugovoru za izvođenje radova na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji broj: 05-364/115-08 od 15. 8. 2008. godine, proistječe da sud treba samo utvrditi jesu li parnične stranke postupale po Ugovoru, jer u smislu odredbi čl. 17. Zakona o obveznim odnosima sudionici u obveznopravnom odnosu dužni su izvršiti svoju obvezu i odgovorni su za njezino ispunjenje. Kada se izvrši uvid u Ugovor koji je predmet tužbenog zahtjeva tužitelja, Sud može utvrditi sljedeće: da je naručilatelj radova a ovdje tuženik izvođaču radova a ovdje tužitelju u čl. 1. naložio da uradi poslove koji su bili poblizje označeni u čl. 1. istog Ugovora. Među parničnim strankama ugovoreni su način plaćanja i cijena plaćanja. Plaćanje izvedenih radova ugovoreno je po katovima i etažama, odnosno po četvornom metru ploče, a ne po utrošenom materijalu. Uz Ugovor od 15. 8. 2008. godine dostavljena je ponuda koja je bila predmet Ugovora a osim toga točno je taksativno nabrojano što tužitelj treba uraditi a što će ovdje tuženik „Majnex“ fakturirati tužitelju kao njegove radove. Nije sporno, a što je vidljivo z svih finansijskih dokumenata, da je tužitelj izvršio radove u vrijednosti od 2.126.510,00 KM, da je kompenzacijom tuženik isplatio tužitelju 73.198,00 KM, da je žiralno na račun isplatio 306.210,00 KM, tako da se pojavljuje razlika koju potražuje tužitelj u odnosu na ugovorene radove i izvršene od strane tužitelja od 213.311,66 KM. Prema nalazu vještaka Š. D. od 17. 12. 2012. g., proistječe da je tužitelj trebao platiti tuženiku 56.000,00 KM na ime umanjenja razlike cijene armature i iznos od 34.000,00 KM na ime ugradnje izolacije koju tužitelj nije napravio kao i to da tuženik ima pravo zadržati 5%

razlike od 113.000,00 KM od ukupne vrijednosti ugovorenih radova, a prema Ugovoru koji je predmet spora. Također je vještak istaknuo da tužitelj nije ispostavio okončanu situaciju i da zna kako je konačna faktura dolazila kod tuženika i da je vraćena, a istaknuo je kako se slanje okončane situacije vrši nakon usuglašavanja konačnog obračuna, što tuženik nije propustio uraditi. Međutim, iz obrazloženja se jasno vidi kako predloženo umanjenoje vrijednosti nije proisteklo iz razloga skraćivanja vijeka trajanja objekta, već iz procjene cijene koštanja naknadnog izvođenja hidroizolacije, koje nije moguće. Sam je izvođač u cilju sprječavanja prodora vlage u vertikalne elemente konstrukcije izvršio postavljanje hidroizolacije ispod fasadnih i pregradnih zidova zidanih giter blok opekom (klasična bitumenska izolacija od varenog kodora), odnosno na spoju AB zidova i stupova s temeljnim zidovima (hladni hidroizolacijski premaz – penetrat). Preostali radovi na izvođenju hidroizolacije, koji su, u svakom slučaju, obveza investitora, a čijim će se izvođenjem osigurati normalna funkcionalnost objekta, svode se na izvođenje horizontalne hidroizolacije po podnoj ploči prizemlja koje radove nije izveo tuženik već kupci poslovnih prostora u prizemlju. Ova konstatacija vještaka nije točna te u završnom izlaganju u cijelosti ostajemo kod svih prigovora koje smo dali pismenim putem a vezano za dani nalaz vještaka D. Š. koji nije imao uporišta tvrditi kako tužitelj nema pravo na cjelokupan iznos koji utužuje radi naprijed navedenih razloga, a kako slijedi: -56.000,00 KM na ime razlike cijene u armaturi odnosi se na tvrdnju tuženika da je od momenta zaključenja Ugovora došlo do promjene cijene armature i da je ista bila ugovorena previsoko te da se treba smanjiti za 56.000,00 KM. Međutim, pravilnim tumačenjem Ugovora sud će utvrditi kako parnične stranke nisu u ovoj pravnoj stvari ugovorile cijenu po jedinici materijala već po etažama i po četvornom metru izgrađene površine. Da bi sam tuženik mijenjao način ugovorene cijene sukladno Posebnim uzansama o građenju i sukladno Zakonu o obveznim odnosima, čl. 635. i 636., obje stranke moraju biti suglasne o izmjeni cijene kao što je propisano, i to u smislu odredbi čl. 23. i 24. Posebnih uzansi o građenju. S obzirom na to da nije bilo ugovaranja cijene radova temeljem vrijednosti materijala već po situacijama, ta se cijena ne može mijenjati bez izmjene Ugovora, što u ovom slučaju nije bilo a niti je tuženik tražio njegovu izmjenu. Prema odredbama Ugovora, točno je da tuženik ima pravo zadržati 5% od ugovorene cijene što iznosi 113.000,00 KM, ali samo u slučaju prigovora za nekvalitetno izvršene radove na koje nema pravo. Naime, sukladno Posebnim uzansama o građenju koje se imaju primijeniti u ovom pravnom slučaju, tuženik je bio obavezan saopćiti primjedbe glede načina izvođenja radova uporabljenog materijala ili tijeka izvođenja radova, a kako propisuje čl. 101. Posebnih uzansi te čl. 645. Zakona o obveznim odnosima. Sukladno čl. 1. Posebnih uzansi o građenju uređuju se odnosi između naručitelja i izvođača radova na građevinskim objektima. Posebne uzanse o građenju primjenjuju se ako su ugovaratelji pristali na njihovu primjenu. U Ugovoru koji je predmet spora nema posebne odredbe da se među ugovornim strankama imaju primijeniti Posebne uzanse o građenju, ali prema čl. 2. t. 2. Posebnih uzansi smatra se da su ugovaratelji pristali na primjenu Uzansi ako njihova primjena nije Ugovorom o izvođenju radova na građevinskim objektima isključena u cjelini i djelomično. Stoga se apsolutno ne može prihvatiti nalaz vještaka Danila Škrbe da tuženik ima pravo zadržati 5% od ugovorenog iznosa, jer je isti morao postupiti u smislu odredbi čl. 84. Posebnih uzansi o građenju i morao je obavijestiti pismenim putem tužitelja kao izvođača radova da otkloni nedostatke, a kako je to propisano odredbama čl. 98. istih Uzansi. Tek kada tuženik postupi sukladno toj zakonskoj odredbi i čl. 101. istih Uzansi, ima pravo zadržati 5% od ugovorene obveze. U građevinskom dnevniku nigdje nije konstatirana primjedba tuženika niti je tuženik osigurao vršenje stručnog nadzora kako je to propisano čl. 99. Posebnih uzansi. Stoga izjava vještaka D. Š. kao vještaka financijske struke da je svoj nalaz temeljio na nalazu vještaka građevinske struke nema uporišta. Također molimo da sud u ovoj pravnoj stvari kao sastavni dio završnog izlaganja uvrsti i sve primjedbe koje je tužitelj dao na nalaz vještaka građevinske struke, a iz razloga koji su navedeni u pismenom izjašnjenju. Također predlažemo da sud u završnom izlaganju prihvati sve primjedbe koje smo dali na izjašnjenje Instituta za građevinarstvo „IG“ Banja Luka kao potkrepu navoda osnovanosti tužbenog zahtjeva. Osim toga, sud u ovoj pravnoj stvari nije vezan s

osnovom označenog u tužbi tužitelja, već može udovoljiti tužbi tužitelja po osnovi čl. 210. ZOO-a. Tužitelj koji je uradio radove u visini za koje tvrdi, nije isplaćen za razliku koja predstavlja tužbeni zahtjev, pa prema tome tuženik se neosnovano obogatio na njegov račun. Tuženik je morao prilikom izvršavanja ugovornih i međusobnih obveza prihvatiti i ponašati se sukladno čl. 12. (načelo savjesnosti i poštenja), čl. 13. (zabrana zlouporabe prava) i 21. i 18. ZOO-a. Jasno je kako je sve vrijeme u postupanju tuženika sadržano določno ponašanje, jer pitanje je zašto je tužitelj kao građevinska tvrtka izvodio radove tuženiku kao građevinskoj tvrtki. S druge strane, tuženiku je bilo jasno o kojim se radovima radi samim potpisivanjem Ugovora, a radi se o grubim građevinskim radovima. Ako je tuženik imao primjedbe da navodno tužitelj nije uradio izolaciju kako je predviđeno tehničkom dokumentacijom, isti je morao sukladno Zakonu o prostornom uređenju i odredbama Posebnih uzansi, a osobito odredbama čl. 84., 89., čl. 100. i čl. 99., vršiti nadzor, stavljati primjedbe, upisivati primjedbe i nadalje tražiti otklanjanje istih, što nije uradio. Obveza tuženika na gore navedeno postupanje proistječe i iz odredbi čl. 632. ZZO-a. Onog momenta kada je sam tuženik zatrpao temelj i urađene građevinske radove za koje tvrdi da su trebali biti na drugi način riješeni, te primio objekt i nastavio daljnje građevinske radove, smatra se da i nije imao nikakve primjedbe. Tuženik sve vrijeme prigovara tužitelju kako mu nije na vrijeme dostavio konačan obračun, kako nije izvršena primopredaja i kako iz tog razloga nije ni platio tužitelju tražen iznos uz primjedbe da ima pravo zadržati iznose kako je to objasnio neosnovano vještak financijske struke. Međutim, nije sporno da je tužitelj dostavio tuženiku zadnju fakturu po situacijama, u kojoj je ispostavio radove i cijenu tih radova. Nije sporno da tuženik nikada nije ni prigovorio na tu konačnu fakturu, a nije sporno ni da tuženik zadnju fakturu na temelju situacije i po etažama nije isplatio, što je, u smislu čl. 63. i 64. Posebnih uzansi, bio u obvezi isplatiti u roku od 15 dana i u roku od 8 dana. Tuženik je trebao primjenom čl. 64. i 65. Posebnih uzansi osporiti istu fakturu koju nikada nije platio. Tužitelj i nije mogao izvršiti konačan obračun niti ga dostaviti tuženiku iz tog razloga što isti nije platio zadnju fakturu, nije na nju prigovorio pa s obzirom na to i nije mogao izvršiti primopredaju izvršenih radova. Primopredaja se smatra izvršenom u onom momentu kada je tuženik nastavio izvoditi građevinske radove, jer je nastavio graditi bez tužitelja. Točno je kako je Posebnim uzansima regulirano da su naručitelj i izvođač dužni bez odlaganja pristupiti primopredaji i konačnom obračunu. Iz naprijed navedenih razloga, a krivnjom tuženika u smislu čl. 112. Posebnih uzansi, smatra se, ako je naručitelj počeo koristiti objekt prije primopredaje, da je primopredaja izvršena danom početka korištenja. Nije sporno da je tuženik nastavio raditi na tom objektu, nije sporno ni da je izvršen tehnički prijam objekta u cijelosti pa prema tome ne stoje primjedbe da je osnovan protutužbeni zahtjev tužitelja jer isti nema dokaza da mu je ugrožena stabilnost objekta, nema dokaza da je došlo do smanjenja vrijednosti objekta, a nema ni dokaza da su nastupila neka oštećenja usljed nekvalitetno izvedenih radova. Znači, tuženik nije ni na koji način dokazao postojanje oštećenja na njegovu objektu. Jamstveni je rok 10 godina za objekt, a do sada se prema nalazu Instituta šteta nije pokazala, i tuženik nema pravo zahtijevati naknadu štete koja će eventualno nastupiti. Način plaćanja cijene također je ugovoren čl. 10. i 5. postojećeg Ugovora između parničnikih stranaka i nijedna od navedenih tvrdnji tuženika za smanjenje cijene u ovom Ugovoru nije ugovorena. Točna je i činjenica da za nedostatke glede stabilnosti i sigurnosti objekta tužitelj odgovara u roku od 10 godina, kako naručitelju tako i svakom drugom korisniku objekta sukladno čl. 109. i čl. 105. Posebnih uzansi, kao i čl. 644. ZOO-a, ali nije došlo do ugrožavanja stabilnosti objekta prema nalazu Instituta i iz tih razloga treba u cijelosti odbiti protutužbeni zahtjev tuženika a usvojiti zahtjev tužitelja uz naknadu troškova postupka u iznosu od 14.486,23 KM i pristojbe na tužbu i odluku prema ocjeni suda. Što se tiče ponovnog postupka sukladno odluci Vrhovnog suda RS i Okružnog gospodarskog suda u Banjoj Luci, s obzirom na činjenicu da ni jedan od novih dokaza nije proveden u ponovnom postupku od strane tužitelja ni tuženika, ostajemo i dalje kod tužbe u nepreisuđenom dijelu te tražimo troškove postupka prema ranijem troškovniku i posebnom troškovniku koji ćemo sačiniti i priložiti sudu.

U odgovoru na tužbu i putem opunomoćenika na glavnoj raspravi tuženik-protutužitelj je istaknuo kako nije sporno da su tužitelj i tuženik 15. 8. 2008. godine zaključili međusobni Ugovor za izvođenje radova na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji br: 05-364/115-08 u Palama, kako je to bliže predviđeno odredbama predmetnog Ugovora. Sukladno čl. 163. st. 1. ZOO-a, Ugovorom o građenju obvezuje se naručilatelj isplatiti izvođaču određenu cijenu za izvedene građevinske radove, a u čl. 122. st. 1. ZOO-a izraženo je pravilo da obveze ugovornih strana kod dvostranih ugovora trebaju biti istodobno ispunjene. Kod dvostranih ugovora postoji uzajamnost obveza ugovornih strana, a pravilo je da obje strane istodobno ispunjavaju obveze jedna prema drugoj. To znači da obveza naručilatelja za isplatu cijene iz Ugovora o građenju definitivno nastupa kada izvođač ispuni svoju obvezu iz Ugovora, dakle, kada ugovorne strane sačine konačan obračun (kada se izvrši kolaudacija). Iz sadržaja tužbe proistječe da tužitelj svoj tužbeni zahtjev temelji na jedinom dokazu, na jednostrano sačinjenom obračunu izvedenih radova od 30. 4. 2011. godine. Navodi se kako je na temelju čl. 3. navedenog Ugovora utvrđeno da će se konačna vrijednost radova odrediti prema stvarno izvršenim radovima utvrđenim građevinskom knjigom. Sukladno Posebnim uzansama za građenje, kao kodificiran ustaljen poslovni običaj u gospodarstvu, o svim onim pitanjima koja nisu regulirana ni Ugovorom ni propisima ZOO-a, konačnim se obračunom obuhvaćaju svi radovi izvedeni na temelju Ugovora o građenju, što upućuje na zaključak da tek tada definitivno nastaje potraživanje cijene iz navedenog Ugovora. Izvođač ne može podnijeti okončanu situaciju prije no što se izvrši tehnički prijam, i na taj se način utvrdi jesu li na objektu izvršeni radovi sukladno odobrenom projektu i odgovaraju li oni predviđenim kvalitetnim standardima i tehničkim napucima, i prije no što se provede kolaudacija (konačni obračun) i ne izvrši primopredaja objekta – radova između naručilatelja i izvođača. Nakon što je tužitelj dostavio tuženiku jednostrano sačinjen obračun o izvršenim radovima, tuženik ga je obavijestio kako ne priznaje takav obračun dok mu se ne dostave na uvid građevinska knjiga i građevinski dnevnik, o svim izvedenim radovima, koje je ovjerilo nadzorno tijelo i dok tužitelj ne izvrši sve radove kako je predviđeno projektnom dokumentacijom sukladno čl. 1. navedenog Ugovora i dok ne otkloni sve nekvalitetno izvedene radove na koje mu je ukazano. Opunomoćenik je istaknuo kako je prije dostavljanja jednostrano sačinjenog obračuna direktor tuženika V.G., na sastanku u Palama, dana 31. 3. 2011. godine, obavijestio direktora tužitelja N.Đ. da nije izvršena horizontalna i vertikalna hidroizolacija ispod i iznad kontra ploče, kako je predviđeno projektnom dokumentacijom, te da su na taj način ugroženi beton i armatura u betonu od podzemnih voda kao i vlage u čitavom objektu, čime se smanjuje vrijednost radova za 3% od ukupno ugovorenih radova, što ujedno iznosi 63.855,00 KM, bez eventualne štete koja može biti prouzročena, zatim nisu ozidani pregradni zidovi u vrijednosti od 11.200,00 KM, nije ozidana ventilacija na tavanu u iznosu od 900,00 KM, nisu ugrađeni vertikalni oluci u dužini od 160m1 x 5 KM/m1 = 800,00 KM. Ujedno je direktor tužitelja obaviješten o svim uočenim nedostacima na izvedenim radovima. Uočeni su se nedostaci odnosili na to da su vanjski zidovi – nosivi, kao i unutrašnji, bili ukrivo ozidani pa je potrošnja maltera za izravnavanje zidova prilikom malterisanja bila duplo veća, te da ta vrijednost iznosi 1% od ukupno ugovorenih radova, što ujedno iznosi 21.285,00 KM, na potkrovlju objekta ugrađene su dvije a.b. grede većeg poprečnog presjeka 30x60 cm, umjesto kojih je bila predviđena podružnica 18x20 cm, prilikom čega je tuženik-protutužitelj bio onemogućen izgraditi stambene jedinice po čitavoj širini zbog visine a.b. grede, čime je smanjena površina stambenog prostora za 100 m² po cijeni 500 KM/m², što iznosi 50.000,00 KM. Navodi se kako su izgrađene ploče na etažama krive, što je uočeno prilikom izrade ekstiksa gdje je debljina izravnavajućeg sloja bila i do 12 cm, što ujedno uvećava troškove tuženika-protutuženika za dodatnih 0,5%, što iznosi 10.642,50 KM, te ujedno nije izvršeno dogovoreno umanjenje iznosa u armaturi na POS (400,500,600 i 700) za vrijednost od 56.000,00 KM. Kako tužitelj nije izveo sve građevinske radove na objektu sukladno projektnoj dokumentaciji te kako je jedan dio radova izveo nekvalitetno, a budući da između tužitelja i tuženika nakon završetka radova nije sporazumno utvrđena konačna vrijednost radova niti je izvršena primopredaja radova, to se tužbeni zahtjev pojavljuje kao neosno-

van. Sukladno čl. 7. Ugovora zaključenog između tužitelja i tuženika, čl. 635. ZOO-a i Općim uzansama o građenju, tuženik ima pravo zadržati dio ugovorene cijene, na ime retencije, koja iznosi najmanje 5% ukupne vrijednosti izvedenih radova do isteka roka za izvršenje radova. S obzirom na to da iz svih provedenih dokaza, kako materijalnih tako i iz iskaza saslušanih svjedoka, proistječe da na dan podnošenja tužbe od strane tužitelja nije bio izvršen tehnički prijam objekta, da između tužitelja i tuženika nikada nije izvršena primopredaja izvedenih radova, a pogotovo nikada između istih subjekata nije izvršen zajednički konačni obračun izvedenih radova, koji obračun tužitelj zvanično nikada nije dostavio tuženiku, to znači da tužitelj prije toga nije ni mogao podnijeti tužbu protiv tuženika, za naplatu utuženog novčanog potraživanja, iz osnove izvedenih radova iz kojeg razloga je potrebno da sud tužbu odbaci kao preuranjenu i nedozvoljenu. Osnovna obveza izvođača radova je da objekt-građevinske radove, koji su predmet Ugovora, sagradi odnosno izvede prema projektnoj dokumentaciji poštujući pravila struke, i pri izgradnji objekta-ugovorenih radova izvođač ne smije odstupati od rješenja utvrđenih tehničkom dokumentacijom, na temelju kojih je izdano odobrenje za građenje i zaključen Ugovor o građenju, poštujući pravila struke, načelo savjesnosti i poštenja, a ponašajući se po pravnom standardu, pažnjom dobrog gospodarstvenika sukladno čl. 12. ZOO-a. Sukladno čl. 163. st. 1. ZOO-a, Ugovorom o građenju obvezuje se naručitelj da izvođaču isplati određenu cijenu za izvedene građevinske radove, a u čl. 122. st. 1. ZOO-a izraženo je pravilo da obveze ugovornih strana kod dvostranih ugovora trebaju biti istodobno ispunjene. Kod dvostranih ugovora postoji uzajamnost obveza ugovornih strana, čl. 122. st. 2. ZOO-a. Kod takvih ugovora pravilo je da obje strane ispunjavaju obveze jedna prema drugoj. Zakonom o obveznim odnosima predviđeno je da je posrednik dužan izvršiti djelo onako kako je ugovoreno i po pravilima struke (čl. 607. st. 1. ZOO-a). To važi i za izvođača radova, glede radova iz Ugovora o građenju. Izvođač za svoj rad odgovara po kriteriju pojačane profesionalne odgovornosti, tako da mora poduzeti sve radnje koje se od njega traže kao stručnjaka koji je specijaliziran za određenu vrstu posla. Sukladno odredbama ZOO-a te Posebnih uzansi o građenju, obveza izvođača radova, između ostalog, jeste izvoditi radove prema tehničkim propisima, normativima i obveznim standardima koji važe za izgradnju investicijskih objekata, a posebice pridržavati se tehničke dokumentacije na temelju koje je izdano odobrenje za izgradnju. Posebnim uzansama o građenju je posebno predviđeno da je izvođač dužan izvesti ugovorene radove na način koji je određen ugovorom, propisima i pravilima struke (Uzansa br. 18. st. 1.). To obvezuje izvođača na izvođenje radova prema tehničkoj dokumentaciji, jer je tehnička dokumentacija (sa svim grafičkim, računskim i opisanim priložima potrebnim za izvođenje radova) sastavni dio ugovora (Uzansa br. 11. st. 1.). Sukladno naprijed navedenom, tuženik smatra kako je provedenim dokazima nepobitno dokazao da tužitelj, sukladno odredbama Ugovora, projekta, premjera i predračuna radova, nije izveo sve ugovorene radove na predmetnom objektu, a ponajprije je dokazao i da tužitelj nije izveo horizontalnu i vertikalnu hidroizolaciju ispod i okolo kontra ploče, kao što je bilo predviđeno projektnom dokumentacijom čime su ugroženi beton i armatura u betonu od podzemnih voda kao i vlage u čitavom objektu i čime su dovedeni u pitanje stabilnost i sigurnost, a time solidnost i funkcionalnost cjelokupnog objekta, što će prouzročiti odnosno dovesti do umanjenja trajanja vijeka objekta. Da tužitelj nije izveo naprijed navedene radove, radove na horizontalnoj i vertikalnoj izolaciji ispod i okolo kontra ploča, nepobitno proistječe iz provedenog dokaza nalaza i mišljenja, kao i iz dopuna tog nalaza vještaka građevinske struke Miloša Glogovca, te iz njegovih navoda danih na održanim glavnim pretresima. Taj je nalaz dan sukladno znanosti i vještini građevinske struke, nalaz je utemeljen na provedenim materijalnim dokazima i provedenim uviđajem na licu mjesta i tužitelj nijednom svojom primjedbom isti taj nalaz nije uspio dezavuirati, osporiti njegovu validnost, vjerodostojnost, odnosno zakonitost. U danom osnovnom nalazu (točke 1. i 2), kao i dopunskom nalazu-odgovoru na primjedbe tužitelja, te na održanom glavnom pretresu, imenovani je vještak implicitno naveo da od strane tužitelja, sukladno međusobno zaključenom Ugovoru, projektu, premjeru i predračunu radova, nisu izvedeni svi radovi, ponajprije dio obrtničkih radova koji se odnosi na hidroizolaterske radove (pozicija B1

iz premjera radova glavnog projekta), a koje radove je tužitelj morao izvesti, sukladno čl. 6. Ugovora i čl. 74. Zakona o uređenju prostora i građenju RS, bez obzira što nisu bili obuhvaćeni u čl. 1. Ugovora, u kojem se spominje „armirana betonska kontra ploča“ (bez iskopa), jer po istom vještaku predmetnu odredbu treba tumačiti na taj način da iz te pozicije ne može biti isključena hidroizolacija, već samo radovi na iskopu. Vještak građevinske struke je u svojem osnovnom nalazu i u dopunskom nalazu naveo da je on na licu mjesta utvrdio kako je tužitelj izveo dio radova na hidroizolaciji, ali da te radove nije izveo po projektnoj dokumentaciji, da je u konkretnom slučaju primijenio drugo tehničko rješenje, bez mijenjanja tehničkog rješenja i bez pristanka tuženika kao investitora, odnosno isti je izveo postavljanje hidroizolacije po nultoj podnoj betonskoj ploči, ispod fasadnih zidova, što je suprotno tehničkom rješenju, a nije tehnički ni ispravno. Bez obzira na to je li tužitelj bio u obvezi izvesti predmetne hidroizolacijske radove prema odredbama Ugovora i projektnoj dokumentaciji, a jeste, na što osim mišljenja vještaka građevinske struke ukazuje posebice i činjenica da je isti izveo dio tih radova (ako nije bio u obvezi zašto je uopće izvodio i dio tih radova), tužitelj, a kako to navodi vještak građevinske struke u točki 10. danog odgovora na primjedbe tuženika, nije smio bez suglasnosti nadzornog tijela i investitora nastaviti radove na objektu dok se ne riješi problem oko hidroizolacijskih radova, jer je obveza izvođača izgraditi objekte sukladno projektnoj dokumentaciji i propisima struke (točka 10. Ugovora). Kako tužitelj, sukladno naprijed izloženom, nije izveo sve građevinske radove na objektu prema projektnoj dokumentaciji, te budući da između tužitelja i tuženika nakon završetka radova nikada nije sporazumno utvrđena konačna vrijednost radova, niti je izvršena primopredaja radova, niti je tužitelj tuženiku dostavljao na isplatu sačinjene privremene situacije, te kako, prema nalazu i mišljenju vještaka financijske struke, tuženik u svojem knjigovodstvu prema tužitelju nema evidentiran nikakav dug, to se onda tužbeni zahtjev tužitelja pojavljuje kao neosnovan, a pogotovu se pojavljuje kao neosnovan dio tužbenog zahtjeva kada su u pitanju tražene zakonske zatezne kamate, sve iz tog razloga kako je to u svojem nalazu i mišljenju naveo vještak financijske struke Danilo Škrba. To što je tuženik nakon podnošenja tužbe tužitelja, poslije proteka roka od tri godine ishodovao rješenje, ishodovao uporabnu dozvolu za predmetni stambeni objekt (sukladno Izvješću-Stručnom mišljenju Instituta za građevinarstvo „IG“ Banja Luka, tužitelju nije mogla biti izdana uporabna dozvola, nije se mogao izvršiti tehnički prijam objekta, točka 3. stavak 4. Mišljenja), ne eskulpira odgovornosti tužitelja, ne oslobađa ga odgovornosti da izvede neizvedene radove na hidroizolaciji, jer je to ostala njegova neizvršena ugovorena obveza. Sukladno Općim uzansama o građenju i odredbi čl. 635. ZOO-a, tuženi ima pravo zadržati dio ugovorene cijene izvedenih radova, na ime retencije, koja iznosi najmanje 5% vrijednosti izvedenih radova do isteka danog roka za izvedene radove. **Opunomoćenik tuženika-protutužitelja je dana 16. 3. 2012. godine podnio protutužbu u kojoj navodi da je tužitelj-protutuženik „W.“ d.o.o. B., tuženiku-protutužitelju „M.“ d.o.o. P., zbog neizvršene horizontalne i vertikalne hidroizolacije ispod i oko kontra ploče, kao što je bilo predviđeno po projektnoj dokumentaciji, čime su ugroženi beton i armatura u betonu od podzemnih voda kao i vlage u čitavom objektu i čime su dovedeni u pitanje stabilnost i sigurnost, a time solidnost i funkcionalnost cjelokupnog objekta, dužan isplatiti naknadu štete u iznosu od 124.000,00 KM te mu je istodobno zbog ne-kvalitetnih radova i radova izvedenih u suprotnosti s projektnom dokumentacijom dužan nadoknaditi štetu u iznosu od 140.000,00 KM, odnosno isplatiti mu na ime naknade štete ukupan iznos od 264.000,00 KM, sa zakonskom zateznom kamatom na taj iznos počevši od 16. 3. 2012. godine kao dana podnošenja protutužbe pa do isplate, a sve u roku 30 dana, pod prijetnjom prinudnog izvršenja. Opunomoćenik tuženika-protutužitelja je dana 22. 6. 2015. godine smanjio protutužbeni zahtjev na taj način da je tužitelj-protutuženik obavezan tuženiku-protutužitelju, zbog neizvršenih obveza iz osnove umanjenja vrijednosti izgrađenog objekta, isplatiti na ime naknade štete iznos od 65.458,29 KM, sa zakonskom zateznom kamatom počevši od 16. 3. 2012. godine, kao dana podnošenja protutužbe. U završnoj riječi dana 23. 6. 2015. godine opunomoćenik tuženika je precizirao tužbeni zahtjev nakon nalaza i mišljenja vještaka građevinske**

struke, u kojem nalazu se navodi da je zbog neizvedenih radova na hidroizolaciji na strani tuži-
telja došlo do umanjnja vrijednosti izgrađenog objekta po osnovi skraćivanja vijeka trajanja
objekta u iznosu od 55.947,03 KM + 17% PDV-a, što ukupno iznosi 65.458,29 KM. Odredbom čl.
7. Ugovora zaključenog između tužitelja i tuženika predviđeno je da se tuženik može koristiti tom
mogućnošću. Iz provedenog dokaza, nalaza i mišljenja vještaka financijske struke Danila Škrbe
proistječe da je tuženik ostao dužan tužitelju, iz osnove izvedenih radova, isplatiti 123.075,61 KM,
a da tuženik, sukladno čl. 7. Ugovora, ima pravo od ukupno ugovorenih radova zadržati 5% na ime
neizvedenih radova, iznos od 104.613,70 KM, to onda znači da bi tužitelj po toj osnovi, i ako bi mu
sud udovoljio tužbenom zahtjevu, mogao eventualno dosuditi samo iznos od 18.461,91 KM, ali u
tom slučaju sud mora udovoljiti postavljenom protutužbenom zahtjevu tuženika u cijelosti. Da tuže-
nik ima pravo zadržati dio ugovorene cijene izvedenih radova iz osnove ugovorene retencije proi-
stječe i iz provedenog dokaza, Izvješća-Stručnog mišljenja Instituta za građevinarstvo „IG” Banja
Luka, u kojem Izvješću, zaključnom razmatranju su vještaci tog Instituta naveli da se zbog neizvede-
nih radova na hidroizolaciji u jamstvenom roku od 10 godina, koji važi za kvalitetu izvedenih rado-
va na hidroizolaciji, mogu pojaviti oštećenja na podovima, zidovima i instalacijama, koja mogu
utjecati na funkcionalnost prostorija u prizemlju objekta (lokalu-poslovnom prostoru). Kako iz svega
naprijed navedenog nepobitno proistječe da tužitelj sve svoje ugovorene obveze iz Ugovora od 15.
12. 2008. god. do dana podnošenja tužbe nije izvršio prema tuženiku, a što je bio obvezan sukladno
odredbama istog Ugovora, time je tužitelj povrijedio odredbe čl. 7., 12., 99., 122., 123. i čl. 148.
ZOO-a, pa iz tih razloga sud mora istoga odbiti s tužbenim zahtjevom u cijelosti, jer sukladno čl.
122. i 123., ako jedna strana postavi zahtjev pred sudom za ispunjenje obveze prema drugoj strani,
a ona nije ispunila svoju obvezu, niti je spremna to učiniti, a tužena strana istakne prigovor neispu-
njenja, u takvim slučajevima sud ne može dosuditi, odnosno naložiti tuženoj strani da ispunji svoju
obvezu sve dok to ne uradi i druga strana. Kada se radi o odgovornosti u vezi s izvođenjem građev-
vinskih radova na objektu, osobitu pozornost zaslužuje odgovornost izvođača za neizvršene radove
sukladno Ugovoru, projektnoj dokumentaciji i pravilima struke, te njegova odgovornost za kvalitetu
izvedenih radova i za nedostatke koji se tiču solidnosti građevine. U sudskoj je praksi zauzeto staja-
lišta da se izvođač koji izvodi radove suprotno ugovoru ne može osloboditi odgovornosti za štetu, ni
u slučaju kada te radove izvodi „lege artis”, jer investitor nije dužan snositi rizik drugačije izgradnje
od ugovorene. Po pravilu, za neizvedene radove te za nedostatke na izvedenim radovima i izvedene
radove suprotno investicijsko-tehničkoj dokumentaciji odgovara izvođač radova. Odgovornost izvo-
đača predviđena je i regulirana odredbama čl. 618. do 620. ZOO-a, kao i odredbom čl. 644. ZOO-a.
Neizvršenje određenih ugovorenih građevinskih radova, te nedostaci na izvedenim radovima redo-
vito povlače odgovornost izvođača. Ta je odgovornost veća u slučaju kada ti nedostaci dovode u
pitanje solidnost objekta, jer su posljedice takvih nedostataka teže, kao što je u konkretnom slučaju.
Osnovanost protutužbenog zahtjeva tuženika proistječe iz provedenog dokaza – nalaza i mišljenja
vještaka građevinske struke (tim dokazom tuženik je nesporno dokazao da tužitelj nije izveo pred-
metne radove na hidroizolaciji oko i ispod kontra ploče), a pogotovu to proistječe iz provedenog
dokaza, Izvješća-Stručnog mišljenja Instituta za građevinarstvo „IG” Banja Luka, u kojem se navodi
da je zbog neizvedenih radova na hidroizolaciji od strane tužitelja došlo do umanjnja vrijednosti
izgrađenog objekta, po osnovi skraćivanja vijeka trajanja objekta, u iznosu od 55.947,03 KM + 17%
PDV-a, što ukupno iznosi 65.458,29 KM. **Kada je u pitanju tužbeni zahtjev tužitelja, tuženik u ci-
jelosti ostaje kod svih navoda danih u završnoj riječi njegova opunomoćenika na glavnom pre-
tresu održanom pred ovim sudom na dan 23. 6. 2015. godine, s tim što ističe i sljedeće, a kako
to slijedi:** I u ovom novom provedenom postupku tuženik je, sukladno provedenim dokazima (po-
najprije nalazu i mišljenju vještaka građevinske struke Miloša Glogovca), dokazao da tužitelj, su-
kladno čl. 6. Ugovora za izvođenje radova od 15. 8. 2008. godine te sukladno odredbama Zakona o
uređenju i građenju, sukladno glavnom projektu, nije izveo sve ugovorene radove na predmetnom
stambenom poslovnom objektu, prevashodno nije izveo radove horizontalne i vertikalne hidroizo-

lacije oko zgrade, te ispod i oko kontra temelja ploče. Tuženik je također provedenim dokazima dokazao da tužitelj sukladno čl. 5. istoga Ugovora nije sačinjavao privremene situacije shodno podacima u građevinskoj knjizi, a na što je bio u obvezi i te situacije dostavljati na isplatu tuženiku, a to onda znači da je to i bio razlog što tužitelj nije ni sačinio konačnu situaciju i dostavio tuženiku na isplatu. Tuženik je također provedenim dokazima dokazao da između parničnih stranaka nikada nije izvršen zajednički konačni obračun izvedenih radova (kolaudacija), s tim što ističe da se provedeni dokaz tužitelja pod nazivom Obračun radova izvedenih prema Ugovoru broj: 295/2008 na stambeno-poslovnim objektu u Palama, investitor „M.“ d.o.o. P., ne može smatrati – imati snagu konačnog obračuna između ugovorenih strana, pogotovo što taj akt nema naziv Konačni obračun između ugovornih strana. Inače, kada je u pitanju taj provedeni dokaz, tuženik ponovno i u ovoj završnoj riječi, sukladno navodima njegova opunomoćenika s održanog pripremnog ročišta od 24. 1. 2012. godine, ističe kako tuženik taj akt – dokaz nikada nije primio kod sebe, pa je tužitelj u tom pravcu, budući da mu je tuženik osporio tu činjenicu, te navode, sukladno čl. 7. ZPP-a RS i odredbama čl. 123. istoga Zakona, bio u obvezi tijekom postupka provesti validan dokaz, kao svoj dokaz na glavnom pretresu provesti akt – potvrdu Pošte o prijemu pošiljke-spornog akta tužitelja pod nazivom Obračun, pa kako tužitelj takav dokaz nije proveo tijekom postupka, to isti, a ne tuženik, treba snositi posljedice nemogućnosti da se ta pravno relevantna činjenica sa sigurnošću utvrdi u postupku dokazivanja, odnosno sukladno teretu dokazivanja tužitelj, a ne tuženik, treba snositi posljedice neprovedbe tog dokaza. Dakle, kako tužitelj shodno gore izloženom, sukladno čl. 5. Ugovora, nije sačinjavao privremene situacije i dostavljao ih na isplatu tuženiku, te kako tuženiku nikada nije dostavio nikakvu konačnu situaciju, na isplatu, te ako se uzme u obzir činjenica da između tužitelja i tuženika nikada nije izvršena primopredaja izvedenih radova, a pogotovo nikada između istih subjekata nije izvršen zajednički konačni obračun izvedenih radova (kolaudacija), to onda znači da tužitelj nije ni stekao pravo podnošenja tužbe sudu protiv tuženika za naplatu utuženog novčanog potraživanja iz osnove izvedenih radova, pa je stoga sud dužan podnijetu tužbu tužitelja odbaciti kao preuranjenu i nedozvoljenu. Ako sud iz naprijed navedenih razloga podnijetu tužbu tužitelja ne odbaci kao preuranjenu i nedozvoljenu, budući da isti, sukladno čl. 6. Ugovora, od 15. 12. 2008. godine do dana podnošenja tužbe sve svoje ugovorene obveze nije izvršio prema tuženiku, a na što je bio obvezan, time je tužitelj povrijedio odredbe čl. 7., 12., 99., 122., 123. i 148. ZOO-a, pa iz tih razloga sud istog mora odbiti s tužbenim zahtjevom u cijelosti. Sukladno čl. 122. i 123. tog Zakona, ako jedna strana postavi zahtjev pred sudom za ispunjenje obveze prema drugoj strani, a ona nije ispunila svoju obvezu, niti je spremna to učiniti, a tužena strana istakne prigovor neispunjenja, u takvim slučajevima sud ne može dosuditi odnosno naložiti tuženoj strani da ispunji svoju obvezu sve dok to isto ne uradi i druga strana. Sukladno Općim uzansama o građenju i odredbi čl. 635. ZOO-a, tuženik ima pravo zadržati dio ugovorene cijene izvedenih radova, na ime retencije, koja iznosi najmanje 5% vrijednosti izvedenih radova do isteka danog roka za izvedene radove. Odredbom čl. 7. Ugovora zaključenog između tužitelja i tuženika predviđeno je da se tuženik može koristiti tom mogućnošću. Iz provedenog dokaza, nalaza i mišljenja vještaka financijske struke Danila Škrbe proistječe da je tuženik ostao dužan tužitelju, iz osnove izvedenih radova, isplatiti 123.075,61 KM, a da tuženik, sukladno čl. 7. Ugovora, ima pravo od ukupno ugovorenih radova zadržati 5% na ime neizvedenih radova, iznos od 104.613,70 KM, to onda znači da sud po toj osnovi može eventualno tužitelju dosuditi samo iznos od 18.461,91 KM. Da tuženik ima pravo zadržati dio ugovorene cijene izvedenih radova iz osnove ugovorene retencije proistječe i iz provedenog dokaza, Izvješća-Stručnog mišljenja Instituta za građevinarstvo „IG” Banja Luka, u kojem su Izvješću, zaključnom razmatranju, vještaci tog Instituta naveli da se zbog neizvedenih radova na hidroizolaciji u jamstvenom roku od 10 godina, koji važi za kvalitetu izvedenih radova na hidroizolaciji, mogu pojaviti oštećenja na podovima, zidovima i instalacijama, koja mogu utjecati na funkcionalnost prostorija u prizemlju objekta (lokalu-poslovnim prostoru), kao i navodi vještaka financijske struke Danila Škrbe danih na održanoj glavnoj raspravi, koji je na pitanje opunomoćenika

tužitelja... „Zašto ste na str. 3 nalaza naveli da tuženik sukladno čl. 7. Ugovora, iz osnove nekvalitetno izvedenih radova, ima pravo od ukupno ugovorenih a izvedenih radova zadržati 5%, i da je to suma od 104.613,80 KM ?”...iskazao:

...„Ovdje se ne radi o nekvalitetno izvedenim radovima, radi se o zadržavanju 5% na izvedene radove, dok ne istekne rok jamstva...” **Tuženik potražuje troškove spora prema troškovniku koji ulaže u spis.**

U dokaznom postupku provedeni su dokazi predloženi po opunomoćeniku tužitelja-protutuženika, izvršen je uvid i pročitani su: Ugovor za izvođenje radova na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji br: 05-364/115-08 u Palama od 15. 8. 2008. godine, Dopis tužitelja od 4. 5. 2011. godine tuženiku, Konačan obračun izvedenih radova sa 30. 4. 2011. godine, Opomena pred tužbu od 22. 6. 2011. godine, građevinski dnevnik, obračunski listovi građevinske knjige s oznakom viška radova, naknadnih radova s oznakom manjka radova, osnovni obračunski list po etažama građevinske knjige, saslušani su svjedoci R.Ž. i M.L. te parnična stranka N.Đ., saslušani su vještaci građevinske struke Miloš Glogovac i vještak financijske struke Danilo Škrba te su pročitani njihovi nalaz i mišljenje.

Provedeni su dokazi koje je predložio opunomoćenik tuženika-protutužitelja, izvršen je uvid i pročitani su: Ugovor o izvođenju radova na izgradnji zgrade 1413/08 od 13. 8. 2008. godine koji je zaključen između tužitelja i tuženika; Glavni projekt s premjerima i predračunom radova; Ugovor od 5. 10. 2010. godine između tužitelja i J.L.; izvodi iz dnevnika rada, spisak radnika koji su radili s tužiteljem 2008. godine i 2009. godine u lipnju i srpnju; saslušani su svjedoci M.L., R.N. i M.K., te je izvršen uvid u fotografije radova od strane tužitelja na predmetnom objektu i građevinsko vještačenje po Institutu za građevinarstvo „IG” Banja Luka.

Cijeneći provedene dokaze pojedinačno, u međusobnoj povezanosti, te dovodeći sve u jednu vezu s navodima parničnih stranaka i pravnom osnovom, sud je u smislu čl. 8. Zakona o parničnom postupku odlučio kao u izreci presude iz sljedećih razloga:

Iz provedenog dokaza – **Ugovor za izvođenje radova** na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji br: 05-364/115-08 u Palama – utvrđeno je da su tužitelj kao izvođač radova i tuženik kao naručilatelj radova zaključili Ugovor o izvođenju radova na stambeno-poslovnoj zgradi u Palama, kojim su ugovorili da naručilatelj „M.” d.o.o. P. ustupa, a izvođač „W.” d.o.o. B. da za račun naručilatelja izvede grube građevinske radove na stambeno-poslovnoj zgradi u Palama od temelja do potkrovlja tj. sljedeće radove: a.b. temelje (kontra ploču) bez iskopa, prizemlje, pet katova i potkrovlje s izradom krovne konstrukcije i pokrivanjem objekta limom, zidanje fasadnih i pregradnih zidova, zidanje potrebnih dimnjaka i ventilacija, a sve prema projektnoj dokumentaciji, važećim normativima i standardima. Č/ankom 2. ugovoreno je da će se vrijednost svih građevinskih radova ovog Ugovora dati po m² grubih građevinskih radova koja iznosi 300,00 KM/m², s materijalom i radom, a bruto površina po projektu objekta iznosi cca 5700 m², što ukupno iznosi cca 1.710.000,00 KM s uračunatim PDV-om. Ugovoreno je da će se obračun i plaćanje izvedenih radova vršiti na temelju stvarno izvršenih radova utvrđenih građevinskom knjigom. Izvođač se obvezao da će se svi radovi izvesti u ugovorenom roku, a nakon što naručilatelj osigura izvođaču nesmetan pristup na gradilište, preda izvođaču tehničku dokumentaciju po kojoj će se izvoditi radovi i uplati avans od min. 500.000,00 KM. Ugovoreno je plaćanje izvedenih radova po katnim etažama s tim da će se radovi do kote 0 i krov računati po pola etaže, a po ispostavljenim situacijama u roku od sedam dana. Ugovoreno je također da se izvođač obvezuje izvršiti sve nepredviđene i naknadne radove koje je nužno izvršiti u cilju kvalitetne realizacije Ugovora, te da će se vrijeme, opseg, cijena i rok navedenih radova odrediti sporazumno prije početka tih radova. Na temelju tog Ugovora stranke su se sporazumjele da naručilatelj radova ima pravo od ukupne ugovorene cijene radova zadržati 5% za nekvalitetno

izvršene radove, dok se ti radovi ne otklone, što se evidentira u građevinskom dnevniku. Ovaj Ugovor o građenju zakonski zastupnici parničnih stranaka su svojeručno potpisali i ovjerili pečatima ugovornih strana.

Iz provedenog dokaza – Dopis tužitelja od 4. 5. 2011. godine tuženiku – utvrđeno je da je tužitelj dostavio Konačni obračun radova izvedenih prema Ugovoru o izgradnji stambeno-poslovnog objekta na lokaciji br: 05-364/115-08 u Palama. Istaknuto je da je obračun urađen zaključno sa 30. 4. 2011. godine, te da je isti potrebno izmiriti sukladno čl. 5. Ugovora. Uz Dopis je tužitelj dostavio tuženiku obračun radova izvedenih prema Ugovoru s priložima bruto površine etaža, obračunom grubih građevinskih radova na temeljima, prizemlju, I. katu, II. katu, III. katu, IV. katu, V. i VI. katu, te krovu.

Iz provedenog dokaza – Konačan obračun izvedenih radova sa 30. 4. 2011. godine – utvrđeno je da su navedene vrijednosti izvršenih radova od strane tužitelja, te izvršene uplate tuženika kao i isporučeni materijal tuženika, te izvršene kompenzacije. Također su navedene i vrijednosti nedovršenih radova. Navedeno je ukupno potraživanje tužitelja od 2.126.510,00 KM te potraživanje tuženika u iznosu od 1.907.517,42 KM. Izvršen je obračun dugovanja tuženika u iznosu od 218.992,58 KM.

Uvidom u dokaz – Opomena pred tužbu od 2. 6. 2011. godine – utvrđeno je da je tužitelj putem opunomoćenika pozvao tuženika da u roku od 5 dana izmiri dug u iznosu od 218.992,58 KM, u protivnom će biti prinuđen da navedeno potraživanje traži preko nadležnog suda.

Uvidom u građevinski dnevnik utvrđeno je kako su radovi na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji br: 05-364/115-08 u Palama započeli 5. 8. 2008. godine, te je evidentirano da je kao izvođač radova naveden „W.” d.o.o. B., a investitor radova „M.” d.o.o. P. Uvidom u građevinski dnevnik utvrđen je početak građevinskih radova na izgradnji stambeno-poslovnog objekta, po datumima je evidentirano koji su radovi izvođeni u kojem razdoblju, također je utvrđeno da tijekom izvođenja radova ni investitor ni nadzorno tijelo nisu imali primjedbe na izvedene radove, a građevinski je dnevnik ovjeren potpisima ovlaštenih osoba za izvođača radova i investitora, a da tijekom izvođenja radova u građevinskom dnevniku nisu evidentirane primjedbe niti propusti izvođača.

Iz provedenog dokaza – obračunski listovi građevinske knjige s oznakom viška radova, naknadnih radova i manjka radova – utvrđeno je da je izvođač radova sačinio opis naprijed navedenih radova tj. viška, manjka i naknadnih radova s pojedinačno navedenim radovima i u ukupnim iznosima, te da je obračunske listove potpisala ovlaštena osoba za izvođača radova, dok investitor nije potpisao ove obračunske listove.

Svjedok R.Ž. je na zapisnik kod ovog suda dana 10. 6. 2014. godine **izjavio** kako je po zanimanju dipl. ing. građevinarstva, kako je zaposlen kod tužitelja, te kako ima 15 godina radnog iskustva i licenciju za nadzor izvođenja građevinskih radova. U vrijeme izvođenja građevinskih radova na stambeno-poslovnom objektu u Palama bio je šef gradilišta, a radovi su izvođeni tijekom jeseni 2008. godine, kojom je prilikom imao projektnu dokumentaciju, te Ugovor o građenju, kojim nije bilo ugovoreno izvođenje radova hidroizolacije niti bilo kakvih hidroizolaterskih radova. Tom je prilikom investitor angažirao inženjera M.K. za nadzor prilikom izvođenja građevinskih radova. Tijekom izvođenja građevinskih radova niti investitor niti nadzor nisu imali primjedbe na izvođenje radova, niti su bile kakve primjedbe upisane u građevinski dnevnik. Investitor je imao vremena do izvođenja sljedeće faze radova staviti primjedbe na prethodne radove odnosno na hidroizolaciju. Istaknuo je kako su svi radovi izvršeni prema projektnoj dokumentaciji i Ugovoru o građenju. Prilikom dostave konačnog obračuna investitoru nije bilo nikakvih primjedbi na konačni obračun, a zvanični zapisnik o primopredaji radova nije sačinjen, ali je investitor nastavio izvoditi radove na sljedećoj fazi, nakon

čega je izvršen i tehnički prijam objekta. U građevinskom je dnevniku konstatirano da su završene sve faze ugovorenih radova a da tom prilikom nadzorni organ nije dao nikakve primjedbe. Istaknuo je da je investitor od gradilišta bio udaljen samo 100 metara te da ih je nadzirala stručna osoba, a budući da je investitor također građevinska tvrtka, imao je mogućnost prigovoriti na eventualno neizvedene radove, što nije učinio.

Svjedok M.L. je na zapisnik kod ovog suda **izjavio** da je po zanimanju građevinski inženjer, zaposlen u „M.” d.o.o. P., te da je kod tuženika obavljao poslove pripremanja ponuda za izvođače i vodio aktualna gradilišta, te da je bio nazočan kada su direktori parničnih stranaka ugovarali poslove, i tom je prilikom jedan primjerak glavnog projekta predan tužitelju na temelju kojeg projekta su trebali dati ponudu za izvođenje radova. Oni su dali ponudu za izvođenje radova, ali ne za cijeli projekt već samo za grube građevinske radove. Također je istaknuo da je, po njegovu mišljenju, tužitelj trebao izvesti horizontalnu i vertikalnu hidroizolaciju na temeljima zgrade jer je bilo nemoguće preskočiti te radove kako bi se nastavili drugi radovi. Nije mu poznato da je tuženik s nekim drugim izvođačem ugovorio izvođenje hidroizolacijskih radova. Nakon završenih radova od strane tužitelja vođeni su nekoliko puta sastanci i razgovori koje su vodili direktori tužitelja i tuženika a gdje je bio i on prisutan pa su pokušali srazgovarati i tom su prilikom razgovarali o svim stavkama i iznesene su usmeno primjedbe na izvedene radove, a one su se odnosile na ukrivo ozidane zidove i nekvalitetno ozidane pregradne zidove, a.b. ploče su bile neravne gdje se debljina estriha duplo povećala, nisu bili ozidani svi pregradni zidovi, t5re hidroizolacija nije bila urađena. Zvanično nije izvršena primopredaja radova. Naveo je kako mu je poznato da hidroizolacija spada u obrtničke radove, a u projektu su također hidroizolaterski radovi naznačeni kao obrtnički radovi. Prilikom izvođenja radova M.K. je bio imenovan za nadzorno tijelo od strane investitora. Nadzorno je tijelo obavljalo poslove nadzora, a i on je povremeno dolazio na gradilište. Poznato mu je da u građevinskom dnevniku ni nadzorno tijelo ni investitor nisu evidentirali nikakve primjedbe. Na pitanje opunomoćenika tužitelja je li on skrenuo pozornost u svojoj tvrtki, tuženiku, da nije urađena hidroizolacija vezano za izgradnju kontra ploče, a obzirom na to da je dolazio na gradilište, odgovorio je da nije ukazivao tuženiku da nisu izvedeni hidroizolaterski radovi, a iz tog razloga što on nije bio nadzorno tijelo. Radovi su na hidroizolaciji trajali oko deset dana a on je u to vrijeme pao i povrijedio se na gradilištu tako da nije znao što se dešavalo s radovima u to vrijeme. Istaknuo je kako nije moguće nastaviti sljedeću vrstu radova na gradilištu a da nisu primljeni prethodni radovi.

Parnična stranka N.Đ. je na zapisnik kod ovog suda **izjavila** da je tužitelj kojem je ona zakonski zastupnik zajedno s tuženikom sudjelovala na licitaciji Općine Pale za kupnju parcele za građenje više stambenih objekata i tom prilikom su kupili dvije susjedne parcele, tuženik jednu a oni drugu parcelu na kojima je po urbanističkom planu predviđen građevinski kompleks. Treću je parcelu kupio treći ponuđač, a na sve tri parcele je predviđen isti kompleks objekata, te je za svaku parcelu odvojeno vršeno projektiranje i dobivanje građevinske dozvole. Nakon što su počeli s pripremanjem za izgradnju njihova dijela, „M.” d.o.o. P. se pojavio s upitom da rade paralelno i njegovu lamelu što je učinio i treći ponuđač, tako da su dali za oba ponuđača jedinstvenu ponudu za izvođenje radova. Tužitelj i tuženik se bave istom djelatnošću i dobro poznaju problematiku gradnje stambenih objekata tako da su se vrlo jednostavno dogovorili o cijeni i opsegu radova koje će izvesti za njihov račun. S obzirom na to da se bave istom djelatnošću, jasno su definirali svoje obveze u Ugovoru, te ugovorili da će se obračun vršiti po m² urađene etaže, i taj su dogovor u obliku skice priložili uz Ugovor, koja skica je sastavni dio Ugovora i ovjerile su je obje strane. Kako bi uprostiti nadzor i način obračuna, ugovorili su obračun po m² urađene ploče a ne po jedinici mjere ugrađenog materijala. Na taj su način uprostiti način vođenja građevinske knjige pa se građevinska knjiga sastojala od izvedenih radova betonske ploče svake završene etaže. Ugovorili su da „M.” d.o.o. P. može sudjelovati sa svojom mehanizacijom i materijalima po cijenama koje su tada dogovorili, a spisak tih usluga i cijene su sastavni dio Ugovora. Obračun se sastojao u tome da poslije završene etaže izvedenu

kvadraturu ploče pomnože s ugovorenom cijenom i tako dobiju iznos za plaćanje, a investitor bi također fakturirao sve što je on uradio do završetka ploče, nakon čega su pravili cesiju, razlika je ostajala za naplatu, a to je ugovoreno čl. 5. i 10. Ugovora. Svi su radovi izvođeni dobrom dinamikom uz obostranu suradnju, međutim razlika u izvedenim radovima u odnosu na usluge koje je vršio „M.“ nije plaćana uz obrazloženje da nema novca, da prodaja stanova ide sporo. Tako je bilo nakon izgradnje svake etaže pa je plaćana minimalno ili ništa. Morali su voditi računa prilikom obračuna koliko će im sredstava biti plaćeno kako ne bi došli u situaciju da fakturiraju nešto što im neće biti plaćeno a na koje iznose su morali platiti porez odnosno PDV. Za objekt koji su izgradili, a koji košta 2.126.510,00 KM, plaćeno je žiralno od tuženika 306.210,00 KM, kroz isporuke materijala i usluge 1.533.790,11 KM, i druge kompenzacije i gotovinom u iznosu od 73.198,34 KM. Kada su završili objekt te kada je investitor preuzeo objekt, sastali su se da se dogovore o konačnom obračunu koji je vrlo prost i to: izvedene površine pomnožene s cijenom koštanja daju cijenu izvedenih radova. Po tom je obračunu investitor dugovao 213.311,66 KM. I tada je odmah rekao kako nema te pare i kako to ne može platiti uz obrazloženje da prodaja stanova ide jako teško, a pri tome je cijenu stanova držao dosta visoko. U njihovu trećem ili četvrtom razgovoru i traženju načina da se plati za izvedene radove izjavljen je prigovor za radove, koji nije nigdje evidentiran, a to se odnosilo na krive zidove, nepravilne otvore vrata i prozora i sl., a kada je to osporeno, onda su postavili pitanje neizvedene hidroizolacije i to nakon dvije godine nakon što su ti radovi trebali biti urađeni. Na ovom je objektu projektom predviđeno da se hidroizolacija radi ispod temeljne ploče i uz vertikalne zidove s vanjske strane, a u njihovu Ugovoru ti radovi nisu ušli kao njihova obveza, a ti radovi spadaju u obrtničke radove. Zatrpavanje zemlje oko temelja vršio je sam investitor i tuženik nije trebao poduzimati te radove ako nije postavljena hidroizolacija, ako je investitor imao namjeru uraditi hidroizolaciju po projektu. Kada je završeno zatrpavanje temelja, tužitelj je nastavio s izvođenjem radova i nije bilo nikakvih primjedbi. Tužitelj je napravio izolaciju u prizemlju na sva tri objekta na identičan način kako bi se spriječio prodor vlage u prizemne prostorije tako da je na koti 0 ispod stupova fasadnih i pregradnih zidova postavljena hidroizolacija. U prizemlju su poslovni prostori na sve tri lamele, koji su kasnije prodavani u grubim građevinskim radovima, tako da su kupci kroz opremanje svojih lokala radili i hidroizolaciju podova. Istaknuo je da nikada nije bilo primjedbi tijekom izvođenja radova od strane tuženika, već su samo bile riječi hvale u vezi s dinamikom izgradnje te mu nikada nije skrenuta pozornost da je došlo na bilo koji način do ugrožavanja stabilnosti objekta, tako da ne postoje nikakve primjedbe, ni usmene ni pismene. Nakon što su završili svoj dio posla, ispostavili konačni obračun, investitor je preuzeo objekt i s vlastitom radnom snagom nastavio izvođenje drugih radova. Nakon toga izvršen je tehnički prijam objekta i bez primjedbi na radove koji su oni izvodili. Ni nakon skoro deset godina od izvođenja radova nema oštećenja, a radovi su izvodili 2008. godine na koje nije bilo primjedbi.

Vještak građevinsko-arhitektonske struke G. M., dipl. ing. građevinarstva, u svojem nalazu i mišljenju te na zapisnik kod ovog suda **naveo je** da su parnične stranke Ugovorom o građenju ugovorile izvođenje radova na armirano-betonskoj kontra ploči bez iskopa, prizemlju, pet kato-va, potkrovlju s izradom krovne konstrukcije i pokrivanjem objekta limom, zidanju fasadnih i pregradnih zidova i zidanju potrebnih dimnjaka i ventilacije. Navedeni su radovi ugovoreni kao grubi građevinski radovi na stambeno-poslovnoj zgradi u Palama, od temelja do krova. Vještak je utvrdio da nisu izvedeni hidroizolaterski radovi u iznosu od 34.236,05 KM. Utvrdio je iz obračunskog lista građevinske knjige višak radova i naknadne radove kao što su zidanje parapeta i naknadni radovi nabave i ugradnje kanalizacijskih cijevi. Utvrdio je kako građevinski dnevnik nije u svemu vođen onako kako je to predviđeno Zakonom, tako da je investitor pojedine listove potpisao a neke nije, međutim investitor nije imao nikakve primjedbe, a pogotovo što se smatra potpisanim svaki list koji investitor nije potpisao u roku od tri dana. Vještak je utvrdio vrijednost izvedenih radova po Osnovnom ugovoru i to grubih građevinskih radova u ukupnom iznosu od 2.128.500,00 KM, koji

se odnose na: 1) radove do kote $\pm 0,00$ 780,00 m² x 180,00 KM u iznosu od 117.000,00 KM, 2) prizemlje plus pet katova 6 x 923 m² x 300,00 KM u iznosu od 1.661.400,00 KM, 3) šesti kat 780,00 m² x 300 KM u iznosu od 234.000,00 KM, 4) krov 774,00 m² x 150,00 KM u iznosu od 116.100,00 KM. Od toga nisu izvršeni ugovoreni radovi na zidanju pregradnih zidova u iznosu od 16.840,00 KM, tako da je konačna vrijednost izvedenih radova po Ugovoru u iznosu od 2.111.660,00 KM. Što se tiče nedovršenih radova, vještak nije mogao na licu mjesta izvršiti uvid u prikazane količine, a prilikom obilaska objekta investitor nije osporavao te radove. Vještak je naveo, što se tiče viška radova i naknadnih radova koji su konstatirani u građevinskom dnevniku i koje je potpisao investitor, kako pretpostavlja da su bili usmeno dogovoreni, ali nisu konstatirani u pisanom obliku, a na taj su način vjerojatno dogovorene i jedinične cijene. Znači vrijednost ovih radova je i to zidanje parapetnih zidova u iznosu od 11.350,00 KM, i donji razvod kanalizacije u iznosu od 3.500,00 KM, tako da ukupna vrijednost viška i naknadnih radova iznosi 14.850,00 KM. Vještak je utvrdio da je vrijednost neizvedenih hidroizolacijskih poslova u iznosu od 34.236,05 KM, da su se izvodili u vrijeme kada su radovi bili u fazi za postavljanje hidroizolacije, a da bi naknadni radovi na izvođenju hidroizolacije bili mnogo skuplji. Zbrajajući izvedene radove po Ugovoru, zatim višak radova i naknadne radove, vještak je došao do vrijednosti ukupno izvedenih radova i to tako što je izvedenim radovima u iznosu od 2.111.660,00 KM dodao vrijednost viška radova u iznosu od 11.350,00 KM i naknadnih radova u iznosu od 3.500,00 KM, tako da je ukupna vrijednost izvedenih radova od strane tužitelja u iznosu od 2.126.510,00 KM. Vještak je, nakon što je zbrojio sve naprijed navedeno, konstatirao da su obje strane cijeli projekt vodile neprofesionalno, počevši od Ugovora, pa do izvođenja radova, a posebice kod vođenja građevinske dokumentacije, građevinske knjige i dnevnika, gdje ni predstavnik investitora tj. nadzorno tijelo nije učinilo ništa da upisima u dnevnik podvede izvođenje radova u okviru zahtjeva struke. Konkretno, ničim nije ukazao izvođaču na obveznost izrade hidroizolacije niti je konstatirao nedostatke, ako su postojali, koje je tuženik naveo u odgovoru na tužbu i u protutužbi. Nakon što su urađeni kompletni radovi na objektu, vještaku je nemoguće da bez većih zahvata utvrdi istinitost tvrdnji investitora, pogotovo što ih njegov predstavnik, nadzorno tijelo, nije konstatirao u građevinskom dnevniku. Također je nejasno zašto investitor nije potpisao građevinsku knjigu jer tek nakon obostrano potpisane građevinske knjige izvođač može ispostaviti fakturu, odnosno privremenu i okončanu situaciju. Nakon svega istaknuo je da nije ni iznenađujuće što su stranke sudionice u projektu, propuštajući određena pravila struke, došle u situaciju da na taj način pokušaju razriješiti nastali problem.

Vještak financijske struke Š. D. u svojem nalazu i mišljenju te na zapisnik kod ovog suda **istaknuo** je da su tužitelj i tuženik sklopili Ugovor o izvođenju radova na izgradnji stambeno-poslovne zgrade u Palama. Svoj nalaz vještak temelji na nalazu građevinske struke G. M. u dijelu koji se odnosi na vrijednost izvedenih radova u iznosu od 2.092.273,95 KM. Dakle, tužitelj je izveo radove u vrijednosti od 2.092.273,95 KM a fakture je ispostavio u iznosu od 1.808.275,00 KM. Tuženik je izvršio plaćanje žiralno i to iznos od 306.210,00 KM, te je tuženik kroz isporuke materijala i usluga izvršio plaćanje u iznosu od 1.533.790,01 KM, kroz kompenzacije i gotovinsko plaćanje tuženik je izmirio obveze u iznosu od 1.129.198,33 KM. Na ročištu je vještak istaknuo kako je uvidom u spis utvrdio da je tužitelj dostavio sve fakture tuženiku, koje se u vidu preslike nalaze kao prilog vještačenju. Naveo je da, što se tiče isporučene armature od strane tuženika u iznosu od 56.000,00 KM, nema fakture za ovaj iznos ispostavljene od strane tuženika.

Sud je izvršio uvid u glavni projekt s premjerima i predračunom radova.

U provedenog dokaza – Ugovor od 5. 10. 2010. godine između tužitelja i J.L., o preuzimanju dugova tvrtke „W.“ iz B. – utvrđeno je da je tuženik preuzeo neplaćene dugove tužitelja za stanarinu J.L. iz P. u iznosu od 25.000,00 KM. Utvrđeno je da će se preuzeti dug isplatiti u građevinskom materijalu (betonima, betonskim blokovima i galanteriji, pijesku, šljunku itd.). Ugovor je potpisao u ime „M.“ d.o.o. direktor VG, a u ime „W.“ d.o.o. direktor N.Đ., i J.L.

Uvidom u dokaz – izvodi iz dnevnika rada – utvrđeno je da su u rujnu 2008. godine 26 dana, po devet sati dnevno, radili sljedeći radnici: D.S., T.P., R.S., D.K., D.V., M.P., V.P., Z.G., D.K.1, T.M., V.M., M.C., Ž.G., M.P.1, D.V.1. U listopadu 2008. godine, 27 dana, po devet sati dnevno, radili su sljedeći radnici: D.S., T.P., R.S., D.K., D.V., M.P., V.P., Z.G., D.K.1, T.M., M.C., Ž.G., M.P.1, D.V.1, V.B. U lipnju 2009. godine, 26 dana, po 8 sati dnevno, radili su sljedeći radnici: T.P., R.S., D.K., D.V., M.P., V.P., Z.G., D.K., T.D., M.C., Ž.G., M.P.1. Radnici navedeni u lipnju 2009. godine radili su i u srpnju 2009. godine, 27 dana po devet sati dnevno.

Sud je izvršio uvid u fotografije radova od strane tuženika na predmetnom objektu.

Svjedok R.D. na zapisnik kod ovog suda **izjavio je** da je vlasnik ZPZ „N.” iz Zvornika pa je izvodio radove na unutrašnjem malterisanju zidova i plafona unutrašnje izravnavajuće podloge estrih i vanjske fasade. Betonske su ploče bile neravne iz kojeg je razloga potrošnja materijala bila veća a iz istog je razloga za unutrašnje i vanjske zidove bila povećana potrošnja materijala, o čemu je obavijestio tvrtku „M.” d.o.o.

Svjedok M.K. na zapisnik kod ovog suda **izjavio je** da je po zanimanju dipl. ing. građevine, zaposlen u V. P., pa je istaknuo da je bio nadzorno tijelo, ali ne od početka gradnje već je bio nadzorno tijelo kada je bila izgrađena prva etaža. Zaključio je ugovor o nadzoru s tvrtkama „M.” i „W.”. Vođen je građevinski dnevnik, ali ne svaki dan nego otprilike tjedno, a on je kao nadzor pratio armaturu kako bi se radila točno po projektu te je pratio kvalitetu betona i dr. Tom je prilikom imao projekt te je pratio izvode li se radovi sukladno projektu. Na postavljeno pitanje je li W. izvršio postavljanje hidroizolacije kako je to predviđeno u projektnoj dokumentaciji i je li te radove ovjerio te je li izvođaču prigovorio ikada na izvedene radove, odgovorio je da kada je bio postavljen za nadzor već je izolacija bila urađena i taj je dio objekta bio konstruktivno završen, te je bio zatrpan zemljom, a ostale radove nije potpisivao jer se iz zdravstvenih razloga povukao. Nije čuo da neki radovi nisu kvalitetno izvršeni ili da nisu uopće izvedeni i da je došlo do odstupanja od projektne dokumentacije sve dok tužba nije podnesena. Izjavio je da ga je šef gradilišta pozvao u ured kako bi izvršili spravnjenje građevinskog dnevnika s obzirom na to da je već bio započeo spor.

Iz provedenog dokaza – nalaz i mišljenje Instituta za građevinarstvo „IG” Banja Luka, te nakon saslušanja vještaka D.H., dipl. ing. građevinarstva iz Banje Luke – utvrđeno je da su u nalazu dana tumačenja po osnovi građevinske struke i to da je uporabljeni izraz u Ugovoru „grubi građevinski radovi” izraz koji ne pripada paleti stručnih izraza u građevinarstvu. U „Normativima i standardima rada u građevinarstvu” definirani su profesionalni nazivi koji se koriste u građevinskom konstrukterstvu i to pripremni radovi, zemljani radovi, tesarski radovi, armirački, betonski itd. Norme utvrđuju: vrstu, kvalitetu i utrošak materijala s uključenim otpadom, te utvrđuju norma sat za izradu svake pozicije s detaljnim opisom. Ugovaratelji, ovdje parnične stranke, nisu koristili profesionalne nazive prilikom ugovaranja. Također su različiti brojevi parcela navedeni iz katastarske općine jer je korišten i stari i novi predmjer. Građevinski je dnevnik neregularan za tehnički prijam i onako kako je vođen prilikom gradnje ne ispunjava zakonom propisane uvjete a na temelju kojeg se provodi tehnički prijam. Tijekom vođenja dnevnika nije bilo upisa od strane izvođača radova, niti nadzora u vezi s izradom horizontalne hidroizolacije ispod kontra ploče, a površina predviđena za izradu horizontalne hidroizolacije ispod temeljne ploče s povijanjem ispod zidova iznosi 780 m². Kvadratura objekta prilikom zaključenja Ugovora iznosila je 5.700 m², dok je stvarno izvedena kvadratura u građevinskoj knjizi 7.872 m². Razlika u kvadraturi iznosi 8.172 m², što predstavlja značajno odstupanje od ugovorenog. Istaknuto je da je umanjena vrijednost objekta za skraćeno razdoblje vijeka trajanja. Dakle, vrijednost neizvedene hidroizolacije zahtijevane po projektu je 30.155,66 KM + PDV, dok bi vrijednost izvođenja radova na naknadnom postavljanju hidroizolacije, kako je uobičajno za tunelogradnju, bila veća i iznosila bi 55.947,30 KM + PDV. Novčana vrijednost umanjena objekta bez kolateralne štete, ako se izvede u razdoblju od deset godina od

dana gradnje, može biti prihvaćena po naknadnom izvođenju hidroizolacije u iznosu od 55.947,30 KM + PDV. Ako se hidroizolacija ne izvede u roku od deset godina, mogu se pojaviti oštećenja na podovima, zidovima i instalacijama. Istaknuto je da ta oštećenja mogu utjecati na funkcionalnost prostorija koje se koriste za razne namjene, lokale i poslovne prostore. Utjecaj neizvedenih radova očekuje se samo u prizemlju. Vještak je prilikom saslušanja istaknuo da, neovisno o tome je li tužitelj trebao izvesti radove na hidroizolaciji, jer je ista bila predviđena glavnim projektom, te da uz suglasnost parničnih stranaka projektant nije izvršio reviziju te stranke, tužitelj nije smio nastaviti daljnje izvođenje ugovorenih radova bez suglasnosti investitora jer sukladno Zakonu o prostornom uređenju svi su sudionici dužni postupati sukladno projektu, kako izvođač tako i investitor. Istaknuo je kako u projektu postoji ucrtana hidroizolacija, a građevinski je dnevnik neregularno vođen te ga nije uredno potpisivao nadzorni inženjer, te ne postoji opis u građevinskom dnevniku od strane izvođača niti verifikacija od strane nadzornog inženjera o izvedenoj hidroizolaciji. Istaknuo je da, s obzirom na izvođenje radova od strane tužitelja glede hidroizolacije, ovo utječe samo na funkcionalnost objekta, a ne na njegovu stabilnost i sigurnost. Vještak je pojasnio kako se u građevinskom dnevniku ne nalazi opis od strane izvođača i nadzora o potrebi izvođenja pozicije iz projekta, a koja nije obuhvaćena u okviru uporabljenog izraza „grubi građevinski radovi“. Sukladno Zakonu o prostornom uređenju i izvođač i nadzor dužni su upisom u građevinski dnevnik upozoriti investitora na nepredviđene okolnosti tj. da nije urađena hidroizolacija predviđena projektom. Po izvedenom podnožnom betonu, sukladno projektu, bilo je potrebno izgraditi hidroizolaciju, nakon toga bi slijedila zaštita hidroizolacija a potom izrada armature i betoniranje temeljne, kontra ploče. Na upit opunomoćenika tužitelja može li se smatrati da je investitor odustao od projektiranog načina izvođenja hidroizolacije na taj način da primijeni alternativno rješenje koje predviđa izradu hidroizolacije ispod fasadnih zidova i stupova te po ploči prizemlja uz napomenu da je takvo rješenje bilo projektom predviđeno na druge dvije lamele istog građevinskog kompleksa, vještak je izjavio da se izvođenje radova na objektu obavlja sukladno projektu, a budući da mu nije dostavljena izjava nadzornog inženjera da su svi radovi izvedeni sukladno projektu i izjava odgovorne osobe u ime izvođača radova da su svi radovi izvedeni sukladno projektu, koji se obvezno prilažu za tehnički prijam, izjasnio se da je za izmjene u projektu isključivo ovlašten projektant. Vještak je istaknuo da u dostavljenoj dokumentaciji nije vidio prigovor izvođaču radova za odstupanje od projekta niti je vidio prigovor na dostavljenu okončanu situaciju. Na upit opunomoćenika tužitelja je li vještaku poznato da je izrađena hidroizolacija ispod fasadnih zidova izjasnio se da se u nalazu vještaka G. M. nalaze podaci od 22. do 24. 9. 2008. godine, da se nalaze podaci o urađenoj hidroizolaciji u koti gornjih temelja ploče a ne u DF u dubini fundiranja, te da urađena hidroizolacija djelomično sprječava prodiranje vlage u prizemlju, ali je temeljna ploča ostala i dalje djelomično izložena djelovanju vode. Pojasnio je da je izvršio obračun umanjenja vrijednosti objekta u iznosu od 0,515% od vrijednosti objekta sukladno projektu, te je iznos od 55.947,33 KM izračunao kao ekvivalent naknadnom postavljanju hidroizolacije a pod uvjetom da se hidroizolacija izvede u jamstvenom roku od deset godina. Također je pojasnio da ugovorne strane nisu imale u Ugovoru eksplicitno navedenu stavku „izrada hidroizolacije u razini fundiranja“, međutim, osim Ugovora koji regulira obveze, primjenjuju se i drugi propisi i to Zakon o uređenju prostora, pravilnici, standardi i tehnička dokumentacija koju je obvezan primjenjivati i provoditi svaki sudionik u građenju.

Među parničnim strankama nije sporno da su tužitelj i tuženik zaključili Ugovor za izvođenje radova na izgradnji stambeno-poslovne zgrade na lokaciji br: 05-364/115-08 u Palama. Ugovorili su izvođenje grubih građevinskih radova bez iskopa na izgradnji stambeno-poslovnog objekta u Palama. Usuglasili su se da naručitelj ustupa, a izvođač se obvezuje izvesti za račun naručitelja grube građevinske radove od temelja do potkrova, to jest sljedeće radove: a.b. temelje, kontra ploču bez iskopa, prizemlje, pet katova i potkrovlje s izradom krovne konstrukcije i pokrivanjem objekta li mom, zidanje fasadnih i pregradnih zidova, zidanje potrebnih dimnjaka i ventilacije, a u svemu pre-

ma projektnoj dokumentaciji, važećim normativima i standardima za tu vrstu radova. Ugovorena je vrijednost svih radova po m² grubih građevinskih radova koja iznosi 300 KM/m² bruto površine objekta 5.700 m². Također nije sporno da je kvadratura objekta prilikom ugovaranja iznosila 5.700 m², dok je stvarno izvedena kvadratura u građevinskoj knjizi 7.872 m², tako da razlika u kvadraturi iznosi 2.172 m², što predstavlja značajno odstupanje više izvedenih radova od ugovorenih. Nije sporno da je ugovoreno plaćanje izvedenih radova po katnim etažama, a po ispostavljenim situacijama u roku od sedam dana. Izvođač se obvezao izvesti i sve nepredviđene i naknadne radove, koje je nužno izvesti u cilju kvalitetne realizacije Ugovora, koje radove je izvođač i izveo i to u vidu zidanja parapeta na fasadnoj stolariji koji nisu glavnim projektom predviđeni i nabave i ugradnje kanalizacijskih cijevi – horizontalni odvod. Nije sporno da su izvršeni grubi građevinski radovi u iznosu od 2.128.500,00 KM, a koji je iznos umanjen za iznos nedovršenih radova koji se odnose na zidanje pregradnih zidova i ventilacija u iznosu od 16.840,00 KM, tako da konačna vrijednost izvedenih radova po Osnovnom ugovoru iznosi 2.111.660,00 KM. Konačna vrijednost viška radova i naknadnih radova iznosi 14.850,00 KM. Dakle, ukupno su izvedeni radovi u iznosu od 2.126.510,00 KM. Također, nije sporno da je tuženik žiralno izvršio uplatu tužitelju i to iznos od 306.210,00 KM, te kroz isporuke materijala i usluge 1.533.790,11 KM, te druge kompenzacije i gotovinu u iznosu od 73.198,34 KM. Među parničnim strankama nije sporno da je izvršen tehnički prijam stambeno-poslovne zgrade izgrađene po spomenutom Ugovoru, te da je izdana uporabna dozvola za navedeni objekt.

Među parničnim je strankama sporno tumačenje zaključenog Ugovora o izvođenju grubih građevinskih radova na stambeno-poslovnom objektu u Palama, odnosno je li izvođač radova – tužitelj, sukladno Ugovoru o izvođenju grubih građevinskih radova, imao obvezu izvođenja horizontalne hidroizolacije ispod kontra ploče, te je li potrebno umanjiti iznos dugovanja tuženika za iznos od 34.236,05 KM na ime neizvedenih hidroizolaterskih radova. Također je sporan iznos za isporučenu armaturu tuženika tužitelju u iznosu od 56.000,00 KM, za koji iznos nije ispostavljena faktura.

Člankom 17. ZOO-a propisano je da su sudionici u obveznom odnosu dužni izvršiti svoju obvezu i odgovorni su za njezino ispunjenje.

Člankom 630. ZOO-a propisano je da je Ugovor o građenju, ugovor o djelu kojim se izvođač obvezuje sagraditi, prema određenom projektu, u ugovorenom roku određenu građevinu na određenom zemljištu, a naručitelj se obvezuje da mu za to isplati određenu cijenu. Stavkom 2. navedenog članka propisano je da Ugovor o građenju mora biti zaključen u pismenom obliku.

Člankom 632. ZOO-a propisano je da je izvođač dužan omogućiti naručitelju – investitoru stalan nadzor nad radovima i kontrolu količine i kvalitete uporabljenog materijala.

Člankom 633. ZOO-a propisano je da za svako odstupanje od projekta građenja odnosno od ugovorenih radova izvođač mora imati pismenu suglasnost naručitelja.

Člankom 634. ZOO-a propisano je koji su to hitni nepredviđeni radovi koje izvođač može izvesti bez prethodne suglasnosti naručitelja, te da izvođač ima pravo na pravičnu naknadu za nepredviđene radove koji su morali biti obavljeni.

Člankom 635. ZOO-a propisano je da se cijena radova može odrediti po jedinici mjere ugovorenih radova ili u ukupnom iznosu za cijeli objekt.

Člankom 644. ZOO-a propisana je odgovornost izvođača i projektanta za solidnost građevine i to na taj način da izvođač odgovora za nedostatke u izradi građevine koje se tiču njezine solidnosti, ako bi se ti nedostaci pokazali u vrijeme od deset godina od predaje i prijama radova.

Sud je nakon provedenog parničnog postupka utvrdio da je tužitelj s tuženikom zaključio Ugovor o građenju kojim je ugovorio izvođenje grubih građevinskih radova, bez iskopa, na izgrad-

nji stambeno-poslovnog objekta u Palama dana 15. 8. 2008. godine. Tužitelj je izveo radove na izgradnji armiranobetonske kontra ploče, bez iskopa, prizemlja, pet katova, potkrovlja s izradom krovne konstrukcije i pokrivanjem objekta limom, zatim zidanje fasadnih i pregradnih zidova i zidanje potrebnih dimnjaka i ventilacije na ovom stambeno-poslovnom objektu, odnosno izveo je i sve nepredviđene i naknadne radove u cilju realizacije Ugovora. Tužitelj je uradio horizontalnu hidroizolaciju ispod fasadnih zidova, dakle, hidroizolaciju po sasvim drugom sustavu izrade hidroizolacije bez suglasnosti projektanta i investitora. Investitor, odnosno nadzorno tijelo nije prigovorio propustu izvođača radova na odstupanje od glavnog projekta glede horizontalne hidroizolacije niti je prigovor evidentiran u građevinskom dnevniku. Nakon izvedenih radova izvođač je investitoru dostavio konačan obračun radova po Ugovoru i naknadnim radovima sa zahtjevom da izmiri potraživanje tužitelja. Investitor, tuženik, nije izvršio uplatu potraživanja niti je stavio bilo kakav prigovor na konačan obračun koji mu je dostavljen od strane izvođača radova, tužitelja.

Nakon provedenog dokaznog postupka, uvidom u materijalne dokaze, saslušanjem svjedoka, parnične stranke, zakonskog zastupnika tužitelja, a pogotovo na temelju nalaza i mišljenja vještaka građevinske struke G. M. i nalaza i mišljenja Instituta za građevinarstvo „IG” Banja Luka, te financijskog vještačenja vještaka financijske struke Š.D., sud je utvrdio:

Da je tužitelj izveo radove na izgradnji stambeno-poslovnog objekta u stvarno izvedenoj kvadraturi od 7.872 m², u vrijednosti izvedenih radova, zajedno s naknadnim i nepredviđenim radovima, od 2.126.510,00 KM. Nakon toga utvrđeno je da je tuženik žiralno izvršio uplatu iznosa od 306.210,00 KM, kroz isporuke materijala i usluge 1.533.790,11 KM, i druge kompenzacije i gotovinu u iznosu od 73.198,34 KM, a da tom prilikom sud nije prihvatio novčani iznos za isporučenu armaturu u iznosu od 56.000,00 KM, iz tog razloga što za navedeni iznos tuženik nije ispostavio fakturu tužitelju, tako da bez ovog iznosa kompenzacije dugovanje tuženika – investitora prema tužitelju – izvođaču radova iznosi 213.311,66 KM.

Odbijen je prijedlog tuženika da se na ime retencije, koja iznosi najmanje 5% vrijednosti izvedenih radova, prizna umanjeno na ime neizvedenih radova, a zbog neizvedenih radova na hidroizolaciji, iz tog razloga što tuženik nije pismeno obavijestio tužitelja kao izvođača radova da otkloni nedostatke, a sukladno čl. 98. Uzansi o građenju i čl. 645. ZOO-a.

Sud nije prihvatio smanjenje dugovanog iznosa tužitelja prema tuženiku za iznos od 34.236,05 KM, na ime neizvedenih radova horizontalne hidroizolacije, iz tog razloga što, po mišljenju ovog suda, tužitelj s tuženikom, ugovarajući izvođenje grubih građevinskih radova, nije eksplicitno ugovorio izvođenje hidroizolacije, koja spada u skupinu obrtničkih radova, o čemu je sud odlučio rješavajući o protutužbenom zahtjevu.

Nije osnovan prigovor opunomoćenika tužitelja da je nastupila zastara potraživanja tuženika po protutužbi, iz tog razloga što mu, sukladno čl. 644. ZOO-a, izvođač odgovora za nedostatke u izradi građevine koji se tiču njezine solidnosti, ako bi se ti nedostaci pokazali za vrijeme deset godina od predaje i prijama radova.

Člankom 324. stavak 2. Zakona o obveznim odnosima propisano je da dužnik dolazi u docnju kad ga povjeritelj pozove da ispuni obvezu, usmeno ili pismeno, vansudskom opomenom ili započinjanjem nekog postupka, čija je svrha postići ispunjenje obveze, pa kako tužitelj nije dokazao druge momente za koje bi se vezivao dolazak u docnju, to je zakonska kamata dosuđena od dana 14. 7. 2011. godine, kao dana podnošenja tužbe, za tužitelja, a 16. 3. 2012. godine za protutužbu.

Tužitelj je u ovom postupku dokazao u čemu se sastoje obveze parničnih stranaka, pa je, sukladno odredbama čl. 7. st. 1. i čl. 123. st. 1. ZPP-a, a u odnosu na protutužbeni zahtjev, pravomoćno odlučeno Presudom Višeg gospodarskog suda na taj način da je protutužbeni zahtjev odbijen.

Odluku o parničnim troškovima tužitelja-protutuženika sud je donio na temelju odredbi čl. 386. st. 1. ZPP-a i to troškova opunomoćenika tužitelja, u ukupnom iznosu od 18.560,00 KM, a na temelju Tarife o nagradama i naknadama za rad odvjetnika, a isti se sastoje od troškova sastava tužbe u iznosu od 840,00 KM, pristupa na trinaest ročišta u iznosu od po 840,00 KM, u ukupnom iznosu od 10.920,00 KM; troškova vještačenja po vještacima građevinske i financijske struke u iznosu od 1.050,00 KM, naknada za vrijeme za u trajanju od 24 sata, u ukupnom iznosu od 1.440,00 KM, sudske pristojbe na tužbu u iznosu od 2.180,00 KM i sudske pristojbe na presudu u iznosu od 2.130,00 KM, pristupa na ročište 24. 9. 2018. godine i glavnu raspravu 19. 10. 2018. godine po 840,00 KM, sastava žalbe na prvostupanjsku presudu od 28. 8. 2015. godine, iznos od 840,00 KM i sastava revizije na presudu Višeg gospodarskog suda od 11. 11. 2016. godine u iznosu od 840,00 KM, u ukupnom iznosu od 21.920,00 KM, dok je odbijen sa zahtjevom za troškove uporabe vlastitog vozila u iznosu 236,25 KM, sukladno čl. 387. ZPP-a, o čemu je Viši gospodarski sud Banja Luka zauzeo stav na svojoj sjednici od 5. 10. 2010. godine.

SUDAC

Pouka o pravnom lijeku: Protiv ove presude dozvoljena je žalba Višem gospodarskom sudu u Banjoj Luci u roku od 15 dana od dana donošenja. Žalba se podnosi putem ovog suda u dovoljnom broju primjeraka za sud i suprotnu stranku.

Prilog 8.

Primjer pozitivne prakse

XXX

XXX

Broj: XXX

Brčko, 11. 7. 2019. godine

U IME XXX!

XXX sud XXX u vijeću sastavljenom od sudaca S1, kao predsjednika vijeća, S2 i S3, kao člano-va vijeća, u pravnoj stvari tužiteljice D.Z. iz B., zastupane po opunomoćeniku D.B., odvjetniku iz B1., protiv tuženika Z.f., B1, kojeg zastupa M.V., uposlenik tuženika, radi naknade štete, v.sp. 13.109,70 KM odlučujući o žalbi tužiteljice izjavljenoj protiv presude Osnovnog suda XXX broj XXX od 7. 12. 2018. godine, na sjednici vijeća održanoj dana 11. 7. 2019. godine donio je sljedeću

P R E S U D U

I

Žalba tužiteljice D.Z. iz B. se DJELOMIČNO UVAŽAVA i presuda Osnovnog suda XXX broj XXX od 7. 12. 2018. godine PREINAČAVA u stavku prvom (1.), u stavku drugom (2.) i u stavku petom (5.) izreke kako slijedi:

OBVEZUJE SE tuženi Z.f., B1 da tužiteljici D.Z. iz B. na ime naknade nematerijalne štete isplati i to:

- za pretrpljene duševne bolove zbog umanjenja opće životne aktivnosti iznos od 7.500,00 KM (sedamtisućai petstotina 00/100 konvertibilnih maraka),

- za pretrpljene fizičke bolove iznos od 1.300,00 KM (tisućitristotine 00/100 konvertibilnih maraka),

- za pretrpljeni strah iznos od 880,00 KM (osamstotinaiosamdeset 00/100 konvertibilnih maraka),

- za pretrpljene duševne bolove zbog naruženosti iznos od 1.500,00 (tisući petstotina 00/100 konvertibilnih maraka),

sve sa zakonskom zateznom kamatom počevši od presuđenja 7. 12. 2018. godine pa do konačne isplate i u roku od 30 dana od dana prijama ove presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

OBVEZUJE se tuženi Z.f., B1. da tužiteljici D.Z. iz B. naknadi troškove parničnog postupka u iznosu od 1.448,48 KM (tisućčetiristotineičetrdesetosam 48/100 konvertibilnih maraka) u roku od 30 dana od dana prijama ove presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

II

Žalba tužiteljice D.Z. iz B. u ostalom dijelu se ODBIJA kao neosnovana i presuda Osnovnog suda XXX broj XXX od 7. 12. 2018. godine u pobijanom dijelu stavka četvrtog (4.) izreke POTVRĐUJE.

III

Presuda Osnovnog suda XXX broj XXX od 7. 12. 2018. godine u stavku trećem (3.) izreke i u dijelu stavka četvrtog (4.) izreke kojim je tužiteljica odbijena sa zahtjevom za naknadu troškova prijevoza automobilom radi liječenja u iznosu od 250,05 KM ostaje neizmijenjena.

Obrazloženje

Presudom Osnovnog suda XXX broj XXX od 7. 12. 2018. godine (u daljnjem tekstu: prvostupanjska presuda) odlučeno je kako slijedi:

„1. OBVEZUJE SE tuženik da tužiteljici, na ime nematerijalne štete po štetnom događaju od 5. 2. 2017. godine, isplati iznos od 4.474,00 KM i to: na ime duševne boli zbog umanjenja opće životne sposobnosti iznos od 3.000,00 KM, na ime pretrpljenih fizičkih bolova iznos od 520,00 KM, na ime pretrpljenog straha iznos od 354,00 KM i na ime duševne boli zbog naruženosti iznos od 600,00 KM, sa zakonskom zateznom kamatom počevši od 7. 12. 2018. godine pa do konačne isplate, u roku od 30 dana po prijemu presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

2. ODBIJA SE tužiteljica s viškom zahtjeva nematerijalne štete po štetnom događaju od 5. 2. 2017. godine iznad dosuđenih iznosa, kao neosnovanim.

3. ODBIJA SE tužiteljica sa zahtjevom za naplatu zatezne kamate na dosuđene iznose, za razdoblje od 5. 2. 2017. godine do 7. 12. 2018. godine, kao neosnovanim.

4. ODBIJA SE tužiteljica sa zahtjevom za naknadu materijalne štete (troškova liječenja u iznosu od 829,65 KM, troškova tuđe njege i pomoći u iznosu od 800,00 KM i troškova prijevoza automobilom radi liječenja u iznosu od 250,05 KM) po štetnom događaju od 5. 2. 2017. godine, sa zakonskom zateznom kamatom počevši od 5. 2. 2017. godine pa do konačne isplate, kao neosnovanim.

5. OBVEZUJE SE tuženik da tužiteljici nadoknadi troškove parničnog postupka u iznosu od 505,60 KM u roku od 30 dana po prijemu presude pod prijetnjom prinudnog izvršenja.”

Iako je u uvodu naznačila da prvostupanjsku presudu pobija u cijelosti, kako to proistječe iz sadržaja žalbe, tužiteljica D.Z. iz B. (u daljnjem tekstu: tužiteljica) je žalbu izjavila protiv dijela prvostupanjske presude sadržanog u stavku prvom (1.), u stavku drugom (2.), u dijelu stavka četvrtog (4.) i u stavku petom (izreke), zbog „bitnih” povreda odredbi parničnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i pogrešne primjene materijalnog prava, s prijedlogom ovom sudu da žalbu uvaži i prvostupanjsku presudu preinači „na taj način što će tužiteljici dosuditi pravilno odmjeren iznos nematerijalne i materijalne štete i obvezati tuženika da tužiteljici nadoknadi troškove prvostupanjskog parničnog postupka, pravilno obračunatih, prema troškovniku koji se nalazi u spisu suda, zajedno sa zakonskom zateznom kamatom počevši od presuđenja pa do konačne isplate, kao i da obveže tuženika da tužiteljici nadoknadi troškove sastava ovog pravnog lijeka u iznosu od 1.053,00 KM, zajedno s pristojbom na žalbu.”

Tuženik Z.f., B1. (u daljnjem tekstu: tuženik) nije odgovorio na žalbu tužiteljice.

Nakon što je ispitao prvostupanjsku presudu u smislu odredbe čl. 330. Zakona o parničnom postupku XXX („Službeni glasnik XXX”, broj 8/09, 52/10 i 27/14, u daljnjem tekstu: Zakon o parnič-

nom postupku), ovaj je sud ocijenio da je žalba tužiteljice djelomično osnovana i odlučio je kao u izreci ove presude iz razloga koji slijede:

Predmet raspravljanja i odlučivanja u ovoj parnici je konačno opredijeljeni zahtjev tužiteljice (tužbeni zahtjev) da joj, osim isplaćenog iznosa od 11.673,97 KM u izvansudskom postupku, tuženik naknadi i preostali iznos štete i to: za pretrpljene duševne bolove zbog umanjena opće životne aktivnosti iznos od 7.500,00 KM, za pretrpljene fizičke bolove iznos od 1.300,00 KM, za pretrpljeni strah iznos od 880,00 KM, za pretrpljene duševne bolove zbog naruženosti iznos od 1.500,00 KM, za troškove liječenja iznos od 829,65 KM, za tuđu pomoć i njegu iznos od 800,00 KM, kao i troškove prijevoza automobilom radi liječenja u iznosu od 250,05 KM, uz zahtjev za dosudu zakonske zatezne kamate od štetnog događaja i troškova postupka.

Za osnovu svog zahtjeva tužiteljica je navela kako je 5. 2. 2017. godine oko 20,20 sati u B., u ulici B.S., u prometnoj nezgodi koju je skrivio J.P. upravljajući neosiguranim vozilom, zadobila teške, po život opasne povrede.

Tuženik nije sporio da je tužiteljica u prometnoj nezgodi, koju je skrivio J.P. upravljajući neosiguranim vozilom, zadobila teške i po život opasne povrede i da joj je u izvansudskom postupku isplatio ukupan iznos od 11.673,97 KM, ali je protivljenje tužbenom zahtjevu istaknuo tvrdnjom kako je isplatom iznosa od 11.673,97 KM u izvansudskom postupku nadoknadio prouzročenu štetu kad se uzme da je tužiteljica doprinijela nastanku štete u omjeru od 50%, dok je osporio zahtjev za naknadu materijalne štete navodom da nije dokazan.

Odlučujući o tužbenom zahtjevu, polazeći od činjeničnih tvrdnji na kojima tužiteljica temelji svoje zahtjeve i činjeničnih tvrdnji i argumenata kojima je tuženik osporio njezine zahtjeve i pozivajući se na rezultate rasprave (dokaze koji su trebali potvrditi ili pobiti njihove zahtjeve i navode):

- da su 5. 2. 2017. godine u B., ul. B.S., u prometnoj nezgodi sudjelovali J.P. iz B. kao vozač p.m.v. marke „Passat” reg. br. XXX (kojem p.m.v. je 2. 11. 2016. godine istekla registracija i osiguranje) i tužiteljica kao pješak,

- da je vozač spomenutog vozila J.P. presudom Osnovnog suda XXX broj XXX od 9. 2. 2018. godine oglašen krivim za teško kazneno djelo protiv sigurnosti javnog prometa,

- da je u prometnoj nezgodi tužiteljica zadobila teške tjelesne povrede u vidu razderano-nagnječene rane desne strane grudnog koša, prijeloma desnih rebara, prijeloma desnog bočnog nastavka I-og grudnog kralješka, prijeloma desne lopatične kosti, prijeloma vanjskog okrajka desne ključne kosti, prijeloma nosnih kostiju, prijeloma desne polovice gornje vilične kosti, povređivanja mekotkivnih struktura u predjelu desnog oka i desne strane lica, uz višekomadni prijelom kostiju desne očne duplje, te oguljotine i prskotine kože kapaka i kože lica,

- da je tužiteljica (putem opunomoćenika) 22. 6. 2017. godine tuženiku podnijela izvansudski zahtjev za naknadu štete,

- da je tuženik u provedenom postupku izvansudske likvidacije štete pribavio mišljenje dr. J.Ž. (ljekara cenzora) koji je utvrdio da: kod tužiteljice postoji umanjeno opće životne aktivnosti od 30%, da je uslijed zadobivenih povreda tužiteljica trpjela bolove jakog intenziteta u trajanju od sedam (7) dana, bolove srednjeg intenziteta u trajanju od trideset (30) dana i bolove lakog intenziteta u trajanju od devedeset (90) dana, da je uslijed zadobivenih povreda tužiteljica trpjela strah jakog intenziteta u trajanju od sedam (7) dana, strah srednjeg intenziteta u trajanju od trideset (30) dana i strah lakog intenziteta u trajanju od devedeset (90) dana, da je kod tužiteljice prisutna naruženost srednjeg stupnja, da je tužiteljici bila potrebna tuđa njega i pomoć u trajanju od tri (3) mjeseca (od čega joj se može priznati pravo na tuđu pomoć i njegu u trajanju od jednog mjeseca,

jer je dva mjeseca provela u bolnici), te da se tužiteljici mogu priznati zatraženi troškovi liječenja u iznosu od 777,94 KM,

- da je tuženik u provedenom postupku izvansudske likvidacije štete pribavio mišljenje S.Z., dipl. ing. prometa, koji je utvrdio kako postoji nepravilno i nezakonito postupanje i same oštećene (tužiteljice) prilikom štetnog događaja, jer se kretala uz desnu ivicu kolovoza, a da prilikom kretanja nije koristila nogostup koji se nalazio uz desnu ivicu kolovoza,

- da je tuženik u izvansudskom postupku (na temelju mišljenja ljekara cenzora od 3. 7. 2017. i 10. 8. 2017. godine) procijenio da tužiteljici, sukladno orijentacijskim kriterijima XXX suda XXX, pripada naknada nematerijalne i materijalne štete u ukupnom iznosu od 23.347,94 KM i to: za duševne bolove zbog umanjjenja opće životne aktivnosti u iznosu od 15.000,00 KM, za pretrpljene fizičke bolove u iznosu od 2.600,00 KM, za pretrpljeni strah u iznosu od 1.770,00 KM, za duševne bolove zbog naruženosti u iznosu od 3.000,00 KM, za troškove liječenja u iznosu od 777,00 KM i za tuđu njegu i pomoć u iznosu od 200,00 KM, ali da postoji doprinos tužiteljice nastanku štetnog događaja i štete u omjeru od 50%,

- da je tuženik (u izvansudskom postupku, prije pokretanja parnice), budući da je zaključio kako postoji doprinos tužiteljice u nastanku štetnog događaja i šteti u omjeru od 50%, isplatio tužiteljici „na ime nespornog dijela štete” iznos od 11.673,97 KM (dana 26. 7. 2017. godine iznos od 7.288,97 KM i dana 15. 8. 2017. godine iznos od 4.385,00 KM),

- da je tužiteljica nezadovoljna ishodom izvansudskog postupka (stoga što nalazi da ne postoji njezin doprinos nastanku štetnog događaja) podnijela ovu tužbu, kojom traži naknadu nematerijalne i materijalne štete u visini preostalog iznosa od 11.673,97 KM, a koji iznos je, podneskom od 26. 12. 2017. godine, glede naknade materijalne štete povećala tako što je za troškove liječenja tražila iznos od 829,65 KM, dok je za tuđu njegu i pomoć tražila iznos od 800,00 KM, u koji je, istim podneskom od 26. 12. 2017. godine, uključila i troškove prijevoza osobnim automobilom radi liječenja u iznosu od 250,05 KM,

- s obzirom na to da je do ovog spora „došlo isključivo” radi razjašnjenja „postoji li doprinos same tužiteljice nastanku štetnog događaja (kako to tvrdi tuženik, jer je oštećena prelazila ulicu na nedozvoljenom mjestu) ili ne postoji (kako to tvrdi tužiteljica), odnosno ako postoji, u kojoj mjeri postoji”, prvostupanjski sud je postupak usmjerio u tom pravcu,

i, s obzirom na to da je „građansko-pravna odgovornost šira od kazneno-pravne odgovornosti, odnosno moguće je u ovom parničnom postupku utvrđivati i druge činjenice koje nisu utvrđivane u ranije provedenom kaznenom postupku (sve dok te činjenice nisu u kontradikciji s izrekom kaznene osuđujuće presude)”,

prvostupanjski sud je zaključio da „zaista postoji doprinos tužiteljice nastanku štete koji se ogleda u tome što se tužiteljica nakon prelaska kolovoza nastavila kretati istim (desnim) smjerom kao i vozač J.P. (iako je bila dužna kretati se kolovozom, uz lijevu ivicu kolovoza u smjeru kretanja, i to uz uporabu svjetloodbojnog prsluka) ili pak kretati se nogostupom, a tada je i došlo do samog čina nezgode”, u omjeru od 30%,

pa, kako tužiteljica tužbom potražuje naknadu preostalih iznosa pripadajuće nematerijalne štete, i na koje „po opisanom mišljenju suda, ima pravo, po svim naprijed navedenim vidovima, ali pak u smanjenom iznosu (jer je sud našao da tužiteljicin doprinos nastanku štete nije 50%, već 30%, kao i zbog izmirenja nespornog dijela naknade)”, prvostupanjski je sud, uzimajući sve to u obzir, tj. doprinos tužiteljice od 30%, isplaćene iznose u izvansudskom postupku, intenzitet i duljinu trajanja fizičkih bolova i straha, stupanj umanjjenja opće životne aktivnosti, stupanj naruženosti i da

joj, prema odredbi čl. 277. Zakona o obveznim odnosima, ne pripada zatezna kamata na dosuđene iznose nematerijalne štete počevši od dana samog štetnog događaja, već od momenta presuđenja, odlučio kao u stavku prvom (1.), drugom (2.) i trećem (3.) izreke prvostupanjske presude,

a, kako „iz računa koji se odnose na kupnju lijekova nije mogao točno utvrditi (niti raspoložive stručnim znanjima u tom pravcu) da su ti lijekovi bili potrebni i uopće adekvatni za liječenje od posljedica konkretne prometne nezgode”, i, kako „ne nalazi dokazanim tvrdnje o iznosu troška tuđe njege i zaštite u iznosu od 800,00 KM, niti po osnovi niti po visini, kada postojanje tog troška ne slijedi niti iz iskaza tužiteljice niti iz bilo kojeg drugog materijalnog dokaza”, te kako „tužiteljica nije dokazala niti da se uloženi računi za gorivo mogu povezati sa samom štetom i štetnim događajem (sud je na održanim ročištima pokušao rasvijetliti činjenice u ovom pravcu utvrđenja postojanja i visine materijalne štete, ali je tužiteljska strana izričito odbila predložiti adekvatne dokaze u tom pravcu)”, prvostupanjski sud nije imao podlogu za dosudu tih vidova štete u okviru tužbenog zahtjeva, pa je „primjenom pravila o teretu dokazivanja zbog nepotpune činjenične osnove/nemam činjenica ne mogu ti dati pravo”, odlučio kao u stavku četvrtom (4.) izreke prvostupanjske presude,

dok je o troškovima parničnog postupka prvostupanjski sud odlučio primjenom odredbi u XXX mjerodavne Odvjetničke tarife Republike Srpske iz 2000. godine, uz primjenu pravila o procesnom prebivanju troškova srazmjerno uspjehu parničnih stranaka u pojedinim fazama postupka.

Ovo su bitni razlozi prvostupanjskog suda zbog kojih je odlučio kao u izreci svoje presude.

Nezadovoljna prvostupanjskom presudom, tužiteljica u žalbi kroz sva tri žalbena razloga u bitnom tvrdi da je prvostupanjski sud zbog pogrešne ocjene dokaza izveo pogrešne činjenične zaključke o osnovanosti tužbenog zahtjeva, a da je pravilnom ocjenom dokaza trebao zaključiti da nema njezinog doprinosa u nastanku štetnog događaja i štete i pravilnom primjenom odredbe čl. 192. (podijeljena odgovornost), odredbe čl. 185. (novčana naknada materijalne štete) i odredbe čl. 200. (novčana naknada nematerijalne štete) preuzetog Zakona o obveznim odnosima dosuditi joj preostali iznos pripadajuće nematerijalne štete, kao i materijalne štete kod činjenice „da joj je tuženik u izvansudskom postupku priznao pravo na naknadu materijalne štete na ime troškova tuđe njege i pomoći u iznosu od 200,00 KM, kao i pravo na troškove liječenja u iznosu od 777,00 KM (te joj u izvansudskom postupku isplatio navedene iznose umanjene za 50%)”.

Ovaj sud nalazi da je odluka prvostupanjskog suda kojom je tužiteljicu odbio s tužbenim zahtjevom za naknadu materijalne štete na ime troškova tuđe njege i pomoći kao i troškova liječenja pravilna, dok zaključak prvostupanjskog suda da je i tužiteljica doprinijela štetnom događaju i šteti i s tim u vezi i odluka prvostupanjskog suda kojom je, uzimajući u obzir njezin doprinos od 30%, obvezao tuženika da joj naknadi nematerijalnu štetu u ukupnom iznosu od 4.474,00 KM nisu pravilni i tužiteljica osnovano pobija pravilnost i zakonitost prvostupanjske presude u tom dijelu.

Ovo stoga što glede tvrdnje tužiteljice iznesene u žalbi protiv prvostupanjske presude da joj je u „izvansudskom postupku isplaćeno 50% na ime materijalne štete za tuđu pomoć i njegu i troškove liječenja”, zbog čega smatra da joj je i prvostupanjski sud trebao dosuditi ostatak, uvećan za iznos opredijeljen podneskom od 26. 12. 2017. godine, ovaj sud (jednako kao i prvostupanjski) nalazi da za dosudu tih vidova materijalne štete nema podloge u provedenim dokazima.

Naime, naknada štete u vidu novčane rente iz odredbe čl. 195. Zakona o obveznim odnosima obuhvaća (između ostalog) i naknadu za troškove tuđe njege, pomoći i troškove liječenja. Pravo na novčanu rentu po ovoj osnovi imaju osobe kojima je vještak-ljekar utvrdio potrebu tuđe njege i pomoći, a opredjeljujući *čimbenici* za utvrđivanje ovog prava su težine povreda, a s tim u vezi i težina stanja povrijeđene osobe, njegove pokretljivosti i sposobnosti za samousluživanje.

Točno je da je tuženik u izvansudskom postupku tužiteljici priznao pravo na „naknadu po dostavljenim računima u iznosu od 777,94 KM”, odnosno pravo na „naknadu tuđe njege i pomoći za jedan mjesec u iznosu od 200,00 KM”, te da joj je isplatio 50% od navedenih iznosa. Međutim, u situaciji kada je navedene zahtjeve tužiteljice u ovom parničnom postupku jasno osporio, onda je dužnost tužiteljice bila predložiti i izvesti dokaze na okolnosti stvarne potrebe i visine tih vidova materijalne štete (npr. angažiranjem vještaka određene struke, ili da se vještak ortoped o tome očituje i sl.).

Saglasno tome, kada stranka u postupku nešto tvrdi, ona to mora i dokazati, a to znači radi opravdanja te svoje tvrdnje sudu mora predložiti adekvatne dokaze i pred sudom te dokaze izvesti, a na sudu je da cijeni je li ta tvrdnja relevantna s aspekta odlučivanja o tužbenom zahtjevu i jesu li ispunjeni formalni uvjeti za provedbu predloženih dokaza. Pa kako tužiteljica to nije učinila (nije izvela adekvatne dokaze glede osnovanosti i visine tih vidova štete), te kako činjenično stanje u obrazloženju prvostupanjske presude, utvrđeno temeljem ne/provedenih dokaza, ne pruža argumente na temelju kojih bi se mogla ocijeniti osnovanost i visina zahtjeva za naknadu štete za tuđu pomoć i njeguju i troškova liječenja, onda je neosnovano inzistiranje tužiteljice na dosudi ovih vidova materijalne štete.

Također, nisu osnovani ni žalbeni navodi tužiteljice kojima pobija odluku o troškovima postupka kada tvrdi da je prvostupanjski sud prilikom odlučivanja o troškovima postupka trebao primijeniti Tarifu o nagradama i naknadi za rad odvjetnika Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 68/05), zatim da njezin opunomoćenik-odvjetnik ima pravo na naknadu putnih troškova na relaciji B1.-B.-B1., kao i pravo na naknadu paušala od 25%, na trošak naknade opunomoćeniku za odsustvovanje iz ureda zbog nazočnosti ročištima u ovoj parnici, te na troškove sastava odštetnog zahtjeva i prigovora u izvansudskom postupku.

Prije svega, neosnovan je žalbeni navod tužiteljice da je prvostupanjski sud, prilikom odlučivanja o troškovima postupka, trebao primijeniti Tarifu o nagradama i naknadi za rad odvjetnika Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 68/05), jer je prvostupanjski sud troškove nagrade odvjetniku (opunomoćeniku tužiteljice) za obavljene procesne radnje obračunao prema u XXX mjerodavnoj Tarifi o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske”, broj 45/00 – u daljnjem tekstu: AT RS), koja se pred sudovima XXX primjenjuje na temelju Naloga XXX od 15. 7. 2003. godine (pravilnost takvog postupanja sudova u XXX potvrdio je i Ustavni sud Bosne i Hercegovine u svojim odlukama, npr. odluka broj XXX od 29. 9. 2006. godine).

Neosnovani su i žalbeni navodi tužiteljice kako je prvostupanjski sud trebao usvojiti zahtjev kojim je tražila naknadu troškova opunomoćenika na ime putovanja, odnosno uporabe vlastitog automobila na relaciji B1.-B.-B1., kao i dosuditi joj troškove nagrade opunomoćeniku zbog odsustva iz ureda. Naime, tužiteljica je mogla angažirati jednako kvalificiranog opunomoćenika (odvjetnika) s prostora XXX, čime bi izbjegla gore navedene troškove putovanja, odnosno uporabe vlastitog automobila, s obzirom na to da se putni troškovi odvjetnika čije je sjedište izvan područja suda pred kojim se vodila parnica priznaju samo do visine troškova koje bi stranka imala da ju je zastupao odvjetnik čije je sjedište u mjestu suda, izuzev ako bi ti troškovi bili opravdani sa stajališta odredbe čl. 120. st. 1. Zakona o parničnom postupku, a što u konkretnom nije slučaj (pravilnost takvog postupanja sudova potvrdilo je i usuglašeno pravno shvatanje usvojeno na Panelu za ujednačavanje sudske prakse iz građanske oblasti na kojem su sudjelovali predstavnici Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Republike Srpske i Prizivnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, održanom u Sarajevu 30. 1. 2014. godine, i Ustavni sud Bosne i Hercegovine u odluci XXX od 11. 1. 2017. godine). Također, prvostupanjski je sud pravilno odbio i zahtjev za naknadu troška opunomoćeniku-odvjetniku za vrijeme odsustvovanja iz ureda, s obzirom na to da gore navedena ročišta održana pred prvostupanjskim sudom, na kojima je bio nazočan opunomoćenik tužitelja, nisu trajala dulje od sat vremena.

Nije osnovan ni žalbeni navod tužiteljice kako „nije jasno je li sud na dosuđene troškove obračunao iznos paušala od 25% na koji prema Tarifnom broju 12. odvjetnik ima pravo”, jer odvjetnik, sukladno odredbi čl. 2. Tarifni broj 12. AT RS, ima pravo na navedeni paušal samo za sporedne radnje obavljene tijekom postupka koje jasno (decidno) navede, pa kako u troškovniku nije jasno (decidno) navedeno za vršenje kojih sporednih radnji se traži paušalna nagrada, niti je dokazano da su takvi troškovi prouzročeni, ne pripada joj pravo na naknadu istih.

Isto tako, nije osnovan ni žalbeni navod tužiteljice kako „sud prilikom odluke o troškovima postupka tužiteljici nije priznao troškove na ime sastava odštetnog zahtjeva (izvansudskog zahtjeva) za naknadu štete, kao ni troškove na ime sastava prigovora na odluku o odštetnom zahtjevu”, kod toga da troškovi koje je imala tužiteljica u postupku pokušaja nagodbe s osiguravajućom organizacijom u vidu troškova zastupanja po opunomoćeniku-odvjetniku nisu troškovi u smislu odredbe čl. 116. st. 1. Zakona o parničnom postupku i ne ulaze u parnične troškove tužiteljice, jer se nije radilo o pokušaju zaključenja sudske nagodbe, a niti troškovima učinjenim povodom postupka.

Kako tužiteljica u postupku nije dokazala, tj. nije predložila i izvela adekvatne dokaze pred sudom kojima bi potvrdila osnovanost dosude traženih iznosa naknade materijalne štete na ime troškova tuđe njege, pomoći i liječenja, te kako su neosnovane tvrdnje tužiteljice glede gore spomenutih zahtijevanih troškova parničnog postupka, to je valjalo žalbu tužiteljice u tom dijelu odbiti kao neosnovanu i prvostupanjsku presudu u pobijanom dijelu stavka četvrtog (4.) izreke potvrditi na temelju odredbe čl. 335. Zakona o parničnom postupku XXX.

Međutim, tvrdnje tužiteljice iznesene u žalbi protiv prvostupanjske presude kojima pobija zaključak prvostupanjskog suda kako postoji njezin doprinos nastanku štetnog događaja i štete, ovaj sud nalazi osnovanim.

S tim u vezi valja poći od odredbe čl. 192. Zakona o obveznim odnosima kojom je propisano da oštećenik koji je doprinio da šteta nastane ili bude veća nego što bi inače bila, ima pravo samo na srazmjerno smanjenu naknadu (st. 1.), a kada je nemoguće utvrditi koji dio štete potječe od oštećenikove radnje, sud će dosuditi naknadu vodeći računa o okolnostima slučaja.

Sukladno toj odredbi obveznog prava, u svakom konkretnom slučaju valja ocijeniti je li oštećena osoba svojim ponašanjem doprinijela šteti, zbog čega se o podijeljenoj odgovornosti može govoriti samo ako je oštećenik sudjelovao u nastanku svoje štete ili je pridonio da bude veća, dakle, ako postoji uzročna veza između radnje ili propuštanja oštećenika i određenog dijela vlastite štete.

Doprinos tužiteljice (oštećene) nastanku prometne nezgode, prvostupanjski sud vidi u tome što je tužiteljica „nakon prelaska kolovoza, nastavila se kretati istim (desnim) smjerom kao i vozač Jeremić (iako je bila dužna kretati se kolovozom, uz lijevu ivicu kolovoza u smjeru kretanja, i to uz uporabu svjetloodbojnog prsluka) ili pak kretati se nogostupom”.

Takvo pravno stajalište prvostupanjskog suda ovaj sud ocjenjuje pogrešnim.

Ovo stoga što u situaciji kada je vozač p.m.v. marke „Passat” reg. br. XXX, J.P., presudom Osnovnog suda XXX broj XXX od 9. 2. 2018. godine, oglašen krivim za teško kazneno djelo protiv sigurnosti javnog prometa, „zbog toga što, krećući se iz pravca naselja G. prema naselju I., svjestan da upravlja pod djelovanjem alkohola i da postupa suprotno propisima u prometu i time ugrožava javni promet i dovodi u opasnost život ljudi...., upravljajući tim vozilom u stanju teškog pijanstva, s koncentracijom alkohola od 2,42 g/kg u krvi, očito nesposoban za sigurnu vožnju, nije pravovremeno uočio pješakinju D.Z., koja se kretala kolovozom u istom pravcu, usljed čega je došlo do naleta desnog, prednjeg dijela tog vozila „VW Passat”, na uspravnu pješakinju D.Z., okrenutu vozilu desnim stražnje-vanjskim dijelom svojega tijela, s iskoračenom lijevom nogom ka nogostupu, a zatim i

do udara desne strane glave i lica, s prednjim vjetrobranskim staklom i njezinog odbačaja na tlo...., nanijevši time D.Z. po život opasne teške tjelesne povrede...”, a kod toga da je odredbom čl. 12. st. 3. Zakona o parničnom postupku propisano da je u parničnom postupku sud, glede postojanja kaznenog djela i kaznene odgovornosti učinitelja, vezan za pravomoćnu presudu kaznenog suda kojom se optuženik oglašava krivim, ovaj sud nalazi da je tužiteljica iznesenim navodima žalbe dovela u pitanje zaključak prvostupanjskog suda u dijelu koji se odnosi na njezin doprinos nastanku prometne nezgode i štete.

Jer, utvrđenja iz izreke pravomoćne kaznene osuđujuće presude Osnovnog suda XXX broj XXX od 9. 2. 2018. godine, zbog vezanosti parničnog suda, imaju se smatrati pravnom istinom, kod toga da je parnični sud vezan za pozitivna utvrđenja osuđujuće kaznene presude koja predstavljaju elemente kaznenog djela i kaznene odgovornosti osuđenika, tj. parnični je sud vezan činjeničnim opisom bića kaznenog djela utvrđenog pravomoćnom kaznenom presudom.

Pa, kako utvrđenja iz gore spomenute kaznene presude ukazuju na to da se „tužiteljica kretala kolovozom u istom pravcu kao i p.m.v. „VW Passat”, s iskoračenom lijevom nogom ka nogostupu”, onda se ukazuje pogrešnim zaključak prvostupanjskog suda da se doprinos tužiteljice nastanku prometne nezgode ogleda u tome što je nakon prelaska kolovoza, „nastavila” kretati se istim, desnim smjerom kao i vozač J.

Da je takav zaključak prvostupanjskog suda (da se tužiteljica nakon prelaska kolovoza nastavila kretati istim smjerom) pogrešan, ukazuju i same tjelesne povrede koje je tužiteljica (kao oštećena) zadobila u prometnoj nezgodi (svi se prijelomi, povrede i rane nalaze na desnoj strani njezinoga tijela). Zbog toga, a imajući pri tome u vidu i pozitivna utvrđenja osuđujuće kaznene presude, kao i iskaz tužiteljice dan tijekom parničnog postupka (kojem je prvostupanjski sud poklonio vjeru u općim crtama, ali zbog neodređenosti i neuvjerljivosti ne i u onom dijelu koji se odnosi na nabavu lijekova, kupnju goriva i tuđu pomoć), ovaj sud nalazi da je u kritičnoj prilici tužiteljica zaista, nakon što je prethodno obratila pozornost na prometnu situaciju na cesti (pogledala lijevo i desno), započela prelazak ulice na dijelu ceste u kojem u krugu od 100 metara nema obilježenog pješačkog prijelaza, krećući se pri tome okomito po kolniku (što je i pravilno kada se prelazi ulica), a ne dijagonalno (kretanje dijagonalno, osim što nije pravilno, produljuje putanju kretanja osobe koja prelazi ulicu), jer bi se u suprotnom (da se kretala dijagonalno, a ne okomito) tjelesne povrede koje je zadobila nalazile na lijevoj strani njezinog tijela, odnosno da je postupila u svemu sukladno odredbi čl. 108. Zakona o osnovama sigurnosti prometa na putovima u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, broj 6/06, 75/06, 44/07, 84/09, 48/10, 18/13 i 8/17 – u daljnjem tekstu: ZOOBS). Tom je odredbom propisano da je pješak dužan prelaziti preko kolovoza i biciklističke staze pažljivo i najkraćim putem, nakon što se prije stupanja na kolovoz uvjeri da to može učiniti na siguran način, a na putu koji ima obilježene pješačke prijelaze ili posebno izgrađene prijelaze, odnosno prolaze za pješake, pri prelaženju puta pješak je dužan kretati se tim prijelazima, odnosno prolazima, ako oni nisu od njega udaljeni više od 100 m.

U takvim okolnostima, pri tome imajući u vidu utvrđenja iz gore navedene kaznene presude, da je vozač J.P. kritične prilike upravljao p.m.v. marke „VW Passat” pod djelovanjem alkohola (koncentracija alkohola u krvi od 2,42 g/kg), odnosno u stanju teškog pijanstva, očito nesposoban za sigurnu vožnju, te da nije pravovremeno uočio pješakinju D.Z. (ovdje tužiteljicu), zatim činjenicu da Pero Jeremić nije prilagodio brzinu kretanja p.m.v. marke „VW Passat”, odnosno da nije vozio s naročitim oprezom računajući na mogućnost istupa pješaka na kolovoz, tj. vožnjom koja omogućuje zaustavljanje vozila radi propuštanja pješaka, jer se radi o mjestu pred trgovinskom radnjom (prodavnicom), dakle, na mjestu gdje je pojava pješaka sasvim izvjesna i gdje nema obilježenog pješačkog prijelaza u krugu od 100 metara, kao i činjenicu da uz lijevu stranu kolovoza (na kojoj se

nalazi trgovinska radnja, odnosno prodavnica) nema nogostupa, tj. da se nogostup nalazi uz desnu ivicu kolovoza (na koji je tužiteljica i pokušala preći), ovaj sud nalazi da nema nikakvog doprinosa tužiteljice (kao pješakinje) nastanku štetnog događaja i štete, već naprotiv, da postoji isključiva odgovornost vozača p.m.v. marke „VW Passat” J.P. za nastali štetni događaj.

Slijedom navedenog, valjalo je na temelju odredbe čl. 338. Zakona o parničnom postupku XXX žalbu tužiteljice u tom dijelu djelomično uvažiti i prvostupanjsku presudu u stavku prvom (I.) izreke preinačiti i odlučiti kao u izreci ove presude.

Budući da je odredbom čl. 130. Zakona o parničnom postupku XXX propisano da će drugostupanjski sud, ako preinači odluku protiv koje je podnesen pravni lijek, odlučiti o troškovima cijelog postupka, pa kako je prvostupanjska presuda djelomično preinačena, valjalo je preinačiti i odluku o troškovima cijelog postupka sadržanu u stavku petom (5.) izreke i na temelju odredbe čl. 129. st. 2. Zakona o parničnom postupku obvezati tuženika da tužiteljici naknadi troškove postupka u iznosu od 1.488,48 KM.

Prema označenoj vrijednosti spora u iznosu od 11.668,97 KM (koji iznos je tužiteljica naznačila u tužbi) tužiteljici, sukladno odredbi čl. 2. Tarifni broj 2. AT RS, pripada pravo na trošak nagrade odvjetniku za sastav tužbe u iznosu od 200,00 KM, uvećan za iznos od 34,00 KM, s obzirom na to da je opunomoćenik tužiteljice odvjetnik D.B. dostavio dokaz (uvjerenje) da je obveznik PDV-a, te sukladno Tarifnom broju 1. točka 1. Zakona o sudskim pristojbama i Tarifnom broju 1. točka 1. („Službeni glasnik XXX”, broj 5/01, 12/02 i 23/03 – u daljnjem tekstu: Zakon o sudskim pristojbama) pripada joj i pravo na trošak pristojbe na tužbu u iznosu od 200,00 KM.

Za procesne radnje poduzete nakon što je podneskom od 26. 12. 2017. godine povećala tužbeni zahtjev na iznos od 13.059,70 KM, tužiteljici, sukladno odredbi čl. 2. Tarifni broj 2. AT RS, pripada pravo na troškove nagrade odvjetniku za pristup na pripremno ročište održano 17. 1. 2018. godine u iznosu od 200,00 KM, uvećanog za iznos PDV-a od 34,00 KM, za pristup na ročišta za glavnu raspravu održana 1. 6. 2018. godine i 6. 12. 2018. godine u iznosu od po 200,00 KM, uvećan za iznos PDV-a od po 34,00 KM, te sukladno Tarifnom broju 2. točka 1. Zakona o sudskim pristojbama pripada joj i pravo na trošak pristojbe na presudu u iznosu od 200,00 KM. Kako je uspjeh tužiteljice u ovoj fazi postupka u odnosu na vrijednost spora u iznosu od 13.059,70 KM u omjeru od 85,60%, jer je u konačnom ovom presudom tuženik obavezan isplatiti joj iznos od 11.180,00 KM, tužiteljici za gore navedene stavke pripada iznos od 772,11 KM (odnosno 85,60% od pripadajuće naknade za zastupanje na održanom pripremnom ročištu, odnosno ročištima za glavnu raspravu i pristojbe na presudu), dok joj, imajući u vidu njezin uspjeh u žalbenom postupku (6.706,00 KM), pripada trošak nagrade odvjetniku za sastav žalbe, uvećan za iznos PDV-a u iznosu od 282,37 KM (80,45% od iznosa od 351,00 KM).

Dakle, tužiteljici pripadaju troškovi parničnog postupka u ukupnom iznosu od 1.488,48 KM.

Na temelju svega izloženog, odlučeno je kao u izreci ove presude.

PREDSJEDNIK VIJEĆA

S1

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

VSTV BiH,

Kraljice Jelene 88,
71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 707 500,
Fax: +387 33 707 550

E-mail: vstvbih@pravosudje.ba
Web: <https://vstv.pravosudje.ba>